

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ

BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLÂNI
(1978-1982) YASASI

LEFKOŞA

14 ŞUBAT 1979

Ederi : 50 TL.

MEMLEKETLERİN BİRLİĞİ
KURUMUNUN BAŞKANLIĞI
C

BAŞKANLIK MÜHÜRÜ

BAŞKANLIK MÜHÜRÜ

BAŞKANLIK MÜHÜRÜ

BAŞKANLIK MÜHÜRÜ

BAŞKANLIK MÜHÜRÜ

BAŞKANLIK MÜHÜRÜ

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ
BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1978 - 1982)
YASASI

Kıbrıs Türk Federe Meclisi aşağıdaki Yasayı yapar :

1. Bu Yasa, Kıbrıs Türk Federe Devleti Birinci Beş Yıllık Kısa İsim Kalkınma Planı (1978 - 1982) Yasası olarak isimlendirilir ve ekli plan Ek-1 Plan metni bu Yasa ile birlikte okunur. metni
2. Bu Yasanın amacı, Kıbrıs Türk Federe Devletinde ekono-Amac mik, sosyal ve kültürel kalkınmayı plana bağlamaktır. refahını
3. Bu Yasayı, Devlet Planlama Örgütü Yasası ile Uzun Vadeli Yürütme Kalkınma Planının Yürürlüğü ve Bütünlüğünün Korunması Yasasının yetkisi da öngörülen esaslar çerçevesinde, Kıbrıs Türk Federe Bakanlar Ku- 33/76 rulu yürütür. 34/76
4. Bu Yasa, 1 Mart 1978 tarihinden başlayarak yürürlüğe Yürürlüğe girmiş sayılır. girer

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ
BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI YASASININ
(1978 — 1982)

İÇ DÜZENİ

BİRİNCİ KISIM — GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM — KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİNDE
PLANLAMA

İKİNCİ BÖLÜM — KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİNDE
1975—77 DÖNEMİNDE ELDE EDİLEN
GELİŞMELER

İKİNCİ KISIM — BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANININ
GENEL AMAÇ VE HEDEFLERİ

- I. Giriş
- II. Büyüme Oranı
- III. Sektörel Büyüme Hedefleri
- IV. Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yaşam Standartlarının Yükseltilmesi
- V. İstihdamın Artırılması
- VI. İç Para İstikrarı
- VII. Dış Para İstikrarı

ÜÇÜNCÜ KISIM — EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞME

BİRİNCİ BÖLÜM — KAYNAKLAR VE TÜKETİM HARCAMALARI

- I. Plan Döneminde Öngörülen Gelişmeler
- II. Tüketim Harcamaları
- III. Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları

İKİNCİ BÖLÜM — YATIRIMLAR VE KALKINMA HARCAMALARI

- I. Yatırım Politikasının Amaçları
- II. Planın Sabit Sermaye Gereklere
- III. Sabit Sermaye Yatırımlarında Devlet ve Özel Sektör Ayırımı
- IV. Plan Döneminde Devletin Yapacağı Kalkınma Harcamaları
- V. Dış Teknik Yardımlar
- VI. Plan Döneminde Yatırım Politikası

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM — PLANIN FİNANSMANI

- I. Amaçlar ve Hedefler
- II. Planın Finansmanı
- III. Kamu Maliyesi
- IV. Finansman Politikası ve Diğer Önlemler

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM — ÖDEMELER DENGESİ

- I. Amaçlar
- II. Hedefler
- III. Bedelsiz İthalât

BEŞİNCİ BÖLÜM — NÜFUS, İŞGÜCÜ VE İŞ GEREKSİNİMLERİ

- I. Genel
- II. Toplam Nüfus ve Faal Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Yeri
- III. İşgücü Gereksinimleri
- IV. İstihdam Yapısı ve İşçi Hareketliliği
- V. Beceri Gereksinimleri ve Arzı ile ilgili Projeksiyonlar.

DÖRDÜNCÜ KISIM — ÜRETİM SEKTÖRLERİ İTİBARIYLA GELİŞME
BİRİNCİ BÖLÜM — GENEL OLARAK TARIM SEKTÖRÜ
(BİTKİSEL ÜRETİM, HAYVANCILIK,
VETERİNER HİZMETLERİ, ORMANCILIK VE
BALIKÇILIK)

- I. Mevcut Durum, Elde Edilen Gelişmeler, Sorunlar, Amaçlar ve Hedefler
 1. 1974—77 Döneminde Genel Durum ve Elde Edilen Gelişmeler
 2. Sorunlar
 3. Uzun Dönemli Amaçlar
 4. Plan Döneminde Amaçlar
 5. Planın Hedefleri
 6. Devletin Kalkınma Harcamaları
- II. BİTKİSEL ÜRETİM
 1. Planın Hedefleri
 2. Bitkisel Üretim Açısından Hedeflere Ulaşmada Alınacak Genel Önlemler
 3. Sulu Ziraat Açısından Hedeflere Ulaşmada Alınacak Özel Önlemler ve Uygulanacak Proje ve Programlar
 4. Kuru Ziraat Açısından Hedeflere Ulaşmada Alınacak Önlemler ve Uygulanacak Proje ve Programlar
 5. Devletin Kalkınma Harcamaları
- III. HAYVANCILIK
 1. Giriş
 2. Sorunlar
 3. Amaçlar
 4. Amaçların Gerçekleştirilmesinde Kullanılacak Araçlarla Program ve Projeler
 5. Plan Döneminde Üretici Tercihlerinde Beklenen Gelişmeler
 6. Gayri Safi Hasıla
 7. İhracat
 8. Devletin Kalkınma Harcamaları ve Sabit Sermaye Yatırımları
- IV. SU ÜRÜNLERİ (Balıkçılık)
 1. Giriş
 2. Sorunlar
 3. Amaçlar
 4. Hedefler
 5. Amaçların Gerçekleştirilmesinde ve Hedeflere Ulaşmada Kullanılacak Araçlar ve Alınacak Önlemler
 6. Devletin Kalkınma Harcamaları ve Sabit Sermaye Yatırımları
- V. VETERİNER HİZMETLERİ
 1. Giriş
 2. Amaçlar
 3. Amaçların Gerçekleştirilmesi için Öngörülen Proje ve Programlarla Alınacak Önlemler
 4. Devletin Kalkınma Harcamaları ve Sabit Sermaye Yatırımları
- VI. ORMANCILIK
 1. Giriş
 2. Sorunlar
 3. Amaçlar
 4. Hedefler

5. Plân Döneminde Beklenen Gelişmeler
6. Amaçların Gerçekleştirilmesi ve Hedeflere Ulaşılması için Yapılacak İşler ve Alınacak Önlemler
7. Devletin Kalkınma Harcamaları

İKİNCİ BÖLÜM — SU KAYNAKLARI

- I. Giriş
- II. Mevcut Durum
- III. Sorunlar
- IV. Amaç ve Hedefler
- V. Amaçların Gerçekleştirilmesi ve Hedeflere Ulaşılması için Uygulanacak Projeler ve Programlarla Alınacak Önlemler
- VI. Devletin Yatırım ve Kalkınma Harcamaları

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM — İMALAT SANAYİİ

- I. Giriş
- II. Mevcut Durum ve Geçiş Dönemindeki Gelişmeler
- III. Sorunlar
- IV. Amaçlar
- V. Hedefler
- VI. Amaçların Gerçekleştirilmesi ve Hedeflere Ulaşılması için İzlenecek Politikalar, Alınacak Önlemler ve Yapılacak İşler
- VII. Devletin Kalkınma Harcamaları ve Sabit Sermaye Yatırımları

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM — ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME

- I. GİRİŞ
- II. YURTIÇİ ULAŞTIRMA
 1. Mevcut Durum
 2. Amaçlar ve Hedefler
 3. Politika ve Önlemler
 4. İstihdam
 5. Devletin Yatırım Harcamaları
- III. KARAYOLU ULAŞTIRMASI
 1. Mevcut Durum
 2. Amaçlar ve Hedefler
 3. Politika ve Önlemler
 4. Devletin Yatırım Harcamaları
- IV. DENİZ YOLU ULAŞTIRMASI
 1. Limanlar
 - (a) Mevcut Durum
 - (b) Sorunlar
 - (c) Amaçlar ve Hedefler
 - (d) Alınacak Önlemler ve Yapılacak İşler
 - (e) Devletin Yatırım Harcamaları
 2. Gemicilik
 - (a) Mevcut Durum
 - (b) Amaçlar
 - (c) İzlenecek Politikalar ve Alınacak Önlemler
- V. HAVA YOLU ULAŞTIRMASI (SİVİL HAVACILIK)
 1. Mevcut Durum
 2. Sorunlar
 3. Amaçlar ve Hedefler

4. İzlenecek Politikalar, Uygulanacak Projeler ve Alınacak Önlemler
5. Devletin Yatırım Harcamaları

VI. TELEKOMÜNİKASYON HİZMETLERİ

1. Mevcut Durum
2. Sorunlar
3. Amaçlar ve Hedefler
4. İzlenecek Politikalar, Alınacak Önlemler ve Yapılacak İşler
5. İstihdam
6. Devletin Yatırım Harcamaları

VII. POSTA HİZMETLERİ

1. Mevcut Durum
2. Amaçlar ve Hedefler
3. Devletin Yatırım Harcamaları

BEŞİNCİ BÖLÜM — TURİZM

- I. Giriş
- II. Pazarlama ve Ticaret Sistemimizdeki Örgütler
- III. Sorunlar
- IV. Amaçlar
- V. Hedefler
- VI. Hedeflere Ulaşılmasında Kullanılacak Araçlar, İzlenecek Politikalar, Alınacak Önlemler ve Uygulanacak Proje ve Programlar
- VII. Devletin Kalkınma Harcamaları ve Sabit Sermaye Yatırımları

ALTINCI BÖLÜM — TİCARET VE PAZARLAMA

- I. Giriş
- II. Pazarlama ve Ticaret Sistemimizdeki Örgütler
- III. Toptan ve Perakende Ticaret
 1. Mevcut Durum
 2. Amaçlar
 3. Hedefler
 4. Alınacak Önlemler
 5. Sabit Sermaye Yatırımları
- IV. Dış Ticaret
 1. Amaçlar
 2. Hedefler ve Beklenen Gelişmeler
 3. İzlenecek Politika
 4. Alınacak Önlemler
 5. Devletin Kalkınma Harcamaları

YEDİNCİ BÖLÜM — MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI

- I. Giriş
- II. Sorunlar
- III. Amaçlar ve Hedefler
- IV. Alınacak Önlemler
- V. Devletin Yatırımları

SEKİZİNCİ BÖLÜM — İNŞAAT SEKTÖRÜ

- I. İnşaat Sektörünün Ekonomideki Yeri
- II. 1975—77 Dönemindeki Gelişmeler
- III. Plan Döneminde İnşaat Sektörü (1978—1982)
- IV. Alınacak Önlemler

DOKUZUNCU BÖLÜM — ELEKTRİK ENERJİSİ

- I. Giriş
- II. Mevcut Durum ve Gelişmeler
- III. Amaçlar
- IV. Hedefler
- V. Amaçların Gerçekleştirilmesi ve Hedeflere Ulaşılması için Alınacak Önlemler ve Yapılacak Çalışmalar

BEŞİNCİ KISIM — SOSYAL POLİTİKALAR VE İNSAN FAKTÖRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM — SAĞLIK SEKTÖRÜ

- I. Mevcut Durum
- II. Sorunlar
- III. Amaçlar
- IV. İlkeler
- V. Hedefler
- VI. Personel Eğitimi
- VII. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler
- VIII. Devletin Yatırım Harcamaları

İKİNCİ BÖLÜM — EĞİTİM

- I. Mevcut Durum
- II. Sorunlar
- III. Amaçlar
- IV. İlkeler
- V. Hedefler
- VI. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler
- VII. Devletin Kalkınma Harcamaları

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM — KÜLTÜR, GENÇLİK VE SPOR

- I. Kültür
 1. Mevcut Durum
 2. Amaç
 3. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler
- II. Gençlik
 1. Mevcut Durum
 2. Alınacak Önlemler
- III. Spor
 1. Mevcut Durum
 2. Alınacak Önlemler
 3. Devletin Kalkınma Harcamaları

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM — ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK

- I. Mevcut Durum
- II. Sorunlar
- III. Amaçlar
- IV. İlkeler
- V. Hedefler
- VI. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler

ALTINCI KISIM — SOSYAL HİZMETLER VE EKONOMİK
FAALİYETLERİN KONUMU İLE
FİZİK PLANLAMA

BİRİNCİ BÖLÜM — FİZİK PLANLAMA VE
İSKAN VE REHABİLİTASYON

- I. Ülkesel Fiziki Plan
1. Mevcut Durum ve Gelişmeler
 2. Sorunlar
 3. Amaçlar
 4. İlkeler
 5. Hedefler
 6. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler

II. İSKAN VE REHABİLİTASYON

1. Mevcut Durum ve Gelişmeler
2. Sorunlar
3. Amaçlar
4. İlkeler
5. Hedefler
6. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler

İKİNCİ BÖLÜM — TOPLUM KALKINMASI VE
KOOPERATİFÇİLİK

- I. Toplum Kalkınması
1. Mevcut Durum
 2. Amaçlar
 3. Politika ve İlkeler
 4. Alınacak Önlemler

II. Kooperatifçilik

1. Mevcut Durum
2. Sorunlar
3. Amaçlar
4. Hedefler
5. Alınacak Önlemler

YEDİNCİ KISIM — İDARİ ÖRGÜTLENME

- I. Mevcut Durum
- II. Sorunlar
- III. Amaçlar
- IV. Hedefler
- V. Politika ve İlkeler
- VI. Alınacak Önlemler

EK — YATIRIMLAR VE KALKINMA HARCAMALARI

(1975—1977 Döneminde Elde Edilen Gelişmeler)

- I. Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları
- II. Devletin Kalkınma Harcamaları
- III. Yabancı Kaynaklardan Sağlanan Kalkınma Harcamaları

BİRİNCİ KISIM

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİNDE PLANLAMA

I. Giriş :

Gelişmekte olan ülkelerde kalkınmada bir umut olarak görülen plânlama, kendi öz vatanında yıllarca ekonomik, sosyal ve siyasal baskılarla sindirilip yokedilmeye çalışılan Kıbrıs Türkü tarafından da topluca gelişmenin bir aracı olarak özlenmiştir. Bu amaçla, 1968 yılında Planlama Teşkilatı kurulup işlerliği sağlanmış ve bu Örgütçe, bazı plan denemelerine de girişilmiş olmakla beraber özellikle ekonomik büyüklüklere hâkim olunamaması nedeniyle geniş kapsamlı bir plan hazırlanamamıştır.

Barış Harekâtından önceki dönemde ada nüfusunun beşte birini oluşturan Kıbrıs Türkü, yaratılan Gayri Safi Milli Hasılanın ancak yüzde beşine sahip, karamsar, işsizlik oranı yüksek, dışa göçeden bir tarım toplumu niteliğinde idi.

Barış Harekâtı, Kıbrıs Türkünü, siyasal ve ekonomik özgürlüğüne; siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel geleceğini kendi iradesi ile belirleme olanağına kavuşturmuş; Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası da, ülkede, kaynakları tam ve en etkin bir biçimde kullanarak, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı sürekli ve bir bütün halinde gerçekleştirecek planlı kalkınmayı kurumlaştırmıştır.

II. 1977 Geçiş Yılı Programı :

Barış Harekâtını izleyen dönemde, özellikle Kıbrıs Türk Federe Devleti nüfusunun hemen yarıya yakın bir bölümünün kurtarılmış bölgede, yeniden yerleşmesi, oluşan hızlı nüfus hareketleri ve kapsamlı bir ekonomik plânlamaya olanak sağlayacak veri yetersizliği nedenleriyle hemen bir plan yapılması olanağı olmamıştır. Ancak, plânlı ekonomiye geçişi sağlamak, ekonomiye yön vermek ve üretim faktörlerinin tam kullanımını sağlamak amacıyla, 1977 yılında bir Geçiş Yılı Programı hazırlanıp uygulamaya konulmuştur. Program, genel olarak seçilen amaçlara ulaşılabilmesi bakımından Devletçe alınması gereken önlemleri belirleyen ilk planlı çalışma girişimidir.

III. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978—1982)

1975—77 döneminde elde edilen gelişmelerle geçirilen deneyler uzun vadeli bir planın hazırlanmasına olanak sağlamıştır. Yeni plan, kamu kesimi için emredici, özel kesim için ise yol gösterici olacaktır. Plan ekonomik, sosyal, kültürel, idari, hukuki ve fiziki kalkınmayı öngören çok yönlü bir kavramdır. Birinci Beş Yıllık Plan, makro düzeyde, sektörler ve proje bazında yapılan inceleme ve bulgular sonucu hazırlanmış ve planda kısa ve orta vadeli politika tedbirleri ile ulaşılabilir amaç ve hedeflerin ortaya konulmasına çalışılmıştır. Bu şekilde, ileride tüm çabaların yönlendirileceği, daha kapsamlı ve dinamik plânlara yollar açılmış olmaktadır.

Planda, karma bir sisteme dayalı olan ekonomimizin, Kamu ve özel sektör açısından dışa açık rekabetçi özellikler taşıması kabul edilmiş, bu nedenle,

Kıbrıs Türk Federe Devletinde yaratılan ve yaratılacak olan mal ve hizmetlerin rekabetçi bir özelliğe sahip olmasına, bu özelliğin korunup geliştirilmesine özen gösterilmiş; tarım ve sanayide verimliliğin artırılması, turizm gelirlerinin ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunacak şekilde geliştirilmesi benimsenmiştir. Planla getirilen alt yapı projeleri, kurumsal önlemler ve teşvik edici önlemler, dışsal ekonomi sağlayıcı, verimliliği ve rekabet gücünü artırıcı çözümlerdir.

Ekonomide, 1974—77 döneminde elde edilen olumlu gelişmeler, planın, sosyal hizmetlerin daha da geliştirilmesiyle, yaşam standartlarının devamlı olarak yükseltilmesine yönelik bir içeriği olmasına olanak sağlamıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, sosyal, ekonomik ve kültürel amaç, hedef, politika ve önlemler yanında, fizikî ve mekânsal boyutların da belirleneceği fizikî planlamayı da kapsamaktadır. Birinci Beş Yıllık Plan dönemi, geniş kapsamlı bir fizikî planın da hazırlanıp uygulanacağı bir dönem olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİNDE * 1975—77 DÖNEMİNDE ELDE EDİLEN GELİŞMELER.

1. Giriş :

1975—77 Döneminde genel olarak üretim faktörlerinin tam kullanımını, Sosyal Hizmetlerin geliştirilmesini, daha sağlıklı bir ödemeler Bilançosuna ulaşılmasını sağlayacak bir iktisat politikası izlenmiştir.

2. Genel ve Sektörel Gelişmeler :

1975—77 dönemi genel olarak incelenecek olursa GSYİH tahminlerinde 1975'den 1976'ya %3,5, 1976'dan 1977'ye %22,3 oranında bir artış görülmektedir. GSMH tahminlerindeki artışlar ise, 1975—1976 arasında %3,4, 1976—77 arasında %22'dir. GSMH'daki en büyük pay her üç yılda da Tarıma aittir.

Tablo : 1 GSYİH ve GSMH (1975—1977) (Cari Fiyatlarla) (Milyon TL)

	1975	1976	1977	% Artış	
				1975—1976	1976—1977
GSYİH	2199	2277	2784	3.5	22.3
GSMH	2250	2327	2844	3.4	22

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

1976—1977 yılları arasında GSMH'daki %22'lik artış, o yıl içerisindeki fiyat artışlarını da yansıtmaktadır.

Genel olarak GSMH'da büyük bir artış, kalkınmaya temel olabildiği oranda arzulanan bir durumdur. Bu da ancak verimli, çok yönlü ve devamlı bir

üretimle gerçekleştirilecek ve bu şekilde uzun vadeli kalkınmanın gereği olan bir dönemden bir sonraki döneme yeni gelişme boyutları geçirilmiş olacaktır.

* 1975—77 Dönemiyle ilgili Analizlerde Millî Gelirle ilgili veriler, Devlet Planlama Örgütünce yapılan tahminlerden üretilmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanırken, ekonomik sektörler birincil, ikincil ve üçüncül sektörler olarak üçlü bir değerlendirmeye incelenmiştir. Bu sektörlerin 1976—77 döneminde GSYİH'deki payları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo : 2 Sektör grupları olarak GSYİH (Cari fiyatlarla) Milyon TL.

Sektörler	1976	1977	% Paylar	
			1976	1977
Birincil Sektörler	822	898	36	32
Tarım	822	898	36	32
İkincil Sektörler	566	588	25	21
İnşaat-Konut	276	270	12	10
İmalat Sanayii	290	304	13	11
Üçüncül Sektörler	889	1306	39	47
Turizm-Ticaret	260	445	11	16
Hizmetler-Ulaştırma-Serbest Mes. Kamu Hizm.	629	861	28	31
GSYİH	2277	2784	100	100

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

a) Birincil Sektörler :

Tarım : K.T.F.D. ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanır ve tarım sektörü, 1975—77 döneminde her üç yılda da, GSMH içinde en büyük paya sahiptir. Fakat, su kaynaklarının çok kısıtlı olması, yararlanılabilecek yeterli akar suyun olmaması, kullanılan yer altı su kaynaklarının da sürekli zorlanması sonucu birtakım bölgelerde suyun tuzlanması, tarım sektörünü kötü yönde etkilemektedir.

Tarım sektörü, GSMH'da olduğu gibi, ihracatta da en büyük yeri tutmaktadır. 1975 yılında tarımsal ihracatımız toplam ihracatın %89'unu, 1976'da %75'ini, 1977'de %83'ünü oluşturmuştur. Tarımsal ihracatın içerisinde ise en büyük pay narenciye ihracatıdır. Havuç ve patates ihracatını geliştirme çalışmaları da devam etmektedir.

Tarım sektörü içerisinde hububat ve narenciye en önemli yerleri tutmaktadır. Sebzeçilikte üretim, iç tüketimi karşılayabilecek duruma ulaşmış olup tur-fandacılık da önemli gelişmeler göstermektedir. Bağcılıkta toplam 650 dönüm olan bağlardan elde edilen ürün iç tüketime yetecek miktarda değildir. Geçmiş dönemde bağcılıkla ilgili çalışmalarda büyük gelişmeler kaydedilmiştir ve ileriki yıllarda istenilen düzeye ulaşılacağı tahmin edilmektedir. Zeytin üretiminde, iç tüketimden fazla kalan bir miktar zeytin ihraç edilmektedir. Harup ise önemli bir ihraç ürünü olarak, yerini korumaktadır.

Devlet Üretim Çiftlikleri ile Araştırma Enstitüsünün kurulması tarım sektöründe kaydedilen diğer iki önemli gelişmedir. Ancak, Devlet Üretim Çiftliklerinin oldukça verimli bir çalışma göstermesine karşın, Araştırma Enstitüsünün çalışmaları mali olanaksızlıklar nedeniyle oldukça yetersiz bir durumdadır.

Geçmiş yıllarda tarım sektörüyle ilgili olarak, Kıbrıs Türk Meyve ve Sebze İşletmecilik Ltd. Şirketi kurulmuştur. Toprak Ürünleri Kurumu ve Tarım Meslek Lisesi de çalışmalarına devam etmektedir.

Hayvancılık : 1975—1977 döneminde K.T.F.D. bölgesinde büyük baş hayvan sayısında azalış, küçük baş hayvanlarla kümes hayvanlarında artış olmuştur. Buna rağmen Kırmızı et üretimindeki artış, iç tüketime yeterli olmamaktadır. Süt ve süt mamülleri üretimi tüketime yetebilecek kapasitede olduğu halde, halkın alışmış olduğu süt mamülleri çeşitleri de ithal edilmektedir.

K.T.F.D.'de balıkçılık pek fazla gelişmemiştir ve avlanan balık miktarı, balık gereksiniminin ancak %25ine yetmektedir. Piyasadaki av malzemesi eksikliği, balıkçılık kooperatiflerinin gelişmemiş olması ve diğer nedenler bu sonucu doğurmaktadır.

Ormancılık : K.T.F.D. bölgesinde 265,448 dönümü devlete ait olmak üzere 294,410 dönüm orman sahası vardır ve ağaçlandırma faaliyetleri devam etmektedir. Ayrıca ormanları yangınlara, olatmaya, usulsüz ve izinsiz kesimlere karşı koruma çalışmaları sürerken, fidanlık çalışmaları da yapılmaktadır.

b) İkincil Sektörler :

İkincil sektörler olarak alınan inşaat, elektrik enerjisi ve imalat sanayiindeki gelişmeleri şöyle özetleyebiliriz :

İnşaat :

1975—77 döneminde, inşaat sektörüne toplam 385.5 milyon TL'lık sabit sermaye yatırımı yapılmıştır. Yine aynı dönemde bu sektöre 186.9 milyon TL. kalkınma harcaması yapılması öngörülmüş ve bu miktardan 137.8 milyon TL gerçekleştirilmiştir. 1975—77 döneminde toplam kalkınma harcamaları içerisinde inşaat (konutla beraber), hizmetler sektöründen sonra en yüksek paya sahiptir. Katma değerler açısından incelenirse bu dönemde inşaat sektörünün GSMH'ya olan katkısının dönem içinde düşüş gösterdiği görülür. Buna neden olarak, 1976 yılında alt yapı çalışmalarına büyük önem verilmesi gösterilebilir. Bir sonraki yılda alt yapı çalışmaları büyük ölçüde sona ermiş olduğundan, sektörün GSMH'daki payı daha düşük olarak hesaplanmıştır.

İmalat Sanayii :

1975—77 döneminde, imalat sanayiinin GSMH'ya olan katkısında %28.3 oranında bir artış söz konusu olmuştur. Sektörde yapılacak gayri safi sabit ser-

maye yatırımları 159 milyon TL, olarak tahmin edilmişken ancak 30.9 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Yine aynı dönemde 1.1 milyon TL. olarak planlanan kalkınma harcamalarından 0.79 milyon TL. gerçekleşmiş durumdadır. İhracat yönündeki imalat sanayi bugün toplam ihracat içerisinde en düşük paya sahip bulunmaktadır.

Geçmiş dönemde, imalat sanayinde üretim kapasitesini ve verimliliği arttırmak için çalışılmış, atıl durumda bulunan kapasitenin kullanıma geçirilmesi için girişimlerde bulunulmuştur.

Elektrik Enerjisi :

1977 yılında, elektrik enerjisinin katma değer olarak GSMH içindeki payı, %0.26'dır. Bu oran 1975—77 döneminde %93.6 oranında artış göstermiştir. Aynı dönemde, bu sektörde çalışan işçi sayısında %22.3'lük bir artış görülmektedir. Barış harekâtından sonra bugüne kadar K. T. F. Devletinde, iki tane gaz turbo jeneratör üretim santrali, iki tane 66 Kw'lık trafo postası kurulmuş ve 75 km.'lık enerji nakil hattı döşenmiştir. Bu dönemde 25 köye elektrik götürülmüş, 80 köyün tesisleri takviye edilmiştir.

c) Üçüncül Sektörler

Turizm : K.T.F.D. bölgesine gelen turistlerin sayısı, 1975 yılında yaklaşık olarak 67800, 1976 yılında 93,000'dir. Bu rakamlar, yıllar içerisindeki hedefleri hemen hemen iki katından fazla aşmıştır. 1977 yılının ilk dokuz ayında ise K.T.F.D.'ne gelen turist sayısı 84000'dir. Gelen turist sayısındaki artışa paralel olarak turizm gelirleri de yine program miktarlarının beklenenin üzerinde aşmıştır. Bölgeye gelen turistlerin büyük bir çoğunluğunun ziyaretçi olmaları ve aileleri yanında kalmaları sonucu kapasite kullanımında beklenen gelişmeler olamamıştır. 1975—77 döneminde turizm sektörüne yapılması öngörülen yatırımların ise çok azı gerçekleşmiştir. Ulaştırma yönünden Ercan Devlet Havaalanının kullanıma açılması, deniz ulaşımlarında, deniz otobüslerinin çalıştırılması K.T.F.D.'ne gelen turistlere büyük kolaylıklar sağlamıştır. Bu dönemde turizm sektöründeki diğer bir gelişme de, mevcut turistik tesislerin faaliyete geçirilmesi için gerekli personeli eğitmek amacıyla Otelcilik ve Turizm Eğitim Merkezlerinin (OTEM) kurulmuş olmasıdır.

Ulaştırma : 1975—1977 döneminde karayollarında, Lefkoşa çevre yolu, Yılmazköy - Serhadköy - Güzelyurt yolu ve Balıkesir - Ercan yolu tamamlanmış ve trafiğe açılmıştır. Deniz yolu ulaştırmasında Gazi Mağusa, Girne ve Gemikonagi limanlarında çalışmalar yapılmış Kıbrıs Türk Denizcilik Ltd. Şirketi kurulmuştur. Şirketin elinde toplam 14.5 milyon TL'na malolan 2 gemi vardır. 1 milyon TL'na malolan küçük bir tersane de kurulmuş bulunmaktadır.

Hava yolu ulaştırmasında modern araçlarla donatılmış Ercan Devlet Havaalanı kullanıma açılmıştır. Havaalanının, yabancı uçak şirketleri tarafından kullanılması yönünden bugüne kadar önemli gelişmeler olmamıştır. Şubat 1975 tarihinde sefere başlayan Kıbrıs Türk Hava Yolları, 1977 yılının ikinci yarısına kadar Türk Hava Yollarından kiralanmış uçaklarla, Kıbrıs - Türkiye arasındaki seferlerini sürdürmüş, bu tarihten itibaren uçuşlar, yabancı bir firmadan kiralanmış bir uçakla gerçekleştirilmiştir.

Telekomünikasyon : 1975—77 döneminde telekomünikasyon hizmetlerinde, Lefkoşa Ulusal Otomatik Telefon Santrali kullanıma açılmış, K.T.F.D.

bölgesinde tam otomatik telefon haberleşmesi gerçekleşmiş, Türkiye - K. T. F. Devleti arasında yüksek kanal radyo-link sistemi kurulmuştur. Teleks haberleşmesinde yarı otomatik uluslararası bağlantı Türkiye üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Posta Hizmetleri : K.T.F. Devleti bölgesinde, bütün köylere posta hizmetleri sağlanmış, her köye bir posta acentesi götürülmüş durumdadır. Ayrıca, büyük yerleşme merkezlerinde evlere mektup dağıtımı yapılmaktadır.

3. İnsangücünün Geliştirilmesi ve Kullanımı :

1977 yılı sonunda çalışan nüfusun sektör gruplarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir :

Tablo : 3 1977 Yılında çalışan tahmini nüfusun Sektörlere Dağılımı

Sektör	Miktar	% Payı
Birincil sektörler	23.694	45.0
— Tarım	23,694	45.0
İkincil sektörler	8,846	16.8
— Sanayi	5,687	10.8
— İnşaat - konut	3,159	6.
Üçüncül sektörler	14,270	27.1
— Turizm-ticaret	4,634	8.8
— Hizmetler	9,636	18.3
Yabancı askeri hizmetler	5,844	11.1
Toplam	52,654	100.0

Kaynak : D.P.Ö. İstatistik ve Araştırma Dairesi

Bu durumda, çalışanların faal nüfusa oranı, 0.58 olarak tahmin edilmektedir.

İşgücünün tümüyle kullanılması her dönem için önemli bir konu olmakla beraber bunun yanında, en verimli bir şekilde kullanılması gereği vardır. 1974—1977 yılları arasında bu konuda çalışmalar yapılmış işgücünün en verimli olduğu alanlarda kullanılarak değerlendirilmesine çalışılmıştır.

Tablo : 4 1977 yılında Sektörler İtibarıyla Çalışanlar başına katma değer

Sektörler	Çalışanlar	Katma Değer (Milyon TL)	Çalışanlar Başına Katma değer
Birincil sektörler	23694	898	38000
İkincil „	8846	580	66000
Üçüncül „	14270	1306	91000
Toplam	46810*	2784	59000

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

* : Yabancı askerî hizmetler hariç

Yukarıdaki tabloda 1977 yılında çalışanlar başına katma değer görülmektedir. Bu oran, birincil sektörlerde 38000 TL., ikincil sektörlerde 66000TL., üçüncül sektörlerde 91000 TL.'dir.

Eğitim ve Öğretim : K.T.F.D.'de 1974—1977 dönemi sonunda, ilkokullarda okullaşma oranı %98, orta okullarda okullaşma oranı ise %62'dir. İlk okulu bitirip, Orta okula devam edenlerin oranı ise %75'dir. Aynı dönem içinde, liselerde okullaşma oranı %36, Orta okuldan sonra liseye devam oranı %95'tir. Yüksek öğrenimde okullaşma oranı ise %22'dir. Eğitim ve kültür işleri için 1977 yılında toplam 139.3 milyon TL.'lık harcama yapılmıştır.

Okul dışı eğitimde, 1977 yılında eğitim yapan 6 tür kurum vardır. Toplam 47 tane olan bu kurumlarda 1976—77 yılında 877 kişi eğitim görmüştür.

4. Kaynaklar Harcamalar Dengesi :

Tablo : 5 Kaynaklar Harcamalar Tablosu (Milyon TL.)

	1975	1976	1977	% Paylar		
				1975	1976	1977
A: Harcanabilir gelir	2350	2998.4	3557.9	100	100	100
1. GSYİH	2200	2276.8	2783.9	94	75.9	98.3
2. Dış alem faktör gelirleri	50	50	60	2	1.7	1.7
3. Net dış borçlanma ve net dış transferler	100	671.6	714	4	22.4	20
B: Kaynakların Kullanımı	2350	2998.4	3557.9	100	100	100
1. Özel tüketim	1532	1427.4	2554.5	65	47.6	71.8
2. Kamu tüketimi	568	841.5	735.4	24	28.1	20.7
3. Gayri Safi Sabit Sermaye yatırımları	250	729.5	268.0	11	24.33	7.5

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Kaynaklar içerisinde GSYİH, 1975'de %94, 1976'da %75.9 1977'de %78.3 oranında yer tutmaktadır.

5. Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi :

Ülkede, ekonomik kalkınma planlanırken, hızlı bir ekonomik kalkınma üretimin artırılması, üretici sektörlerin geliştirilmesi gibi uzun vadeli amaçlar ancak ülkeye getirdikleri refah ve yaşam standartlarındaki gelişmeler oranında önemlidir. Refah düzeyini yükseltmeyen, yaşam standartlarını geliştiremeyen hızlı kalkınma, bir çok sorunları da beraberinde getirir. Arzulanan, düzenli bir şekilde artan yaşam standardı ile adil bir gelir dağılımıdır.

1975—1977 döneminde, fert başına GSMH ve fert başına toplam tüketimi inceleyerek; fert başına GSMH'da 1975'den 1977'ye %4.5 oranında, fert başına özel tüketimde ise %9.6 oranında bir artış görülmektedir.

Sağlık : K.T.F.D.'de 2 genel hastahane, 2 bölge hastahanesi 10 sağlık merkezi vardır. 1975—77 döneminde bu merkezlerde çalışan uzman hekim sayısında %15, pratisyen hekim sayısında %32, asistan hekim sayısında %38 artış olmuştur. Bu duruma göre her bir doktora 1629 kişi, her bir diş doktoruna ise 13181 kişi düşmektedir. Bu miktarlar şehirlerde ve kırsal bölgelerde büyük farklılık göstermektedir. Hemşire, hastabakıcı ve ebe sayısı çok az olup ihtiyaca cevap verememektedir. 1977 yılında genel olarak sağlık hizmetlerine 240000 kişi başvurmuş, bunlardan 10600 kişi yatılı tedavi görmüştür. Hasta yatak sayısı ise, Lefkoşa Devlet Hastahanesinin kullanıma açılmasıyla, 497'den 620'ye yükselmiştir.

Eğitim ve Kültür : Kıbrıs Türk Federe Devletinde, okuma, yazma bilmeyenlerin oranının %009 gibi çok düşük bir rakam olmasının yanında, ilk okuldan sonra orta okullarda okullaşma oranı %65'dir.

İstihdam : Toplumumuzda işsizlik oranı %1.8 olup toplam nüfus içerisinde çalışanların oranı ise %31'dir.

Sosyal Güvenlik : Mesleki ve ekonomik risklere karşı, çalışanlara yardımcı olmak ve sosyal güvenlik sağlamak amacıyla Sosyal Sigortalar kurulmuştur. Sosyal Sigortalar, bir sosyal güvenlik kurumu olarak K.T.F.D.'nde çalışanları kapsamına almakla beraber, emeklilik hakkına sahip olanların Sigorta kapsamına girip girmemeleri kendi isteklerine bırakılmıştır.

Sosyal Sigortalar Yasası kapsamına alınanlar :

- Kamu görevlileri,
- Bir hizmet ve çiraklık akdine dayanarak çalışanlar,
- Kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlar,

— İşveren durumundaki çiftçiler,
dir. Sosyal Sigortalar Yasası, 1977 yılında yürürlüğe girmiş ve 6 ay içerisinde, çalışanların %28'i sigortalı kaydı yaptırmıştır.

Sosyal yardım ve sosyal refah hizmetleri de devam etmektedir.

6. Ödemeler Dengesinin Geliştirilmesi :

Ödemeler dengesi, bir ülkenin diğer ülkelerden aldığı ve diğer ülkelere sattığı mal ve hizmetlerin parasal olarak gösterilmesidir. Ödemeler dengesini geliştirmek yalnız döviz gelir ve ödemelerinde eşitlik elde etmek değil, sürekli döviz geliri sağlayacak koşulları da geliştirmektir. Bu koşulların sağlanması, kalkınma çalışmalarının başarısına bağlıdır.

Tablo : 6 Ödemeler Dengesi Özeti 1976—1977 (Milyon TL)
(Tahmin)

	1976	1977
Toplam ithalât (-)	1,052.3	1,492.9
Toplam ihracat (+)	252.2	453.1
Dış Ticaret Dengesi	- 800.1	- 1,039.8
Turizm gelirleri (+)	520.0	800.0
Turizm giderleri (-)	297.0	340.0
Diğer giderler (-)	84.4	180.0
Faiz ödemeleri (-)	7.1	11.9
Görünmeyen İşlemler Dengesi	+ 128.5	+ 278.1
Cari İşlemler Dengesi	- 671.6	- 761.7
Bedelsiz ithalat (+)	299.0	617.4
Dış borçlanma (+)	93.9	126.7
Dış borç ödeme (-)	14.0	28.0
Dış yardımlar (+)	34.2	38.2
T.C. Yardımları * (+)	173.5	7.4
T.C. Döviz katkısı (+)	85.0	—
Genel Denge	—	—

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü, İ.P.D.

* : T.C. Yardımlarının, ithalât işlerinde kullanılan bölümü.

Her iki yılda da ödemeler dengesinde dış ticaret açığı vardır. Bu açık, turizm gelirleri, dış borçlanma, Türkiye Cumhuriyetinden ve diğer ülkelerden yardımlarla ve büyük ölçüde bedelsiz ithalât yoluyla kapatılmıştır. 1977 yılında ithalât ve ihracatı geliştirmek, aradaki açığı azaltmak yolunda çalışmalar yapılmışsa da, ithalât ve ihracatın artması ve özellikle ithalâtın ihracata göreli olarak daha fazla artması sonucu, dış ticaret dengesindeki açık da azalmamış, artmıştır. Yapısal yönden de ithalâtı ve ihracatı incelersek aşağıdaki tablolarda görüldüğü gibi tüketim malları ithalâtı, 1976'ya göre oransal olarak azalırken, ham madde, petrol, yakıt ve yatırım malları ithalâtı artmıştır. İhracatta ise, 1976'ya göre oransal olarak 1977 tarımsal ürün ihracatı artmış, mineraller ve diğer ihracat azalmıştır.

Tablo : 7 Ekonomik Ayırımına Göre İthalât (Milyon TL.)

	KIYMET		% Payı	
	1976	1977	1976	1977
Toplam ithalât	1.052.3	1.492.9	100	100
1. Tüketim malları	479.1	651.9	45.5	43.7
2. Hammadde	315.8	470.4	30.0	31.5
3. Yatırım malları	170.1	275.7	16.2	18.4
4. Petrol, yakıt	87.3	94.9	8.3	6.4
5. Diğerleri	—	—	—	—

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü — İ.P.D.

Tablo : 8 Yerli İhracatın Yapısı (Milyon TL.)

Yıllar	Yerli İhracat	Tarımsal			Mine- raller	Diğer	Toplam İhracatın %'si		
		Top- lam	Ham- madde	Mamûl			Tarım- sal	Mineral- ler	Diğer
1975	151.3	133.7	113.0	20.7	13.7	3.9	88.4	9.0	2.6
1976	252.2	187.9	175.1	12.8	30.3	34.0	74.5	12.0	13.5
1977	453.1	377.1	335.7	41.4	45.8	30.2	83.2	10.1	6.7

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü — İ.P.D.

7. Kalkınma Harcamaları :

1975—77 döneminde Yatırım Bütçeleri ile Cari Bütçedeki Kalkınma Harcamaları toplamı 878.19 milyon TL. olarak programlanmış ve bunun %71.70'i gerçekleşmiştir. Yine bu dönemde K.İ.T.'lere sermaye katkısı olarak programlanan 204.7 milyon TL.'nin ancak %29'u gerçekleştirilmiştir. Kalkınma Harcamalarının sektörel dağılımında en büyük yeri hizmetler ve konut sektörü tutmaktadır. Cari Bütçe içerisinde Kalkınma Harcamaları 1976 yılında 34.2 milyon TL, 1977 yılında ise 34.8 milyon TL. olmuştur.

İKİNCİ KISIM

BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANININ

GENEL AMAÇ VE HEDEFLERİ

BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANININ GENEL AMAÇ VE HEDEFLERİ

I. Giriş :

Bir Kalkınma Politikasının temel hedefi, yurttaşlara daha iyi yaşam standartları sağlamaktır. Plan, bu hedefe ulaşılmasında izlenen uyumlu politikalarla alınan önlemlerin koordine edildiği bir araçtır ve geçmişle gelecek arasında oluşturduğu bağla, izlenen politikalarda süreklilik sağlamaktadır.

Birinci Beş Yıllık Plan Döneminin amaç ve hedefleri, benimsenen stratejiye uygun olarak, ekonominin kısa dönemdeki gereksinimleri ile dar boğazları ve olanakları dikkate alınarak saptanmıştır. 1978—82 yılları arasındaki beş yıllık dönemi kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı uzun dönemde hızlı bir ekonomik kalkınma potansiyelinin yaratılmasını, gelir dağılımında adaleti, üretim yapısında gelişmeyi, parasal istikrarı, ödemeler dengesinin yeterli ve yararlı bir duruma getirilmesini ve işgücünün tümüyle ve en verimli bir biçimde kullanılmasını amaçlamaktadır. Ekonomik ve sosyal olayların karmaşık ve içiçe bir biçim aldığı çağımızda, yukarıda belirtilen temel amaçlara ulaşılmasında, bu amaçlar arasında ortaya çıkabilecek çelişkileri çözüme kavuşturmak ve kalkınma politikasının temel hedeflerine ulaşılmasında uyum sağlamak, planın başta gelen işlevi olmaktadır.

II. Büyüme Oranı

Plan döneminde Kıbrıs Türk Federe Devletinde faktör fiyatları ile Gayri Safi Milli Hasılabın yılda yaklaşık %7 oranında büyümesi hedef olarak alınmıştır. Toplumumuzun bugünkü tasarruf eğilimi ile ekonominin ulaşılmış bu-

lunduğu aşama, bu oranın uygun ve ulaşılabilir bir hız olduğunu göstermektedir. %7'lik büyümenin sağlanıp devam ettirilmesi, ekonomiye olan güveni güçlendirip artırabileceği gibi, Plânın diğer hedeflerine ulaşılmasını da kolaylaştırmış olacaktır. Daha düşük bir büyüme oranının benimsenmesi, ada üzerinde yaşayan diğer toplumlarla Avrupa toplumları arasında azalmakta olan yaşam farklarının toplumumuz bakımından olumsuz yönde işlemesi demek olacaktır. Düşük bir büyüme oranı toplumun daha uzun yıllar istikrarsız ekonomik faktörlere dayanması sonucunu doğururken, Devletin ekonomik ve sosyal hayata yön verme çabalarının etkinliğini de azaltabilecektir.

Tablo : 1

1977 ile 1978—82 yıllarında Gayri Safi Yurt İçi Hasıla ve
Gayri Safi Milli Hasıla (Milyon TL)

Sektörler	1977 Fiyatlarıyla		
	1977	1978	1982
Tarım	897.5	906.0	1403.4
Sanayi	304.0	260.3	424.5
Ticaret (Turizm, İşletmecilik ve Lokantacılık dahil)	445.9	474.8	749.2
Ulaştırma	205.3	220.0	392.0
Konut	230.7	196.3	432.0
İnşaat	45.0	183.1	180.6
Kamu Hizmetleri	655.5	656.0	288.4
GSYİH	2783.9	2896.5	3870.1
Dış âlem faktör gelirleri	60.0	60.0	60.0
Gayri Safi Milli Hasıla	2843.9	2956.5	3930.1

Planda, öngörülen büyüme oranının gerçekleştirilmesi, mevcut olanakların en etkin bir biçimde kullanılması, ekonomik gelişmeye engel olan yapısal ve kurumsal engellerin ortadan kaldırılması ve toprak, su ve madenler gibi iç kaynakların en üst düzeyde üretime sokulmasına bağlı olacaktır. Kalkınmanın, yetişmiş, nitelikli emeğe sahip bir insangücü ile olan yakın ilişkisi nedeniyle, Planda, emeğin en etkin bir biçimde geliştirilip en verimli olabileceği alanlarda kullanılmasını sağlayacak yöntemlerin getirilmesine çalışılmıştır. Emek, sermaye ve kaynakların sürekli olarak verimliliklerinin artırılması tüm ekonomik, dışa açık bir rekabet ekonomisi olarak düşünülmüş olmasının bir sonucudur. Bu şekilde, iç pazarın küçük oluşu nedeniyle ortaya çıkmakta olan kısıtlayıcı faktörlerin giderilmesi sağlanacaktır. İhracatın gelişmesi ve özellikle üçüncü ülkelere yönelmesi, bugün içinde bulunulan ekonomik istikrarsızlıkların giderilmesinde önemli bir gelişme olabilecektir.

III. Sektörel Büyüme Hedefleri :

Yeterli bir kalkınma hızı yanında, üretim yapısının geliştirilmesi de önemli bir konudur. Üretim yapısındaki gelişmeler, ekonomiye istikrar sağlayıp sürekli büyümenin koşullarını yaratacaktır. Plan dönemi sonunda ekonominin daha istikrarlı bir yapıya kavuşması beklenmektedir.

Plan döneminde, Gayri Safi Yurt İçi Hasılda sektörlerin yüzde payları ile artış ve azalışları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo : 2

Gayri Safi Yurt İçi Hasılda Sektörlerin Yüzde Payı

Sektörler	YILLAR		
	1977	1978	1982
Tarım	32.3	30.3	36.3
Sanayi	10.0	10.0	11.0
Ticaret (Turizm, Otelcilik ve Lokantacılık)	16.0	16.4	19.3
Ulaştırma	7.4	7.6	10.1
Konut	8.3	6.8	11.2
İnşaat	2.4	6.3	4.7
Kamu Hizmetleri	23.6	22.6	7.4
GSYİH	100.0	100.0	100.0

IV. Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ile Yaşam Standartlarının Yükseltilmesi.

Yaşam standartlarının iyileştirilmesi ile ilgili olarak, Planda; Gayri Safi Milli Hasıla, her yıl %7 oranında artarak, 1978 yılında 2.956.5 milyon TL'dan 1982 yılı sonunda 3.930 milyon TL.'na çıkacaktır. Fert başına Gayri Safi Milli Hasıla, 5 yılda %26.5 oranında bir artışla 1978 yılında 20171 TL.'dan, 1982 yılında 25519 TL.'na; fert başına özel tüketim de, 5 yılda %57.6 bir artışla 1978 yılında 8,820 TL.'dan, 1982 yılında 13897 TL.'na ulaşacaktır.

Plan döneminde, gelir dağılımının iyileştirilmesi ile ilgili olarak, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, konutlaştırma gibi sosyal hizmetlerin geliştirilmesini; işgücününün tam ve en verimli bir biçimde kullanılmasını; sübvansiyon ve gelir transferleri sağlanmasını ve bölgesel ve kırsal ekonomik ve sosyal gelişme programlarının uygulanmasını kapsayan çalışmalar yapılacaktır.

V. İstihdamın Artırılması.

Planda, tam istihdam sağlanması ve işgücünün en verimli bir biçimde kullanılması amaçlanmaktadır. 1977 yılında çalışan nüfusun %45'i tarımda, %18.3'ü hizmetlerde, geriye kalanlar ise diğer sektörlerde çalışmaktadır. Plân dönemi sonunda, özellikle sanayi ve hizmetlerde istihdam düzeyinin daha da artacağı, tarımdaki ürün artışının ise daha çok verimlilik artışlarına bağlı olacağı tahmin edilmektedir.

VI. İç Para İstikrarı.

Yurt içinde fiyat istikrarını sağlamak, Plânın amaçlarından biridir ve denge ve düzenli kalkınmanın vazgeçilmez koşuludur. Fiyat istikrarı ile ilgili önlemler arasında, ülkedeki para arzının kontrolü en önemli yeri tutar. Kontrolsüz para arzının enflasyon yaratıcı veya ekonomik faaliyetleri daraltıcı yöndeki etkileri nedeniyle,

Plan döneminde, para sorunları ile ilgilenecek olan uzman bir kuruluş veya birimin oluşturulması yoluna gidilecek, Bankalar Yasasının işlerliği sağlanacaktır.

VII. Dış Para İstikrarı.

Dış para istikrarını sağlamak amacıyla, Planda, ödemeler dengesini daha iyi bir duruma getirmek hedef alınmıştır. Bunun yanında, ülkeye para giriş ve çıkışlarının daha düzenli ve kontrollü bir biçimde yapılması ile ilgili önlemler alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞME

BİRİNCİ BÖLÜM

KAYNAKLAR VE TÜKETİM HARCAMALARI

I. Plan Döneminde Öngörülen Gelişmeler :

Birinci Beş Yıllık Plan döneminde, Gayri Safi Milli Hasılanın yıllık %7 bir artışla, 1977 yılında 2,843.9 milyon TL'dan 1982 yılında 3,930.1 milyon TL'na yükselmesi plânlanmaktadır. Bu dönemde dış açığın, 1976—77 yıllarındaki gelişmelere oranla, yaklaşık %50 azaltılarak yıllık 300 milyon TL'nda tutulması öngörülmektedir. Toplumun harcanabilir kaynakları, 1977 yılında 3,623.9 milyon TL'dan, yılda %6.8 bir artışla, 1982 yılında 4,230.1 milyon TL'na çıkarılacaktır. Tablo 1'de görülebileceği gibi, 5 yılda yaratılacak olan 18,648.8 milyon TL'lık kaynağın %80'i tüketim gereklerinin karşılanmasında, %20'si ise sabit sermaye yatırımları ile stok değişmelerinin finansmanında kullanılacaktır. Toplam harcamaların 17,148.8 milyon TL'lık bölümü iç, 1,500 milyon TL'lık bölümü ise dış kaynaklardan oluşacaktır.

II. Tüketim Harcamaları :

Toplam Tüketim Harcamalarının 1978 yılında 2,960 milyon TL'dan 1982 yılı sonunda 3,282.4 milyon TL'na çıkması öngörülmektedir. 1977 yılında özel tüketim harcamaları yüksek görünmekte beraber bu sayının, sistem dışına çıkan sızıntıları da içerdiği tahmin edilmektedir. 1982 yılı sonunda, toplam tüketim harcamaları, toplam kaynakların %77.5'ni oluşturacaktır.

Kamu Tüketimi, 1977 yılında 735.4 milyon TL'dan 1982 yılında 1.115 milyon TL'na yükselecektir. Toplam tüketim içerisinde kamunun payı, 1977 yılında %20'den 1982 yılında %35'e çıkacaktır.

Toplumun toplam tüketim düzeyinin düşürülmemesi, yüksek bir yaşam standardının sağlanıp korunması; yüksek sayılabilecek düzeydeki yatırım düzeyi ile tasarrufları artırmak ve devamlı bir kalkınmayı gerçekleştirme politikası olarak tanımlanabilir.

III. Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları :

1982 yılı sonunda toplam kaynakların %16.4'ü gayri safi sabit sermaye yatırımlarının finansmanında kullanılacak, harcanabilir kaynakların önemli sayılabilecek bir bölümü bu amaca yöneltilenecektir. Gayri safi sabit sermaye yatırımlarının gerçekleştirilmesinde Devlet, özel sektör ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri gerekli katkılarda bulunacaktır. Beş yılda stoklara yapılacak yatırımlar, 1,165.3 milyon TL civarında olacaktır.

Tablo : 1

Kaynaklar ve Harcamalar (Milyon TL 1977 Yılı fiyatları)

	1976—77 Dönemi					1978—82 Dönemi				Toplam
	1977	1978	1979	1980	1981	1982				
A. Harcanabilir Kaynaklar	3,623.9	3,256.5	3,479.9	3,715.5	3,964.8	4,230.1	18,648.8			
1. Gayri Safi Milli Hasıla	2,843.9	2,956.5	3,179.9	3,415.5	3,664.8	3,930.1	17,148.8			
2. Dış açık (+)	780.0	300.0	300.0	300.0	300.0	300.0	1,500.0			
B. Toplam Harcamalar	3,623.9	3,256.5	3,479.9	3,717.5	3,964.8	4,230.1	18,648.8			
1. Özel Tüketim	2,620.5	1,858.0	1,598.8	1,749.8	1,899.0	2,042.4	9,148.0			
2. Kamu "	735.4	990.7	1,020.4	1,051.0	1,082.5	1,114.9	5,259.5			
3. Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımı	196.0	278.0	702.0	686.0	691.0	719.0	3,076.0			
4. Stok Değişimi	72.0	129.8	158.7	230.7	292.3	353.8	1,165.3			
C. Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları	196.0	278.0	702.0	686.0	691.0	719.0	3,076.0			
1. Devlet	20.7	139.1	256.8	266.8	266.8	266.8	1,166.3			
2. Özel ve KİT	175.3	138.9	445.2	429.2	434.2	462.2	1,909.7			

İKİNCİ BÖLÜM

YATIRIMLAR VE KALKINMA HARCAMALARI

I. Yatırım Politikasının Amaçları :

Plan döneminde, yatırım politikasının amaçları, atıl kapasiteyi harekete geçirmek, yeni yatırımları teşvik etmek, yatırımların verimliliğini artırmak, kaynak israfını önlemek, yabancı sermaye bilgi ve teknolojisinin ülkeye girişini sağlamaktır.

II. Planın Sabit Sermaye Gereklere :

Planın büyüklüğü, genel olarak sabit sermaye yatırımlarının miktarı ile ölçülmüştür. Sabit sermaye yatırımları, yeni teknolojinin gelişmesine yardımcı olduğu gibi, ekonomideki önceliklerin belirlenmesinde de bir göstergedir. Ekonomide öngörülen yıllık %7 kalkınma hızının gerçekleştirilmesi, Plan döneminde Gayri Safi Milli Hasılanın %18'inin Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımlarına aktarılması ile gerçekleştirilebilecektir.

Plan döneminde, tüm sektörlerde, öngörülen üretim hedeflerine ulaşabilmek, verimliliği artırmak, sektörlerin birbirine paralel bir gelişim içerisinde büyümesini sağlayarak Gayri Safi Milli Hasılayı %7 oranında artırabilmek için, Kıbrıs Türk Federe Devleti bölgesinde 3.076 milyar TL'lık toplam sabit sermaye yatırımı öngörülmektedir. Bu yatırımlar, Devlet, özel sektör ve Kamu İktisadi Teşebbüslerince gerçekleştirilecektir. (Tablo 1 ve 2)

1978 Mali yılı ve müteakip yıllarda Devlet eliyle gerçekleştirilecek yatırım miktarı ile özel sektöre düşen miktar, yıllık dönemlerde proje bazında incelenerek dengelenecektir.

Tablo : 1

1978—82 Dönemi Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları (Milyon TL)

(1977 fiyatları ile)

Sektör	Devlet Yatırımları	K.İ.T. ve Özel Sektör Yatırımları	Toplam Yatırımlar
1. Tarım	715.6	636.4	1,352.0
2. Sanayi (İmalât, Elektrik, Gaz ve Su)	66.6	412.4	479.0
3. İnşaat*	—	107.0	107.0
4. Ulaştırma ve Haberleşme	368.1	201.9	570.0
5. Ticâret ve Pazarlama	—	55.0	55.0
6. Konut	—	465.0	465.0
7. Turizm	16.0	32.0	48.0
TOPLAM	1,166.3	1,909.7	3,076.0

* : Her sektörün inşaat payı, kendi içerisinde Sabit Sermaye yatırımı olarak hesaba katıldığından inşaat sektöründe görülmemektedir.

Tablo : 2

Plân Döneminde Devletçe Gerçekleştirilmesi Öngörülen Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımlarının, Yatırım Alanları İtibarıyla Dağılımı (Milyon TL)

(1977 Fiyatları ile)

Yatırım Alanları		
TARIM	715.6 Milyon TL.	
Bitkisel Üretim	41.0	
Hayvancılık	2.0	
Su geliştirme (Tarımsal)	600.0	
Ormancılık	56.4	
Veteriner Hizmetleri	16.2	
İMALAT	66.6	
ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	368.1	
Karayolları	187.6	
Denizyolları	86.0	
Havayolları	19.5	
Telekomünikasyon	75.0	
TURİZM	16.0	
Devletin Toplam Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları	1,166.3	%37.9
KİT ve özel sektör yatırımı	1,909.7	%62.1
Toplam Gayri Safi Sabit Sermaye yatırımları	3,076.0	100.0

III. Sabit Sermaye Yatırımlarında Devlet ve Özel Sektör Ayırımı :

Plan döneminde, tarımsal alt yapı ile diğer alt yapının, kurulup geliştirilmesine, sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılmasına ve yatırımcı sektörlerle öncülük etmek amacıyla Devletin toplam gayri safi sabit sermaye yatırımlarının %37.9'unu oluşturan 1,166.3 milyon TL'lık yatırım yapması öngörülmektedir. Bu dönemde, özel sektör ve kamu iktisadi teşebbüslerinin 1,909.7 milyon TL'lık gayri safi sabit sermaye yatırımı gerçekleştirmesi beklenmektedir. Kamu iktisadi teşebbüslerinin yatırım programları, Planın amaç ve hedeflerine uygun biçimde düzenlenecektir.

IV. Plân Döneminde Devletin Yapacağı Kalkınma Harcamaları :

Plan döneminde, gayri safi sermaye yatırımları yanında Devletin; gelişme carileri, transferler, krediler v.b. ekonomik kalkınmaya yönelik, harcamaları 771.17 milyon TL olacaktır.

Tablo : 3

1978—82 Döneminde Devletçe Yapılması Öngörülen Kalkınma
Harcamaları (Milyon TL. 1977 fiyatları ile).

Harcamanın İçeriği	
TARIM VE SU İŞLERİ	440.69
Birlikel Üretim	60.50
Hayvancılık	23.00
Su Geliştirme	17.99
Veteriner Hizmetleri	16.00
Ormancılık	12.25
Su Ürünleri	11.00
Meteoroloji	3.00
Devlet Üretim Çiftlikleri	20.00
Su İşleri	276.95
MADENCİLİK ve TAŞOCAKCILIĞI	3.85
İMALAT	45.30
TİCARET VE PAZARLAMA	50.30
TURİZM	44.50
ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	11.53
Karayolları	0.50
Denizyolları	5.03
Havayolları	1.00
Telekomünikasyon	2.00
Posta	3.00
EĞİTİM	137.80
KÜLTÜR, GENÇLİK VE SPOR	15.00
Spor	15.00
SAĞLIK HİZMETLERİ	22.20
Toplam Devlet Kalkınma Harcamaları	771.17 Milyon TL.

V. Dış Teknik Yardım :

Plan döneminde dış yardımların alınmasına devam edilecektir.

VI. Plan Döneminde Yatırım Politikası :

Plan döneminde yatırım politikası, özel sektör ve kamu iktisadi teşebbüslerinin çalışabileceği ve kendilerini gösterebilecekleri çerçeveyi yaratma amacına yönelik olacaktır. Bu politikanın hedefleri şunlar olacaktır :

1. Yatırımların kârlılığını artırmak amacıyla alt yapının kurulup geliştirilmesine devam edilecektir; bu şekilde yatırımlara dışsal ekonomiler sağlanmış olacak. maliyetler düşürülerek kârlılık artırılacaktır.

2. Yatırım öncesinde Özel Sektör desteklenecektir. Bu amaçla, uygun yatırım alanlarının araştırılması, değerlendirilmesi gibi konularda özel sektöre yardımcı olunacaktır.

3. Üretken Yatırımlar gümrük muafiyeti ve kredi olanakları ile desteklenerek teşvik edilecektir.

4. Üretken yatırımların Bankalar sistemi ile olan ilgisi gözetilerek bu tür yatırımların krediler yoluyla desteklenmesini sağlayabilmek amacıyla, Türk Cemaat Meclisi Konsolide Fonu İnkişaf Sandığına "Kalkınma Bankası" niteliği kazandırılacaktır.

5. Devlet, özellikle genel gelişmeyi hızlandıran alt yapı yatırımlarını geliştirmeye önem verecek, eğitim, sağlık ve sosyal konut gibi toplum refahına yönelen sosyal amaçlı yatırımları yapacaktır.

6. Mevcut sanayi tesislerin kapasitelerinin artırılması yanında, yerli hammadde işleyen, diğer sektörlerdeki darboğazları gideren ve ihracat olanağı yaratan yatırımlar teşvik edilecektir.

7. Bankalarda biriken tasarrufların, plan hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve saptanan yatırım hedefleri doğrultusunda yatırımlara kanalize edilmesini sağlamak amacıyla, bankalar sistemine işlerlik kazandırılacaktır.

8. Ülkenin sermaye ve döviz gereksinimleri dikkate alınarak, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde yapılacak yatırımları özendirmek amacıyla, "Yabancı Sermaye" ile ilgili mevzuat geliştirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM PLANIN FINANSMANI

1. Amaçlar ve Hedefler :

Plan döneminde genel olarak amaç, halkın tasarruf etme eğilimini artırıcı ortamı yaratmak ve yaratılacak tasarrufların öncelikli yatırım alanlarına yönlendirilmesini sağlamak olacaktır. Tasarrufların yatırım alanlarına en üst düzeyde dağılımının gerçekleştirilebilmesi, etkin bir dağıtım sisteminin varlığına bağlı olacaktır. Bu nedenlerle, Plan döneminde, finansmanla ilgili amaçlar, somut olarak aşağıdaki şekilde sıralanabilir :

1. Para operasyonları ile en etkin bir biçimde uğraşacak olan uzman bir para otoritesinin oluşturulması,

2. Toplumun tasarruf eğiliminin daha da geliştirilerek yatırılabilir fonlar arzında artış sağlanması,

3. Uzun dönemde para mekanizmasının etkilenmesi suretiyle öncelikli sektörlerin finansman gereksinimlerinin karşılanması,

4. Kamunun borçlanma politikasının, cari bütçe harcamalarının bir finansman aracı değil de, tasarrufların öncelikli sektörlerle kanalize edilmesinde bir araç olarak kullanılması,

5. İç finansman kaynaklarını takviye edici ve tamamlayıcı yabancı sermayenin teşvik edilmesi.

11. Planın Finansmanı :

1. İç Tasarruflar :

Plân döneminde, arzulanın kalkınma hızının elde edilmesi, Plânda öngörülen yatırımların gerçekleştirilmesine bağlı olacaktır. Bu nedenle, Plan döneminde harcanabilir gelirin ortalama %18.3'nün tasarruf edilmesi gerekecektir. (Tablo : 1)

Tablo : 1

1978—82 Döneminde Gayri Safi Yurtiçi Tasarruflar :
(Milyon TL)

	1978	1982	Toplam
Özel Tasarruflar	443.5	589.5	2.572.0
Kamu Tasarrufları	75.0	189.2	569.6
Toplam	518.5	778.7	3.141.6
Harcanabilir Gelir	2956.5	3939.1	17.148.8
1 : 2 × 100	17.5	19.8	18.3

2. Dış Tasarruflar :

Plan döneminde, iç tasarruflar yatırım gereklerini karşılayamayacağından, dış tasarruflara gereksinme duyulacaktır. Özellikle yatırımların artırılması, önemli ölçüde dış para gereksinimi doğuracağından, artan oranlarda yabancı tasarrufun ülkeye getirilmesi gerekecektir. Fiyat dalgalanmalarının yaratacağı tırmanışlar bir yana bırakılırsa, Plan döneminde stok değişimleri ve sabit sermaye yatırımlarının finansmanı için, 1977 fiyatlarıyla 4,641 milyon TL'na gereksinme duyulacaktır. İç Tasarruflar, 3,141 milyon TL olarak projekte edildiğine göre, Plânın finansmanı için, toplam yatırımların %32'sini oluşturacak olan 1,500 milyon TL'lık dış tasarrufa gereksinme duyulacaktır. (Tablo : 2)

3. Sektörler İtibarıyla Tasarruf ve Yatırımlar :

Planın sektörler itibarıyla finansmanı, Tablo 2'de görülmektedir. Stok değişimleri dahil, Toplam gayri safi sabit sermaye yatırımlarının 4641.6 milyon TL olması öngörülmektedir. Bu dönemde, 3141.6 milyon TL olarak tahmin edilen iç tasarruflar, planlanan toplam yatırımların %67'sini karşılayabileceklerdir. Kamunun mahalli gelirleri, toplam yatırımlarını karşılayamadığından, bu açık dış tasarruflarla kapatılacaktır. Bu şekilde toplam kamu yatırımları 2,069.6 milyon TL, özel kesim yatırımları ise 2,572.0 milyon TL olacaktır. Toplam yatırımların %44.6'sı kamuya, %55.4 ise özel kesime ait olacaktır.

Tablo : 2

Plânın Finansmanı 1978—1982 (1977 Yılı Cari Fiyatlarıyla Milyon TL)

	Toplam	% Payı
1. Yatırım Harcamaları*	4,641.6	100.0
Özel Yatırımlar**	2,572.0	55.4
Kamu Yatırımları	2,069.6	44.6
2. İç Tasarruflar	3,141.6	100.0
Özel Tasarruflar	2,572.0	81.8
Kamu Tasarrufları	569.6	18.2
3. Dış Tasarruflar (-)	-1,500.0	—

III. Kamu Maliyesi :

Planın uygulanmasında Devletin yapacağı sabit sermaye yatırımları ile kalkınma harcamalarının yeterli kaynaklara dayandırılması gerekmektedir. Mahalli gelirlerden, 1975—77 döneminde, 280 milyon TL dolayında yatırım yapıldığı dikkate alındığında, önemli sayılabilecek bir yatırım potansiyeli bulunduğu görülmektedir. Bugüne kadar uygulamada cari ve yatırım bütçeleri ayırımı yapılmakla beraber, bu ayırım ancak harcamaların kaynağına göre bir ayırım niteliğinde olmakta ve cari ve yatırım niteliği taşıyan harcamalar, her iki bütçede de yer alabilmektedir. Plan döneminde, cari ve yatırım bütçesi ayırımının harcamanın içeriğine göre yapılması zorunluluğu vardır. Plan döneminde, cari harcamalarla mahalli gelirler arasında düzenli bir ilişki kurularak kamu fonlarında tasarruf yoluna gidilecek ve yapılacak tasarruflar Plânın finansmanında kullanılacaktır.

* Yatırım Harcamaları Stok Değişmelerini de içermektedir.

** Özel Sektör ile Kamu İktisadi Teşebbüsleri birlikte mütalâa edilmiştir.

Devletin, Plânla getirilen yükümlülüklerini yerine getirebilmesi ve kalkınma çabalarında gerçek yerini alabilmesi için, mahalli gelir kaynakları yeniden gözden geçirilerek gerekli finansmanın devamlı bir biçimde akımını sağlayacak önlemler alınacaktır.

Yıllarca tamamen Anavatan'ın yardımlarına dayanan Türk toplumu, 1974 yılından sonra ekonomik bağımsızlığının da bir sonucu olarak büyük ölçüde kendi özgelirlerine dayanmağa başlamıştır. 1977 yılı sonunda bütçenin toplam gelirlerinin % 88'i mahalli gelirlerden oluşmuştur. Toplam gelirlerin gayri şafi milli hasılaya oranı %21'i geçmiştir. Plan Dönemi sonunda bu oranın %23'ü aşacağı tahmin edilmektedir. Ancak, geçmiş dönemlerin anormal koşullarının da bir sonucu olarak, Devlet henüz gelirleri ile giderlerini karşılayamamaktadır. Bu nedenle, dış yardım kaynaklarına bağımlılık bir süre daha devam edecektir. Genel finansman dengesinde görülen dış yardım gereksinmelerine ek olarak, kamu kesiminin finansmanında plan döneminde 2143 milyon TL'na gereksinme duyulacaktır. Bu miktar, Devletin tasarruf tedbirlerine başvurusu ve dış yardım ve kredilerde artış sağlanması gelirlerin erken toplanması ve yeni gelir kaynaklarına başvurulması suretiyle sağlanmak durumundadır. (Tablo 3-4)

Tablo : 3

Kamu Tüketimi ve Yatırım Hedefleri (Milyon TL.)

	1978	1979	1980	1981	1982
Kamu Tüketimi	990.7	1020.4	1051	1082.5	1114.9
Sosyal Transferler	165.0	166.0	168.0	172.0	175.0
Savunma	143.6	143.6	143.6	143.6	143.6
Kalkınma Harcamaları	95.1	169.0	169.0	169.0	169.0
Sabit Sermaye Yatırımları	139.1	256.8	256.8	256.8	256.8
	1533.5	1755.8	1788.4	1823.9	1859.3

Tablo : 4

Genel Kamu Dengesi (Milyon TL)

	1978	1979	1980	1981	1982	Toplam
Mahalli Gelirler	741.3	790.6	827.	860	899	4117.9
Dış Yardımlar	500.0	500.0	500.0	500.0	500.0	2500
Gelirler Toplamı	1241.3	1290.6	1327	1360	1399	6617.9
Toplam Harcamalar	1533.5	1755.8	1788.4	1823.9	1859.3	8760.9
Ek finansman gereği (-)	292.2	465.2	461.4	463.9	460.3	2143.0

IV. Finansman Politikası ve Diğer Önlemler :

Plânın başarısı, fiyat dalgalanmalarına yer vermeden, gerekli yatırımların yapılmasına bağlı olacaktır. Bu nedenle, para istikrarının sağlanması iktisat politikasının en önemli konusu olacaktır. Böyle bir politika, spekülasyonu önleyeceği gibi tasarrufları da teşvik edecektir. Para istikrarı önlemleri yanında, yüksek sayılabilecek bir düzeyde olan tasarruf eğilimini daha da artırıcı önlemler alınacak ve iç tasarrufların dışa kaymasını önleyecek bir kurumlaşmaya gidilecektir. Tasarruflar konusunda, Devletin borçlanma politikası, tasarruf edenlerin çeşitli yönlerdeki tercihlerine uygun olarak yürütülecektir. Bu amaçla, Devletin uzun dönemdeki para politikasını en etkin bir biçimde yürütecek olan bir para otoritesi oluşturulacaktır. Bu otoritenin oluşturulması ile, tüm mali ve ekonomik konularda bankaların çalışmaları koordine edilecek, denetlenecek ve ticarî bankaların döviz işlemlerinde ticaretimizin gelişmesine azamî derecede katkıda bulunacak, belirli bir politika uygulamaları sağlanacak ve yerli sigortalara ticarî ilişkilerde etkin bir rol oynayabilecektir.

Tablo : 5

1. Beş Yıllık Plânın Finansmanı (Milyon TL)

	1978	1979	1980	1981	1982	Toplam
Kamu İç Tasarrufları	75.0	78.4	94.6	132.4	189.2	569.0
Özel Tasarruflar	443.5	477.0	512.3	549.7	589.5	2,572.0
Toplam İç Tasarruflar	518.5	555.4	606.9	682.1	778.7	3,141.0
Dış Tasarruflar	300.0	300.0	300.0	300.0	300.0	1,500.0
Toplam Tasarruflar	818.5	855.4	906.9	982.1	1,078.7	4,641.6
Stok Değişimleri	129.8	158.7	230.7	292.3	353.8	1,165.3

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖDEMELER DENGESİ

Planda, makro düzeyde kurulması gereken bir denge de, dış ekonomik ilişkilerle ilgilidir. Ödemeler dengesinde yer alan ithalât, ihracat, görünmeyen işlemler ve sermaye hareketleri gibi büyüklüklerin, 1977 yılına ait gerçekleşme durumları ile bu büyüklüklerin Plân döneminde öngörülen miktarlarına ait tahminler, tablo 1'de verilmektedir.

Tablo : 1

* Ödemeler Dengesi (1976—77) ile (1978—82)

Milyon TL.

	1977	1978	1982
I. Cari İşlemler			
A. Dış Ticaret			
1. İhracat	453.1	530.0	900.0
2. İthalât	1492.9	1530.0	1700.0
Dış Ticaret Dengesi	-1039.8	-1000.0	- 800.0
B. Görünmeyen İşlemler			
1. Turizm (Net)	500.0	500.0	1000.0
2. Diğer Görünmeyen (Net)	- 200.0	- 225.0	- 450.0
3. Faiz ödemeleri	- 11.9	- 25.0	- 50.0
Görünmeyen İşlemler Dengesi	293.1	250.0	500.0
Cari İşlemler Dengesi	- 751.7	- 750.0	- 300.0
II. Sermaye Hareketleri			
1. Bedelsiz İthalât	617.4	600.0	300.0
2. Dış Krediler	126.7	150.0	-
3. Dış Açık	-	-	-
4. Dış Borç Ödemeleri	- 28.0	- 50.0	- 100
5. Dış Yardımlar	38.2	50.0	100
6. T.C. Yardımları			
7. T.C. Döviz Katkıları			
Sermaye Hareketleri Dengesi	754.3	750.0	300.0

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü — İstatistik Planlama Dairesi

* : 1976 ile 1977 yılı gerçekleşme durumları Cari fiyatlarla, 1978 ile 1982 projeksiyonları ise 1977 yılı Mayıs ayı fiyatları ile elde edilmiştir.

1. Amaçlar :

Barış Harekâtını izleyen günlerde Devletin iktisat politikası, genel olarak atıl üretim faktörlerinin harekete geçirilmesi ve dış ticarete geçmişte önemli bir yer tutan ürünlerin pazarlanmasına yönelmiştir. Bu uygulama, ihraç olanakları bulunan iç kaynakların değerlendirilmesi ve dış ödemelerde devamlı bir gelişmenin sağlanması politikasıdır. Ödemeler dengesinin iyileştirilmesi ve sağlıklı bir dış ödemeler bilançosuna kavuşma uzun dönemli ve devamlı bir amaçtır ve Plan döneminde de başta gelen bir amaç olarak benimsenmektedir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının ödemeler dengesi ile ilgili amaçları aşağıda açıklanmaktadır.

1. Dış Ticaret Dengesini Oluşturan Kalemlerin Kompozisyonunda

Gelişme Sağlanması :

1977 yılı ithalât kalemlerinde tüketim malları ithalâtının ters sonuçlar yaratabilecek bir düzeye ulaşmakta olduğu görülmektedir. Olumsuz sayılabilecek bu gelişmenin kontrol edilmesi ve hammadde ve sermaye malları ithalatına öncelik tanıyan bir politika izlemesi gerekmektedir. Plan döneminde, kalkınma amaçlarına uygun bir dış ticaret politikası izlenmesine ve ithalâtın ihracata oranla daha yavaş bir artış göstermesine özen gösterilecektir.

2. Görünmeyen Gelirlerin Artırılması :

Görünmeyen gelirlerde meydana gelecek artışlar, özellikle dış ticaret kalemlerinde meydana gelecek açıkların kapatılmasıyla ilgili olduğu için bu kalemlerin ülke ekonomisindeki yeri büyük önem arz etmektedir. Görünmeyen kalemlerde, özellikle turizm gelirleri yine en büyük paya sahip olmaya devam edecek, ekonominin yabancı para gereksinimi dikkate alınarak, çabalar bu tür turizme doğru yöneltilecektir.

Bedelsiz ithalât uygulamalarına getirilecek sınırlamalar dış alem faktör gelirlerinin de döviz veya yatırım malı olarak ülkeye girişine neden olabilecektir.

3. Ülkeye Yabancı Sermaye Akışının Teşvik Edilmesi :

Dış para güçlükleri nedeniyle sağlanamayan yatırım mallarının ülkeye girişini kolaylaştırıcı, teknolojik bilgi akımı sağlayan ve dış açığın azaltılıp en düşük bir düzeyde tutulmasına yardımcı olabilecek yabancı sermayenin ülkeye doğrudan doğruya girişi teşvik edilecektir.

II. Hedefler.

Plan döneminde, kalkınma çabalarının dış ödemelere önemli yükler getirmesi beklenmektedir. Özellikle sermaye malları ile hammaddelere olacak talep nedeniyle artacak olan ithalatın, dış ticaret dengesinde olumsuz sonuçlar yaratmamasına dikkat edilecektir.

İhracatta sağlanacak artışlar ve tüketim malları ithalatında alınacak kontrol önlemleri ile dış ticaret açığının makul bir düzeyde tutulmasına çalışılacaktır.

İhracatta tüm tarımsal ihraç olanaklarının harekete geçirilmesi ve Plan döneminden sonra ülke ekonomisinin sanayileşmeye doğru önemli bir aşamaya gelmesi öngörülmektedir. Plan dönemi sonunda ithalatta hammaddelerin %47.2, tüketim malları ithalâtının %34.8, sermaye mallarının ise %18'lik bir paya sahip olması beklenmektedir. Bu şekilde dış ticaret dengesini oluşturan ithalât kalemlerinin kompozisyonunda bir iyileşme sağlanmış olacaktır.

Bugüne kadar ülkeye yatırım malı veya dış para olarak gelmeyen faktör gelirlerinin de bedelsiz ithalât rejimine getirilecek kontrol ve sınırlamalarla, kalkınmaya katkıda bulunacak bir gelişme göstermesi beklenmektedir.

III. Bedelsiz İthalat :

1974 Barış Harekâtından sonra döviz güçlükleri nedeniyle doğrudan doğruya yapılamayan ithalat, bedelsiz ithalat izinleri verilmesi yoluyla genel olarak dış ülkelerdeki Kıbrıs'lı Türklere ait tasarrufların mal olarak ülkeye girişi şeklinde karşılanmıştır. Bedelsiz ithalat uygulamalarının yıllık programlarda

ekonominin gerekleri dikkate alınarak düzenlenmesine devam edilecek ve genel olarak hammadde, yarı mamul ve girdilere doğru yönetilmesine dikkat edilecektir. Bedelsiz ithalât uygulamalarında özellikle dış ülkelerden ekonomiye sermaye aktarılmasına özen gösterilecek, bu kalemin bir sermaye hareketleri kalemi olarak geliştirilmesine çalışılacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

NÜFUS, İŞ GÜCÜ VE İŞ GEREKSİNİMLERİ

I. Genel :

Plânın istenilen düzeyde ve darboğazların ortadan kaldırılması suretiyle uygulanabilmesi gerekli sayıda ve özellikle gerekli niteliklere sahip insan gücünün sağlanmasına bağlıdır. Gayri Safi Millî Hasılların büyüme oranının hesaplanmasında nüfus ve özellikle faal nüfustaki beklenen artış göz önünde tutulmuştur. Personel niteliklerinin geliştirilmesine ilişkin eğitim faaliyetlerini yürütmekte olan kurumlar mevcut olup bu yönde yeni önlemlerin alınmasına da özen gösterilecektir. Mevcut eğitim sistemine yeni bir yön vererek Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı dönemi sonunda teknik bakımdan eğitim görmüş mezun sayısında önemli bir artış olacağına inanılmaktadır. Yurt dışında görev yapmakta olan ve toplumun gereksinme duyacağı özellikle Kıbrıs'lı teknik personelin Kıbrıs Türk Federe Devletine getirilmesi hususunda çaba sarf-edilecektir.

II. Toplam Nüfus ve Faal Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Yeri :

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin nüfusu 145,000'dir. Faal nüfus ise 89,600 olup genel nüfusun %61.8'ini oluşturmaktadır.

III. İşgücü Gereksinimleri :

Tablo 1—5'te 1977 yılında çeşitli faaliyet alanlarında çalıştırılan nüfusun (kadın ve erkek) mesleklere göre dağılımı ve öğrenim durumları gösterilmektedir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı döneminde, çalışmak arzusunda olan, herkese çalışma olanaklarının genişletilmesine ayrıca yapısal nedenlere dayanan kaçınılmaz işsizlik sayısının en düşük düzeye indirilmesine özen gösterilecektir. İş bulma şansı daha az olan lise mezunlarının, yoğun teknik eğitim kurslarıyla beceri kazandırılarak iş bulma şanslarının artırılmasına çalışılacaktır.

IV. İstihdam Yapısı ve İşçi Hareketliliği :

1975—77 yılları arasında istihdam yapısında bazı değişikliklerin meydana geldiği göze çarpmaktadır. Örneğin, bu dönemde tarım kesiminde yeni istihdam olanakları yaratılmış ve endüstri ve taşımacılık gibi sektörlerde üretim oldukça genişlemiş olmasına karşın, bu sektörlerdeki iş alanlarının ticaret sektöründeki kadar önemli bir artış göstermediği dikkati çemektedir. Kıbrıs Türk Federe Devleti ekonomisinin 1978—82 yılları arasında plânlanan hızlı gelişmesi, özellikle tarım, imalât ve turizm gibi öncelikli sektörlerde, nitelik ve nicelik bakımından duyulacak gereksinimlerin giderilmesi yönünde esnek bir arz politikasının uygulanmasını gerektirecektir. Tarım kesiminde çalışmakta olan tarım işçilerinin düşük verimle çalışmalarının, giderilmesi gerekmektedir. İma-

lât, taşımacılık ve gelişen turizm ve sosyal hizmetlere verilen önemin artması sonucu hizmetler ve iş hacmi ile kârlılığın artması nedeniyle de ticaret sektörlerinde köklü yapısal değişikliklere gerek vardır. Yüksek oranda verimlilik sağlamak ve ekonomiyi yeniden düzenlemek için sektörler arası işgücü hareketliliği sağlanacak, buna paralel olarak da değişik becerilerin geliştirilmesi amacıyla sürekli eğitim yapacak bir sistem oluşturulacaktır.

V. Beceri Gereksinimleri ve Arzı ile İlgili Projeksiyonlar :

Belirli becerilerin arz ve talep projeksiyonunu yapmakta karşılaşılan en önemli sorun, mevcut becerilerle ilgili yeterli bilginin bulunmamasıdır. Bunun nedeni ise gerek özel sektörde ve gerekse kamu kesiminde ileriye dönük planlama çalışmalarının yapılmaması ve Kıbrıs Türk Federe Devletinde plân çalışmalarını için gerekli verileri ortaya koyacak olan genel ve esaslı bir sayımın henüz gerçekleştirilmemiş olmasından ileri gelmektedir.

Bu sorunun çözümlenmesi için Kıbrıs Türk Federe Devletinde yıllık işgücü araştırması yapılacak, işgücü ile ilgili istatistiklerin geliştirilmesi yönünde çaba sarfedilecektir. Bu araştırmalar 10 veya 10'dan fazla işçi çalıştıran büyük işletmeler yanında daha az sayıda işçi çalıştıran küçük işletmeleri de kapsamına alacaktır. Bu araştırmalar, diğer yararları yanında, toplam işgücünün iş çeşidi kategorilerine göre sınıflandırılmalarını da sağlayacak ve 12 ay içinde işçi ve eğitim gereksinimlerinin saptanmasında kullanılabilecek bilgileri de verecektir.

Örnekleme Yöntemiyle 883 Aile Üzerinde Yapılan Araştırma Sonucu Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Kadın ve Erkeklerin Mesleklere Göre Dağılımı (1977)

Tablo : 1

Kod	Meslek Grubu	Toplamı	Kadın	Erkek	Kadın %	Erkek %
0	Profesyonel, Teknik ve İlgili iş erbabı	111	19	92	17.11	82.89
1	İdari, İcrai, Sevk ve İdare erbabı	28	—	28	—	100.00
2	Büro İşçileri	102	11	91	10.78	89.22
3	Satış İşçileri	47	3	44	6.38	93.62
4	Çiftçiler, Bahkçılar, Avcılar, Tomrukçular ve İlgili İşçiler	112	1	111	0.89	99.11
5	Madenciler, Taşocakçılar ve İlgili İşçiler	1	—	1	—	100.00
6	Haberleşme ve Taşımacılık mesleklerinde Çalışan İşçiler.	48	—	48	—	100.00
7/8	Küçük Sanat Erbabı, istihsal ameliyesinde çalışan işçiler ve başka yerde sınıflandırılmamış sıra işçiler	223	16	207	7.17	92.83
9	Hizmet, spor ve dinlendirme hizmetlerinde çalışan işçiler	146	9	137	6.16	93.84
10	Mesleğe göre sınıflandırılmayan işçiler.	840	790	50	93.61	6.39
TOPLAM		1658	849	809	%51.15	%48.85

Kaynak : D.P.Ö. İstatistik ve Araştırma Dairesi

Not : Ev Hanımları 10. meslek grubu içerisinde gösterilmiştir.

Örnekleme Yöntemiyle 883 Aile Üzerinde Yapılan Araştırma Sonucu
Kıbrıs Türk Federe Devletinde Kadın ve Erkeklerin
Öğrenim Durumları (1977)

Tablo : 2

Öğrenim Durumu	Toplam	Kadın	Erkek	Kadın %	Erkek %
Yok	308	195	113	61.70	38.30
İlkokul	871	454	417	51.90	48.10
Orta	323	134	189	41.48	58.52
Yüksek	103	36	67	34.32	65.68
Üniversite	53	18	35	33.96	66.04
Toplam	1658	837	821		

Örnekleme Yöntemiyle Yapılan Araştırma Sonucu
Kıbrıs Türk Federe Devletinde Kadın ve Erkeklerin
Eğitim Oranları (%) (1977)

Tablo : 3

Öğrenim Durumu	Toplam	Kadın	Erkek
Yok	18.00	11.10	6.90
İlkokul	52.87	27.44	25.43
Orta Okul	19.69	8.17	11.52
Yüksek	6.21	2.13	4.08
Üniversite	3.23	1.10	2.13
TOPLAM	100.00	49.94	50.06

Kaynak : D.P.Ö. İstatistik ve Araştırma Dairesi

1977 Senesinde Çalışabilen Nüfus İçerisindeki Kadın ve Erkeklerin

Tablo : 4

Mesleklere Göre Dağılımı

Kod.	Meslek Grubu	Toplam	Kadın	Erkek
0	Profesyonel, Teknik ve ilgili iş erbabı.	5,976	1,021	4,955
1	İdari, icrai, sevk ve idare erbabı	1,505	—	1,505
2	Büro İşçileri	5,483	591	4,892
3	Satış işçileri	2,527	161	2,366
4	Çiftçiler, Balıkçılar, Avcılar, Tomrukçular ve ilgili işçiler.	6,030	54	5,976
5	Madenciler, Taşocakçılar ve ilgili işçiler	54	—	54
6	Haberleşme ve Taşımacılık mesleklerinde çalışan işçiler.	2,580	—	2,580
7/8	Küçük sanat erbabı, istihsal ameliyesinde çalışan işçiler ve başka yerde sınıflandırılmamış sıra işçileri	12,014	864	11,150
9	Hizmet, Spor ve dinlendirme hizmetlerinde çalışan işçiler	7,858	484	7,374
10	Mesleğe göre sınıflandırılmayan işçiler.	45,573	42,651	2,922
	TOPLAM	89,600	45,826	43,774

Kaynak : D.P.Ö. İstatistik ve Araştırma Dairesi.

1977 Senesinde Çalışabilen Nüfus İçerisindeki Kadın ve Erkeklerin
Mesleklere Göre Dağılımı (% olarak)

Tablo : 5

Kod.	Meslek Grubu	Toplam	Kadın	Erkek
0	Profesyonel, Teknik ve ilgili iş erbabı	6.67	1.14	5.53
1	İdari, İcrai, Sevk ve İdare erbabı	1.68	—	1.68
2	Büro İşçileri	6.12	0.66	5.46
3	Satış İşçileri	2.82	0.18	2.64
4	Çiftçiler, Balıkçılar, Avcılar, Tomrukçular ve ilgili işçiler	6.73	0.06	6.67
5	Madenciler, Taşocakçılar ve ilgili işçiler	0.06	—	0.06
6	Haberleşme ve Taşımacılık mesleklerinde çalışan işçiler	2.88	—	2.88
7/8	Küçük sanat erbabı, istihsal ameliyesinde çalışan işçiler ve başka yerde sınıflandırılmamış sıra işçileri.	13.41	0.96	12.45
9	Hizmet, Spor ve dinlendirme hizmetlerinde çalışan işçiler	8.77	0.54	8.23
10	Mesleğe göre sınıflandırılmayan işçiler.	50.86	47.60	3.26
	TOPLAM	100.00	51.14	48.86

Kaynak : D.P.Ö. İstatistik ve Araştırma Dairesi.

DÖRDÜNCÜ KISIM
ÜRETİM SEKTÖRLERİ İTİBARIYLA GELİŞME

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK TARIM SEKTÖRÜ
(BİTKİSEL ÜRETİM, HAYVANCILIK, ORMANCILIK VE BALIKÇILIK)

I. MEVCUT DURUM, ELDE EDİLEN GELİŞMELER, SORUNLAR, AMAÇLAR VE HEDEFLER

1. 1975 - 77 Döneminde Genel Durum ve Elde Edilen Gelişmeler.

(a) Tarımın Ekonomideki Yeri :

Genel olarak tarım sektörü, bitkisel üretim, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık faaliyetlerinden oluşmaktadır. Tarım kesimi, ekonominin başta gelen bir üretim kolu olarak önemini korumaktadır. 1977 yılında Gayri Safi Milli Hasıla'nın %31.6'sının bu sektörde yaratıldığı tahmin edilmekte olup, ihracatın %80'ini tarımsal ürünler oluşturmakta, tarım kesiminde çalışanlar sayısı 35,840 kişi olarak hesaplanmaktadır.

(b) İhracat :

1975-77 döneminde tarımsal ürünler ihracatı %182 bir artış göstererek, 1975'de 133.7 milyon TL'dan, 1977'de 377.1 milyon TL.'na ulaşmıştır. (1) Artışlar gerek taze, gerekse işlenir tarımsal ürün ihracatında meydana gelmiştir.

Bu artışta en büyük pay narenciyeye aittir. Diğer önemli ihraç ürünleri patates, harup ve tütün olmuştur.

1977 yılında toplam ihracatın %83.2'sini oluşturan tarım ürünleri ihracatı içerisinde hayvansal ürünler ihracatı, 1976'ya göre artış göstermemiş, ihracat tarımsal ürün ihracatının ancak %5'ini oluşturmuştur. (Başlıca hayvansal ihraç ürünleri deri ve yündür.)

Tablo : 1

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin 1975-77 Yıllarında Başlıca Tarımsal Ürünler
İhracatı (Milyon TL)

Ürünler	1975	1976	1977
Bitkisel Ürünler	121.2	163.4	358.4
İşlenmemiş ve Taze	102.5	152.1	320.2
İşlenmiş Ürünler	18.7	11.3	38.2
Hayvansal Ürünler	12.5	25.5	18.7
İşlenmemiş	9.8	23.7	15.5
İşlenmiş	2.7	1.8	3.2
Toplam Tarımsal İhracat	133.7	188.9	377.1
İşlenmemiş, Taze veya hammadde	112.3	175.8	335.7
İşlenmiş	21.4	13.1	41.4

Kaynak : K.T.F.D. Plânlama Örgütü - İ.P.D.

(1) 1977 yılı Ocak-Aralık aylarına ait gerçekleşme sonuçları

(c) Sabit Sermaye Yatırımları :

Tarım kesiminde sabit sermaye yatırımları toprak ıslahı ve koruma işleri, sulama tesisleri inşaatı makine ve teçhizat alımları hayvan alımları ve hayvan bakımakları inşaatı gibi yatırımlardan oluşmaktadır. 1975-77 döneminde tarımda gerçekleştirilen sabit sermaye yatırımları tutarı %81,9'u özel, %18.1'i ise kamu'ya ait olmak üzere 97.02 milyon TL'dir.

Tablo : 2

1975-77 Döneminde Gerçekleştirilen Sabit Sermaye Yatırımlarının
Dağılımı (Milyon TL.)

Yatırım Nevi	1976	1977	Toplam
1. Özel Yatırımlar			79.381
Sulama kuyuları, makine, teçhizat alımları, arazi düzeltmeleri. Sera ve tüneller	32.340	22.041 25.000	
2. Kamu Yatırımları			
Sulama kuyuları, makine teçhizat alımları, arazi düzeltmeleri.	14.204	3.436	17.640
Toplam	46.544	50.477	97.021

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü Sektör Çalışmalarından Elde Edilmiştir.

(d) Su ve Toprak İşleri :

Tarımsal üretimin artışı etkileyen en önemli iki faktör su ve topraktır. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde ekilebilen arazinin yüzölçümü 1.236.535 dönümdür.

Tablo : 3

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Kullanımına Göre Arazi Dağılımı Tablosu

	Dönüm	Toplamın %'si
Tarım Arazisi :		
1. İşlenen arazi	1,236,535	46
2. İşlenemeyen ve Hali arazi	866,425	32
3. Orman Arazisi (özel ve kamu)	338,306	13
4. Kasabalar, yollar, siteler ve dereler	241,000	9
TOPLAM	2.682,266	100

Kaynak : Kıbrıs Türk Federe Devleti Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı İstatistik ve Plânlama Şubesi.

Barış Harekâtını takibeden günlerde, sulanabilir arazinin tümünü kullanma olanağı olamamıştır. 1975 - 77 döneminde yapılan yoğun faaliyetler sonucu (kuyuların, motorların su kanallarının tamiri) bugün, sulanabilir arazinin önemli bir bölümü üretime açılmış bulunmaktadır. Ancak, su kaynaklarının fakir oluşu, sulu tarım arazisinin genişletilmesine olanak vermemekte, yeraltı su kaynaklarının zorlanması kaynakların tuzlanmasına neden olmaktadır. Halen, su kaynaklarından en yüksek yarar sağlamak amacıyla modern sulama yöntemlerinin uygulanmasına başlanılmış olmakla beraber bu alanda daha geniş yatırımlara gerek duyulmaktadır. Kıbrıs Türk Federe Devletinde işlenebilen tarım arazisinin başlıca ürünler itibarıyla kullanım durumu Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo : 4

Kıbrıs Türk Federe Devletinde İşlenebilen Tarım Arazisinin Dağılımı (1977 yılı)

Arazi Çeşidi	Dönüm	Toplamın %'si
1. Tahıl arazisi	662.750	53.60
*2. Sulanabilir Sebze Arazisi	40.076	3.24
2. 1. Devamlı Sulanan 18.000 (% 1.46)		
2. 2. Mevsimsel Sulanan 15.000 (% 1.21)		
3. Narenciye Sahası	66.924	5.41
4. Harup, Zeytin Arazileri	152.231	12.31
5. Yaprağını Döken Meyve Ağacı Sahası	1.315	0.11
6. Bağ Sahası	1.540	0.12
7. Mera ve Diğerleri	311.699	25.21
Toplam	1,236,535	100.00

Kaynak : Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı İstatistik ve Plânlama Şubesi

(e) İstihdam :

Tarımsal üretimdeki gelişmeye paralel olarak bu sektördeki emek talebi de artış göstermiştir. Barış Harekâtından önceki dönemde Türk toplumunda

tarımla uğraşan aile sayısı 10 bin iken, 1977 yılında 15 bin ailenin üzerine çıkmıştır. Sanayi ve hizmetlerdeki emek talebine göre tarımsal işgücünden bu alanlara kaymalar olmakla beraber, ekonominin bu iki sektöründen, bilhassa sanayi sektörünün gelişmesindeki yavaşlık nedeniyle tarımdan sanayi ve hizmetlere emek kayması belirgin bir duruma gelememiştir.

* Sulanabilir sebze arazisininin 250 dönümü seracılıkta, 200 dönümü de tünel turfandacılığında kullanılmaktadır.

(f) Tarımsal Kredi :

Kıbrıs Türk Federe Devletinde tarımsal krediler, genel olarak Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası, İmar-İskân Bakanlığı, Rehabilitasyon Kredi Fonu, Köy Kredi Kooperatifleri ile T.C. Ziraat Bankası kredilerinden kaynaklanmaktadır. Tarım sektöründe kullanılan 673 milyon TL.'lık tarımsal kredinin %76,9'unu, Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası ile Köy Kooperatifleri, %17'sini Rehabilitasyon Kredi fonu %6,1'ini ise T.C. Ziraat Bankası sağlamıştır. Sağlanan krediler genel olarak orta (5 yıl) ve kısa vadeli (1-2 yıl) kredilerdir. Orta vadeli krediler genellikle sabit sermaye yatırımları, kısa vadeli krediler ise döner sermaye sağlanması amaçlarıyla verilmektedir.

Tablo : 5

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Tarımsal Kredilerin Kaynaklarına Göre Dağılımı:

Kredi Veren Kuruluş	Miktar (Milyon TL)
1. T.C. Ziraat Bankası (Aralık 1977 yılı sonu)	40.461
*2. Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası	517.511
3. Rehabilitasyon Kredi Fonu	115.270
Toplam	673.242

Kaynak : Kıbrıs Türk Federe Devleti Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı İstatistik, Plânlama Şubesi.

(g) Tarımsal Eğitim ve Yayın Servisleri :

Tarım kesiminde verimi en üst düzeye ulaştırmak, mevcut olanakları en iyi bir şekilde değerlendirmek, eski üretim dallarını değiştiren üreticilerin yeni üretim dallarına intibaklarını sağlamak, tarım kesimindeki modern çalışma yöntemleri ile yeni teknolojileri çiftçiye aktarmak tarımsal eğitim ve yayın hizmetlerinin başlıca amacıdır. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde tarımsal eğitim ve yayın hizmetleri Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı Tarım, Veteriner ve Hayvancılık Dairelerinin kaza ve bölge kuruluşlarına bağlı elemanlar tarafından yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Bu tür hizmetlerin daha yaygın ve yoğun bir biçimde yapılması amacıyla ilgili dairelerin yeterli örgütlenmeye kavuşturulması gerekmektedir. Eğitim ve Yayın Servisleri, eğitim ve yayın fonksiyonları yanında diğer idari hizmetlerle, her türlü tarımsal istatistiki bilgiyi toplama girişimini de üstlenmiş bulunmaktadır.

* Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası Kredileri 1974 - 1975 öncesinde verilen ve beka olarak yenilenen kredileri de içermektedir.

(h) Makineleşme :

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde arazi sürme ve hasat işlerinde makineleşme önemli ölçülerde gerçekleşmiş bulunmaktadır. Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası Ticaret ve Levazım Şubesi ile Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığına bağlı olarak kurulan Tarımsal Donatım servisleri yanında özel kuruluşlar çiftçinin gereksinme duyduğu tarımsal araç, gereç ve yedek parçaları ithal ederek çiftçiye sunmaktadırlar. Tarımsal Donatım servisleri özel kuruluşlar yanında tarımsal araç ve gereçlerin tamir ve bakımını yapmaktadır.

1977 Yılında Kıbrıs Türk Federe Devletinde bulunan makine ve teçhizatın cins ve miktarları aşağıdaki tablo 6'da verilmektedir :

Tablo : 6

Sıra No.	Araç ve Gereçler	1975 (Adet)	1976 (Adet)	1977 (Adet)
1.	Traktör	2215	2566	2931
2.	Daneli Tohum eken	679	710	1310
3.	Fide Diken	108	271	43
4.	Biçer Döğür	116	158	161
5.	Biçer Bağlar	37	32	37
6.	Harman Makinası (Bados)	207	218	236
7.	Ot Biçme	81	94	116
8.	Balya Makinesi	25	37	47
9.	Tohum Temizleme	38	38	40
10.	Çeşitli Toprak İşleme Aletleri. (Pulbuk, Kara saban, Kültivatör, Kazayağı, tırmık v.s.)	4762	5320	5705
11.	Çeşitli Pülverizatörler (Zirai Mücadele aletleri)	1579	1597	2062
12.	Çapa Makinesi	301	411	484

Arazi sürme ve hasat işlerinde kullanılan Araç ve gereçlerdeki artışa karşılık tarımsal mücadelede kullanılan teçhizatda önemli bir artış görülmemiştir.

(i) Topraklandırma :

"İskân Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası" uyarınca, küçük işletmelerin ekonomik düzeyde işletmeler durumuna getirilmesi ile günde arazi bırakılara eş değerde arazi dağıtılması çalışmaları devam etmektedir.

(i) Meteoroloji :

Halen faaliyette bulunan Meteoroloji Dairesi iki yönlü rasat yapmaktadır; Bölgelere dağılmış 32 adet meteoroloji istasyonundan sağlanan meteorolojik rasalar değerlendirilip aylık bülten halinde yayınlanmaktadır. Bu rasatlar hava durumları ile meteorolojik değerlendirmeleri içermektedir. Meteoroloji Dairesinin çeşitli kuruluşlara verdiği bu meteorolojik bilgiler, ilgili kuruluşların bilimsel plânlama, programlama, ve araştırma gibi faaliyetlerine önemli ölçüde ışık tutmaktadır. Tahmin ve ikaz çalışmalarında; halka günlük hava tahmin raporları ile uzun vade hava tahmin raporları; Hava ulaşımında, uçaklara iniş kalkışları ile yol boyu uçuşlarında, deniz ulaşımında, denizcilere, günlük hava tahmin raporları verilmekte, narenciye ve seracılara muhtemel don ikazları yapılmaktadır.

(j) Devletin Kalkınma Harcamaları :

Devletin yapmış olduğu sabit sermaye yatırımlarına ek olarak, yatırımların bir devamı olarak yapılan kalkınma harcamaları tutarı ve dağıtımı tablo 7'de gösterilmiştir. Sulama projeleri ile ilgili olarak bitkisel üretime önemli harcamalar yapılmış, bunun yanında tarımsal mücadele ve narenciye bahçelerinin kurtarılması ve tohumluk geliştirilmesi en önemli projeler olmuştur. Hayvancılığın geliştirilmesi ve Devlet Üretim Çiftliklerine de önemli miktarda harcamalar yapılmış, ormancılık alanındaki projeler uygulanmıştır. Projelerde gerçekleştirme oranının düşük olması 1977 yılındaki bazı projelerin finansman güçlüklerinden doğmuştur.

Tablo : 7

1975 - 77 Döneminde Devletin Toplam Kalkınma Harcamaları (Milyon TL.)

	Plânlanan	Gerçekleşen	Gerçekleşme Oranı %
Bitkisel Üretimi Geliştirme	57.664	27.607	47.8
Hayvan Yetiştirme	13.542	7.005	51.7
Tarımsal Araştırma ve Geliştirme	12.243	10.496	85.7
Su Geliştirme Projeleri	2.612	1.151	44.0
Veteriner Hizmetleri	2.000	0.560	28.0
Ormancılığın Geliştirilmesi	10.624	10.078	94.8
Balıkçılığın Geliştirilmesi	1.050	0.584	55.5
Devlet Üretim Çiftliklerine Sermaye Katkısı	9.000	9.000	100.00
TOPLAM	108.736	66.482	61.1

Tarımsal araştırma ve geliştirme projeleri genellikle bitkisel üretimi geliştirme ve bitki koruma projelerinden oluşmuştur.

(k) Sübvansiyonlar :

Tarım politikasının uygulanmasında, sübvansiyonlar önemli bir araçtır. 1975 - 1977 döneminde Devletin yapmış olduğu tarımsal sübvansiyonlar toplamı 89 milyon TL'nin üzerinde olmuştur. Bu sübvansiyonlar genel olarak gelir ve fiyat sübvansiyonları, telâfi edici sübvansiyonlar ile verimliliği artırıcı sübvansiyonlar olarak özetlenebilir. Devlet, bunlar yanında belirli tarımsal faaliyetleri teşvik etmek ve yönlendirmek amacıyla aynı yardımlarda da bulunmuştur.

Tablo : 8 Başlıca Tarımsal Sübvansiyonlar (Milyon TL.)

Yıllar İtibariyle Sübvansiyonlar Sübvansiyon Türü	1975	1976	1977 (9 Aylık)
A. Gelir ve fiyat Sübvansiyonları Toprak Ürünleri Kurumuna Yardım, Çiftçi kredileri için faiz yardımı.	16.258	35.924	27.500
B. Telâfi Edici Sübvansiyonlar Tarımsal primler dolu ve Pas hatlıkları kısmi tazmin fonu.	3.765		4.266
C. Verimliliği artırıcı Sübvansiyonlar			1.000
D. Diğer Yardımlar	0.065	0.100	0.200
TOPLAM	20.088	36.024	32.966

2. Sorunlar :

(a) Su Yetersizliği :

Kıbrıs Türk Federe Devleti sınırları içerisinde sulanabilen tarım arazisi, toplam işlenebilen arazinin % 8,6'sını oluşturmaktadır. Sulanabilen arazilerde dönüm başına verimin, kuru arazilerdeki verime oranla 10 kat fazla olması, tarımda sulamanın önemini ortaya koymaktadır. Sulu arazi ürünleri, tarımsal üretimin en önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Su yetersizliğinin yakın bir gelecekte tarımsal hasılda önemli azalışlara sebep olabileceğini belirleyen göstergeler vardır. Özellikle Güzelyurt ve Maraş Bölgelerinde akuiferlerden aşırı su çekilmesi tuzlanmalara neden olmaktadır. Bu nedenlerle aşırı su kullanımını en az bir düzeye indirecek ve israfı önleyecek önlemlerin alınması ile suyun ekonomik kullanımını sağlayacak sulama yöntemlerinin uygulanması, kullanılmakta olan kaynakları zenginleştirici ve sulama kapasitesini artırıcı tarımsal alt yapının kurulması önde gelen bir koşul olmaktadır.

(b) Arazi Parçalanması ve İşletme Büyüklükleri :

Arazilerin çok küçük parçalara bölünmesi ekonomik olmayan işletme birimlerinin doğmasına neden olmaktadır.

(c) Pazarlama :

Bazı geleneksel ihrac ürünlerinin pazarlanmasında, kamu iktisadi teşebbüsleri ve kooperatifler eliyle başarı sağlanmış olmakla beraber, tüm ihrac olanaklarını değerlendirebilecek bir sistem henüz gerçekleşmemiştir. Bazı ürünlerde yüksek maliyetler ve özellikle ulaştırma ve haberleşme güçlükleri çok yönlü pazarlamayı olumsuz yönde etkilemektedir. İç pazarlamada daha da etkinlik sağlayacak bir örgütlenmeye gitmek gerekmektedir. Konu ticaret ve pazarlama bölümünde ayrıntılı olarak işlenmiştir.

(d) Nadas :

Tahminlere göre, ekilebilen tahıl arazisinden 250-300 bin dönümlük bir bölümü her yıl dinlendirilmek amacıyla nadasa bırakılmakta, bu işlem önemli kayıplara neden olmaktadır.

(e) Tarımsal Ürünlerin Rekabet Gücünü Artırma Gereği :

Kıbrıs Türk Federe Devletinde üretilen tarımsal ürünler, genellikle Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerine ihrac edilmektedir. Bu ülkelerde fiyatlar yönünden sorunlar vardır. Özellikle hayvansal ürünler ihracatında fiyat desteklemelerine gereksinme duyulmaktadır.

(f) Tarımsal Sigorta :

Uygulanmakta olan Dolu ve Pas Hastalıkları ile Kısmî Kuraklık Sigorta Sistemlerinin yaygınlaştırılması (Dolu ve Pas Hastalıkları Kısmî Tazmin Fonu ile Kısmî Kuraklık Fonu) ve geniş kapsamlı bir tarımsal sigorta sisteminin oluşturulması gereği vardır.

3. Uzun Dönemli Amaçlar :

Uzun dönemde, tarım sektöründe, arazide dönüm başına; hayvancılıkta hayvan başına verimi artırmak ve üreticinin üretim gücünü en üst düzeye çıkar-

mak temel amaç olarak seçilmiştir. Bu amaçla uzun vadeli tarımsal politika araçları, özellikle aşağıdaki hususların gerçekleştirilmesine yönelik olarak kullanılacaktır.

- (a) Tarım kesiminde verim en üst düzeye çıkarılacaktır. Bu amaçla;
 - (i) Elde bulunan olanaklar (toprak, su, bitki örtüsü ve hayvan varlığı) en iyi bir şekilde değerlendirilecek,
 - (ii) Üreticinin gereksinme duyduğu sertifikalı tohumluk veya damızlık üretilecek veya diğer herhangi bir şekilde sağlanacak.
 - (iii) Üstün vasıflı çeşitler (varyeteler) denenip üreticiye aktarılacak.
 - (iv) Yeni üretim olanakları belirlenip denenecek ve üreticiye iletilecek,
 - (v) Ülkede tarım kesimini tehdit eden veya üretimi olumsuz yönde etkileyen çeşitli hastalıklar ve zararlılar teşhis edilecek ve bu hastalık ve zararlılarla mücadele edilecektir.
- (b) Üreticinin verim gücü en üst düzeye çıkarılacaktır.

Bu amaçla ;

- (i) Tarım kesiminde çalışanlar eğitilip bilgili kılınacak, genç kuşaklar tarımsal bilgilerle donatılacak,
- (ii) Üretim alanlarını değiştiren üreticilerin yeni üretim alanlarına uyumu sağlanacak,
- (iii) Modern teknolojinin ürünleri olan makine ve teçhizat üreticilere tanıtılıp iletilecektir.
- (c) İç talep gereksinmelerini karşılamak ve ihracata yönelik üretim alanlarını geliştirmek bakımından üreticinin teşviki yanında üreticiye önderlik edilecek ve dış pazarlarda rekabet gücü kazandırıcı önlemler alınacaktır.
- (d) İhracata dönük olarak üretilen tarımsal ürünlerin pazarlanmasında, pazarlayıcı kuruluşlara yardımcı olunacak ve yeni ihracat olanakları yaratılacaktır.
- (e) Tarım kesiminde yapılacak yatırımlara yön verilecektir.

4. Plân Döneminde Amaçlar :

Birinci Beş yıllık Plânda genel tarımsal amaçlar;

(a) Tarım sektöründe sulanabilen arazi alanının genişletilmesi ile tarımsal hasılda nicelik ve nitelik yönünden artış sağlayıcı yüksek verimli tür ve varyetelerin yetiştirilmesi,

(b) Çeşitli türlerde gelişmiş yem stoklarının gerçekleştirilmesi,

(c) Tarımda arzulanan yapıya ulaşılabilmesi bakımından, sübvansiyon sisteminden bir araç olarak yararlanılması,

(d) Tarımda kendine yeterli (ekonomik) tarım işletmeleri ile hayvan sürülerinin oluşturulmasının teşvik edilmesi,

(e) İç ve dış pazar sorunlarının çözümlenmesi ile, dış pazarlara ulaşılmasında karşılaşılan güçlüklerin ortadan kaldırılması, olarak benimsenmiştir.

5. Plânın Hedefleri :

(a) Gayri Safi Hasıla ve Katma Değer :

Tarımsal gayri safi hasılanın 1982 yılı sonunda %56 bir artış göstere - rek 2 milyar TL'sına yaklaşması öngörülmektedir. 1982 yılı sonunda Plân hedef - lerine ulaşılması durumunda tarım sektörü, gayri safi milli hasılda yine en bü - yük paya sahip bir sektör olacaktır. Bu aşamada tarım sektörü diğer sektörlere kaynak aktarabilecek duruma gelecek, tüm üretim faktörleri ve kaynaklar üreti - me sokulacak ve Kıbrıs Türk Federe Devleti tarımsal ürünler yönünden önemli ölçüde kendine yeter bir düzeye ulaştırılmış olacaktır. (Tablo 9)

Tablo : 9

1978-82 Dönemi Tarımsal Hasıla Tablosu (Milyon TL.)

	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Gayrisafi Hasıla	1143.4	1154.4	1316.7	1473.6	1627.8	1788.4
Katma Değer	897.5	906.0	1033.7	1156.9	1277.8	1403.4
Katma Değerin Gay - ri safi milli hasıla - daki % payı	32.8	30.6	32.5	33.9	34.9	35.7

Kaynak : Kıbrıs Türk Federe Devleti, Devlet Plânlama Örgütü - İktisadi Plânla - ma Dairesi Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı Büyüme Modeli ve Çö - zümleri.

(b) İhracat :

1977 yılında toplam ihracatın % 83.1'ini oluşturan tarımsal ürünler ihra - catı 1982 yılında toplam ihracatın % 82.6'sını oluşturacaktır. Birinci Beş Yıllık Plân dönemi sonunda işlenmiş tarım ürünleri ihracatında önemli artışlar sağlanma - sı beklenmektedir. Bunun yanında sulu tarım ürünlerinden özellikle narenciye, patates ve havuç ile kuru tarım ürünlerinden harup ve tütün en önemli ihraç ürünleri olmaya devam edecektir. Ulaştırma sorunlarının çözümlenmesi ile taze sebze ihracatının, maliyet sorunlarının halledilmesi ile de kümes hayvanları ürünleri ihracatının döviz getirici alanlara doğru gelişme göstermesi beklenmektedir.

(c) Sabit Sermaye Yatırımları :

Birinci Beş Yıllık Plân döneminde (1977 yılı Mayıs-Haziran ayı fiyatları ile) su işleri de dahil olmak üzere gerekli tarımsal sabit sermaye yatı - rımları 1.352 milyon TL. olarak hesaplanmıştır. Bunun 715.6 milyon TL.'lik bölümünün devletçe gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. (Tablo 10). Kıbrıs Türk Federe Devleti'ndeki bugünkü yatırım ortamı dikkate alındığında, özel yatırımların gerçekleştirilmesi güçlükler arzedebileceğinden, tarımsal yatırımları teşvik edici önlemlere başvurulacaktır.

Kamu yatırımları genellikle baraj, gölet, sondaj kuyuları ve su dağıtım şebekeleri inşaatı ile arazi düzeltmeleri gibi inşaatlara; özel yatırımlar ise hayvan - cılık tesisleri kuruluşu, barınaklar inşaatı, hayvan alımları, bahçe ve sera tesisi ile makine teçhizatı alımlarına yönelik olacak ve bu alanlara doğru teşvik edilecektir.

Tablo : 10

1978 - 82 Döneminde Devletçe Yapılması Öngörülen Tarımsal Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları

P r o j e	Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları (Milyon TL.)
A. Bitkisel Üretim :	41.0
1) Toprak Koruma işleri	10.0
2) Araç-gereç alımı (Dozer)	31.0
B. Hayvancılık :	2.0
1) Hayvan yemi karışımlarının hazırlanması	0.7
2) Sığırcılığı geliştirme	1.3
C. Su Geliştirme :	600.0
1) Sulama, Drenaj ve barajlar	600.0
D. Ormancılık :	56.4
1) Ağaçlandırma	50.0
2) Orman yol şebekesi	2.75
3) Orman haberleşme sistemi	0.75
4) Araç, tesis, bina ve lojmanlar	2.9
E. Veteriner Hizmetleri	16.2
1) Laboratuvar	15.0
2) Veteriner istasyonlarını geliştirme	1.2
TOPLAM	715.6

(d) Tarımda Mevsimsel İşgücü Tıkanıklıklarının Giderilmesi :

Tarım kesiminde çalışanlar sayısı 35 bin kişi olarak tahmin edilmektedir. Özellikle narenciye ve patates hasatı dönemlerinde mevsimsel işgücü tıkanıklıkları görülmektedir. Karma tarım projesinin uygulamaya konulması, ekonomik tarımsal işletme büyüklüklerinin sağlanması, tarımda, makine yoğun tekniklerin uygulanması ve okulların tatil dönemlerinin hasat zamanlarına uydu- rulması ile bu tıkanıklığın giderilmesine çalışılacaktır.

(e) Tarımsal Krediler :

Birinci Beş Yıllık Plân döneminde özellikle kalkınma kredilerine (yatırıma yönelik krediler) gerek duyulacaktır. Bugüne kadar yapılan kredi dağıtımları genellikle çevirme ve rehabilitasyon amaçları ile yapılmıştır. Plân döneminde verilecek olan krediler plânın amaçlarına uygun olarak, işletme verimliliğini ve işletmelerin kendine yeterliliğini sağlayacak nitelik ve miktarda kalkınma kredileri olacaktır.

Tarımsal kredilerin dağıtımında, etkinliğin artırılması bakımından finansman kaynağı ne olursa olsun bir merkezden sevk ve idare edilmesi yönüne gidilecektir.

(f) Tarımsal Yayın ve Eğitim :

Birinci Beş Yıllık Plânda yaygın tarımsal eğitimin geliştirilmesi

ve etkin bir role kavuşturulması amacıyla eğitim ve Yayın Servisleri yetenekli personel ve teçhizatla takviye edilecek, kitle haberleşme araçlarından yoğun bir biçimde yararlanılacaktır.

İlk ve Ortaokullarda temel eğitimin uygulamaya konulması ve bölgelere göre bu okullarda, bölge koşullarına uygun tarım meslek dersleri verilmesi, öğrencileri tarım meslek liselerine yönlendirebilecektir.

(g) Makineleşme :

Birinci Beş Yıllık Plân döneminde mevcut ve yeni alınacak makine ve teçhizatın en verimli bir biçimde çalıştırılması, eskiyenlerin yenilenmesi, verimliliği artıran makine ve teçhizatın ithali ile kullanımının teşvik ve düzenlenmesine devam edilecektir.

(h) Meteoroloji :

Meteoroloji hizmetlerinin öneminin gün geçtikçe artması nedeniyle, Plân döneminde bu hizmetler kademeli olarak daha etkin bir duruma getirilecek, bu şekilde meteorolojik tahmin, bilgi sağlama ve uyarma görevlerinin yerine getirilmesinde Meteoroloji Dairesine etkinlik kazandırılacaktır.

6. Devletin Kalkınma Harcamaları :

Birinci Beş Yıllık Plân döneminde tarım sektöründe Devletçe yapılacak Kalkınma harcamaları Tablo 11'de gösterilmektedir. Plân döneminde, tarım sektöründe tarımsal kalkınma harcamalarında öngörülen yüksek sayılabilecek miktarlar üretim ve verimliliği artırmaya verilen önemle izah edilebilir. Bitkisel üretimde verimliliği artırmak amacıyla sulama yöntemlerinin geliştirilmesine, bitki korumaya ve yem bitkilerinin geliştirilip değerlendirilmesi ile tohum yetiştirilmesine özel bir önem verilmiştir. Sertifikalı üretimi artırmak ve iç tüketimi karşılayabilmek amacıyla sebzecilik, bağcılık ve meyveciliğin geliştirilmesi ile ilgili projeler öngörülmüştür.

Tablo : 11

1978-82 Döneminde Devletçe Yapılması Öngörülen Kalkınma Harcamaları

	Milyon TL.
A. Bitkisel Üretim	60.50
B. Hayvancılık	23.00
C. Su Geliştirme	17.99
D. Ormancılık	12.25
E. Veteriner Hizmetleri	16.00
F. Su Ürünleri	11.00
G. Meteoroloji	3.00
H. Devlet Üretim Çiftlikleri ve Zirai Donatım	20.00
TOPLAM	163.74

II. BİTKİSEL ÜRETİM

Plânın Hedefleri :

(a) Gayrisafi Hasıla ve İhracat :

Birinci Beş Yıllık Plân dönemi sonunda bitkisel üretim toplam tarımsal üretimin %58'ini oluşturacak olan 1042.2 milyar TL.'lık hasılaya ulaşacaktır. Bu hasıla içerisinde sulanabilen ağaç ürünleri en önemli paya sahip olacaktır. Dönem sonunda kuru tarımsal ürünlerde bağcılığın hasılaya önemli katkılarda

bulunması beklenmektedir. Gerek kuru gerekse sulu tarımsal ürünlerde ve özellikle kuru ağaç ürünlerinde elde edilecek hasıla artışları yeni ekim alanları kurulmasından çok, alınacak verimlilik önlemlerine bağlı olacaktır. Plân dönemi sonunda tarımsal ihracat toplam ihracatın yine en önemli bir bölümünü oluşturacak ve bitkisel ürünler ihracatı önemini artırarak devam ettirilecektir.

2. Bitkisel Üretim Açısından Hedeflere Ulaşmada Alınacak Genel Önlemler :

(a) İşletme patterninin (kalıp ve desenlerinin) geliştirilmesi :

Kendine yeterli, optimal büyüklükte tarım işletmelerinin kurulmasına çalışılacaktır.

(b) Ürün Patterninin Geliştirilmesi :

Plân döneminde, (i) yüksek verimliliğe sahip, (ii) ihracata dönük veya ithalât ikamesi yaratan, (iii) doğal kaynakların korunmasını sağlayıcı, (iv) halkın beslenme standartlarını yükseltici özelliklere sahip ürünleri içeren bir ürün patterni politikası izlenecektir. Bu amaçla, sulanabilen arazi genişletilerek sulu tarım ürünlerinin tarımsal üretimdeki payının artırılmasına çalışılacak, turfanda sebzeçiliğin teşvik edilmesine devam edilecektir. Nadas yerine yem bitkilerinin intikali sağlanacaktır.

(c) Dönüm başına Verimin Yükseltilmesi :

Dönümden elde edilen ürünün yükseltilmesi amacıyla, modern tarımsal teçhizatın kullanımı yaygınlaştırılacak, sertifikalı tohum ve yüksek verim gücü olan varyetelerin üretime intikali sağlanacak, tarımsal girdilerin ve bilhassa yapay gübre kullanımı ile tarımsal mücadele yoğunlaştırılacak, sulanabilen arazilerin genişletilmesine çalışılacaktır.

(d) Sübvansiyonların Kullanımı :

Üretimin yönlendirilmesi, verimliliğin artırılması, üreticinin ekonomik ve sosyal politikaya uygun bir gelir düzeyine ulaştırılması ile doğal zararlardan korunmasında, sübvansiyonlardan bir araç olarak yararlanılacaktır. Bu amaçla sübvansiyonlarla ilgili yasal çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

(e) Bitkisel Sigorta Sisteminin Geliştirilmesi :

Ülkemizin özel iklim koşullarına sahip bir bölgede bulunması, tarımsal sigortanın önemini artırmaktadır. Salgın hastalıklar ve diğer doğal afetlere karşı üreticiyi koruma amacıyla, geniş kapsamlı bir tarımsal sigorta sisteminin oluşturulmasına gerek vardır. Bu sigorta sistemi Birinci Beş Yıllık Plân döneminde yasallaştırılıp uygulanacaktır.

(f) Tohumluk Üretimin Artırılması :

Halen üretilmekte olan 300 ton tohumluk arpa ve buğday yerine, 7000 ton tohumluk arpa ve buğday üretilecek, Güzelyurt Tohumculuk Merkezi ise önemli çeşit ve varyeteleri yetiştirecek düzeye ulaştırılacaktır.

(g) Yapay Gübre Kullanımının Artırılması :

Yetersiz bir düzeyde bulunan yapay gübre kullanımı optimal düzeye çıkarılacaktır.

(h) Toprak Araştırmaları :

Toprakların sınıflandırılması ve özelliklerinin ortaya konması için yapılmakta olan toprak araştırmalarına, plân döneminde daha etkin bir biçimde devam edilecektir.

(i) Tarımsal Araç ve Gereç İmalâtı :

Üreticinin gereksinme duyduğu başlıca araç ve gereçlerin ülke içerisinde yapımı gerçekleştirilecektir.

(j) Bitki Koruma :

Bitki koruma konusunda eğitim, yayın ve gösteriler düzenlenecek, biyolojik mücadele lâboratuvarı daha etkin bir duruma getirilecek ve yaygın mücadeleye daha kapsamlı olarak devam edilecektir.

(k) Tarımsal Araştırma :

Tarımda gerekli araştırma ve geliştirme ile yeni tür ve varyetelerin adaptasyonu çalışmalarını genişletilerek devam ettirilecektir.

3. Sulu Ziraat Açısından Hedeflere Ulaşmada Alınacak Özel Önlemler ve Uygulanacak Proje ve Programlar.

(a) Su Randımanının Artırılması ve Sulama Yöntemleri konusunda Eğitim Projesi :

Sulamada aşırı su sarfiyatını önleyici bölge ve bitki karakterine uygun yağmurlama, damlama, hortum ve çanak usulleri gibi ileri sulama yöntemlerinin üreticiye gösteriler yoluyla tanıtılması sağlanacak ve bu yöntemleri uygulayacak olan üreticiler sübvansiyeye edilecektir.

(b) Yeraltı ve Yerüstü Sularının Geliştirilmesi :

Bu amaçla muhtelif baraj, gölet ve bent inşaatları öngörülmektedir. (Bu konu sulama bahsinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.)

(c) Hafif Tuzlu Suların Bitki Üretiminde Kullanılması :

Tuzlu Sular tuza karşı dayanıklı sebze ve yonca ziraatında kullanılacak ve bu şekilde hayvancılık geliştirilirken tuzlu suların değerlendirilmesi de sağlanacaktır.

(d) Su Kullanımının Kontrolü :

Aşırı kullanım nedeniyle deniz suyunun yeraltı sularına nüfuz etmesi tehlikesi olan bölgelerde, su kullanımının kontrollü olarak yapılması zorunluluğu vardır. Bu konuda gerekli yasa ve tüzükler hazırlanacak ve su kullanımında denetim sağlanacaktır.

(e) Meyvecilik :

Meyveciliğin geliştirilmesi amacıyla mevcut ve uygulanmakta olan projeler yanında bazı yeni projeler de uygulamaya konulacaktır. Bu projelerden bazıları aşağıda belirtilmektedir :

(i) Narenciye Bakım Projesi :

Narenciye ziraatının yoğun olduğu bölgelerde, bakım zamanı ile yöntemlerini üreticiye pratik olarak tanıtır öğretmek amacıyla üreticiye ait araziler üzerinde gösteri merkezleri kurulup çalışmalar yapılacaktır.

(ii) Yaprğını Döken Meyve Ağaçları Sahasının Genişletilmesi :

Bu proje çerçevesinde iç tüketime yeterli olmayan yaprğını döken meyve ağacı sahası genişletilerek yeterli düzeye getirilecek, bu amaçla gerekli ekim alanları kurulacak ve üreticinin gereksinime duyacağı fideler Tarım Dairesi tarafından üretilerek çiftçiye ulaştırılacaktır.

(f) Sebzeçilik :

Turfandacılık :

(i) 1978 - 82 döneminde, mevcut 250 dönümlük yüksek sera sahası ile 153 dönümlük tünel sahası, özellikle ihracata dönük pazarlama olanaklarının geliştirilmesi oranında 750 dönüm yüksek sera ile 750 dönüm tünel sahasına ulaştırılacaktır. Dış pazarların gerektirdiği çeşitleri üretmek amacıyla, üretici aynı yardımlarla teşvik edilecektir.

(ii) Enginar, Kuşkonmaz ve soğan üretiminin geliştirilmesi :

İç tüketimi karşılamak ve ihracat hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla, sözkonusu sebzelerin üretim alanları genişletilecek, özellikle enginar ve kuşkonmaz yetiştirilmesinde tuzlu sulardan yararlanılarak bu suların değerlendirilmesi sağlanacaktır.

(iii) Mantar Üretimi :

Bugüne kadar yapılmayan mantar ziraatı plân döneminde yapılacaktır.

(iv) Çilek Üretimi :

Mevcut çilek üretim alanları 40 dönümden 100 dönüme çıkarılacak ve çilek bir ihracat ürünü olarak değerlendirilecektir.

(v) Patates Üretimi :

İlkbaharda yetiştirilen patates ürün rekoltesi 7 bin tondan 20 bin tona çıkarılacaktır.

(vi) Havuç Üretimi :

Geçmişte Kıbrıs'ın başta gelen bir ihraç ürünü olan havucun yıllık üretimi yılda 5 bin tonluk bir ihracatı gerçekleştirebilecek bir düzeye çıkarılacaktır.

(g) Çiçek Üretimi :

İklim özellikleri nedeniyle çiçekçilik alanında önemli bir potansivele sahip olan ülkemiz bu alanda ihracat yapabilecek düzeye getirilecektir.

4. Kuru Ziraat Açısından Hedeflere Ulaşmada Alınacak Özel Önlemler ve Uygulanacak Proje ve Programlar :

(a) Kuru Ziraat Hayvancılık Projesi :

Projenin amacı, kuru tarımla uğrasan çiftçi ailelerini hayvancılığa teşvik etmek, nadıra bırakılacak arazileri yem bitkisi ekiminde kul-

lanmak suretiyle dönüm başına verimliliği artırmak, üreticilerin boş zamanlarını değerlendirerek gelir düzeylerini yükseltmektir.

(b) Yem Bitkilerini Değerlendirme ve Geliştirme Projesi :

Projenin amacı mevcut otlak sahalarına yapay gübre ve tohum tatbikiyle meraların otlak gücünü artırmak, taşlık ve karkalla gibi tarıma uygun olmayan arazileri otlak haline çevirmek, harupluk ve zeytinliklerde hayvan yemleri ekimini teşvik etmek, gösteriler düzenlemek suretiyle kuru yeşil ot hazırlanmasını çiftçiye öğretmek, kuru ot muhafaza sistemlerini alıştırarak istekli çiftçilere yardımcı olmaktadır.

(c) Toprak Düzeltme ve Ağaçlandırma Projesi :

Bu proje ile, erozyona uygun olan fazla meyilli ve tepelik arazilerde düzeltme yaparak erozyonu önlemek, bağ veya meyve ağaçları dikmek suretiyle üretimi artırmak amaçlanmaktadır.

(d) Bağcılığı Geliştirme Projesi :

- (i) Bu proje ile bağcılık çalışmalarında gereksinime duyulacak çubukların yetiştirilmesi, bakım ve terbiye şekillerinin araştırılması, daha üstün verimli türlerin adaptasyon çalışmaları yapılacaktır.
- (ii) Bağcılıkta önemli bir zararlı olan Floksera'nın adımıza gelme olasılığı göz önünde bulundurularak bu hastalığa karşı dayanıklı Amerikan asma anaçlarının koşullarımıza adaptasyonu araştırılacak, bu amaçla bağcılık araştırma deneme ve gösteri merkezleri kurulacaktır.
- (iii) Devletimiz sınırları içerisinde bu gün için yeterli olmayan bağ sahaları genişletilecek, bu amaçla uzun vadede aşağıda belirtilen üç bölgede 12.000 dönümlük arazide çalışmalar yapılacaktır.
Beşparmak Dağlarının güney batı kesimi (7.500 dönüm) ;
Arıdamı, Çınarlı, Tatlısu ile Geçitkale'nin kuzey kesimini içeren üçgen bölge (1000 dönüm) ;

Karpas Bölgesi (4000 dönüm).

(e) Tütün Ziraatının Genişletilmesi :

Halen 3000 dönüm arazi üzerinde tütün kültürü yapılmaktadır.

Bu sahanın genişletilmesi ve tütün kültürünün geliştirilmesine devam edilecektir.

5. Devletin Kalkınma Harcamaları :

Plân döneminde, bitkisel üretim alanında Devletçe yapılması öngörülen kalkınma harcamaları tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo : 12

1978 - 82 Döneminde Devletçe gerçekleştirilmesi öngörülen Kalkınma Harcamaları (TL).

Proje	Kalkınma Harcaması Milyon TL.
1. Teknik personel ve çiftçi eğitimi	1.0
2. Tarımsal Yayın ve Eğitim	1.0
3. Tohum Üretimi	2.5
4. Bağcılığın geliştirilmesi	5.0
5. Bitki Koruma	15.0
6. Meyveciliği Geliştirme	5.0
7. Sebzeciliği Geliştirme	5.0
8. Sulama Yöntemleri Konusunda Eğitim	15.0
9. Yem Bitkilerinin Değerlendirilmesi	8.0
10. Tarımsal Araştırma ve Geliştirme	1.0
11. Çiçekçiliğin Geliştirilmesi	1.0
12. Tütün Ziraatının Geliştirilmesi	1.0
Toplam	60.5

III. HAYVANCILIK

1. Giriş

Kıbrıs Türk Federe Devleti sınırları 1977 yılı itibarıyla 200 bin adet koyun ve keçi ile 8600 adet sığır bulunmaktadır. (Tablo 12) Sahip olduğumuz arazi ve işletme şekilleri dikkate alınacak olursa bu miktar 300 bin koyun ve keçi ile 12.000 adet sığıra ulaştırılabilir.

Tablo : 13

K.T.F.D.'de 1975 - 77 Yıllarında Hayvan Popülasyonu (Adet)

	1975	1976	1977
Sığır	10.000	7.000	8.600
Koyun - keçi	200.000	175.000	200.000
Yumurta Tavuğu	120.000	120.000	120.000
Et Tavuğu	3.500	30.000	40.000
Arı Kovanı	5.100	5.200	5.500

2. Sorunlar :

1977 yılında elde edilen olumlu gelişmeler, intensif sistemlerin uygulanması ile hayvancılıkta verim artışları sağlanabileceğini göstermekle beraber, gelişmeyle birlikte hayvancılık kesimi aşağıda belirtilen yapısal sorunlarla karşılaşmaktadır.

- (a) Özellikle kırmızı etlere karşı olan talebin yüksek olması ve üretimin kırmızı et gereksinmelerini karşılayamaması kırmızı et fiyatlarının artması sonucunu doğurmakta, yaşam düzeyinin giderek yükselmesi ise bu olguyu kamçulamaya devam etmektedir.

Beyaz etlerde piyasa doyumu noktasına ulaşmış olup bu alanda ancak ihraç olanaklarının yaratılması ile bir gelişme beklenebilir.

- (b) Hayvancılığın gelişme göstermesi sonucu ve özellikle inek yetiştirme eğilimi, artan ve kullanılmayan süt sorununu yaratmaktadır. Kullanım alışkanlıkları, muhafaza kolaylığı bulunması ve daha ucuza alınabilmesi nedeniyle kutu sütlerine (Condensed) olan rağbet süt ürünündeki fazlalığa talep yaratılmasını güçleştirmektedir.
- (c) İntensif hayvancılığın gelişmesi verimi artırmakla beraber, intensif hayvancılığa yönelen yetiştirici, tüm yem gereksinmelerini kesif karma yemlerle karşılamak yoluna gittiğinden bu durum maliyetlerin yükselmesine neden olmaktadır. Halbuki hayvancılıkta üretim maliyetlerinin azaltılması, üreticinin özellikle kendi yetiştireceği kaba yemleri kullanmasıyla sağlanabilir.
- (d) Hayvan sayısının artması ile birlikte belirli bazı salgın hayvan hastalıklarına karşı aşı ve eradikasyon sorunları doğmaktadır.
- (e) Hayvan yetiştiricisinin hayvancılık konularında yeterli teknik bilgilere sahip olmaması, hayvancılık politikasının uygulanmasında güçlükler yaratmaktadır.
- (f) Şehir veya kasaba görünümü kazanmakta olan yerleşim bölgelerindeki hayvan barınaklarının, hijyenik nedenlerle belirli bölgelerde toplanmak suretiyle şehir veya kasabalar dışında toplanması gereği vardır.
- (g) Hayvan barınakları yönünden mevcut alt yapı yetersizliklerinin giderilmesi amacıyla tüm alt yapıyı içerecek hayvan bölgelerinin kurulması gerekmektedir.
- (h) Hayvansal ürünlerden, özellikle kuzu etleri ile yumurtanın bol olarak bulunduğu mevsimlerde depo edilip, gereksinme duyulan mevsimlerde pazara sunulması için gerekli soğutma depoları olmadığından bu ürünlerin pazarlanması, mevsimler ve aylar itibarıyla büyük dengesizlikler göstermektedir.

3. Amaçlar :

Plân döneminde, hayvancılık kesiminde başlıca amaçlar aşağıda belirtilmektedir :

- (a) Bir taraftan iç tüketim gereksinmelerini karşılayamayan hayvansal ürünlerin üretimini artırırken, diğer taraftan fazlalık arzeden hayvansal ürünlere iç ve dış pazar olanakları yaratmak.
- (b) Üretimi artırabilmek için hayvan sayısını artırırken diğer yandan da hayvanların genetik kabiliyetlerini yükseltmek ve iyi bakım ve beslenmelerini sağlamak.
- (c) Damızlıkçı özel işletmelerin kurulmasına yardımcı olmak ve döner sermayeli devlet işletmelerini geliştirip kapasitelerini genişletmek.
- (d) Süt ve mamülleri ile diğer hayvansal ürünlerin kalitesinin artırılması ile hayvansal ürünlerin ekonomik değerlendirilmesine yarayacak bir merkez et kombinasyonunun yapılabilirlik durumunu incelemek.
- (e) Belirlenecek belli bir ağırlıktan küçük hayvan kesimini önleyecek önlemler almak.
- (f) Hayvan yetiştirme ve beslenmesi konusunda eğitim yoluyla, rasyonel çalışabilecek bilinçli bir yetiştirici zümresi yaratmak.

(g) Hayvansal ürünlerde belirli bir standardizasyonu gerçekleştirmek.

4. Amaçların gerçekleştirilmesinde Kullanılacak Araçlarla Uygulanacak Proje ve Programlar :

(a) Amaçlar ve Uygulanacak Projeler :

Plân hedeflerine ulaşılabilmesi için devletçe destekleyici birtakım önlemlerin alınması ile belirli program ve projelerin uygulanması gerekmektedir. Plân döneminde uygulanacak program ve projeler çerçevesinde yarı intensif bir hayvancılık uygulaması ile yem bitkileri üretimi teşvik edilerek üretimde maliyet avantajları sağlanması yoluna gidilecektir. Bunun yanında Devlet politikası işletme patterninin ekonomik bir çerçeveye oturtulmasına, hayvan sayısının artırılmasına ve hayvan başına verimi yükseltecek üstün ırklarda sayının artırılmasına yönelik olacaktır.

Birinci Beş Yıllık Plân Çerçevesinde uygulanacak Program ve projeler aşağıda gösterilmiştir :

(i) Karma Ziraat Hayvancılık Projesi :

Proje koşullarına uygun olarak çalışan çiftçiler, sahip olduğu hayvan sayısı ve bu hayvanların yemlenmesi amacıyla ekeceği hayvan yemi bitkileri oranına göre dağıtılacak dengeli karma yemlerden yararlandırılacaktır.

(ii) Hayvansal Üretimi Geliştirme Projesi :

Projenin amacı mevcut hayvan ırklarının genetik bakımından geliştirilerek verimliliğinin artırılmasıdır. Proje, sığırcılık, koyun ve keçicilik ile arıcılığı kapsamına almaktadır.

Sığırcılığı Geliştirme Projesi :

Proje, mevcut sığırlarımızın geliştirilerek verimini artırmak suretiyle ıslâh edilmiş sığır sayısını çoğaltmak ve özel damızlıkçı işletmelerin kurulmasıyla, damızlık ihraç olanakları yaratmayı amaçlamaktadır. Projedeki amaçların gerçekleştirilebilmesi için bu alanda verilecek olan tarımsal kredilerin kontrollü bir biçimde ve amaca uygun olarak kullanılması sağlanacak bu projeye katılacak olan hayvancılara teknik yardımlarda da bulunulacaktır.

Koyunculuk ve Keçiciliği Geliştirme Projesi :

Proje, mevcut koyun ve keçilerimizin geliştirilerek veriminin artırılması için özel damızlıkçı seçkin sürüler oluşturulmasını ön-görmektedir. Projenin gerçekleştirilmesinde kredilerden yararlanılacak, proje kapsamına alınan işletmelerin başarıya ulaştırılabilmesi için gerekli teknik yardımlarda bulunulacak, diğer bazı finansman konularında yetiştiricilere destek sağlanacaktır.

Arıcılığın Geliştirilmesi Projesi :

Ülkemizin doğal koşulları arıcılığın geliştirilmesi yönünden son derece elverişlidir. Arıcılığın geliştirilmesi projesinde Hayvancılık Dairesine bağlı Arıcılık Ünitesi fenni kovan ve modern

ekipmanla teçhiz edilerek örnek bir gösteri merkezi durumuna getirilecektir. Üreticinin gereksinme duyduğu fenni kovanlar, makul fiyatlarla arıcılara dağıtılacak, arı zararları ile mücadele bu merkez aracılığıyla sürdürülecek ve merkez arıcılığın geliştirilmesinde bir yayın eğitim birimi olacaktır.

(iii) Akçiçek Kuluçka Merkezinin İhracatçı Bir Ünite Durumuna Dönüştürülmesi Projesi :

Hedef, gelişmiş bir alt yapıya sahip olan Akçiçek tavukçuluk merkezinin tam kapasite ile çalıştırılarak, ihracatçı bir duruma ulaştırılmasıdır. Bu amaçla, geliştirilmiş hatlar ithal edilip damızlık ve ticari civciv üretimi yapılacak, bu şekilde yılda 1.5 milyon ticari civciv, içte kullanılabilir ; yaklaşık 2.5 milyon ticari civciv de ihraç edilecektir.

(iv) Vadili Yem Tesislerinin Geliştirilmesi Projesi :

Projede, Vadili Yem tesislerinin tamir edilerek üretime açılması öngörülmektedir. Projenin amacı, hayvancılıkta önemli bir protein kaynağı olan ve yem sanayiinde büyük bir değeri olan yonca ununun elde edilmesiyle, yonca üretiminin teşvik edilmesi ve bu suretle tuzlu sulardan yararlanma olanağının sağlanmasıdır.

(v) Hayvan Yemi Karışımlarının Hazırlanma Projesi :

Proje, hayvan yemi sanayiinde en büyük döviz gider kalemini oluşturan ön karışım maddelerinin ülke içerisinde hazırlanmasını öngörmektedir.

(b) Eğitim ve Yayın Hizmetleri :

Hayvancılıkta hayvan beslenmesi konusunda, üreticiye aktarılabilecek genel bilgiler yanında modern araç ve gereçlerin kullanımı ile, süt mamüllerinin hazırlanması da öğretilecektir. Bu faaliyetlerde görülenler yanında diğer haberleşme araçlarında da yararlanılacak, bu amaçla Hayvancılık Dairesinin eğitim ve Yayın servisleri güçlendirilecektir.

(c) Hayvancılık Kredileri :

Hayvan sayısını plân hedeflerine uygun olarak 300 bin koyun ve keçi ile 12 bin sığra ulaştırılabilmek için, yılda yaklaşık 40 milyon TL'lık krediye gereksinme duyulacaktır. Bu nedenle plân döneminde Devletçe sağlanacak krediler yanında diğer kredi olanaklarının da hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla, özellikle yeni sürülerin oluşturulması ile mevcut sürülerin genişletilmesinde kullanılması sağlanacaktır. Oluşturulacak hayvan sürülerinin koyun ve keçide 60, sağmal ineklerde ise 10 adetin üzerine çıkarılması hedef olarak alınacaktır.

(d) Diğer Proje ve Önlemler :

- (i) Koyun sayısını artırmak ve genotiplerini yükseltmek amacıyla, Hayvancılık Dairesi köylünün yetiştirmiş olduğu damızlık niteliklerine sahip ivesi ve sakız melezi kuzuların yılda ortalama 5 bin

adetini seçip alarak, kredi almaları kesinleşmiş hayvan yetiştiricilerine dağıtacaktır. Bu çalışma sürülerin el değiştirmesini de önleyecektir.

- (ii) Koyun, keçi ve sığır sayısını artırmak ve genotipini yükseltmek amacıyla, Devlet Üretim Çiftliklerinde mevcut damızlık hayvan sayısı artırılacak ve yetiştiricilerin gereksinme duyduğu erkek ve dişi damızlıklar bu yoldan kendilerine iletilecektir. Bu amaçla, Devlet Üretim Çiftliklerindeki koyunculuk ünitesi 3000, keçicilik ünitesi 500, ve inekçilik ünitesi 300 başa çıkarılacaktır.

- (iii) Hayvansal Ürünlerin Pazarlama ve Muhafazası :

Mevsimsel olarak fazlalık arzeden bazı hayvansal ürünler, örneğin yumurta ve özellikle kuzu etinin, bol olan mevsimde saklanıp eksikliği hissedilen mevsimlerde kullanımını gerçekleştirmek amacıyla, halen mevcut soğutucu tesislerin öncelikle tamiri sağlanacak ve bu konuda gerekli önlemler alınacaktır.

- (e) Hayvancılık Araştırma Programı :

Mevcut koyun ırklarının canlı ağırlıklarını artırmak amacıyla, et verimi yüksek ırklarla melezleme denemeleri yapılacak, olumlu sonuçlar yetiştiricilere iletilecektir.

5. Plân Döneminde Tüketici Tercihlerinde Beklenen Gelişmeler :

Plân dönemi sonunda çift tırnaklılardan elde edilecek ürün artışının kırmızı etlerde iç tüketimin tümünü karşılaması beklenmemekle beraber, süt üretiminde şimdiden tüketim fazlalığı görülmektedir. Süt ve süt mamüllerinde dış pazarlarda kalite ve fiyat yönünden avantajlar sağlanması durumunda ihracat olanakları doğabilecektir.

Plân dönemi sonunda et tüketiminin bugünkünün iki misli bir düzeye ulaşarak toplumun hayvansal protein gereksinmelerinin önemli ölçüde karşılanacağı ancak, sığır etlerinde ithalâta gerek duyulabileceği tahmin edilmektedir.

Kıbrıs Türk Federe Devletinde yumurta üretimi iç tüketimi karşılayabilecek düzeydedir. Fert başına yumurta tüketimi 1977'de 126 adetten 1982 yılında 200 - 225 adete çıkabilecektir (Tablo 14).

Tablo : 14

1982 Yılında Fert Başına Hayvansal Ürünler Tüketimi

Sığır eti	10.7	okka
Koyun/kuzu-keçi/oğlak eti	22.5	"
Tavuk eti	12.0	"
Balık eti	0.5	"
Toplam	45.7	" 58.0 kg.
Süt ve mamülleri	150	okka
Yumurta	200	adet

6. Gayri Safi Hasıla

Hayvancılık kesiminde gayri safi hasılının beş yıl sonunda yaklaşık %100'lük bir artış göstererek 1982 yılında 743.3 milyon TL'a ulaşması öngörülmektedir. (Tablo 15) Hayvansal hasıladaki artış hızının gerek tüm ekonominin büyüme hedefi olarak alınan %7'lik hızdan, gerekse tüm tarım sektörü gayri safi hasılasında beş yıl sonra meydana gelmesi beklenen yaklaşık %50 oranındaki artıştan daha yüksek olması plânlanmıştır. Hayvansal hasıladaki büyüme hedefleri, toplumun plân dönemindeki hayvansal ürünler tüketimi ile birlikte düşünlüdüğü zaman yaşam düzeyinin gelişmesi ile birlikte daha yüksek bir beslenme standardını ifade etmektedir.

Tablo : 15

1982 Yılında Hayvansal Ürünler İtibarıyla Gayri Safi Hasıla (Milyon TL)

	Gayrisafi Hasıla Kıymeti (Milyon TL)		Yüzde Payı		Büyüme Oranı
	1977	1982	1977	1982	
1. Et	213.0	420.5	57	57	97.4
2. Süt	121.0	231.0	33	31	90.7
3. Yumurta	21.0	45.0	06	06	114.2
4. Deri	—	14.6	—	02	—
5. Diğerleri (Balık, yün, gübre, bağır-sak v.s.)	15.7	32.2	04	04	—
Toplam	370.7	743.3	100	100	—

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü - İktisadi Plânlama Dairesi.

Tablodan da görülebileceği gibi hayvansal hasılda büyük pay etlere ait olacak, etler içerisinde de kırmızı etler tüm et kıymetinin %85'ni oluşturacaktır. Ancak pazar olanakları yaratılması ve özellikle maliyetlerin dış piyasalarda rekabet edebilecek duruma getirilmesi ile beyaz et üretiminde mevcut ve öngörülen hasılayı aşmak olanağı bulunmaktadır.

Hayvansal hasılda meydana gelecek artışlar başta hayvan sayısında elde edilecek artışlar olmak üzere hayvan başına verimin artırılmasına da bağlı olarak gelişecektir.

Tablo : 16 Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Birinci Beş Yıllık Plân Dönemi Hayvan Sayısı (Adet)

	1977	1982
Sığır	8.600	12.000
Koyun - keçi	200.000	300.000
Yumurta Tavuğu	120.000	120.000
Et Tavuğu (Damızlık)	40.000	60.000
Arı Kovanı	5.500	10.000

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü - İktisadi Plânlama Dairesi

7. İhracat :

Daha önce de belirtildiği gibi, kırmızı etlerde ihracat olanağı söz konusu olmamakla beraber beyaz etlerde maliyet avantajları elde edilmesi ve pazar bulunması oranında ihracat yapılabilecektir. Plân dönemi sonunda hayvansal ürünler ihracatında alışlagelmiş hellim, deri, bağırsak, yün gibi ürünler başta gelecektir. Tablo 17'de plân dönemi sonunda hayvansal ürünler ihracat hedefleri gösterilmektedir.

Tablo : 17 Plân Dönemi Sonunda Hayvansal Ürünler İhracatı (000 TL)

	1977 (9 aylık)	1982
Hellim ve peynir	2.636	70.730
Deri ve Bağırsak	4.930	14.580
Yün	5.904	22.000
Günlük Cıvciv	280	62.500
Diğerleri	—	7.500
Toplam	13.750	177.310

1982 yılında en büyük artış süt mamülleri ile günlük cıvciv ihracatında olacaktır. Özellikle süt mamüllerinde dış pazarlarda rekabet edebilecek koşulların yaratılması ile hayvan sayısındaki gelişmeyle birlikte artacak olan süt ürününün tam değerlendirilebilmesi durumunda, ihracatın tahminlerin üzerinde gerçekleşeceği söylenebilir.

8. Devletin Kalkınma Harcamaları ve Sabit Sermaye Yatırımları :

Plân döneminde, özellikle karma tarım ve hayvancılık projesine büyük önem verilmektedir. Bu arada hayvancılığı geliştirme projelerinin uygulanmasına özen gösterilecektir.

Vadili Yem Tesisleri ile hayvan karışımlarının hazırlanması amacıyla da yatırımlar yapılacaktır. Tüm projeler için 5 yıllık dönemde 25 milyon TL harcama yapılması öngörülmektedir. (Tablo 18). Bu harcamaların 25 milyonu Kalkınma Harcaması, 2 milyon TL'si ise Sabit Sermaye Yatırımı şeklinde olacaktır.

Tablo : 18 1978 - 82 Döneminde Devletin Hayvancılığı Geliştirmek Amacıyla Yapacağı Kalkınma Harcamaları ile Sabit Sermaye Yatırımları (Milyon TL).

	Sabit Sermaye Yatırımları	Kalkınma Harcamaları	Toplam
Karma Tarım ve Hayvancılık Projesi		18.0	18.0
Koyunculüğün Geliştirilmesi		2.0	2.0
Vadili Yem Tesisleri Projesi		.5	.5
Arıcılığın Geliştirilmesi		.5	.5
Siğirciliğın "	1.3		1.3
Hayvan Yemi premixlerinin Hazırlanması	.7		.7
Süt Encümenine Sermaye Katkısı		2.0	2.0
Genel Toplam	2.0	23.0	25.0

IV. SU ÜRÜNLERİ (Balıkçılık) :

1. Giriş :

Balıkçılığın Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde yaratılmakta olan gayri safi millî hasılaya olan katkısı önemsiz denebilecek düzeyde olmuştur. 1977 yılında yaklaşık 100 balıkçı teknesi ile yapılan avcılıktan elde edilen balık miktarı 160 ton olarak tahmin edilmektedir. Yaratılan yaklaşık 10.2 milyon TL.'lık hasıla, 1977 yılında tarım sektöründe yaratılan hasılanın yaklaşık %8'ini oluşturmaktadır. Bu dönemde yaklaşık 304 kişi Balıkçılıkla uğraşmaktadır. (Tablo 19)

Tablo : 19 KTFD'de Kayıtlı Balıkçı Tekneleri ve Balıkçı Sayısı

Bölge	Balıkçı Tekneleri Sayısı	Trol Gemisi Sayısı	Balıkçı Sayısı
Gazi Mağusa	83	2	158
Girne	68	—	100
Gemikonağı	29	—	46
TOPLAM	180	2	304

Kaynak : Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı

Halkın beslenmesindeki yeri ile ithal ikamesi yaratabilecek kapasiteye sahip olması, balıkçılığın önemini artırmaktadır. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde fert başına balık eti tüketimi oldukça düşük bir düzeyde olmakla beraber, balık etlerine olan talep yüksektir.

2. Sorunlar :

(a) Kıyı sularında ancak iç talebi karşılayabilecek miktarda balık üretimine elverişli bir balık stoku bulunmaktadır.

(b) Balık stokunun fakirliği yanında, balık yatakları hakkında da yeterli bir bilgi mevcut değildir. Bu yataklarla stokların durumlarının belirlenerek kullanım olanaklarının araştırılması gerekmektedir.

(c) Açık Deniz balıkçılığı, uluslararası sulardaki belirsizlik ve anlaşmazlık nedeniyle önemli bir gelecek vaatetmemektedir. Ancak Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Türkiye ve Kıbrıs arasındaki açık denizde avlanma olanakları bulunmaktadır.

(d) İç Sularda ve suni göllerde, iklim ve bölge koşullarına uygun balık türlerinin bulunup ekonomik olarak üretiminin sağlanmasına dek gelecek vaadeden balık yataklarını oluşturan çeşitli balık türlerinin kültürü devamlı bir araştırmayı gerektirmektedir.

(e) Bugün bölgemizde balıkçılık yapanlardan ancak bir kısmı kooperatifler yoluyla birleşmiş bulunmaktadır. Örgütlenme yetersizlikleri nedeniyle, balıkçılara gerekli kredi ve diğer kolaylıklar ulaştırılmamakta, pazarlamada güçlükler çekilmekte, bu durum üretimi de olumsuz yönde etkilemektedir.

Yukarıda sayılan nedenlerle, Plân döneminde kıyı balıkçılığının geliştirilmesi ve açık deniz balıkçılığına geçilmesi ile ancak iç talebi karşılayabilecek bir balık üretimi sağlanabilecektir.

3. Amaçlar :

Kıbrıs Türk Federe Devletinde fert başına balık tüketimindeki düşüklükle, buzlu ve tuzlu balıklara olan talep dikkate alındığında önemli bir balık tüketim talebinin var olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Plân döneminde balıkçılıkla ilgili olarak alınacak önlemlerle uygulanacak projeler üretimi artırmaya yönelik olacaktır.

Plân döneminde, balıkçılıkla ilgili amaçlar şunlardır :

(a) İç sulardaki balık stokundan en üst düzeyde yararlanmayı sağlayacak olan balık stokları ile balık alanlarının araştırılması ve balıkçılık hizmetlerinin geliştirilmesi.

(b) Açık deniz balıkçılığının geliştirilmesi.

(c) Sahillerimizde mevcut balıkların havuz şartlarına uyumlarının ve suni koşullarda üretimlerinin araştırılması.

(d) Balıkçılıkla ilgili hedeflere ulaşılması bakımından balıkçılıkla uğraşanların örgütlenme, pazarlama, finansman ve teçhizat sorunlarının çözümlenmesi.

(e) Balıkçılıkla ilgili kurumsal önlemlerin tamamlanması.

4. Hedefler :

Birinci Beş Yıllık Plân döneminde yıllık fert başına taze balık tüketiminin 5 kiloya çıkarılması hedef olarak alınmaktadır. Bu şekilde plân dönemi sonunda Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde yıllık balık üretimi 800 tona çıkarılacak, balıkçıktan elde edilecek hasıla ise 1977 yılı fiyatlarıyla 48 milyon TL'na ulaşacaktır.

Bu hedefe iç sulardaki tüm olanakların kullanılması ve Türkiye ile Kıbrıs arasındaki açık denizde trol avcılığının geliştirilmesi suretiyle ulaşılabilecektir.

5. Amaçların Gerçekleştirilmesinde ve Hedeflere Ulaşmada Kullanılacak Araçlar ve Alınacak Önlemler :

Yukarıda belirtilen amaçlarla, konulan hedeflere ulaşabilmek için balıkçılıkla uğraşanların teşviki ile faaliyetlerini genişletmelerinin sağlanması gerekmektedir. Balıkçılıkla ilgili faaliyetlerin teşvik ve genişletilmesinin sağlanmasında, Devlet, belirli proje ve programlar çerçevesinde yardımcı olacaktır.

(a) Su Ürünlerini Geliştirme Projesi

Sahillerimizde mevcut balıkların havuz şartlarına uyumları, ne tip yemlerle beslendikleri, hızlı gelişim durumları ile bu balıkların yapay koşullarda üretim olanakları araştırılacaktır.

(b) Balıkçı Barınaklarının Taranıp Temizlenmesi

Uzun sayılabilecek bir zamandan beri bakımı yapılmayan balıkçı barınakları, Plân dönemi içerisinde taranıp temizlenecektir.

(c) Kooperatifleşme

Plân dönemi içerisinde tüm balıkçıların bölgeler itibarıyla kooperatiflerde örgütlenmeleri sağlanacak, pazarlama, tedarik ve finansman sorunları bu örgütler kanalıyla çözümlenecektir.

(d) Kredi

Plânın amaç ve hedeflerine uygun balıkçılıkla ilgili her türlü faaliyetlerin geliştirilip genişletilebilmesi amacıyla, kooperatifler aracılığıyla balıkçılara kredi olanağı sağlanacaktır.

(e) İdari Örgütlenme

Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı Hayvancılık Dairesine bağlı Su Ürünleri Şubesi güçlendirilecektir.

(f) Hukuki ve Diğer Önlemler :

(i) Yürürlükte bulunan yasalar gözden geçirilip, günün koşullarına ve bölge özelliklerine uygun bir su ürünleri yasası çıkarılacaktır.

(ii) Hiç azalmıyan su kaynaklarında, tatlı su balıklarının yetiştirilme olanakları aranacaktır.

(iii) Balıkçılıkla ilgili olarak ilgili dış kaynaklı kuruluşlardan (FAO gibi) yardım sağlanmaya çalışılacaktır.

6. Devletin Kalkınma Harcamaları ve Sabit Sermaye Yatırımları

Plân döneminde balıkçılığın geliştirilmesi amacıyla, özellikle çok amaçlı balıkçılık kooperatiflerine kredi sağlanması, araştırma ve balıkçı barınaklarının taranması için 13 milyon TL. harcama yapılacaktır. (Tablo 20).

Tablo : 20 1978 - 82 Döneminde Devletin Balıkçılıkla İlgili Sabit Sermaye Yatırımları ile Kalkınma Harcamaları (Milyon TL.)

	Sabit Sermaye Yatırımları	Kalkınma Harcamaları	Toplam
Balıkçı Barınaklarının Taranması	2	—	2
Balıkçılık Kooperatiflerine katkı		11	11
T O P L A M	2	11	13

V. VETERİNER HİZMETLERİ

1. Giriş

Hayvan hastalıkları hayvanların verim gücünü ve hayvansal ürünlerin kalitesini olumsuz yönde etkilediği gibi salgın hayvan hastalıkları hayvan sayısının azalmasına neden olabilmekte ve bazı hayvan hastalıkları (Zoonozlar) insanlara da sirayet edebilmektedir. Bu ve benzeri tehlikeler etkin veteriner hizmetlerinin gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır.

2. Amaçlar :

(a) Ülkede görülen hastalıkları tedavi etmek, ülkeye girmesi olası hastalıklardan korunmak, mevcut ve çıkabilecek salgın hastalıkları eradike etmek.

(b) Özellikle zoonos hastalıklar sonucu ortaya çıkan halk sağlığı ile ilgili sorunları çözümlenmek.

(c) Hayvanların genotip bakımından gelişmelerini sağlamak ve genetal hastalıkları kontrol edebilmek için suni tohumlama merkezini Devlet sınırları içerisindeki tüm hayvan yetiştiricilerine hizmet eder duruma getirmek.

(d) Halk sağlığı ile ilgili olarak, hijyenik, koşullara uygun üstün kaliteli hayvansal ürünler arzını sağlamak.

3. Amaçların Gerçekleştirilmesi İçin Öngörülen Proje ve Programlarla Alınacak Önlemler

(a) Veteriner Servislerinin Güçlendirilmesi Projesi :

Hayvan hastalıklarının tespit ve teşhisi, klinik vakalara anında müdahale edilebilmesi, hayvan yetiştiricilerinin eğitilmesi, gıda kontrollerinin gerektiği şekilde yapılması amacıyla Veteriner Dairesi taşra örgütünün teçhiz edilerek etkinliğinin artırılması öngörülmektedir.

(b) Hayvan Sağlığı ve Hayvansal Zararlılarla Mücadele Projesi :

Bir program çerçevesinde hayvanlarda görülen her türlü salgın ve zoonos hastalıklarla mücadele edilmesi, araştırmalar yapılması, her türlü hayvansal gıdalarla diğer ürünlerin tahlil ve araştırmasının yapılması ve bu işlerin gerektiği biçimde yerine getirilebilmesi bakımından çevre sağlığı, patoloji, bakteriyoloji, viroloji, parazitoloji, seroloji aşı imali laboratuvarları ile bir karantina merkezinin kurulması öngörülmektedir.

Suni Tohumlama Programı :

Özellikle süt inekçiliğinde büyük önemi olan suni tohumlama sayesinde, mevcut hayvan ırklarımızda genotip gelişme sağlanması yanında, hayvan sayısının artmasına büyük bir engel olabilecek genetal hastalıkların yayılması önlenip, hayvan yetiştiricilerine tasarruf sağlanmış olacaktır.

4. Devletin Kalkınma Harcamaları ve Sabit Sermaye Yatırımları :

1978 - 82 döneminde veteriner hizmetlerinde amaçların gerçekleştirilmesi ve hayvancılıkta hedeflere ulaşılabilmesi bakımından Devletin 32.2 milyon TL'lik harcama yapması öngörülmektedir. (Tablo 21).

Harcamalar yukarıda belirlenen program ve projelerle 1978 - 82 döneminde alınması öngörülen tedbirlerin yerine getirilmesiyle ilgili olacaktır.

Tablo : 21

1978 - 82 Döneminde Devletin Veteriner Hizmetleriyle İlgili Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları ile Kalkınma Harcamaları :

Milyon TL.

Proje - Program	Sabit Sermaye Yatırımları	Kalkınma Harcamaları	Toplam
1. Laboratuvar Tesisi	15.0	—	15.0
2. Veteriner İstasyonlarının geliştirilmesi	1.2	—	1.2
3. Hastalık kontrolleri ve eradikasyonu	—	13.0	13.0
4. Suni Tohumlama	—	3.0	3.0
TOPLAM	16.2	16.0	32.2

VI. ORMANCILIK :

1. Giriş :

Orman alanları, Kıbrıs Türk Federe Devleti topraklarının %13.65'ini oluşturmaktadır. Bu arazinin 301,034 dönümü Devlete, 37,272 dönümü ise özel kişilere aittir.

Ormancılığın önemi, gayri safi milli hasılaya olan doğrudan doğruya katkılarında çok, ülkenin doğal zenginlikleriyle, sosyal ve kültürel yaşamına olan katkılarından doğmaktadır. Toprak erozyonunu önlemesi ve su kaynaklarını koruması yanında eğlence ve dinlenme yeri olarak denizlerle birlikte fizik olanakları tamamlayıcı bir role sahip olması, orman varlığının geliştirilme ve genişletilme nedenlerinin başında gelmektedir.

Hemen hemen tüm içme ve sulama suyu kaynaklarımızın su toplama havzası orman alanlarıdır.

2. Sorunlar :

(a) Yapılan tespitlerde, 3,759 hektarı Devlete ait orman alanlarında, 1,000 hektarı da özel orman alanlarında olmak üzere 4,359 hektarlık ağaçlandırılması gereken orman alanı belirlenmiştir.

(b) Bozuk vasıflı orman varlığı :

Bugün Kıbrıs Türk Federe Devleti ormanlarının %64'ü bozuk vasıflı, işletmecilik yönünden verimsiz bir örtüden oluşmaktadır. Özel ormanlar son derece ihmal edilmiş durumdadır. Ormanlarda artım yapacak ağaç serveti olmadığı gibi, esas orman ağacı olan kızılçam, kalkerli arazide fazla boylanmamakta düzgün gövde yapamamaktadır.

(c) Erozyon :

Beşparmak dağ serisi, kalker ana kayasından oluşmaktadır. Kuzey ve Günay yamaçlarda toprak aşınıp taşınmaya çok elverişli olup, önlem alınmayan bölgelerde kısa zamanda ana kaya meydana çıkmaktadır. Sel suları ile sürüklenen toprakların bir kısmı denizlere ulaşmakta, bir kısmı ile yerleşim bölgeleri ile tarımsal alanlarda sel baskınlarına neden olmaktadır.

Beşparmak dağ serisinde ormanlar çok meyilli ve diğer herhangi bir biçimde yararlanılması durumunda doğal dengenin bozulacağı marjinal yerlerde bulunmaktadır.

(d) Yürürlükte bulunan Orman Kanununun günün koşullarına göre geliştirilmesi gereği vardır. Kanunun yeniden düzeltilmesi ile, diğer herhangi bir amaçla yararlanılması olanağı bulunmayan alanlara doğru ormanların genişletilmesi sağlanabilecektir.

(e) Halk Sağlığı ve Turizm :

Çağımızın çevre sorunları karşısında diğer ülkelerde olduğu gibi, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde de halkın dinlenme ve mesire alanlarına duyduğu gereksinme artmaktadır. Halkımızın ve turistlerin akın nedeniyle Salamis, Kantara, Alevkaya ve Karga gibi mevcut dinlenme alanlarımız, gereksinmeleri karşılayamayacak duruma gelmiştir. Tüm ormanlarımızın genişletilip geliştirilerek yeni mesire olanaklarının yaratılması gerekmektedir.

3. Amaçlar :

Özellikle yeniden ağaçlandırma ve orman alanlarının genişletilmesine büyük özen gösterilecek olan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında, ormancılıkla ilgili amaçlar önem sırasına göre aşağıda verilmektedir.

(a) Mevcut orman stokunun muhafazası ile ormanların geliştirilip, genişletilmesi, tesis edilecek örtü sayesinde erezyonun kontrol edilip su rejiminin düzenlenmesi.

(b) Ormanlardan kalite ve kantite yönünden en kısa sürede en yüksek verimin süreklilik kuralına uygun olarak sağlanması.

(c) Toplumun çit, süs ve orman ağacı fidan gereksinmelerinin karşılanması.

(d) Halk sağlığı ve Turizme katkıda bulunacak piknik alanları ile Milli parkların kurulması ve çevrenin korunması.

(e) Orman ürünlerinden yararlanılması.

(f) Mevcut Orman Kanununun günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi.

4. Hedefler :

Bölgemizde verimli üretim ormanları yoktur. En iyi kalite ve kantitede yakacak odun yetiştirmek üzere, meşcerelerde silvikültür yöntemlerine uygun bakım tedbirleri ile net bir işletme uygulanacak ve ormanlardan "seçme kesimleri" ile üretim yapılacaktır. Hedef, yetişme çevresi koşullarında elde edilmesi olanağı bulunan en yüksek miktar ve kalitedeki hasılatı devamlı olarak verecek, optimal kuruluşta bir orman formu kurmak ve mevcut ormanları bu yapıya getirmeye çalışmaktır. Tüm bu müdahalelerden yılda yaklaşık 1,500 metreküp odun üretilebileceği tahmin edilmektedir.

Yangınlar ve türlü aşırı yararlanma nedenleri ile açılmış olan sahalara, geçiş döneminde olduğu gibi yabancı uzmanların da görüşleri alınarak öncelik yüksek seviyelerdeki su toplama havzalarına verilerek ağaçlandırılacak, genellikle denenmiş ve birçok avantajları ispatlanmış teraslama yöntemi ile arazi işlenecektir. Ağaçlandırma ile beraber erozyona karşı teknik önlemler alınacaktır.

5. Plân döneminde Beklenen Gelişmeler :

Önümüzdeki beş yılda toplumumuzun her türlü kullanım amaçları için 40.000 m³ oduna gereksinme duyulacağı tahmin edilmektedir. Kendi ormanlarımızdan elde edilecek yapacak ve yakacak odun ise 7.500m³ olarak beklenmektedir. Kıbrıs Türk Federe Devleti ormanları, kurulu atölyelerin yuvarlak odun hammaddesi gereksinmelerine cevap verebilecek durumda değildir. Kurulu kapasiteyi çalıştırmak için tomruk ithali olanakları olmakla beraber, maliyetler bir sorun olmaktadır. Toplumun tüm yakacak odun gereksinmeleri iç üretimle karşılanabilecektir.

Özetle belirtmek gerekirse, kısa veya orta dönemlerde ormanlarımızın ihracat veya ithal ikamesi olanakları yaratma durumu yoktur. Ancak parke fabrikalarının çalıştırılması durumunda kısıtlı da olsa ihracat olanakları yaratılabilecektir.

6. Amaçların Gerçekleştirilmesi ve Hedeflere Ulaşılması İçin Yapılacak İşler ve Alınacak Önlemler :

(a) Ormanların genişletilip geliştirilmesi ve korunması :

(i) Orman yangınları ile aşırı veya gelişigüzel yararlanma sonucu çıplak hale gelen orman alanlarında, her yıl en az 500 hektar arazi ağaçlandırılacak, yeniden ağaçlandırılan alanların kültür bakımı yapılacak, ağaçlandırma çabaları için yılda en az bir milyon fidan yetiştirilecektir.

(ii) Toprak işleme önlemleri yanında toprak koruma önlemleri de alınacak, elde edilecek örtü sayesinde erozyon kontrol edilecek ve su rejimi düzenlenecektir.

(iii) Orman alanlarının korunması amacıyla, yılda 50 Km. uzunluğunda yangın emniyet şeritleri açılacak, çıkması olanağı olan veya çıkacak olan yangınlarla mücadele edilecek, usulsüz otlatma ve kesimlere karşı koruma önlemleri alınacaktır.

(iv) Ormanlardan kalite ve kantite bakımından en kısa zamanda en yüksek hasılayı sağlamak amacıyla, yılda en az 50 hektarlık alanda silvikültürel müdahaleler yapılacaktır.

(b) Orman İçi Ulaştırma ve Haberleşme :

(i) Orman istasyonları ile orman içi köyleri ve yangın kuleleri arasındaki irtibatı sağlayan orman telefon şebekesinin bakım ve onarımı yapılacak, yılda gerekli durumlarda 10 Km. uzunluğunda hatlar çekilerek kurulacak yeni istasyonların mevcut şebekeye bağlanması sağlanacak, olanaklara göre Radyo-Telefon-Telsiz şebekesinin kurulup geliştirilmesi yönüne gidilecektir.

(ii) Mevcut 270 km.'lik orman yollarının her yıl bakım ve onarımı yapılarak trafiğe açık bulundurulacak, buna ek olarak gerekli bölgelerde yılda en az 10 Km. uzunluğunda çıkarma yolları açılacaktır.

(c) Diğer Çalışmalar :

(i) Tarıma elverişli olmayan marjinal sahalardan orman alanlarına dönüştürülmesi ile "Esas Devlet Orman" sahalарının yanında veya bitişiğinde bulunan ve orman vasfı taşıyan arazilerin orman rejimine alınması amacıyla yapılan çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

(ii) Orman rejimine alınacak sahalарın taahhüt ve kadastro yapılabileceği ve sınır taşları dikilecektir.

(iii) Ormanlarda amenajman çalışmaları için gerekli envanter hazırlıkları yapılacaktır.

(iv) Toplumla ve özellikle genç kuşağa, orman ve ağaç sevgisi aşılayacak eğitim öğretim, yayın ve ağaçlandırma çalışmalarına devam edilecektir.

(v) Yapılmakta olan yolların çevre ağaçlandırılmasına devam edilecektir.

(vi) Orman ve çevre koruma işlerinde görev alanların teknik yetenek ve görgülerinin artırılması amacıyla, içte ve dışta eğitilmelerine devam edilecektir.

7. Devletin Kalkınma Harcamaları :

Plân döneminde, ormanların kurulması ve devam ettirilmesi ile diğer orman çalışmaları için yapılacak sabit sermaye yatırımları ile kalkınma harcamaları 68.6 milyon TL. olarak öngörülmektedir. (Tablo 22). Plân döneminde özellikle yeniden ağaçlandırma, orman yollarının yapımı, orman içi haberleşme sisteminin kurulması ile ormanların birleştirilmesi çalışmalarına ağırlık verilerek, sağlıklı ve verimli bir orman varlığı alt yapısının kurulması gerçekleştirilecektir.

Tablo : 22

1978 - 82 Döneminde Devletçe Yapılacak Sabit Sermaye Yatırımları ile
Kalkınma Harcamaları (Milyon TL.)

	Sabit Sermaye Yatırımları	Kalkınma Harcamaları	Toplam
1. ORMANLARIN KURULMASI	50.0	8.0	58.0
a) Ağaçlandırma	50.0	—	
b) Bakım (Silvikültür)	—	2.5	
c) Koruma (Yangınlarla mücadele ve yangın emniyet şeritleri)	—	2.5	
d) Çevre Koruma	—	3.0	
2. ORMAN YOL ŞEBEKESİ	2.75	—	2.75
a) Orman Yollarının bakımı	1.75		
b) Yeni orman yolları inşaatı	1.00		
3. ORMAN HABERLEŞME SİSTEMİ	0.75	—	0.75
a) Bakım onarım			
b) Gerekli ek şebekenin kurulması			
4. ARAÇ, TESİS, BİNA VE LOJMANLAR :	2.9	—	2.9
5. ORMANLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ	—	3.0	3.0
a) Orman Amenajmanı ve Eğitimi	—	1.5	1.5
b) Tahdit ve Kadastro	—	1.5	1.5
6. DİĞERLERİ (İdari İşler ile Kesim ve Nakliyat)		1.25	1.25
Toplam	56.40	12.25	68.65

İKİNCİ BÖLÜM

SU KAYNAKLARI

I. Giriş

Kıbrıs, yaz ayları sıcak ve kurak, kış ayları ise ılık ve yağışlı olan bir iklime sahiptir. Yağışlar genellikle Ekim-Nisan ayları arasında olmaktadır. Yıllık ortalama yağış, dağlık bölgelerde 500 mm., ovalık bölgelerde ise 300-400 mm. dolayındadır. Kıbrıs'ın su kaynaklarının kıt olması nedeniyle, mevcut su kaynaklarının bilinçli ve verimli bir biçimde kullanılması gerekmektedir.

II. Mevcut Durum

1. Su Kaynakları ve Su Kullanımı :

Yararlanmakta olduğumuz yeraltı ve yerüstü sularımızı, kaynaklarına göre, sel sularından kaynaklananlar ve yeraltından kaynaklananlar olmak üzere 2 grupta toplayabiliriz.

(a) Sel Sularından Kaynaklananlar :

(i) Dereeler : Ortalama yıllık akışı 36 milyon metreküp olan dereelerimiz mevsimsel olarak akmaktadır. Dereeler üzerinde yeterince baraj, gölet ve bentler bulunmaması nedeniyle bu sulardan yeterince yararlanılamamaktadır.

(ii) Barajlar : Mevcut barajlarımızın yıllık ortalama su toplama kapasitesi 8 milyon metre küp civarındadır. Genellikle yeraltı sularını takviye ve bazı bölgelerde tahıl, sebze ve narenciye ziraatında yararlanan baraj sularımızdan, sulama alt yapısının yeterli olmayışı nedeniyle arzulanan ölçülerde yararlanılamamakta, önemli su kayıpları meydana gelmektedir.

(b) Yeraltından Kaynaklananlar :

(i) Pınar Suları : Yıllık ortalama akışı 15 milyon metre küp civarında olan pınar sularımızın bir bölümü, genel hizmetlerde, içme ve kullanma amaçlarında, geriye kalan ise sulamada kullanılmaktadır. Su sarfiyatını önleyici alt yapının yeterli olmaması nedeniyle önemli su kayıpları olmaktadır.

(ii) Kuyu Suları : İçme-kullanma ve sulama suyunun esas kaynağını oluşturan kuyu sularının yıllık su toplama potansiyeli 75 milyon metreküp civarında olup, bu kaynaktan çekilen yıllık su miktarı 87 milyon metreküp dolaylarındadır.

Tablo1'de bölgeler itibariyle yeraltı su durumu ve kullanım sahaları ile kullanımın miktarları görülmektedir. Batı Mesarya (Güzelyurt) ile Gazi Mağusa bölgesinde potansiyelin üzerinde bir su çekimi, Girne ve Lefke bölgelerinde ise potansiyelin altında bir su çekimi bulunmaktadır.

Mevcut tüm kaynaklarımızdan sulanan arazi miktarı 110.000 dönüm civarında olup, Güzelyurt ve Gazi Mağusa Bölgelerinde potansiyelin üzerinde çekim ve kullanım nedeniyle yeraltı sularının tuzlanması neden olmaktadır. Gerekli önlemlerin alınması durumunda, sulu ziraat alanları 125.000 dönüme çıkarılabileceği gibi akuiferlere deniz suyunun nüfuz etmesi de önlenebilecektir.

Tablo : 1

Bölgeler İtibarıyla Yeraltı Su Durumu ve Kullanımı

Bölge	Kuyu Suyu Potansiyeli 6,3 10 m	Sulamada Kullanılan miktar 6,3 10 m	İçme suyu Olarak Kullanılan 6,3 10 m	Toplam	%
Ba'ı Mesarya	30	50.5	4.5	55	180
Girne	21	8	4	12	60
Gazi Mağusa	5	6.5	0.5	7	140
Karpaz	1	0.5	0.5	1	100
Lefkoşa					
Serdarlı Bölgesi	1	1	—	1	100
Yeşilirmak Bölgesi	10	8.5	0.5	9	90
Lefke	7	0.5	1.5	2	30
TOPLAM	75	75.5	11.5	87	

2. İçme Suları

Gazi Mağusa içme suyu kaynağının tamamının güneyde bulunması nedeniyle bölgenin içme suyu yetersiz bir durumdadır. Lefkoşa'nın tümüne su veren kaynakların %50'si bölgemizde olup, suların gruplandığı ana depo güneyde bulunmaktadır. Gazi Mağusa Bölgesine yeni kaynak bulmak amacıyla, araştırma ve nakil çalışmaları plânlanmakta olup Lefkoşa'nın içme ve kullanma suyu gereksinmelerini doğrudan doğruya karşılamaya yönelik proje çalışmaları da tamamlanmak üzeredir. Girne'nin yetersiz olan içme suyu, 1975-76 yıllarında yapılan ek tesislerle yeterli duruma getirilmiş bulunmaktadır.

Devletimiz sınırları içerisinde yeterli içme suyu olmayan Köy sayısı 24'dür. Ancak mevcut kaynakların veriminin azalması durumunda bu sayı artabilecektir. İçme suları yeterli ve yetersiz olan kırsal yerleşim merkezlerinin durumu tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo : 2 Köylerin İçme Suyu Durumu

Açıklama	1977'de Köy Sayısı (Adet)
1. Yeterli içme suyu olmayan	24
a) Genel çeşmeler	2
b) Ev içi ve su bağlantısı olanlar	22
c) Ev içi su bağlantısı olmayan	—
2. Yeterli içme suyu olanlar	173
a) Genel Çeşmeler	2
b) Ev içi su bağlantısı olanlar	171
c) Ev içi su bağlantısı olmayanlar	—
TOPLAM	197

III. Sorunlar

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde yeterli su sağlanmasını engelleyen faktörlerle, su ile ilgili sorunların belli başlı olanlarını şu şekilde sıralayabiliriz :

1. Az yağış nedeniyle su kaynakları yetersizdir.
2. Aküiferler aşırı derecede kullanılmaktadır.
3. Sulamada su sarfiyatını en aza indirecek yöntemlerin kullanılmayışı kayıpları artırmaktadır.
4. Yeterli baraj tesisleri olmadığından depolama gücü zayıftır.
5. Yetersiz yağışlar, düzensiz bir su rejimine sahip dereeler, ağır yoğunlukta çökeltiler, dik dere yatakları, baraj tabanı ile kaynaklardaki jeolojik yapının elverişsizliği, baraj inşaatları ile bu barajlardaki suyun maliyetini yükseltmektedir.
6. Çoğu zaman, baraj inşaatına uygun alanlar çevresinde yeterli tarımsal alanların bulunmaması nedeniyle, dağıtım sistemlerinde meydana gelen ek giderle de maliyetleri yükseltici bir unsur olmaktadır.

IV. Amaç ve Hedefler :

Plan döneminde amaç, bölgenin kıt olan su kaynaklarını en rasyonel bir biçimde kullanmak ve su kaynaklarını korumaktır.

Plân dönemi sonunda Güzelyurt derivasyon projesinin gerçekleştirilmesi, yeni baraj ve gölet inşaatları ile alınacak diğer önlemler sayesinde 110 bin dönüm olan sulanabilen arazi miktarı 125 bin dönüme çıkarılacak, kaynaklar zenginleştirilecek, artan nüfusun, gelişen sanayi ve hizmetlerin su gereksinimleri karşılanacaktır.

V. AMAÇLARIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ VE HEDEFLERE ULAŞILMASI İÇİN UYGULANACAK PROJELER VE PROGRAMLARLA ALINACAK ÖNLEMLER

1. Gerekli yapılabirlik çalışmaları tamamlanarak su işleri ve su kullanımı konusunda bir master plân hazırlanacaktır.
2. Tuzlu suyun arıtılması ve bu tür uygulamaların yapılabirliği konusunda araştırmalar yapıp sonuçlandırılacaktır.
3. Su kullanımında; muhafaza, dağıtım, sulama ve diğer kullanımlarda en etkin ve rasyonel araç ve yöntemler uygulanacaktır.
4. Barajlardan su kullanımı en etkin bir biçimde gerçekleştirilecektir.
5. Yeni baraj ve gölet inşaatları, sondaj kuyuları açılması ile sulanabilen arazi miktarı genişletilirken su kaynaklarını takviye edici yatırımlar yapılacaktır.
6. Köylere su projesi :

Kıbrıs Türk Federe Devletinde yeterli içme suyu olmayan 24 köye gerekli olan suyu sağlamayı amaçlamaktadır.

7. Şehir ve Kasabalara Su Sağlanması Projesi :
Özellikle Lefkoşa ve Gazi Mağusa şehir içme sularının halen Güneye olan bağımlılığını ortadan kaldırmayı hedef almaktadır.

8. Atölye ve Ambar inşaatı projesi :

Su İşleri Dairesinin halen şehir içerisinde yetersiz durumda bulunan atölye ve ambarlarının, şehir dışında inşaatını öngörmektedir.

9. İçme Suyu sondajları projesi :

Bu proje ile, yetersiz içme suyuna sahip yerleşme merkezlerinin gereksinime duyduğu içme suyunun sağlanması için su arama sondajları yapılacaktır.

10. Sulama, Derivasyon barajları ve göletler inşaatı ile sondaj makineleri alımı ve bakımları :

Özellikle Güzelyurt bölgesinde aşırı su çekimleri, aküiferlere deniz suyunun nüfuz etmesine ve tuzlanmalara neden olmaktadır. Güzelyurt derivasyon projesi ile yeraltı su düzeyinin yükseltilmesi amaçlanmakta ve ekonomimizde önemli bir yer tutan narenciyeğin geliştirilmesi hedef alınmaktadır. Plân döneminde öncelik arzeden bu projenin tamamlanması öngörülmektedir. Ayrıca Kıbrıs Türk Federe Devleti bölgesinde geniş havzası olan dereler üzerinde kurulacak barajlar ve regülatörlerle, sulu ziraat sahaları genişletilmiş olacak, küçük dereler üzerinde kurulacak göletlerle de bölgelerdeki yer altı sularını takviyesi sağlanacaktır. Sondaj makineleri alımı ile mevcut makinelerin bakım ve onarımı da yapılacaktır.

11. Etüd, Hidroloji ve Eğitim Projesi :

Su Dairesi ile Jeoloji ve Maden Dairesinin tarımsal su olanaklarını geliştirmeye ve içme sularının inkişafına yönelik olan hidrolojik etüd ve araştırmaları içermektedir. Bu arada projelerin uygulanmasında, personel eğitilerek gerekli düzeye çıkarılacaktır.

12. Kıbrıs Türk Federe Devleti Bahçe kuyularının geliştirilmesi Projesi :

Proje, Kıbrıs Türk Federe Devleti sınırları içerisindeki kuyuların temizlenmesi ve yeniden faaliyete geçirilmesini amaçlamaktadır.

13. Sulama Sondajları Projesi :

Çeşitli yerleşim merkezlerinde tarımsal su kaynaklarının belirlenmesi için yapılacak sondaj ve araştırmaları içermektedir.

14. Diğer Çalışma ve Önlemler :

- Kıbrıs Türk Federe Devleti sınırları içerisindeki yeraltı ve yerüstü su potansiyeli ile randımanlı su kullanımını içeren bir master plânın hazırlanması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.
- İçme suları ile sulamada daha etkin su idare ve kullanımı için yasal önlemler alınacak ve yürürlükteki yasalar koşullara uygun olarak yeniden düzenlenecektir.
- Kurulacak kanalizasyon sistemi ile suların tasfiyesine gidilecek ve elde edilecek suların sulama hizmetlerinde kullanılmasına çalışılacaktır.
- Teknik elemanların eğitimi sağlanacaktır.

VI. Devletin Yatırımları ve Kalkınma Harcamaları :

Plân döneminde, su kaynaklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak Devletçe yapılması öngörülen gayri safi sabit sermaye yatırımları ile kalkınma harcamaları tutarı tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo : 3

1978 - 82 Döneminde Öngörülen Devlet Yatırımları :

Proje	Gayri Safi Sabit Sermaye	Kalkınma Harcaması	Toplam
A. İçme Sularının İnkişafı			
1. Köylere Su sağlanması	—	52.5	52.5
2. Şehir ve Kasabalara su sağlanması	—	220.0	220.0
3. Ambar İnşası	—	2.0	2.0
4. İçme Suyu Sondajları	—	2.45	2.45
TOPLAM		276.95	276.95
B. Tarımsal Su Geliştirme			
1. Sulama, derivasyon, barajlar ve göletler inşası ile sondaj makineleri alımı, bakımı	600.0	—	600.0
2. Hidroloji, etüd ve eğitim	—	15.0	15.0
3. Kıbrıs Türk Federe Devleti bahçe kuyularının geliştirilmesi	—	0.25	0.25
4. Sulama sondajları	—	2.74	2.74
TOPLAM	600.0	17.99	617.99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İMALAT SANAYİİ

1. Giriş :

Kıbrıs Türk Toplumunu 1963-74 döneminin son derece olumsuz koşulları, ekonomik, yönetsel ve siyasal mekanizmayı elinde bulunduran Rum Yönetiminin uyguladığı ekonomik baskı ve ayırım politikası nedeniyle ekonominin her dalında ve özellikle sanayi sektöründe gelişme olanaklarından yoksundu. Bu nedenle, Barış Harekâtı öncesinde Kıbrıs Türk Toplumunun sahip olduğu sanayi tesisleri, toplam sanayi üretiminin %3'ünü, bu tesislerde çalıştırılan personel sayısı da sanayideki toplam çalışan sayısının ancak %6'sını oluşturabilmişti.

1974 Barış Harekâtı ile ekonomik alanda özgürlüğüne kavuşan Kıbrıs Türk Toplumunu, sanayi kesiminde 1963-74 dönemine kıyasla daha geniş olanaklar elde etmiştir. Barış Harekâtından önce 686 olan toplam tesis sayısı 1974'den sonra 1408'e yükselmiş, üretim kapasitesi 80.0 milyon TL'den yaklaşık 1.4 milyar TL'na ulaşmış ve buna paralel olarak da yaklaşık 7,600 kişiye çalışma olanağı yaratacak duruma gelmiştir.

1974 sonrasında bu sektörde yapılan çalışmalar, ilk aşamada tüm sanayi tesislerinin güvence altına alınması, daha sonra da, hızlı bir biçimde üretime geçmelerinin sağlanması olmuştur.

Önemli ve büyük ölçekli sanayi tesislerinin kamu kuruluşları eliyle çalıştırılması esasından hareket edilerek yapılan çalışmalar sonucunda, sanayi kuruluşlarının büyük bir bölümü, Türkiye kamu iktisadi teşebbüslerinin de katkılarıyla oluşturulan iktisadi kamu kuruluşlarının sorumluluğuna devredilmiştir. Bunlar dışında kalan ve özel sektöre kiralanmasında yarar görülen tesisler de ihale yoluyla özel girişimcilere kiralanarak, söz konusu sanayi tesislerinin büyük bir bölümü devreye alınmıştır.

II. Mevcut Durum ve Geçiş Dönemindeki Gelişmeler :

1. Mevcut Durum :

Çeşitli sanayi dallarında ithalât ikamesi yaratmaya yönelik tesislerin kurulmuş olması, üretimde emek yoğun tekniklerin kullanılmakta oluşu, gıda, tekstil-giyim, plâstik ve metal sanayilerinin belirli bir ölçüde ihracata yönelmiş olması ve gıda ile toprak gibi sanayi dallarının yerli ham madde kullanmaya dönük birimlerden oluşması bugün Kıbrıs Türk Federe Devletindeki sanayi sektörünün yapısal durumunu belirleyen başlıca özelliklerdir. Bu özelliklerden de anlaşılacağı gibi, sanayi sektörü genellikle hafif sanayi dallarında kurulmuş, teknoloji düzeyi oldukça düşük, küçük ve orta büyüklükteki tesislerden oluşmaktadır.

Kıbrıs Türk sanayi sektörünün bugünkü tesis sayısı ile üretim, istihdam ve ihracat potansiyeli aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo : 1

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Sanayi Potansiyeli

Sanayi Grubu	Tesis Sayısı	Üretim Kapasitesi (MilyonTL)	İstihdam Kapasitesi (Kişi)	Ihracat Potansiyeli (MilyonTL)
Gıda ve Yem	210	264.5	2255	38.6
Alkollü içki ve meşrubat	3	40.0	200	—
Tütün	4	90.0	350	10.0
Tekstil	22	200.0	650	30.0
Ayakkabı ve giyim	370	90.0	650	15.0
Möble-ağaç	127	100.0	400	—
Kâğıt ve baskı	19	40.0	200	—
Deri işleri	22	15.0	80	7.0
Lâstik	4	2.5	60	—
Kimya ve lâstik	31	133.0	200	40.0
Metal olmayan mineraller	41	82.0	530	23.4
Metal ürünleri makine ve motor bakımı	269	250.0	1400	50.0
Elektrik aletleri	28	20.0	70	—
Taşıt aracı montaj ve aksam imalâtı	258	50.0	550	—
Toplam	1408	1,377.0	7.595	214.0

Bugünkü durumda Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde beş kişinin altında personel çalıştırabilecek büyüklükte, 1,188 ve beş kişinin üstünde personel çalıştırma kapasitesine sahip 220 tesis olmak üzere, toplam 1,408 sanayi tesisi bulunmaktadır. (Halen, 8'i özel sektöre kiralanmış 6'sı kamu kuruluşlarına tahsis edilmiş ve 10'u da Devlet'e ait bulunan toplam 24 sanayi tesisi çalıştırılmamaktadır.)

1977 yılı sonundaki durum dikkate alınarak sanayi sektöründe, kapasitenin tam olarak kullanılması durumunda 1.4 milyar TL değerinde üretim yapılması ve yaklaşık 600 kişiye çalışma olanağı yaratılması olanağı bulunmaktadır.

Tablo 1'de gıda ve yem, metal ürünleri, kimya ve plâstik ile tekstil ve giyim sanayilerinin gerek üretim-istihdam ve gerekse ihracat potansiyeli açısından sanayi sektörünün en önemli kesimlerini oluşturduğu görülmektedir.

2. Geçiş Dönemindeki Gelişmeler :

1977 Geçiş Yılında, imalât sanayiinde atıl duran kapasitenin harekete geçirilerek kapasite kullanımının artırılmasına çalışılmış, sanayi performansının artırılması için belirli yasal boşluklar doldurulmuş, sanayi alt yapısı ile ilgili örgütlenmelere ve yatırımlara gidilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda, 1975 yılında %20 dolaylarında bulunan üretim kapasitesi kullanımı ve işgücü istihdamı 1977 yılı sonunda üretimde %40 civarına, işgücü istihdamında ise %50'ye yükseltilmiştir.

1977 yılında sanayi üretimi 602,5 milyon TL.'na ulaşırken bu sektörde çalıştırılan personel sayısı 4.079'a ulaşmış, buna karşılık sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı, bu sektörün ihracat potansiyeline kıyasla oldukça düşük bir düzeyde kalmıştır.

İmalât sanayii 1977 geçiş yılında tüm ekonomide yaratılan katma değere %7.92; istihdama %8.88 oranında katkıda bulunmuş ve aynı yıl içinde gerçekleştirilen toplam ihracatta %14.4'lük bir pay almıştır.

Geçiş döneminde üretim, istihdam ve ihracat açısından en olumlu gelişmeler gıda ve yem, metal ürünleri, plâstik ve tütün sanayilerinde elde edilmiştir.

(a) Başlıca Yeni Projeler ve Yatırımlar :

1977 yılı sonuna kadar, 164 kişilik istihdam olanağı yaratacak sabit yatırım değeri 138.2 milyon TL. olan hafif sanayi projelerine yatırım izni verilmiş bu projelerden yaklaşık 18.4 milyon TL.'lık sabit sermaye yatırımı gerçekleştirilmiştir.

(b) İhracat :

1976 ile 1979 yıllarına ait ihracat Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo : 2

1976-1977 Yılları İtibarıyla İhracat

Sanayi Dalı	1976	1977
Gıda Sanayii	8,100,000	26,030,000
Tütün Sanayii	7,060,000	14,020,000
Tekstil, ayakkabı, giyim Sanayii	740,000	1,000,000
Deri Sanayii	40,500	500,000
Kimya Sanayii	500,000	730,000
Plâstik Sanayii	—	2,000,000
Toprak Sanayii	—	—
Metal ve benzeri ürünler Sanayii	7,660,000	26,280,000
Toplam	24,100,500	70,560,000

III. Sorunlar :

1. Finansman güçlükleri :

İşletmecilik bilgi ve tecrübesindeki yetersizlikler; nitelikli işgücü gerekli alt yapı noksanlıkları, hammadde ve diğer girdilerin sağlanmasında karşılaşılan zorluklarla beraber özellikle ihracat olanaklarının yaratılmasında karşılaşılan güçlükler nedeniyle bugün sanayide %40 kapasite ile çalışılmaktadır.

2. 1963-74 döneminde toplumumuzun gerek doğrudan doğruya, gerekse dolaylı yollardan aktif ekonomik faaliyetlerin ve özellikle sanayi faaliyetlerinin dışında tutulmuş olması sonucu işletmecilik, nitelikli işgücü ve diğer alanlarda karşılaşılan güçlükler nedeniyle, henüz dış pazarlarda rekabet gücüne sahip bir sanayi kurulamamıştır.

3. Bugünkü siyasal koşullar nedeniyle çok yönlü ilişkilere girilememesi, diğer alanlarda olduğu gibi sanayiın geliştirilmesine de olumsuz etki yapabilmektedir.

4. Siyasal koşulların istikrarsızlığı nedeniyle, mevcut ve potansiyel girişimciler yatırım yapmakta isteksiz görünmekte, yüksek orandaki yatırım izni talebine karşın, gerçekleştirilen yatırımlar miktarı düşük olmaktadır.

IV. Amaçlar :

Plân döneminde, imalat sanayiinin ulusal hayat standardının yükseltilmesine katkısinın artırılması, sanayideki gelişmenin ekonomiye istikrar getirecek bir düzeye ulaştırılması amaçlanmaktadır.

Plân döneminde imalat sanayiinin yerli hammaddeleri işleyen ve üretken bir sektör olarak daha iyi istihdam olanakları yaratarak dengeli kalkınmaya katkıda bulunan bir yapıya kavuşturulmasına çalışılırken, sanayi ürünlerinin dış pazarlarda rekabet gücü kazanmasına, artan ihracatla dış ödemelerdeki açığın daraltılmasına da özen gösterilecektir.

Sanayileşmemizde yerli hammaddeleri işleyen, ihracat potansiyeli yaratan üretim teknoloji ve kapasitesine öncelik verilirken ithal ikamesine de yer verilecektir. Plân döneminde, yerli tarımsal hammaddeleri değerlendiren hammadde ithal edilmesine karşın, ürünleri ihraç edilecek büyüklükteki yatırımlar ve yabancı sermaye özendirilecektir.

V. Hedefler :

Ekonominin yapısal durumu ve toplumumuzun sanayi geçmişi gözönünde bulundurulduğu zaman, Plân döneminde, sanayi sektörünün Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'ya yapacağı katkının, tarım ve hizmet sektörlerinin yaratacağı hasılayı aşamayacağı tahmin edilmektedir. Plân dönemi sonunda imalat sanayiinin Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'daki payının %12'ye ulaşması beklenmektedir. 1977 yılında %7.92 olarak tahmin edilen katma değer payının, 1978-82 döneminde %88.77'lik bir artışla %14.5'e, %10.22 olan istihdam oranının %60.86'lık bir artışla %16.4'e, ve toplam ihracat içerisinde %14.4 olan payının da %96.2 artarak %28.6'ya ulaşması hedef alınmıştır. Bu şekilde sanayiın, 1982 yılı sonunda katma değer'in %14.5'ini oluşturması, fert başına üretimde ve ihracatta ise daha büyük bir gelişme göstermesi öngörülmektedir.

Endüstri gruplarına göre gayri-safi hasıla projeksiyonu :

Tablo : 3

İmalât Sanayii Gayri-Safi Üretim Değerleri (1977 fiyatlarıyla 000 TL)

Sanayii Dalı	1977	1978	1979	1980	1981	1982	Beş Yıllık Büyüme %
Gıda Sanayii	100000	113350	130120	147320	165310	184820	81.51
İçki Meşrubat Sanayii	40000	45340	52050	58930	66120	73930	84.82
Tütün Sanayii	45000	51010	58550	66290	74390	83170	84.48
Tekstil Sanayii	40000	45340	52050	58930	66120	73930	84.82
Ayakkabı-Giyim Sanayii	55000	62340	71560	81030	90920	101650	84.81
Ağaç-Möble Sanayii	25000	28340	32530	36830	41330	46210	84.84
Kâğıt Sanayii	15000	17000	19520	22100	24800	27720	84.80
Matbaa Sanayii	5000	5670	6500	7370	8270	9240	84.80
Deri İşleri Sanayii	7500	8470	9720	11000	12350	13810	84.13
Lâstik Sanayii	2000	2250	2590	2930	3290	3680	84.00
Kimya Sanayii	50000	56670	65060	73660	82650	92410	84.82
Plâstik Sanayii	61500	69720	80030	90610	101670	113680	84.84
Toprak Sanayii	30000	34010	34030	44200	49590	55450	84.83
Metal Sanayii	100000	113350	130120	147320	165310	184820	81.51
Makina Sanayii	9000	10171	11680	13220	14840	16590	84.33
Elektrik Aletleri Sanayii	5000	5670	6500	7370	8270	9240	84.40
Taşıt Araçları montaj, aksam, imalât sanayii	12500	14130	16220	18370	20610	23050	84.40
TOPLAM	602500	682830	783830	887480	995840	1113400	84.79

İmalât Sanayii toplam gayri safi hasılasının plân dönemi sonunda % 84.79 artarak 1,113,400,000 TL'na ulaşacağı, toplam içinde Metal ve Gıda Sanayii-lerinin en büyük payı oluşturacağı tahmin edilmektedir. (Tablo 3)

İmalât Sanayii projekte edilmiş Katma Değeri (000 TL)

Sanayiiler	1977	1978	1979	1980	1981	1982	Beş Yıllık % Değişme
	10,500	12,140	13,930	15,760	17,700	19,830	
Gıda Sanayii	14,000	16,180	18,570	21,010	23,590	26,420	88.71
İçki Meşrubat Sanayii	15,700	18,160	20,840	23,580	26,480	29,660	88.91
Tütün Sanayii	20,000	23,100	26,520	30,010	33,700	37,740	.70
Tekstil Sanayii	25,000	28,890	33,160	37,520	42,130	47,190	88.76
Ayakkabı-Giyim Sanayii	15,000	17,350	19,910	22,530	25,300	28,340	88.93
Ağaç Möble Sanayii	7,000	8,100	9,300	10,520	11,820	13,230	89.00
Kâğıt Sanayii	3,500	4,040	4,640	5,240	5,890	6,600	88.57
Matbaa Sanayii	3,500	4,040	4,640	5,240	5,890	6,600	88.57
Deri Sanayii	1,700	1,950	2,240	2,540	2,850	3,190	87.64
Lâstik Sanayii	17,500	20,210	23,200	26,250	29,480	33,020	88.68
Kimya Sanayii	21,500	24,850	28,520	32,270	36,240	40,590	88.79
Plâstik Sanayii	22,500	26,000	29,840	33,760	37,910	42,460	88.71
Toprak Sanayii	40,000	46,240	53,070	60,050	67,430	75,530	88.82
Metal Sanayii	2,500	2,890	3,320	3,760	4,220	4,720	88.80
Makine Sanayii	1,000	1,150	1,320	1,490	1,670	1,870	87.00
Elektrik cihazları Sanayii	4,500	5,210	5,980	6,770	7,600	8,510	89.11
Taşıt Araçları Montaj, Aksam İmalât Sanayii	225,400	260,500	299,000	338,300	379,900	425,500	88.77
TOPLAM							

İmalât Sanayiiinde yaratılacak katma değerin, 1982 yılında ortalamaya %88.77 oranında artmış olacağı, miktar olarak en büyük artışın Metal Sana-yiinde, en düşük artışın elektrikli cihazlar sanayiiinde, oran olarak en büyük artışın %89.11 ile taşıt araçları montajı ve aksam imalâtında, en düşük artışın ise %87 ile yine elektrikli cihazlar sanayiiinde olacağı tahmin edilmektedir.

Tablo : 5 Gayri-Safi Üretim Katma Değer İlişkileri (000 TL)

	1977	1978	1979	1980	1981	1982
1. Gayri Safi Hasıla	602 500	682 830	783 830	887 480	995 840	1 113 400
2. Katma değer	225 400	260 500	299 000	338 300	379 900	425 500
3. Oran 2:1	37.41	38.15	38.14	38.12	38.15	38.21

Plân döneminde, imalat sanayiinde teknik eleman sorununun çözümleneceği ve üretimdeki artışa uyumlu olarak bu sektörde yaratılan katma değerde de uluslararası standart oranlara yakın bir artış sağlanacağı tahmin edilmektedir. (Tablo 5)

Tablo : 6 Mamül Mallar İhracatının Mevcut ve Projekte edilmiş Değerleri (000 TL)

Sanayiler	1977	1978	1979	1980	1981	1982	Beş Yıllık % Değişme
Gıda Sanayii	26 030	25 000	26 740	28 490	30 520	32 850	26.20
Tütün Sanayii	14 020	12 000	12 830	13 670	14 650	15 760	31.66
Tekstil Ayakkabı, giyim sanayii	1 000	10 000	10 700	11 400	12 210	13 140	1 214 00
Deri Sanayii	580	1 000	1 070	1 140	1 220	1 310	336 66
Kimya Sanayii	730	1 000	1 070	1 140	1 220	1 310	88 14
Plâstik Sanayii	2 000	5 000	5 350	5 700	6 110	6 580	229 00
Toprak Sanayii	—	8 000	8 560	9 110	9 770	10 510	—
Metal ve benzeri ürünler	26 380	24 000	25 680	27 350	29 310	31 540	28 31
TOPLAM	70 740	86 000	98 000	98 000	105 000	113 000	31 39

Plân döneminde, ihracat yapısının değişeceği, metal sanayiinde görülen azalışın, bu dalda en büyük kalemler olan çelik boru ihracatının Türkiye dışına (diğer ülkelere) yönlendirileceği varsayımından ötürü, ihracatta dönem sonunda miktar olarak en büyük artışın 11.14 milyon TL. ile tekstil ayakkabı giyim ve 10.51 milyon TL. ile toprak sanayilerinde, oran olarak en büyük artışın tekstil, ayakkabı giyim sanayiinde meydana geleceği öngörülmektedir. (Tablo 6)

İhracatta uzun dönemde işlenmemiş olarak ihraç edilen tüm ürünlerin, işlenmiş olarak ihraç edilmesi amaçlanmaktadır. Kısa dönemde ise ihraç ürünlerinde dünya standartlarına uygunluk sağlanacaktır.

Tablo : 7 Yatırım Gereklileri : (Milyon TL)

	1977	1978	1979	1980	1981	1982
İmalât Sanayii	77.0	57.0	100.0	102.0	105.0	115.0

İmalât sanayiinde, 1978 yılı için 57 milyon, 1982 yılı için ise 115 milyon TL. yatırım gereği olduğu tahmin edilmektedir. (Tablo 7)

VI. Amaçların Gerçekleştirilmesi ve Hedeflere Ulaşılması İçin İzlenecek

Politikalar, Alınacak Önlemler ve Yapılacak İşler :

1. Alınacak Önlemler ve İzlenecek Politikalar :

(a) Plânın genel amaç ve hedefleri bölümünde sanayi sektörünün ekonomi içindeki payının önemli ölçüde olmasa bile artırılması öngörülmektedir. Bu amaç göz önünde bulundurularak, mevcut tesislerde kapasite kullanımının artırılması ve gelişme potansiyeline sahip yeni yatırım alanlarına girilmesi sağlanacaktır.

(b) Gerek sanayi sektörünün kendi alt kesimleri arasındaki bağlantı ve gerekse bu sektörün diğer sektörlerle olan bağlantı ve ilişkilerinin ekonomik kalkınmaya en üst düzeyde katkıda bulunacak biçimde düzenlenmesine özen gösterilecektir.

(c) Karma ekonomi sistemi içinde, sanayinin geliştirilmesi için yapılacak tüm çalışmalarda devlet öncülük edecek ve bu sektörde zorunlu alt yapı yatırımları devlet eliyle gerçekleştirilecektir.

(d) Sanayinin hızlı gelişmesi için gerekli olan, büyük sermaye gerektiren, ekonomik kazançları yanında sosyal yararları ağır basan ve tüm ekonomi için önemi bulunan yatırımlar, devlet ve kamu iktisadi teşebbüsleri eliyle gerçekleştirilirken, geniş üretici kitlelerini ilgilendiren tarıma dayalı sanayi projelerinin gerçekleştirilmesinde kooperatifçilik teşvik edilecek, kooperatif kuruluşları ile halka açık şirketlere öncelik verilecektir.

(e) Yatırımların bölgeler arasında dengeli bir biçimde yayılması ve imalât sanayiine daha çok kaynak aktarılması sağlanacaktır.

(f) Aynı konuda faaliyet gösteren küçük esnaf niteliğindeki sanayi birimlerinin bir araya gelerek daha verimli işletme büyüklükleri oluşturmaları teşvik edilecek, devlet, finansman olanaklarının artırılması, toplu tedarik ve toplu ihracat için örgütlenme konularında küçük esnafa yardımcı olacaktır.

(g) Dış ticaret açığının azaltılması ve ödemeler dengesinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesi için yerli ham madde işleyen, ihracata dönük yatırımlarla, katma değeri ve istihdama katkısı yüksek yatırımlara girmek isteyen kamu kuruluşları ile özel girişimciler teşvik edilecektir.

(h) Sanayi üretiminde, ileri teknoloji uygulayan, geniş dış pazar olanakları bulunan konularda yabancı sermaye ile ortaklık kurmak isteyen girişimciler teşvik edilerek, dış sermaye yatırımlarını gerçekleştirmek amacıyla, yabancı sermaye ile ilgili yasal düzenlemeler geliştirilecektir.

(i) Sanayide yöneticilik yeteneklerinin geliştirilmesi, nitelikli işgücü yetistirilmesi, ürünlerin kalite ve maliyetler açısından dış pazarlarda rekabet edebilecek düzeye getirilmesi konularında devlet gerekli önlemleri alacaktır.

(j) Gümrük politikasının, Sanayi yatırımlarını koruyucu ve ihracatı özendirici yönde uygulanmasına özen gösterilecektir.

2. Yapılacak İşler :

(a) Sanayide uygun yatırım alanlarının saptanması ve bunlara ilişkin yapılabilirlik raporlarının hazırlanmasıyla ilgili hizmetler geliştirilecektir.

(b) Sanayi ürünlerinin nitelik açısından dış pazar istemlerine uydurulması amacıyla, kontrol hizmetleri geliştirilecek ve bir Ulusal Standartlar biriminin oluşturulmasına çalışılacaktır.

(c) Sanayide ihracatı artırmak amacıyla devam etmekte olan Serbest Liman ve bölge çalışmaları sonuçlandırılacak ve işlerliği sağlanacaktır.

(d) Kamu kuruluşlarına, yatırımcılara, ve sanayi girişimcilerine gerek üretim ve gerekse ihracat konularında teknik ve ekonomik bilgi sağlayacak bir referanslar servisi kurulacaktır.

VII. Devletin Kalkınma Harcamaları ve Sabit Sermaye Yatırımları :

Plân döneminde, sanayi alt yapısının tamamlanması, ihracatın teşviki ve küçük üretim birimlerinin desteklenmesi amacıyla, Devlet tarafından yaklaşık 111.9 Milyon TL.'lik harcama yapılması öngörülmektedir. (Tablo 8)

Tablo : 8
1978 - 82 Döneminde Devletçe Yapılması Öngörülen Sabit Sermaye Yatırımları
ve Kalkınma Harcamaları (Milyon TL)

	Sabit Sermaye Yatırımları	Kalkınma Harcamaları	TOPLAM
1. Lefkoşa Organize Sanayi Bölgesi	23.4		
2. Serbest Liman ve Serbest Bölge	35.2		
3. Gazi Mağusa Organize Sanayi Bölgesi	8.0		66.6
4. Küçük Esnaf Kredileri		10.0	
5. Faiz İadesi Fonu		25.0	
6. Metrik Sisteme geçiş		.3	
7. Küçük esnaf kredileri Faiz iadesi		10.0	45.3
TOPLAM	66.6	45.3	111.9

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME

I. GİRİŞ

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın temel öğelerini oluşturan Ulaştırma ve haberleşme; Kıbrıs Türk Federe Devleti Bölgesinde dolaylı olarak, özellikle ticaret, sanayi, tarım ve turizm sektörlerine dışsal ekonomi sağlayarak onları harekete geçirmekte, devamlı bir ekonomik gelişmeye katkıda bulunmakta ve öngörülen ekonomik ve sosyal hedeflerin gerçekleşmesini desteklemektedir.

Bölge içi ulaşım tamamen karayolu taşımacılığına dayanmaktadır. Bölge içi haberleşme büyük çapta telefonla yapılmakta ise de, telgraf ve teleks de bu

amaçla kullanılmaktadır. Büyük bir turistik potansiyele sahip olan bölgemizin dış ticaret ve turizm bakımından gelişmesine, deniz yolu ile hava yolu ulaştırması etken olmaktadır.

1974 Barış Harekâtından sonra bölgemizde düşük standarttaki yol ağının geometrik ve fizik standartlarının yükseltilmesi; taşıma aksını teşkil eden ana yolların tamamlanması ve mevcut yolların ise aşınma tabakalarının rotasyon usulü ile yenilenmesi çalışmalarına başlanmış olup devam edilmektedir.

1975 - 77 döneminde Türkiye Cumhuriyeti yardımları ve Kıbrıs Türk Federe Devleti katkısı ile finanse edilen, sabit yatırımlar ve kalkınma harcamaları %85 oranında gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Bahse konu yatırımların 1975-77 dönemi ödenekleri, gerçekleşme durumları ve çalışanların sayısı aşağıdaki tabloda özetlenmiş bulunmaktadır :

1975 - 77 Dönemi Ulaştırma ve Haberleşme Harcamaları : (Milyon TL)

Tablo : 1

Sabit Yatırımlar		Kalkınma Harcamaları Toplam				Gerçekleşme Oranı (%)	Çalışanların Sayısı
Plânlanan	Gerçekleşen	Plânlanan Kalkınma Harcamaları	Gerçekleşen	Plânlanan	Gerçekleşen		
111.9	105.0	41.4	25.02	153.3	130.02	85	3491

Kaynak : 1) Maliye Bakanlığı Yatırım Bütçesi İnceleme Raporları.
2) 1975, 1976 ve 1977 Geçiş Yılı Programları.
3) Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı.

II. YURTIÇİ ULAŞTIRMA :

1. Mevcut Durum :

Kıbrıs Türk Federe Devletinde iç ulaştırma tamamen karayolu taşımacılığına dayanmaktadır. Seyrüseferdeki ulaşım araçları sayısı 1976'da toplam 16.016 iken, 1977'de 18.748'e çıkarak %17.05 artış göstermiştir.

2. Amaçlar ve Hedefler :

Plân döneminde yurt içi ulaştırma politikası; ülkenin yurt içi ulaşımının tamamen karayollarına olan bağımlılığı nedeniyle karayollarında güvenli, kesintisiz, uygun fiatla yolcu ve yük taşımayı amaçlamaktadır. Değişen sosyo-ekonomik koşullar ve sürükleyici sektör olarak seçilen ana sektörlerle paralel olarak kentler, yerleşim üniteleri, ticaret merkezleri ve sanayi bölgeleri arasında ulaştırmayı en uygun biçimde ayarlamak ve emniyetli trafik akımını sağlamak hedef olarak seçilmiştir. Böylece amaç ve hedefler;

- Yolcu ve yük taşımacılığı için ana aksların geliştirilmesi,
- Kır ve şehir ulaştırma hizmetlerinin geliştirilmesi,
- Yolcu ve yük trafiğinin düzenlenmesi, yolların bu amaçlarla tüm gerekli işaretlerinin tamamlanması,

- (d) Ruhsat verme, yenileme ve muayene usulünün basitleştirilmesi,
- (e) Ulaştırma incelemelerinin yapılması,
- (f) Ülkenin doğu ve batı uçlarını bağlayan bir demiryolu'nun yapılabilirlik yönünden incelenmesidir.

3. Politika ve Önlemler :

Plân'da devletin rolü, yurtiçi ulaştırmayı kontrol ve mevcut veya çıkarılacak olan yasalara göre düzenlemek olacaktır. Gerekli durumlarda standartların yükseltilmesi ve etkinliğin artırılması amacıyla gerekli yardım ve teşvik unsurları sağlanacaktır.

(a) Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığınca yurtiçi ulaştırma hizmetlerinin yönlendirilmesi ve düzenlenmesi bakımından gerekli araştırmalar yapılarak, yasa ve mevzuat boşlukları giderilecektir.

(b) Ulaştırmada fazla kapasite durumunu ortaya çıkaracak ve eğer varsa atıl kapasiteyi uyumlu bir şekilde harekete geçirecek incelemeler yapıp, sonuçlandırılacaktır.

(c) Trafik kurallarını daha etkin duruma getirmek, şehirlerdeki trafik sıkışıklığını gidermek için gerekli yerlerde otobüs terminalleri kurulacaktır.

(d) İç ulaşımda kamu taşımacılığını daha etkin ve ekonomik bir biçimde geliştirmeye yönelik araştırmalar yapıp, önlemler alınacaktır.

4. İstihdam :

Aynı dönemde yurtiçi ulaştırma hizmetlerinde çalışanların sayısının 1500'e yükselmesi beklenmektedir.

5. Devletin Yatırım Harcamaları :

Plân döneminde iç ulaştırmayı tanzim amacıyla yönelik olarak, sabit sermaye ve kalkınma harcamaları toplamı 251.53 milyon TL olarak öngörülmektedir.

Bu dönemde araç alımlarının 60 milyon TL olacağı tahmin edilmektedir.

Bu durumda özel ve devlet olmak üzere iç ulaşıma beş yılda 311.53 milyon TL'lik harcama yapılması beklenmektedir.

III. KARAYOLU ULAŞTIRMASI :

1. Mevcut Durum :

Devletimiz sınırları içerisinde ulaşım, karayolu taşımacılığına dayanmaktadır. Sınırlarımız içerisinde 1145 km. uzunluğunda asfalt yol, 955 km. uzunluğunda da asfalt olmayan yol bulunmaktadır. Bir kısım köy yolları stabilize olmakla beraber, her köyün kasaba ve şehirlerle bağlantısını sağlayan bir yolu bulunmaktadır.

Bölgemizde asfalt yol kesafeti; 0.360 km/km² ve orman yolları haricindeki asfalt ve stabilize yol kesafeti ise 0.650 km/km²'dir.

Şehir, kasaba ve köyler arasındaki ana ve tali yolların proje, yapım, bakım ve onarımından Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığına bağlı Karayolları Dairesi, Belediye hudutları dahilindeki yol işlerinden de belediyeler ve orman yollarından da Orman Dairesi sorumludur.

Tablo : 2

Yolların Kazalar İtibarı ile Dökümü.

Kazalar	Kaza Alanı (km ²)	Toplam Yollar (Km)	Km ² 'de asfalt yol (km)	Km ² 'de asfalt olmayan yol (Km)	Km ² 'de Yollar
Lefkoşa	737	669	0.712	0.195	0.907
Girne	641	459	0.405	0.310	0.716
G. Mağusa	1813	972	0.198	0.338	0.536

Kaynak : Karayolları Dairesi

Not : Orman yolları dahil edilmemiştir.

2. Amaçlar ve Hedefler :

Ülke içinde ulaşımın yapılabildiği yegâne alt sektör olan karayolları ulaştırmasında Plânın en geniş anlamında amaç ve hedefleri şunlardır :

- Mevcut karayolu ağının gelişen yeni şartlara göre standartlarının yükseltilmesi;
- Köy yollarının asfaltlanması,
- Köy içi yollarının asfaltlanması,
- Ulaşım emniyeti ve ülke ekonomisi bakımından gerekli yeni yol güzergâhının belirlenmesi ve yapımı,
- Mevcut karayolları ağının sağlıklı bir envanteri yanında yeni yol standartlarının belirlenmesi,
- Karayolları Dairesinin yeni amaçlar çerçevesinde reorganizasyonu,
- Yük ve yolcu istatistiklerinin ve projeksiyonlarının sağlıklı bir biçimde geliştirilmesidir.

3. Politika ve Önlemler :

(a) Turizm alanındaki gelişmelerle beraber yolların daha da geliştirilmesi bakımından, uzun vadeli bir perspektif plân hazırlanacaktır.

(b) Makine parkının daha düzenli bir şekilde sokulması için gerekli çalışmalar yapılacak ve eskiyen araçlar yenilenecektir.

(c) Mevcut yollardaki standartların yükseltilmesi ile ilgili çalışmalara devam edilecektir.

(d) Yol ağının bakım ve idamesi ile tesislerin devrede tutulması bakımından her tip yol için, bakım, onarım ve idame harcamalarını belirlemeye yardımcı olacak birim fiyatları tesbit edilecektir.

(e) Bölgenin karayolları haritasının hazırlanması ile bakım ve idame masraflarının belirlenmesine yardımcı olacak envanter çalışmaları tamamlanacaktır.

(f) Trafik kazalarının azalmasına yardımcı olacak ve seyahat kolaylığı sağlayacak olan trafik işaretleri, levhalar ile eksen çizgilerinin gerekli yerlere konmasına veya çizilmesine devam edilecektir.

(g) Plân döneminde sağ gidişli trafiğe geçme konusu yapılabilirlik yönünden araştırılacaktır.

(h) Karayolları Dairesinin kuruluş esasına göre kadrosu tamamlanıp, personel eğitimi tamamlanacaktır.

4. Devletin Yatırım Harcamaları :

Plân döneminde devlet, karayollarına aşağıdaki projeler çerçevesinde harcama yapacaktır :

Tablo : 3

1978-82 Dönemi Karayolu Yatırımları (Milyon TL.)

PROJE	Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımı	Kalkınma Harcaması	TOPLAM
Yarım kalmış yolların tamamlanması	2.1	—	2.1
Yol düzeltmeleri	6.0	—	6.0
Yol İnkişafı	10.4	—	10.4
Kasaba içi anayolları	10.0	—	10.0
Yeni Köy irtibatları	4.6	—	4.6
Mevcut grup köy yollarının ıslahı	18.0	—	18.0
Asfalt yolların arınma tabakalarının yenilenmesi	30.0	—	30.0
Köy içi yolların asfaltlanması	22.0	—	22.0
Köy irtibat yolları	13.0	—	13.0
Makine ve teçhizat alımları	18.0	—	18.0
Yedek parça alımı	13.5	—	13.5
Beton asfalt çakıl tesislerinin idamesi	10.0	—	10.0
Lefkoşa-Girne yolu	30.0	—	30.0
Eğitim	—	0.5	0.5
Toplam devlet karayolu yatırımları	187.6	0.5	188.1

IV. DENİZ YOLU ULAŞTIRMASI :

1. Limanlar :

Kıbrıs'ın bir ada olması nedeniyle Kıbrıs Türk Federe Devleti ithalât ve ihracatını en ucuz taşıma yolu olan deniz yolu ile yapmak ve dış dünya ile olan yolcu trafiğinin bir bölümünü deniz yolu ile karşılamak durumundadır. Coğrafi yeri nedeniyle Kıbrıs Türk Federe Devleti limanları, transit yük taşımacılığına da çok elverişli bulunmaktadır. Sayılan bu nedenlerle, deniz ulaştırması alt yapısı durumunda olan limanlar, Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni çok yakından ilgilendirmektedir.

(a) Mevcut Durum :

(i) Gazi Mağusa Limanı :

Gazi Mağusa Limanı, yolcu ve yük kapasitesi yönünden Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin dışa açılan en büyük limanı olup, ithalât ve ihracatın hemen hemen tümü bu limandan yapılmaktadır.

1975 yılında limanlardan geçen yolcu trafiğinin %89'u, 1976 yılında %86'sı ve 1977'de de %66'sı Gazi Mağusa Limanından geçmiştir.

Tablo : 4

1975, 1976 ve 1977 Yıllarında Limanlarımızdan Geçen Gemi Sayısı :

Liman	Gemi Sayısı			Toplamın %'si		
	1975	1976	1977	1975	1976	1977
Gazi Mağusa	473	582	568	68.2'	69.04	42.93
Girne	94	173	592	13.57	20.52	44.75
Gemikonağı	126	88	163	18.18	10.44	12.32
Toplam	693	843	1323	100.00	100.00	100.00

Tablo : 5

1975 - 1976 ve 1977 Yıllarında Limanlarımızdan Geçen Yük Tonajı :

Liman	Tonaj			Toplamın %'si		
	1975	1976	1977	1975	1976	1977
Gazi Mağusa	164716	202404	184757	50.36	48.58	80.61
Girne	22	638	17	00.01	00.15	—
Gemikonağı	162342	213606	44437	49.63	51.27	19.39
Toplam	327080	416648	229211	100.00	100.00	100.00

Tablo : 6

1975, 1976 ve 1977 Yıllarında Limanlarımızdan Geçen Yolcu Sayısı :

Liman	Yolcu			Toplamın %'si		
	1975	1976	1977	1975	1976	1977
Gazi Mağusa	118615	127400	115328	89.25	85.59	66.20
Girne	14248	21441	58886	10.72	14.41	33.80
Gemikonağı	38	1	7	00.03	—	—
Toplam	132901	148842	174221	100.00	100.00	100.00

(ii) Girne Limanı :

Girne Limanı küçük bir yat limanı olup, sadece küçük feribotlar ve gezinti tekneleri için kullanılmaktadır.

(iii) Gemikonağı Limanı :

Bir demirleme limanıdır. Maden yükleme ve akaryakıt boşaltmak için kullanılmaktadır. Maden yükleme için 1000 Ton/saat kapasiteli bir konveyörü mevcuttur.

(b) Sorunlar :

(i) Denizcilikle ilgili mevzuatın, uluslararası sözleşmelerle kabul edilmiş kurallar da dikkate alınarak, koşullarımıza uygun olarak geliştirilmesi gerekmektedir.

(ii) Rumların, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin sahipliğini tekellerine alarak limanlarımızı, korsan liman olarak ilân etmeleri limanlarımızın uluslararası alanda tanıtılmasını engellediği gibi, limanlarımızdan transit taşımacılığını da önemli ölçüde aksatmaktadır.

(iii) Limanlarımızda başta araç ve teknik personel olmak üzere çeşitli yetersizlikler bulunmakta ve bu eksiklikler, çalışmaların verimliliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

(c) Amaçlar ve Hedefler :

Ülkenin dış dünya ile olan ticari taşımacılık ve yolcu taşımacılığında önemli yeri olan deniz ulaştırmasındaki temel amaç ve hedefler şunlardır :

- (i) Girne bölgesinde, bölgenin doğal yapısı ve güzellikleri de gözetilecek, turistik yeni bir liman inşa edilmesi,
- (ii) Kıbrıs Türk Denizcilik Şirketi eliyle taşımacılıkta kamuya, özel sektör yanında, etkin görev verilmesi,
- (iii) Liman hizmetlerinin geliştirilmesi ve kıyı güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü araç, gereç, makine, fener v.s.'nin temini ve mevcut deniz ve kara araçlarının tamirinin tamamlanması ve lüzumlu tesislerin yapılması,
- (iv) Liman işletmeciliğinin uluslararası düzeye çıkarılması,
- (v) Serbest Liman ve Serbest Bölgenin kurulmasına yardımcı olunması,
- (vi) Deniz taşımacılığının daha etkin bir duruma getirilmesi ile ilgili yasaların çıkarılması,
- (vii) Yolcu taşımacılığını da turizm sektöründeki gelişmeye paralel emniyetli, süratli kılacak yasal önlemlerin alınması ile organizasyon eksikliklerinin tamamlanmasıdır.

(e) Devletin Yatırım Harcamaları :

Devlet eliyle 86 milyonu gayri safi sabit sermaye, 5.03 milyonu ise kalkınma harcaması olan toplam 91.03 milyon TL'lik yatırımın, aşağıdaki alanlara yapılması öngörülmektedir.

Tablo : 7

1978-82 Döneminde Devletin Limanlarla İlgili Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları ile Kalkınma Harcamaları (Milyon TL)

Proje	Gayri Safi Sabit Ser - maye	Kalkınma Harcaması	Toplam
Girne Turistik liman	60.0	—	60.00
Romorkör Alımı	12.0	—	12.00
Girne limanı idamesi	2.0	—	2.00
Gazi Mağusa Limanına vinç alımı ve ray döşenmesi ve konteyner alımı	12.0	—	12.00
Gazi Mağusa limanına yangın söndürme araçları ve yakma fırını	—	0.5	0.50
Gazi Mağusa iç ve dış limanına projektör	—	0.6	0.60
Kıyı fenerlerinin yenilenmesi	—	0.8	0.80
Deniz ve kara araçları bakımı	—	1.0	1.0
Vasita alımı (kamyonet)	—	0.130	0.13
11 adet balıkçı barınağının taranması	—	2.0	2.00
Toplam	86.0	5.03	91.03

(d) Alınacak önlemler ve yapılacak işler :

- (i) Girne bölgesinde, bölgenin doğal yapısı ve güzellikleri de gözetilerek, ferryboatların, hovercraftların, büyük yatların, yolcu ve turistik gemilerin aborda olabileceği bir liman inşa edilecektir.
- (ii) Liman hizmetlerinde verimliliği artıran araç ve gereçlerle Gazi Mağusa Limanında konteyner taşımacılığının geliştirilmesi için gerekli teçhizat ve yükleme araçları sağlanacaktır.
- (iii) Gemiler, acenteler ve limanlarla olan haberleşmeyi sağlamak için bir radyo-telsiz sahil istasyonu kurulacaktır.
- (iv) Liman ve kıyı fenerlerinin onarımı veya yenilenmesi ile ışıklandırma tertibatlarının revizyonu tamamlanacaktır.
- (v) Limanlarımızda uluslararası kurallara uygun çalışma olanakları sağlayacak ve liman olanaklarımız dünya deniz kuruluşlarına çeşitli araçlarla tanıtılacaktır.
- (vi) Kıbrıs Türk Federe Devleti bölgesinde bir kurtarma yardım örgütü oluşturulacaktır.
- (vii) Deniz taşımacılığı ile ilgili yasalar çıkarılacaktır.
- (viii) Liman personelinin teknik yeteneklerinin bir program çerçevesinde artırılması sağlanacaktır.

2. Gemicilik :

(a) Mevcüt Durum :

1974 Barış Harekâtına kadar toplumun gemicilikle ilgisi hiç denebilmek bir düzeyde olmuştur. Barış Harekâtından sonra bir kamu iktisadi teşebbüsü olarak Kıbrıs Türk Denizcilik Ltd. Şirketi kurulmuştur. Bu şirketin ku-

ulus amaçlarının başında deniz taşımacılığı gelmekte olup, finansman güçlüğüne rağmen 2 adet yük gemisi alınabilmıştır.

Tablo : 8

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Kayıtlı Gemiler :

Tipi	GRT	Yolcu Kapasitesi
Yük	396	—
Yük	231	—
Hydrofoil	149	123
Trol-Balıkçı	17	—
Yük (Soğuk hava tertibatı)	2200 (Dw)	—

Türkiye başta olmak üzere birçok ülke limanları ile bağlantılı bir şekilde seferler yapılmakta ise de, Rum Yönetiminin limanlarımızı korsan olarak ilân etmesi nedeniyle, özel anlaşma dışında Kıbrıs Türk Federe Devleti limanlarına yabancı gemilerin uğraması sınırlı olmaktadır.

(b) Amaçlar :

- (i) Döviz tasarrufu sağlayıcı veya döviz kazandırıcı bir faaliyet kolu olan deniz taşımacılığını geliştirmek,
- (ii) Ticari gemicilik yoluyla gelirleri artırmak,
- (iii) Kıbrıs Türk Federe Devleti'ne ait olan gemi sayısını artırmak,
- (iv) Kıbrıs Türk Federe Devleti vatandaşlarının gemiciliğe yatırım yapmalarını teşvik etmek.
- (v) Gençlerimizi denizcilığe teşvik etmek amacıyla gerekli yasal ve diğer olanakları sağlamak.
- (vi) Geliştirilmiş bir tersaneye sahip olmaktır.

(c) İzlenecek Politikalar ve Alınacak Önlemler :

Doğal konumu nedeniyle ithalât ve ihracatının büyük bir bölümünü deniz yolu ile gerçekleştirmek zorunda olan Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ithalât ve ihracatını bir ölçüde kendi gemileri ile gerçekleştirecek yeterli filo-ya sahip olamayışı, taşımalar yönünden en önemli sorundur.

- (i) Bugün iki gemiden oluşan ticaret filosunun geliştirilmesine çalışılacak ve Denizcilik Şirketinin halka açık bir şirkete dönüştürülmesi olanakları araştırılacaktır.
- (ii) Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde gençlerin denizcilik alanında yetiştirilmesi ile ilgili olarak, dış ülkelerdeki denizcilik okul veya kolejlerinde burslar ve eğitim olanakları yaratılmaya çalışılacak, ahçı ve diğer personelin Otelcilik Eğitim Merkezi'nde eğitilmeleri sağlanacaktır.

- (iii) Deniz ticaret hukuku ile ilgili gerekli çalışmalar yapılacak ve plân dönemi içerisinde sonuçlandırılacaktır.
- (iv) Doğu Akdeniz'deki bakım ve onarım gereksinimlerini de dikkate alarak, bugünkü tersanemiz yeterli duruma getirecektir.

V. HAVA YOLU ULAŞTIRMASI (SIVİL HAVACILIK) :

1. Mevcut Durum :

Büyük bir turizm potansiyeline sahip olan Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin dış dünya ile bağlantısı en süratli bir biçimde hava ulaştırması ile sağlanmakta ve bu faaliyetler Ercan Devlet Havaalanı'ndan yürütülmektedir.

Tablo : 9

Ercan Devlet Havaalanı'nda Sefer ve Yolcu Sayısı Bakımından Sayısal Gelişmeler :

	1975	1976	1977	Senelik ortalama Artış %'si (1975 - 77)
Uçuş sayısı	1048	1320	1318	8.6
Yolcu sayısı	49940	91433	111076	40.8
Yük (Kg.)	145200	357600	531726	88.7

Ercan Devlet Havaalanı, bugün dünyada kullanılan tüm yolcu uçaklarının gece ve gündüz iniş ve kalkışına olanak verecek özelliklere sahiptir. Kuzey Kıbrıs hava sahasından geçen uçaklara, Rumluların bu sahayı tehlikeye sokacak biçimdeki engellemelerine rağmen, karşılıksız ve güvenli hava trafik kontrol hizmetleri verilmektedir.

Kıbrıs Türk Federe Devleti ile Türkiye arasındaki uçak seferleri Kıbrıs Türk Hava Yolları'nca kiralanmış bir uçakla yapılmaktadır.

2. Sorunlar :

- (a) Kıbrıs Türk Hava Yolları'nın hiçbir uçağa sahip olmaması nedeniyle, yeterli bir hava ulaştırma politikası uygulanmamaktadır.
- (b) Sivil havacılık hizmetlerinde yeterli nicelik ve niteliklerde personel gereksinimi güçlükler yaratabilmektedir.

3. Amaçlar ve Hedefler :

Plânın amaç ve hedefleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir :

- (a) Hızla değişen koşullara uyabilen, dinamik teknik olanakların yanı sıra, işletme, organizasyon ve ticari konuların gereklerini de sağlayabilen, rekabet gücünü haiz bir hava ulaştırmasına sahip olmak.
- (b) Hava ulaştırmasında iç ve dış kaynakları en etkin bir biçimde kullanmak ve sistemi dengeli bir biçimde geliştirmek,
- (c) Ülkenin politik ve sosyo-ekonomik durumu nedeniyle, Kuzey Kıbrıs'ı dünyada tanıtmak,

(d) Turizme hizmet amacıyla, hava ulaştırma sistemini turizm hareketleriyle ahenkli ve dzenli bir biçimde yürütmektir.

4. İzlenecek Politikalar, Uygulanacak Projeler ve Alınacak Önlemler :

(a) İkili Anlaşmalar :

Turistik potansiyeli olan ülkelerle Kıbrıs Türk Hava Yolları'nın faaliyetlerini artırıcı, ikili sivil havacılık anlaşmalarının yapılmasına çalışılacaktır.

(b) Charter Uçuşlar :

Turizm konusunda liberal bir politika uygulanacak; yabancı havayolu şirketlerinin tarifeli ve charter seferlerine trafik hakkı tanınacak, Kıbrıs Türk Hava Yolları kitle turizmini geliştirici charter taşımacılığına önem verecektir.

(c) Yolcu ve Bakım Onarım Hizmetleri :

Yolcu Hizmetleri geliştirilecek, uçakların küçük bakım ve onarım hizmetlerinin Kıbrıs Türk Hava Yolları'na yapılmasına çalışılacaktır.

(d) Kıbrıs Türk Hava Yolları'nın kendi malı olan uçaklara sahip olabilmesi bakımından halka açık bir şirkete dönüştürülmesi ve dış kredi olanaklarının araştırılması yapılacaktır.

(e) Sivil Havacılık alanında nitelikli bir personel kadrosu yetiştirilecektir.

5. Devletin Yatırım Harcamaları :

Plân döneminde devlet eliyle gerçekleştirilecek yatırımların, aşağıdaki sahalara yapılması öngörülmektedir :

Tablo : 10

Plân Döneminde Devletin, Hava Yolu Ulaştırması ile ilgili
Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları ve Kalkınma Harcamaları
(1977 Birim fiatlarıyla) (Milyon TL)

Proje	Gayri Safi Sabit Sermaye	Kalkınma Harcaması	Toplam
Personel Eğitimi	—	1.0	1.0
Bina ve Yükleme sistemi	1.5	—	1.5
Uçak hizmetleri (GPU, ILS veya area radar system)	16.0	—	16.0
Alan Teçhizatı yedek aksamı	2.0	—	2.0
TOPLAM	19.5	1.0	20.5

VI. TELEKOMÜNİKASYON HİZMETLERİ

1. Mevcut Durum :

Ülkemizde ticaret, turizm ve endüstri alanındaki artan faaliyetlerle yükselmekte olan yaşam koşullarının bir sonucu olarak, daha iyi ve daha kaliteli bir haberleşme sistemine gerek duyulmaktadır.

1977 yılı sonunda telefon abone sayısının %92'si kentlerde, %8'i ise kırsal yerleşim bölgelerinde olmak üzere 7732'ye ulaşmış olup, büyük yerleşim merkezlerinin tümünde telefon haberleşmesi, gerçekleştirilmiştir. 1977 yılı içerisinde 18 milyon yerel, 208 bin de uluslararası konuşma yapılmıştır. 1977 yılındaki iç telgraf trafiği 94795, dış telgraf trafiği 137858 olmuştur. 1977 yılında artış gösteren teleks trafiğinde ise 2980 iç, 20907 dış görüşme yapılmıştır.

2. Sorunlar :

(a). Telekomünikasyon hizmetlerine büyük yatırımlar yapılmış olmasına rağmen, haberleşme sistemlerinin yüksek bir yatırım gerektirmesi nedeniyle hizmetlerin geliştirilip, genişletilmesi finansman sorunları yaratmaktadır.

(b) Telekomünikasyon hizmetlerinde devamlı olarak gelişen ve değişen sistemler, teknik personel yetiştirilmesinde güçlükler yaratabilmektedir.

3. Amaçlar ve Hedefler :

Plân döneminde amaç, yetenekli teknik kadroya sahip, gelişen sosyo-ekonomik faaliyetlerin talebini karşılayabilecek düzeyde bir telekomünikasyon servisine sahip olmaktır.

4. İzlenecek Politikalar, Alınacak Önlemler ve Yapılacak İşler :

(a) Bugüne kadar başlatılmış bulunan telekomünikasyon projeleri öncelikle tamamlanacaktır.

(b) Ulusal ve Uluslararası telekomünikasyon sistemlerinde alternatif haberleşme yolları, tesis olanakları araştırılacaktır.

(c) Telekomünikasyon hizmetlerinde eğitilmiş bir kadro yaratılacaktır.

(d) %25'i kırsal alanlarda olmak üzere 5000 hatlık telefon teçhizatı tesis edilecektir.

(e) Telekomünikasyon servislerinin fonksiyonel açıdan reorganizasyonu ve idari yönden geliştirilmesi için çalışmalar yapılacak, yatırım programında belirtilen projelerin karşılığının öncelikle Telekomünikasyon Dairesi'nin gelirlerinden sağlanmasına olanak verecek yasal önlemler alınacaktır.

5. İstihdam :

Plân döneminde kapasite artırılması ile bir kısım personele gereksinme duyulacaksa da, eğitim olanaklarının artırılması durumunda bu gereksinme büyük ölçüde azaltılabilecektir.

6. Devletin Yatırım Harcamaları :

Plân döneminde devletin, aşağıda belirlenen alanlara toplam olarak 169 Milyon TL.'lik yatırım yapması öngörülmektedir :

Tablo : 11

Plân Döneminde Devletin, Telekomünikasyon Hizmetleri ile ilgili
Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları ve Kalkınma Harcamaları :

Proje	Gayri Safi Sabit Sermaye	Kalkınma Harcaması	Toplam
Personel Eğitimi ve dökümantasyon	—	2.0	2.0
5000 hatlık telefon teçhizatı tesisi	144.0	—	144.0
Ulusal ve Uluslararası alternatif haberleşme sistemi	20.0	—	20.0
Telefon ve santraller için merkez binası	1.5	—	1.5
Radyo-telsiz sahil istasyonu	1.5	—	1.5
Toplam	167.0	2.0	169.0

VII. POSTA HİZMETLERİ

1. Mevcut Durum :

(a) Köylere Posta İletimi :

Kıbrıs Türk Federe Devletindeki köylerin tümüne, posta hizmetleri götürülmüş bulunmaktadır İskân edilmiş olan her köyde bir posta acentesi bulunmaktadır. Posta acentesi bulunan 156 köyün %56'sına günlük ve %44'üne de haftada 3 defa posta iletimi yapılmaktadır. Bu düzenleme, köyün nüfus ve araç durumu ile postalanan mekup sayısı dikkate alınarak yapılmaktadır.

(b) Evden Eve Dağıtım :

Kasabaların tümü ile büyük yerleşim merkezlerinde (Güzelyurt, Lefke, Lâpta, Değirmenlik ve Yeni İskele) evden eve mektup dağıtımı yapılmaktadır.

(c) Pul Konusundaki Gelişmeler :

Posta pullarımız, Barış Harekâtından sonra uluslararası düzeyde, tüm ülkelere gönderilmiş olan mektuplarda kullanılmıştır. Kıbrıs Rum Posta İdaresi'nin, pullarımız aleyhine yürüttüğü iddialar, Dünya Posta Birliği ile CEPT Başkanlıklarınca olumlu karşılanmamıştır. Bugün, pullarımız Rumlar ve diğer yabancı filâtelistler tarafından da beğenilmekte ve ilgi görüp aranmaktadır.

Tablo : 12

Kazalar İtibarı ile Posta Daireleri ve Acenteleri :

Kazalar	Posta Dairesi Merkez veya Şubesi	Posta Acentesi	Toplam
Lefkoşa	5	30	35
Gazi Mağusa	4	76	80
Girne	2	30	32
Güzelyurt	1	13	14
Lefke	1	7	8
Toplam	13	156	169

Kaynak : Posta Dairesi

2. Amaç ve Hedefler :

(a) Bir Gün Sonra Dağıtım :

Konuta mektup dağıtımı yapılan merkez ve şubelerde, yapılmakta olan "birgün sonra dağıtım" uygulamalarının etkinliği artırılacaktır.

(b) Uçak Postalarının Geliştirilmesi :

Rumların, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin sahipliğini tekellerinde bulundurarak Uluslararası örgütlerde temsiliyetimizi engelleme politikalarının bir sonucu olarak, Dünya Posta Birliğine (UPU) üye olamayışımız nedeni ile, tarafımızdan hiçbir ülkeye doğrudan kapalı posta iletimi yapılamamaktadır. Bu ancak, Yeşilköy Havaalanı PTT Müdürlüğü aracılığıyla yapılabilmektedir. Bunun sonucu olarak, postalarda gecikmeler meydana gelmektedir. Bu gecikmeleri asgariye indirmek için gayret gösterilecektir.

(c) Köy Merkezlerinde Evden Eve Dağıtım Geliştirme :

Günde asgari 20 civarında mektup alan büyük köylerde de evden eve dağıtım servisi başlatılacaktır.

(d) "Express" Hizmetleri:

Posta merkezi ve konuta dağıtım yapılan şubelerin bulunduğu yerleşme merkezlerinde, express hizmetlerin yapılmasına özen gösterilecektir.

(e) Diğer Hedef Önlemler :

(i) Gerekli görülen yerlerde yeni posta şubeleri açılacaktır.

(ii) Posta merkez ve şubelerinin kapalı bulunduğu zamanlarda pul gereksinmesini karşılamak için, pul bayilikleri atanacak ve pul satan otomatik makineler sağlanacaktır.

(iii) Mektup ayırma ve sıralamasını kolaylaştırıcı önlemler alınacaktır,

(iv) Posta hizmetlerine sürat kazandırmak için mektup trafiğinin yoğun olduğu Lefkoşa ve Gazi Mağusa merkezlerinde otomatik damgalama makineleri ile Lefkoşa'da deste bağlama makinesi kullanılacaktır.

(v) Posta merkez ve şubelerinin bulunduğu yerlere posta kutuları konacak, ayrıca acentelik veya pul bayilikleri yazılı levha ile de belirtilecektir.

(vi) Posta hizmetlerinin istenen düzeye getirilmesi için, ihtiyaç duyulan personelin alınmasına ve bu personelin eğitilmesine çalışılacaktır.

(vii) Dış ülkelerle idaremiz arasında, havale servisi kurulması yönünde girişimlerde bulunulacaktır.

3. Devletin Yatırım Harcamaları :

Tesis, araç, gereç ve eğitim giderleri için devletin plân döneminde toplam 3 milyon TL.'lık harcama yapması öngörülmektedir.

Tablo : 13

Plân Döneminde devletin, Posta Hizmetleri ile ilgili Kalkınma Harcamaları :

Proje	Kalkınma Harcaması (Milyon TL.)
Araç alımları	1.20
Mektup tefrik kaşası	0.06
Pul satma makinesi	0.08
Damgalama makineleri	0.06
Deste bağlama (2)	0.02
Posta kutusu	0.08
Posta binaları	1.50
TOPLAM	3.00MilyonTL

BEŞİNCİ BÖLÜM

TURİZM

I. GİRİŞ :

Coğrafi yeri, doğal ve tarihi zenginlikleri, ılımlı iklimi ve işbilir insanı ile Kıbrıs yıllardan beri önemli bir turizm ülkesi olarak gelişmiştir. 1974 Barış Harekâtından sonra mevcut turistik kapasitenin harekete geçirilmesi ile, turizm endüstrisinin canlandırılması amacıyla çalışmalar sürdürülmüş olmakla beraber, yabancı turistlerin bölgemizi ziyaretleri 1974 öncesinde Adayı ziyaret eden turist sayıları ile kıyaslandığı zaman, hemen hemen hiç sayılabilecek bir durumda olmuştur. Olumsuz yöndeki bu gelişmenin temelinde siyasal sorunlar yatmaktadır. Yabancı turist sayısındaki büyük azalışa karşın Kıbrıs Türk Federe Devleti, Türkiye'den gelen turistlerin akımına uğramaktadır. Bu gelişmenin, atıl turistik kapasitesinin harekete geçirilmesi, Kıbrıs Türk Federe Devleti piyasasının genişlemesi gibi olumlu ekonomik katkıları olmakla beraber, artan talep özellikle ithal mallarında aşırı fiyat yükselişlerini yaratmıştır.

II. TURİZMİN EKONOMİDEKİ YERİ :

Turizmin, Kıbrıs Türk Federe Devleti ekonomisi bakımından taşıdığı önem aşağıdaki noktalarda toplanabilmektedir :

1. Turizmin ödemeler Dengesine olan Katkıları :

Turizmin ödemeler dengesine olan olumlu katkıları, ihracat olanakları sınırlı bir ekonomi için vazgeçilmez bir unsur olmakla beraber, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle, bugüne kadar bu katkı beklenen düzeyde olmamıştır. Ancak, devletin yerleşip kendini dış dünyaya tanıtip kabul ettirmesine bağlı olarak, turizmin bu en büyük avantajının da leyhe çevrilebileceği ümit edilmektedir.

2. Turizmin Gayri Safi Milli Hasılaya Katkıları :

Turistik harcamalar, özellikle otel, lokanta ve ticaret kesimlerinde ya-

ratılan katma değerde önemli bir paya sahip olmakta, dar piyasa koşulları nedeniyle, pazarlama güçlükleri olan belirli mal veya hizmetlere talep yaratmak suretiyle ulaştırma, tarım ve sanayi sektörlerinin gelişmesine yardım etmektedir.

3. Turizmin İstihdam Düzeyine Olan Katkıları :

Turizm hizmetleri genel olarak makineleşmeye elverişli olmadığından, geniş ölçüde el emeği kullanılması nedeni ile önemli bir istihdam alanı olabilmektedir. Gayri safi milli hasılaya olan katkıları nedeni ile de genel istihdam düzeyini olumlu yönde etkilemektedir.

4. Tarihi ve Doğal Kaynakların Önemi :

Ülkenin tarihi ve doğal kaynaklarının kullanımı yönünden de turizmin önemli katkıları olmakta, bu kaynakların üretici hizmetlere yönlendirilmesinde bir rol oynamaktadır.

III. SORUNLAR :

Devletimizin kuruluşundan bugüne kadar, turizmi olumsuz yönde etkileyen faktörlerin kaldırılması ile ilgili çalışmalar yapılmış ve olumlu sonuçlar elde edilmiş olmakla beraber, bu sektörle ilgili çözüm bekleyen önemli sorunlar mevcut olup, turizm sektörünün ülke ekonomisindeki beklenen yerini alabilmesi aşağıda belirtilmeye çalışılan sorunların çözümlenmesine bağlı olacaktır.

1. Yukarıda da belirtildiği gibi Rumların, Kıbrıs Türkünün karşı uluslararası alanda yürütmekte oldukları engelleyici ve yıkıcı olumsuz faaliyetlerin bir sonucu olarak, bölgemize yabancı turist akımı çok sınırlı bir düzeyde olmaktadır. Bu durum turizmin ekonomideki beklenen yerini almamasına engel olduğu gibi, uluslararası kullanıma açık tesislerimizden bu hizmetlere gereksinme duyanların yararlanmalarını da önlemekte, insanlığın hizmetine sunulan kaynakların kullanımında etkinliği kaldırmaktadır.

2. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin hava ulaşımı ile yabancı ülkelere bağlanma olanakları yetersizdir.

3. Ülkemizin dış dünya ile doğrudan telefon ve teleks bağlantısı istenilen düzeyde değildir.

4. Turizm sektörünü oluşturan alt yapı, üst yapı ve pazarlama unsurları içerisinde en duyarlı olan tanıtma ve pazarlama faaliyetleri, mali nedenlerle sürdürülememektedir.

5. Turizm sektöründeki uzun vadeli finansman olanakları yetersizdir.

6. Turizm kesimi ile ilgili yasal boşluklar gelişmeyi olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

IV. AMAÇLAR :

1. Muhtelif ülkelere artan sayıda yabancı turist çekmek,
2. Konaklama tesislerinde ortalama kalış süresini uzatmak,
3. Mevsimsel dalgalanmaları asgari düzeye indirmek,

4. Gayri safi turizm gelirlerini artırmak,
5. İç turizmi geliştirmek,
6. Kitle turizmine geçişi sağlamak,
7. Sektördeki fiyatları uluslararası rekabet koşullarına ve mevcut siyasal ve iktisadi koşullara göre düzenlemek,
8. Yabancı ülkelerde etkin bir turistik tanıtma ve pazarlama yapmak,
9. Turizm kesiminde etkin bir eğitim sistemini gerçekleştirmek.

V. HEDEFLER :

1. Turist Sayısı :

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin mevcut olanakları ve potansiyeli göz önünde tutularak Plân döneminde, ülkemize Türkiye'den gelecek turist sayısında yıllık %15, diğer yabancı ülkelerden gelecek turist sayısında yıllık %50 ve iç turizmde de %5 oranında artış hedef alınmıştır.

Tablo : 1

Plân Döneminde Ülkemize Gelebilecek Turist Sayısı :

Yıllar	Türkiye'den	Diğer Yabancı Ülkelerden	Toplam Turist Sayısı
1978	110,000	10,000	120,000
1979	126,500	15,000	141,500
1980	145,475	22,500	167,975
1981	167,296	33,750	201,046
1982	192,390	50,625	243,015

1978 yılında yurdumuza gelecek turistlerin yaklaşık %40'ının hava ulaşımını tercih edecekleri ve yıllık %4 oranında artışlarla Plân Dönemi sonunda %64.4'e ulaşması beklenmektedir.

1982 yılına kadar mevsimsel dalgalanmaların azalarak, turist akımının dokuz aylık bir süreye daha dengeli bir şekilde dağılması ve Girne bölgesi, Lefkoşa şehir merkezi, Gazi Mağusa, Gazi Mağusa Boğaz ile Salamis bölgelerinin yurdumuza gelecek turistlerce en çok uğranılacak yerler olması beklenmektedir.

2. Ortalama Geceleme Süresi :

Konaklama tesislerindeki ortalama geceleme süresinin Plân dönemi sonuna kadar pansiyonlarda 5'e, otellerde 7'ye ve otel-apartman ile benzeri tesislerde 15'e çıkarılması hedef alınmıştır.

3. Kapasite ve Kullanımı :

Geçmiş yıllardaki deneylere dayanarak Plân döneminde, Kıbrıs Türk Federe Devletine gelecek turistlerden her yıl 25,000'inin misafirhanelerle, ak-raba ve tanıdıkları yanında kalacakları tahmin edilmektedir.

Konaklama tesislerindeki kapasite kullanım oranının, 1978 yılında kâra geçiş noktası %40'a ve onu takip eden yıllarda %5 oranında artışlarla 1982 yılında %60'a yükseltilmesi hedef alınmıştır.

Tablo : 2

Plân Döneminde Konaklayacak Turist Sayısı :

Yıllar	Konaklayacak T.C. uyruklu ve yabancı Turist	Konaklayacak Yerli Turist	Konaklayacak Toplam Turist
1978	95,000	4,200	99,200
1979	116,500	4,410	120,910
1980	142,975	4,630	147,605
1981	176,046	4,860	180,906
1982	218,015	5,100	223,115

Plân dönemi süresince, hizmet düzeylerinin artırılması hedef alınan pansiyonlarda yatak kapasitesinin artırılmayarak 400'de bırakılması, ev pansiyoncu- luğuna önem verilmesi ve pansiyon dışındaki konaklama tesislerinde konakla- yacak turistlerin %85'inin otellerde ve %15'inin de otel-apartman ve benzeri konaklama tesislerinde konaklamaları ve yatak kapasitesinin doluş oranlarına paralel olarak çoğaltılarak, plân dönemi sonuna kadar otel yatak kapasitesinin 5586'ya, otel-apartman ve benzeri konaklama tesislerinin yatak kapasitelerinin ise 2112'ye yükseltilmesi hedef alınmıştır. Hizmete yeni sunulacak yatak kapa- sitesinde 3 ve 4 yıldızlı otellerle, otel-apartman ve benzeri konaklama tesislerine ağırlık verilecektir.

Böylece, 1982 yılında hizmette olan toplam yatak kapasitesi 8,098'e ulaş- mış olacaktır.

Tablo : 3

Plân Döneminde Konaklayacak Turistlerin Tesislere Göre Dağılımı

Yıllar	Konaklayacak Toplam Turist	Pansiyonlarda	Otellerde	Otel-apartman ve sair tesislerde
1978	99,200	11,680	74,392	13,128
1979	120,910	13,140	91,605	16,165
1980	147,605	14,600	113,054	19,951
1981	180,906	16,060	140,119	24,727
1982	223,115	17,520	174,756	30,841

Tablo : 4

Plân Döneminde Otel Yatak Sayısı :

Yıllar	Konaklaya- cak Turist Sayısı	Ortalama Geceleme sayısı	Toplam Geceleme	Kapasite Kullanım Oranı %	Yatak Sayısı
1978	4,392	5	371,960	40	2546
1979	91,605	5	458,025	45	2789
1980	113,054	6	678,324	50	3717
1981	140,119	6	840,714	55	4188
1982	174,756	7	1,223,292	60	5586

Tablo : 5

Plân Döneminde Pansiyon Yatak Sayısı :

Yıllar	Konaklayacak Turist Sayısı	Ortalama Geceleme sayısı	Toplam Geceleme	Kapasite Kullanım Oranı %	Yatak Sayısı
1978	11,680	5	58,400	40	400
1979	13,140	5	65,700	45	400
1980	14,600	5	73,000	50	400
1981	16,060	5	83,300	55	400
1982	17,520	5	87,600	60	400

Tablo : 6

Plân Döneminde Otel-Apartman ve Konaklama Tesisleri Yatak Sayısı

Yıllar	Konaklayacak Turist Sayısı	Ortalama Geceleme sayısı	Toplam Geceleme	Kapasite Kullanım Oranı %	Yatak Sayısı
1978	13,128	5	65,640	40	450
1979	16,165	7	113,155	45	689
1980	19,951	9	179,559	50	984
1981	24,727	12	296,724	55	1478
1982	30,841	15	462,615	60	2112

Tablo : 7

Plân Döneminde Toplam Yatak Sayısı

Yıllar	Otel Yatak Sayısı	Otel-Apartman Yatak Sayısı	Pansiyon Yatak Sayısı	Toplam Yatak Sayısı
1978	2546	450	400	3396
1979	2789	689	400	3878
1980	3717	984	400	5101
1981	4188	1478	400	6066
1982	5586	2112	400	8098

4. Turizm Gelirleri :

1977 yılı cari fiyatları esas alınarak, Plân dönemi, boyunca yurdumuza gelecek turistlerden, Türkiye'den gelecek olanların Kıbrıs'ta kalacakları süre zarfında ortalama 7500.-TL., diğer ülkelerden gelecek olan turistlerin ise \$300' lık mal ve hizmet tüketiminde bulunacakları hesaplanmıştır. 1982 yılında Türkiye'den gelecek turistlerden toplam 1,443 milyon TL. ve diğer ülkelerden gelecek turistlerden de \$15,2 milyon gayri safi turizm geliri elde edileceği tahmin edilmektedir. Bu harcamalara, ülkemiz payına düşmesi beklenen dış ulaşım gelirleri dahil edilmemiştir.

Tablo : 8

Plân Döneminde Gayri Safi Turizm Geliri
(1977 Fiyatları ile)

	Türkiye'den Gelecek Turistlerden (TL)	Diğer Ülkelerden gelecek Turistlerden (U.S.A. \$)
1978	825,000,000.-	3,000,000.-
1979	948,750,000.-	4,500,000.-
1980	1,091,063,000.-	6,750,000.-
1981	1,254,720,000.-	10,125,000.-
1982	1,443,000,000.-	15,188,000.-

VI. HEDEFLERE ULAŞILMASINDA KULLANILACAK ARAÇLAR,
İZLENECEK POLİTİKALAR, ALINACAK ÖNLEMLER VE
UYGULANACAK PROJE VE PROGRAMLAR :

1. Tanıtma ve Pazarlama Faaliyetleri :

(a) Özellikle Avrupa, Orta Doğu ve diğer ülkelere yönelik tanıtma ve pazarlama faaliyetlerine hız verilecektir. Kıbrıs Türk Federe Devleti limanları ile Kıbrıs'a turist gönderebilecek başlıca yabancı ülkelerde temsilciler bulundurularak, bu ülkelerin tur operatörleri ile sıkı bir işbirliği kurulacaktır.

(b) Kitle turizmine önem verilecektir.

(c) Uluslararası turizm kuruluşlarına üye olmak için çaba gösterilecektir.

(d) Yabancı ülkelere, tur operatörleri, turizm yazarları, seyahat acentaları temsilcileri ve diğer önemli turizm ilgilileri davet edilerek, ülkemizin tanıtma faaliyetlerine hız verilecektir.

(e) Yurt dışında yer almakta olan uluslararası konferans, toplantı ve festivallere katılarak ve bu tür faaliyetleri ülkede düzenleyerek Kuzey Kıbrıs'ın tanıtılmasına çalışılacaktır.

(f) Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin turistik arz unsurlarının artırılması yanında, mevcut arz kapasitesine olan talep oranı ile hizmet arzında kaliteyi yükseltmek amacıyla, bölgeye turist gönderebilecek ülkelerde yoğun bir tanıtma kampanyasına gidilecektir.

2. Sektördeki Fiyat Politikası :

Turizm ve ilgili sektörlerde fiyat politikası uluslararası rekabet koşullarına ve mevcut siyasal ve iktisadi koşullara göre düzenlenecektir.

3. Ulaştırma ve Haberleşme :

(a) Ercan Devlet Havaalanı ile önemli Avrupa ve Orta Doğu şehirleri arasında doğrudan uçak seferleri yapılmasına ve chartered seferler düzenlemek isteyen girişimcilere gereken kolaylığın gösterilmesine çalışılacaktır.

(b) Çevre limanlarla sürdürülmekte olan ferryboat ve deniz otobüsleri seferlerinin çoğaltılmasına çalışılacak, özellikle artan sayıda yabancı turist çekilebilmesi için gerekli girişimlerde bulunulacaktır.

(c) Kara yollarının yapımı ve iyileştirilmesi, turistik gelişmeler dikkate alınarak yapılacaktır.

4. Yatırımların Yönlendirilmesi :

(a) Halen hizmete sokulamayan ve yarım kalmış turistik tesislerin korunması ve değerlendirilmesi amacıyla, plân dönemi süresince yapılması öngörülen yatırımlarda, anılan tesislerin yoğun olarak bulunduğu yörelere ağırlık verilecek ve yapılacak dolaylı turizm yatırımları da bu yörelere yöneltilecektir.

(b) Turizm yatırımlarına yön verilmesi ve kredi sağlanmasında güçlüklerin önüne geçilmesi için faiz iadesi yönüne gidilecek ve gerekli finans kaynağı kısa vadede araştırılacaktır.

(c) Yabancıların belirli koşullar altında, Kıbrıs Türk Federe Devleti'ne yatırım yapmalarını teşvik edecek gerekli özendirici yasal ve diğer önlemler alınacaktır.

5. İnsan Gücü ve Eğitim :

Plân döneminde artması hedef alınan turist yatak sayısı ve turizm eğitim kurumlarının mevcut kapasitesi gözönüne alınarak, bu süre içerisinde gereksinme duyulacak eğitilmiş personelin sağlanması amacıyla mezun edilecek turizm hizmetlisi sayısı aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi hedef alınmıştır.

Tablo : 9

Plân Döneminde Mezun Edilecek Turizm Hizmetlisi Sayısı

	G. Mağusa (OTEM) (Orta düzeyde)	Girne (OTEM) (Yarı kalifiye)	Toplam
1977-78	33	—	33
1978-79	62	60	122
1979-80	62	60	122
1980-81	62	60	122
1981-82	62	60	122
TOPLAM	281	240	521

Plân döneminde gereksinme duyulacak personel sayısı ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo : 10

Plân Döneminde Personel Gereksinmesi :

Yıllar	Otel Personeli	Otel-Apt. v.s. Personeli	Pansiyon Personeli	Toplam Personel
1978	850	90	80	1020
1979	930	138	80	1148
1980	1240	200	80	1520
1981	1400	300	80	1780
1982	1870	430	80	2380

Yukarıdaki Tablo 9 ve Tablo 10'dan anlaşılacağı üzere, Girne ve Gazi Mağusa'daki OTEM'lerin eğitilmiş personel mezun etmeleri durumunda bile personel gereksinimleri karşılanamamaktadır. Bu açık, hizmet içi eğitim ve yabancı ülkelerden personel sağlanması ile giderilecektir. Turist rehberi yetiştirme kurslarına devam edilecek, bu arada yüksek düzeyde, yönetici ve uzmanlaşmış eleman gereksinimlerinin giderilmesi amacıyla lise mezunu olup da, orta düzeyde mesleki eğitim görmüş elemanların sağlanacak kurslarla Avrupa ülkelerinde yetiştirilmelerine çalışılacaktır.

6. Eski Eserlerin Geliştirilmesi :

Kıbrıs Türk Federe Devleti Sınırları içerisinde bulunan eski eserler ve müzelerin değerlendirilmesine ve korunmasına Plân Dönemi süresince devam edilecektir.

Plân dönemi içerisinde 1974 öncesinde devam eden arkeolojik kazılara yeniden başlanacak, Kıbrıs Türk Federe Devleti sınırları içerisinde elde edilen kültürel varlıklar ve arkeolojik eserlerin bir an önce turizmin hizmetine sunulabilmesi amacıyla bir arkeoloji müzesi açılacak; St. Hilarion kalesi ve Beylerbeyi'ne giden tali yollar genişletilecek; büyük Han mevcut projeye uygun bir şekilde restore edilerek ülke ekonomisinin hizmetine sunulacak; diğer tarihi eserlerin bakım ve onarımı sürdürülecek, ve bu faaliyetlerin sürdürülmesi için gerekli mali olanaklar sağlanacaktır.

7. Turizmi Teşvik Fonu :

Turizm alanında faaliyet gösteren özel ve kamu kuruluşları ile bu alanda faaliyete geçecek olan kuruluşların her türlü kredi, faiz iadesi ve diğer unsurlarla teşvik edilmesi kurulacak olan bir fon aracılığıyla gerçekleştirilecektir. Bu fon kalkınma amaçları ile ilgili olarak herhangi bir uzman kuruluş veya bankanın oluşturulması durumunda bu kuruluşun görevleri arasına girecektir.

8. Turistik Tesislerin Alt Yapı İnşaatları ile Eski Eserlerin Korunması :

Turistik tesislerin ulaşım olanaklarının geliştirilmesi, kıyıların ve doğal güzelliklerin korunması, işletilmeyen tesislerin bakım ve onarımı ile eserlerin korunması, kazılar yapılması ve bu alandaki hizmetlerin geliştirilmesi dönemi içerisinde programlı olarak gerçekleştirilecektir.

9. Diğer Özendirici Önlemler :

Turizmi teşvik amacıyla getirilecek çeşitli teşvik edici önlemlerle diğer hususlar yasa ile düzenlenecektir.

VII. DEVLETİN KALKINMA HARCAMALARI VE SABİT SERMAYE YATIRIMLARI :

Plân döneminde öngörülen hedeflere ulaşılabilmesi için turistik karayolu ve limanların geliştirilmesi, elektrik, su, telefon, teleks gibi dolaylı alt yapı yatırımlarına ek olarak, tanıtma ve pazarlama faaliyetleri, eğitim, teşvik ve kontrol amaçlarıyla devletin 16 milyon TL'lik gayri safi sabit sermaye yatırımı ve 44.5 milyon TL'lik kalkınma harcaması yapması öngörülmektedir.

Tablo : 11

1978-82 Döneminde Devletin Yapacağı Turizm ile İlgili Sabit Sermaye Yatırımları ile Kalkınma Harcamaları (Milyon TL)

	Sabit Sermaye Yatırımları	Kalkınma Harcamaları	Toplam
1. Tanıtma ve pazarlama	—	20	20
2. Turizmi Teşvik Fonu	—	24.5	24.5
a. Faiz iadesi			
b. Teşvik edici unsurlar ve krediler			
c. Diğerleri			
3. Turistik tesisler, alt yapı inşaatları ile eski eserlerin korunması	16	—	16
TOPLAM	16	44.5	60.5

ALTINCI BÖLÜM

TİCARET VE PAZARLAMA

I. GİRİŞ :

1. Ticaretin Türk Toplumunu Açısından Geçmişteki ve Bugünkü Durumu:

Kıbrıs'ta ticaret sektörü geleneksel bir hizmet üretim dalı olarak yıllardan beri önemli bir role sahip olmuştur. Ülkenin küçük ve hammadde, su ve enerji kaynaklarının sınırlı olması üretimde büyük zorluklara yol açmış, nüfus tüketim gereksinimleri ile üretim girdilerinin büyük çapta dıştan sağlanması zorunluluğunu doğurmuştur. Yurt içi hasılanın, iç talebi karşılayamaması karşısında, ekonomiye dıştan kazandırılan satın alma gücü gereksinimleri ticaret yoluyla karşılanmış ve bu sektör önemli bir faaliyet kolu olarak gelişmiştir. Ne var ki bu gelişmeden Kıbrıs Türkleri çok az bir pay alabilmıştır.

1974 Barış Harekâtına kadar, Kıbrıs Türklerinin belli bir bölgede toplanmamış olmaları ve devlet mekanizmasının Rum Yönetiminin elinde olması gibi nedenlerle, dağılmak, çok küçük ve Rumlar tarafından her bakımdan istismar edilmekte olan bir Türk ekonomisinde Türk üreticisi ve Türk tüketicisi ile birlikte, Türk ticaret sektörünün de gelişmesine olanak bulunmamış, ülkede Türk Toplumunu tarafından düzenli ve ekonomik çapta pazarlama sistemi kurulamamış, ticari faaliyetleri geliştirme mümkün olamamıştır. Türk ticareti büyük çapta Rum araçlarının ithalât ve ihracatlarına bağlı olmuş, dünya ile normal ticari ilişkileri çok asgari bir düzeyde cereyan ederek Rum ekonomisine ve Rum ticaret erbabına dayalı bir faaliyet kolu olarak kalmıştır. Türklerin ticaret sektöründeki payı son derece önemsiz kalmış, bilhassa dış ticarete hiçbir varlık gösterilememiştir. Bunun olumsuz sonuçları bugün de devam etmektedir. Kıbrıs Türk Federe Devleti ekonomisi, pazarlama ve dış ekonomik ilişkilerle ilgili sorunlarını çözüme kavuşturduğu oranda sağlıklı bir ekonomi görünümü kazanacaktır.

Barış Harekâtından sonra Federe Devletin sınırlarının çizilmiş olması, ekonomik faaliyetlere birbirini destekleyici bir nitelik kazandırmış ve özellikle ticaret sektörümüze gelişme olanağı sağlamıştır.

2. Ticaret Sektörünün Önemi :

Ticaret sektörü, gayri safi yurt içi hasılaya olan katkısı, bir istihdam

kaynağı olması ve dış ödemeler bilançosuna olan katkısı nedeniyle Kıbrıs Türk Federe Devleti ekonomisinde önemli bir faaliyet kolu olmaktadır. Ülke içerisinde mal ve hizmetlerin en az dağılım maliyetleri ile tüketiciye sunulması, etkin ve düzenli bir ticaret sektörünün varlığını gerektirmektedir. Ticaret sektörünün ekonomik gelişme içindeki başlıca etkenliği ve rolü üretimin artırılmasına, ekonominin kalkınmasına ve yerli üretici ile tüketicilerin korunabilmesi yolunda toplum yaşantısında önemli rol oynayan genel fiyatların şekillenmesi ve sosyal refahın sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde iç ticaretin olduğu kadar dış ticaretin de ayrı bir önemi ve özelliği vardır. Federe Devletin çok küçük bir ülke durumunda bulunması nedeniyle kaynaklarının sınırlı olması, toplumun tüketim gereksinmelerinin ve üretim girdilerinin önemli bir bölümünün dıştan sağlanması zorunluluğunu yaratmaktadır.

Bunun yanında, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin çok küçük bir pazara sahip olması dinamik bir tarım, sanayi ve turizm ekonomisinin yaratacağı mal ve hizmetleri, uluslararası piyasalarda pazarlama zorunluluğunu yaratmaktadır. Dış ticaret olumlu biçimde yönlendirildiği ölçüde ekonomi dinamizm kazacaktır.

II. PAZARLAMA VE TİCARET SİSTEMİMİZDEKİ ÖRGÜTLER :

Ticaret sektörünü incelerken, pazarlama ve ticaret sistemimizde yer alan kamu iktisadi teşebbüsleri, kooperatifler, Toprak Ürünleri Kurumu ve Ticaret Odası gibi şirket ve örgütlere de değinmek gerekmektedir.

1. Kıbrıs Türk Ticaret Odası :

1977 sonu itibarıyla Kıbrıs Türk Ticaret Odasına kayıtlı kişi ve ortaklık işletmelerinin sayısı 1520 dolayındadır. Bu sayı 1975'de 960 1976'da ise 1280 dolaylarında idi. Oda'ya tescilli firmaların %85'i kişi adına, geriye kalan %15'i ise çeşitli niteliklerdeki şirketlerdir. Bu şirketlerin %95'den fazlası ise Ltd. Şti., esasına göre faaliyet göstermekte olup Ticaret Odasına kayıtlı firmaların %80-85'i beş kişiden daha az personel istihdam etmektedir. Yalnız ithalât ve ihracatla uğraşan kişi veya kuruluşlar Oda'ya kayıtlı yükümlü olduğundan Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde ticaretle uğraşan tüm kuruluş veya kişiler Oda bünyesinde örgütlenmiş değillerdir. İster özel kişi, ister kamu kuruluşu, isterse ortaklık olsun ithalât ve ihracatla uğraşanlar Oda'ya kayıtlı yükümlüdürler. Bu nedenle Ticaret Odası üyelerinin ithalât ve ihracat payları %100'dür. Özel sektörün Kıbrıs Türk Federe Devleti'ne yaptığı ithalâta tüketim malları ön sırayı almakta, bunu üretim ve ara malı ithalâtı izlemektedir. İhracatta ise, ihracat ürünlerinin hemen hemen tümüne yakın kısmı çeşitli nitelikteki kamu kuruluşları aracılığı ile yapılmaktadır.

Özel sektör mensuplarının tümüne yakın kısmı, dağıtım kanallarını kendileri oluşturmakta ve bu şekilde perakenteciye mal ve hizmeti sağlamakta, çoğu kez toptancılığı ve perakendeciliği beraber yürütmektedirler. Özel Sektör mensuplarından salt toptancılıkla uğraşanların sayıca azlığı nedeniyle, iki ticarî faaliyet arasında kesin bir ayırım yapma gücünü bulmaktadır. Bu arada iç ticaretle uğraşan küçük esnafın da örgütlenmesi etkinliklerini artırabilecektir.

2. Kooperatifler :

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde kooperatifçilik yaygın bir örgütlenme şekli olarak, devamlı gelişme göstermektedir. 1977 yılında Kıbrıs Türk Federe

Devleti'nde toplam kooperatiflerin sayısı takriben 450'ye, toplam ortak sayısı ise takriben 53600'e yükselmiştir. 1974 yılına göre kooperatif sayısında %28'lik, ortak sayısında ise %40,1'lik bir artış olmuştur.

Mevcut kooperatifler arasında köy düzeyinde oluşturulan kredi kooperatiflerinin bir üst kuruluşu olan Kooperatif Merkez Bankası Ltd., tarım üreticilerine sağladığı kredi kolaylıkları yanında, bazı üretim kooperatiflerini de finanse etmek suretiyle Federe Devletin imalât, pazarlama ve ticaret sektöründe önemli bir yer tutmaktadır. Köy düzeyinde kurulan tüketim kooperatifleri ise, iç ticaret kesiminde yerlerini korumaktadırlar.

Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası Ltd. aktüel bankacılık hizmetleri yanında, tarım kesimindeki birçok devlet projelerini, köy düzeyinde ve şehirlerde oluşturulan bağımsız kooperatif kuruluşlarını ve kendine bağlı işletme ve pazarlama ünitelerini de finanse etmektedir. Bu işletmeler ya tarım ürünlerini işleyen veya tarım sektörünün gereksinme duyduğu malları imâl edip pazarlayan kuruluşlardır. Kooperatif Süt Fabrikası, Binboğa Yem Fabrikası, Zeyko Zeytin Yağı İşletmesi Ltd. harup ve tütün işleme fabrikaları bunlardan bazılarıdır. Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası Ltd'in pazarlama faaliyetleri arasında;

- (a) Gübre, tohumluk gibi tarımsal girdilerin ithalini yaparak, kredi kolaylığı ile üreticilere antikal ettirmek, tarımsal üretimin artırılmasına katkıda bulunmak;
- (b) Ortaklıklarının ihtiyacı olan dayanıksız ve yarı dayanıklı tüketim mallarını ya ithal etmek veya yerli piyasadan satın alma yolu ile sağlayarak tüketim kooperatiflerine aktarmak;
- (c) İşletmelerinde imal edilen malları şubeleri aracılığı ile tüketiciye sunmak; ve
- (d) Dış pazarlara harup, tütün ve süt mamülleri göndermek, de bulunmaktadır. Süt ve zeytin yağının toplanması, işlenmesi, mamül olarak üretimi ve pazarlanması %90 oranında, tütünün toplama ve işlenerek ihraç edilmesi %90, harubun toplanarak, işlenmesi ve ihracı %100 Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası Ltd. veya ona bağlı işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir.

3. Eti Teşebbüsleri Ltd.

Bir kamu iktisadi teşebbüsü olan Eti Teşebbüsleri Ltd. 1971 yılında faaliyete geçmiş, ancak Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin dış ticaretindeki asıl yerini 1974 Barış Harekâtından sonra alabilmiştir. Kıbrıs Türk ekonomisinin ticaret sektöründe ve özellikle ithalâtında önemli bir yeri olan şirket, ihracat faaliyetlerine 1975 yılı sonlarında başlamıştır. Kıbrıs Türk Federe Devleti bölgesinde 12 adet satış şubesi, İngiltere'de bir satın alma ve pazarlama şirketi, İstanbul'da ise bir ithalât ve ihracat şirketi olup, toplam ithalâtının yaklaşık %60-65'ini Türkiye'den, %35-40'ını ise yabancı ülkelerden gerçekleştirmektedir.

1975 yılının sonlarında fiilen ihracata geçmiş bulunan Şirket, narençeye, tarımsal ürün ve süt mamülleri ihraç etmektedir.

4. Toprak Ürünleri Kurumu :

Bir kamu kuruluşu olan Toprak Ürünleri Kurumu Barış Harekâtı'ndan sonra 1975'de kurulmuş ve denetim ürünü sayılan patates, havuç ve tahıl

ürünlerinin içte ve dışta pazarlamasını üzerine almıştır.

Buğday, arpa gibi tahıl ürünlerinin ülke içindeki pazarlamasının ve gerektiğinde ithalâtının tamamını Toprak Ürünleri Kurumu yapmaktadır. Patates ve havuç ürünlerinin dıştaki pazarlamasının tümünü ve içteki pazarlamasının da önemli bir kısmını üstlenmiştir.

1977 yılında 22.3 milyon TL değerinde 6556 ton patates ihracatı, kurum tarafından gerçekleştirilmiştir. 1978 yılında ise, 53,3 milyon TL. değerinde 7827 ton patates ve ilk defa oimак üzere 0.7 milyon TL. değerinde 142 ton havuç ihraç edilmiştir.

5. Cypfruvex İşletmecilik Ltd. Şirketi :

Cypfruvex İşletmecilik Ltd. Şirketi 1974 yılının sonunda narenciye pazarlamasında faaliyet göstermek üzere kurulmuş bir kamu iktisadi teşebbüsüdür. Amacı "narenciye ürününi pazarlamak" olan Cypfruvex İşletmecilik Ltd. Şti., 1975-1977 döneminde Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin başlıca ihraç ürünü olan narenciye ihracatının yaklaşık %70-75'ini gerçekleştirmiştir. 1974-75 sezonunda 15,890 ton birinci sınıf narenciye, ve 5,794 ton ıskarta 1975-1976 sezonunda 31,867 ton birinci sınıf ve 3,683 ton ıskarta, 1976-1977 sezonunda 52,648 ton birinci sınıf ve 5,861 ton ıskarta ve 1977-78 sezonunda 61,128 ton birinci sınıf ve 11,337 ton ıskarta narenciye ürününi Cypfruvex İşletmecilik Ltd. tarafından ihraç edilmiştir. Yapılan ihracattan 1974-1975 sezonunda 30.5 milyon TL., 1975-76 sezonunda 78.7 milyon TL. ve 1976-77'de 149.2 milyon TL. ve 1977-78 sezonunda 213.0 milyon TL. karşılığı net döviz elde edilmiştir. Yine 1975-78 döneminde yaklaşık 10.700 tonluk ihracata uygun olmayan sanayi ürünü değerlendirilerek ihraç edilmiştir. Ayrıca narenciye ihracatı ve işlenmesi için gerekli girdiler ve makine ile teçhizatın ithali de aynı kuruluş tarafından yapılmaktadır. Cypfruvex'in Londra'da 1977 yılında kurulan bir pazarlama Şirketi olup, Hamburg ve Rotterdam'da 1978 yılında birer pazarlama şirketinin faaliyete geçirilmesi için hazırlıklar yapılmaktadır. Şirket kuruluşundan bu yana narenciye bahçelerinin kurtarılması ve mevcut tesislerin bakım ve onarımı için takriben 25 milyon TL.'si harcamada bulunmuştur.

6. Kıbrıs Türk Sanayi İşletmeleri Holding Ltd. :

1975 yılının ilk aylarında faaliyete geçirilen Kıbrıs Türk Sanayi İşletmeleri Holding Ltd. Şti., halen bünyesinde 38 sanayi tesisi çalıştıran ve Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin sanayi malı üretiminde önemli yeri olan bir kamu iktisadi teşebbüsüdür. Hemen tüm tesisleri ihracata yönelik olan kuruluş, ihracat olanaklarını geliştirebildiği oranda verimlilik ve kapasite kullanımını da artırabilecektir.

1976 yılında yapılan toplam 58 milyon TL'lık satışın yaklaşık 48 milyonunu iç satışlar oluşturmuş, yine aynı yılda yaklaşık 10 milyon TL'lık ihracatta bulunulmuştur. 1976'da toplam satışların %2.3'ünü Türkiye'ye ve %10'unu da diğer ülkelere döviz karşılığı ihracat oluşturmuştur.

1977 yılında ise, yaklaşık 126.1 milyon TL'lık satışların 78.5 milyonunu dahili satışlar, 47.6 milyonunu ise ihracat oluşturmuştur. Kuruluş, 1977 yılında Türkiye'ye 46.6 milyon TL'lık, dış ülkelere ise 0.94 milyon TL'si karşılığında dövizle ihracatta bulunmuştur.

7. Kıbrıs Türk Sanayi Odası :

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde mevcut sanayi üretim ve ihracat potansiyelini değerlendirmede yardımcı olmak ve Türk sanayicileri arasındaki dayanışma ve işbirliğini geliştirmek amacıyla 1 Nisan 1977'de kurulmuş olan Kıbrıs Türk Sanayi Odası'nın halen, Ağustos 1978 sonunda, 120 üyesi bulunmaktadır.

Oda üyeleri :

- (a) Makine ,tezgâh, araç, gereç ve diğer vasıtalar yardımı ile ham, yarı mamül veya tam mamül herhangi bir maddenin veya enerjinin yapı, nitelik veya biçimini fiziksel veya kimyasal bir yöntemle az veya çok değiştirerek veya anılan maddeleri işleyerek, kıymetlen- direrek imâl eden ve üreten; ve
- (b) Yılın fiili çalışma günleri ortalamasına göre muharrik kuvvet kul- lananlardan en az 3, kullanmayanlarda ise en az 6 kişiyi iş yerin- de çalıştıran sanayiciler ile sanayi alanında iş gören diğer şirket, firma veya kuruluşlardan oluşmaktadır.

III. TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET :

1. Mevcut Durum :

Pek çok ülkede olduğu gibi Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde de dağıtım sektörlerinin ekonomik bir incelenmesi şimdiye kadar ihmal edilmiş ve yapıla- mamıştır. Bunun başlıca nedenlerinden biri, bu sektörler hakkında gerekli sayı- sal değer ve verilerin toplanmasının güçlüğü olmuştur. Yine de, bu sektörlerin önemi de göz önüne alınarak, verilerin azlığına rağmen bugünkü durumlarını in- celemek ve ileride daha verimli bir reorganizasyona kavuşturulmaları hakkında bazı önerilerde bulunmak mümkündür.

Bilindiği gibi dağıtım maliyetlerinin fiyatların oluşumunda önemli bir yeri vardır. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde araştırmaların da ortaya koyduğu gi- bi, üretim ve perakende satış fiyatları arasında çok büyük farklar bulunmaktadır. Bu durum, dağıtım işlevini geliştirmek için verimliliği artırıcı ve kaynak israfını azaltıcı önlemlerin alınması gerektiğini göstermektedir. Bu işlevin geliştirilmesi sadece dağıtım maliyetlerini düşürmekle kalmayacak, üretimde verimliliğin art- masına ve ticaret dengesinde olumlu gelişmelere yol açacaktır.

(a) Sektörün Yapısı :

Ticaret sektörünün en büyük özelliği sayısız küçük ticari kuruluşlar- dan oluşmuş olmasıdır. Tablo 1'den bu durum izlenebilir.

- (i) İşletmelerin çoğunluğu 5'den az kişi çalıştıran küçük ticaretha- nelerdir. Bu durum perakentecilerde, toptancılardan daha fazla gözlemlenmektedir.
- (ii) Büyük kuruluşlarda tam işgünü uygulamasına, küçük işletmeler- de ise geçici işçi çalıştırılması veya işletme sahibinin ailesi ile bir- likte çalışması şeklindeki uygulamaya daha fazla rastlanmaktadır.

Tablo : 1

Ticaret Sektöründeki Ticarî Kuruluşların Durumu :

Yıllar	Toptan veya perakente ticarete 1000 nüfusa düşen dükkân sayısı	1000 nüfusta top- tan veya perakente ticaretle uğraşanlar sayısı	Çalışan başına katma değer (TL)
1975	12.6	22.7	72.000
1977	12.8	24.1	98.000

Aynı işi yapan işletmelerin çokluğu ve işletmelerin küçüklüğü, dağıtım işlerini gören kuruluşların çalışma kapasitesini ve verimliliğini azaltmaktadır. Böyle bir yapının varlığı, başka sektörlerde daha verimli kullanılacak emek ve sermayeyi bağlamaktadır. Ticaret sektöründe gözlemlenen yüksek işçi verimliliği çoğunlukla bu sektördeki işyerlerinin aile işletmesi şeklinde olmaları ve aile fertlerinin kendi işyerlerinde çalışmalarından ileri gelmektedir. Genellikle kendi işyerlerinde çalışan aile fertleri, ülkede yapılan sayımlarda ve tutulan istatistiklerde ticaret sektöründe çalışan işgücü olarak görünmediğinden verimlilik hayli yüksek olmaktadır. Bu durumda, bir yandan bu sektörde çalışan işgücünün az görünmesi, öte yandan bu çeşit işyerlerinde aile fertleri çalıştığından doğal olarak çalışma saatlerinin de diğer işyerlerinkinden fazla olması, bu şekilde ölçülen verimliliğin gerçeği yansıtmamasına neden olmakta, verimlilik olduğundan yüksek görünmektedir.

(b) Belli Başlı Ürünlerin Pazarlanması Sorunu :

Meyve ve sebzelerin ülke içinde pazarlama sorunu bulunmaktadır. Ambarlar ve soğuk hava depoları yetersiz kalmakta ve çok yüksek maliyetle çalıştırılmaktadır. Kalite ve standard (sınıflama) konusunda bir protokol yapılmış olmakla beraber, bu konudaki çalışmaların hızlandırılması gereği vardır. İçte üretilen sanayi ürünlerinin de kalite ve standard sorunu bu nedenle güncelliğini korumaktadır. Plân döneminde kurulması öngörülen kalite kontrol ve standartlar biriminin, bu soruna çözüm getirmesi beklenmektedir.

2. Amaçlar :

Plânın iç ticaretle ilgili başlıca amaçları aşağıdaki gibi olacaktır :

- (a) İç piyasada fiyat istikrarını sağlamak.
- (b) Tüketiciyi korumak için toptan ve perakende ticarete kâr hadlerini uygun düzeylerde tutmak;
- (c) Maliyeti düşürmek, fiyat dalgalanmalarını önlemek, dağıtım düzenlemek, toptan ve perakendeci fiyatları arasındaki aşırı kâr marjını düzeltmek ve üretici ile tüketiciyi korumak;
- (d) Büyümekte olan ekonominin gereksinmelerini karşılayabilmek amacıyla ticaret sektörünün yeterliliğini ve etkinliğini artırabilmek için, sektörün yapısı ve kullanılan metodlarını rasyonel bir duruma getirmek;
- (e) Dağıtım maliyetlerini, mal ve iletişimini en az masraflı olacak şekilde kolaylaştırarak düşürmek;
- (f) Önemli bir kısım malların ülke içi pazarlama sorunlarını gidermek;
- (g) Her sektördeki mal ve hizmet satış metodları ile sistem ve kanallarını ekonomiyi kalkındıracak şekilde geliştirmek; sektörleri birbirine destek sağlayacak şekilde düzenlemek;
- (h) Kooperatifçiliği daha etkin hale getirmek ve yaygınlaştırmak.

Yukarıdaki amaçların gerçekleştirilmesi için, üreticiden tüketiciye ulaşımı sağlayacak büyük ölçekli kooperatif ve diğer kuruluşlar oluşturulması ve dağıtım işlevlerindeki gereksiz safhaların elimine edilmesi desteklenecek ve gerektiğinde rekabet teşvik edilecektir. Amaçları gerçekleştirme, ticaret sektöründeki kaynakların en verimli şekilde kullanılmasına bağlı olmaktadır. Bu sağlandığı takdirde, diğer sektörlerin gereksinme duyduğu işgücü ve sermaye de ser-

best kalmış olacaktır. Ticaret sektörünün etkin şekilde örgütlenmesi tarım ve imalat sanayiinin gelişmesini de olumlu yönde etkileyecektir.

3. Hedefler :

(a) Katma Değer :

Ticaret sektörünün Plân dönemindeki katma değer hedefleri, bu sektördeki iç üretim ve ithalat ile ihracatta beklenen gelişmeler dikkate alınarak bulunmuştur. Tablo 2'den de izlenebileceği gibi ticaret sektörü katma değerinin 343.3 milyon TL.'den 1982'de 615.0 milyon TL.'na yükselmesi beklenmektedir. Bu, yılda %13.2'lik bir büyüme hızı demek olacaktır. Gayri safi milli hasıla içindeki payı da 1977'de %8.8 iken, 1982'de %15.6'ya yükselecektir.

Tablo : 2

Toptan ve Perakende Ticarete Katma Değer ve İstihdam :

	1977	1982	Cari Büyüme Oranı %	
			1975-77	1978-82
Katma Değer (TL)	343,300,000	615,000,000	42.1	13.2
Çalışanlar sayısı	3,500	4,600	18.3	6.3
Çalışan başına katma değer (TL)	98,000	133,700	19.1	7.3

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü - İktisadî Plânlama Dairesi.

(b) İstihdam ve Verimlilik :

Katma değerde beklenen yıllık artış saptandığına göre, ticaret sektörünün Plân dönemindeki işgücü talebi, verimlilik oranındaki gelişmeye bağlı olacaktır. Geçmiş dönemde mevcut potansiyelin harekete geçirilmesi ile hızlı bir gelişme gösteren ticaret sektöründen Plân döneminde daha yavaş bir büyüme beklenmektedir. Bu nedenle, Plân döneminde çalışanların sayısında yılda %6.3'lük bir büyüme hızı öngörülmektedir. Bu büyüme hızının gerçekleştirilebilmesi ile bu sektörde çalışanların sayısı 1977'de 3500 kişiden, 1982'de 4600 kişiye yükselecektir.

4. Alınacak Önlemler :

Plânda öngörülen amaçların gerçekleştirilebilmesi için aşağıdaki önlemler alınacaktır :

(a) Yerel şehir ve fiziki plânlama tasarıları ile uyumlu olarak büyük satın alma merkezleri kurulacaktır;

(b) Üretim, dağıtım ve ithalat yerlerindeki depolama kapasiteleri genişletilecektir;

(c) İçte üretilen malların pazarlama yöntemleri gözden geçirilecektir;

(d) Ürünlerin standardizasyonu sağlanacak ve kalite kontrolleri yapılacaktır;

(e) İçte tasarruf sağlayıcı ve dış pazarlarda rekabet gücünü artırıcı ambalaj ve paketleme yöntemlerinin uygulanması teşvik edilecektir;

(f) Devletin işletmeciliği geliştirme program ve seminerleri çerçevesinde toptancı ve parakentecilerin yüklemeye, boşaltma, depolama ve nakliye maliyetleri

konusunda duyarlılıkları artırılacak, sipariş miktarlarının maliyet analizi, mal tedariki, kredi, reklâmcılık, stoklama ve sınıflandırma ile işçilikten tasarruf yöntemleri konularında eğitilmeleri sağlanacaktır.

(g) Tüketicinin fiat, kalite ve sağlık açısından korunmasına devam edilecek ve bu servisler geliştirilecektir.

5. Sabit Sermaye Yatırımları :

1975-77 döneminde ticaret sektöründeki toplam sabit sermaye yatırımları cari fiatlarla takriben 35 milyon TL'sı olmuştur. Bu sektörde yatırımlar içinde inşaat 20 milyon TL'sı ile toplam yatırımların yarısından fazlasına sahip olmuş, geriye kalan 15 milyon TL'sını ise makine teçhizat alımı ve ulaşım ile ilgili teçhizat oluşturmuştur.

Plân döneminde ticaret sektöründe 1977 yılı fiatları ile 115.3 milyon TL'lık yatırım yapılacağı tahmin edilmektedir. Bu yatırımların 55 milyon TL'lık kısmı sabit sermaye yatırımı, 60.3 milyon TL'lık kısmı ise kalkınma harcamaları şeklinde gerçekleştirilecektir. 55 milyon TL'lık sabit sermaye yatırımlarının tümünün kamu iktisadi teşebbüsleri ve özel sektör tarafından karşılanması beklenmektedir. Devlet tarafından yapılacak 60.3 milyon'luk kalkınma harcamaları tutarının 10 milyon TL'lık bir kısmı Gazi Mağusa'da kurulacak serbest liman ve serbest bölge için harcanacaktır.

IV. DIŞ TİCARET :

1. Amaçlar :

Dış ticarete, plân döneminde ihracatı geliştirmek ve ithalâtı ikame etmek başlıca amaç olmaya devam edecektir. Plânda ihracatın, ithalâta oranla daha hızlı artarak dış ticaret dengesinde olumlu gelişmeler olacağı varsayılmaktadır. Bu amaca ulaşabilmek için, düşük kapasitede üretim yapan imalât ve gıda sanayi teşvik edilerek üretim artırılacaktır. Üretimin artırılması ile de ithalât ikame edilecek ve ihracat artırılacaktır. Sanayi mamüllerinin ihracatı için teşvik önlemleri uygulanacaktır. Tarım üretim potansiyelini de harekete geçirmek ve tarım ürünleri ihracatını da artırmak için bir dizi teşvik önlemleri alınacaktır. İthalâtın etkin bir şekilde ikamesi için de sanayi ürünlerini koruyucu önlemler getirilecektir.

Dış ticarete Plân döneminde öngörülen amaçlar şöyle sıralanabilir :

(a) Dış ticaret dengesini daha sağlıklı bir bünyeye kavuşturmak ve halen mevcut dış ticaret açığını tıkanıklık yaratmadan, olanaklar ölçüsünde azaltmak;

(b) Gerek tarım sektöründe, gerekse sanayi sektöründe üretimi artırmak ve ithal ikamesi ile ihracat potansiyeli olan yatırımlara öncelik vermek;

(c) Halen uygulanmakta olan ihraç primleri politikasını daha geniş kapsamlı ve daha etkin olarak düzenlemek;

(d) Plân döneminde döviz sıkıntısını azaltmak ve bu soruna bağlı olarak bedelsiz ithalât rejimini disiplin altına alarak, bu rejimin olumsuz yönlerini gidermek ve yeniden düzenlemek;

(e) Türkiye ile Kıbrıs Türk Federe Devleti arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesi ile ilgili olarak, bir serbest mübadele bölgesini araştırmak.

2. Hedefler ve Beklenen Gelişmeler :

(a) Toplam Dış Ticaret :

Plân döneminde Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin dış ticaretinde beklenen gelişmeler tablo 3'ten izlenebilir. Genel olarak dış ticaretin gayri safi millî hasıladaki payının 1977'de %68.4'den 1982'de %66.1'e düşmesi ve ihracatın ithalâta oranla daha hızlı bir gelişme göstermesi öngörülmektedir. Şöyle ki, ithalâtın gayri safi millî hasılaya oranının 1977'de %52.5'den 1982'de %43.2'ye düşmesi ve ihracatın da gayri safi millî hasılaya oranının %15.9'dan %22.9'a yükselmesi beklenmektedir. Aynı dönem sonunda kişi başına düşen ihracatın artması, kişi başına düşen ithalâtın ise azalması öngörülmektedir. Dış ticaretin gayri safi millî hasıladaki payı, tipik küçük ölçekli ekonomilerde olduğu gibi hayli yüksektir. Bu oranın yüksek olmasına diğer bir neden ülkenin ada ekonomisi özelliğine sahip olmasıdır.

Tablo : 3

Plân Döneminde Dış Ticarete Beklenen Gelişmeler :

Yıllar	İthalât (Mil.TL)	İhracat (Mil.TL)	Kişi Başına İthalât	Kişi Başına İhracat	GSMH'nin %'si İthalât	GSMH'nin %'si İhracat
1975	449.7	151.3	4,088	1,375	20.0	6.7
1976	1,052.3	252.2	8,095	1,940	45.2	10.8
1977	1,492.9	453.1	10,290	3,124	52.5	15.9
1982	1,700.0	900.0	11,039	5,844	43.2	22.9

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü - İktisadi Plânlama Dairesi

(b) Mal Olarak İhracat :

Mal olarak ihracatın 1977 yılında takriben 453.1 milyon TL.'sından 1982'de 900 milyon TL.'sına çıkması beklenmektedir. Bu, yaklaşık yılda %18.3'lük bir artış demek olmaktadır. Plân dönemi sonunda ihracatın yapısında işlenmiş ve işlenmemiş tarım ürünleri leyhine bir gelişme olacağı öngörülmektedir. İhracatta beklenen gelişmeler Tablo 4'den izlenebilir.

Tablo : 4

İhracatın 1975-1977-1982 yıllarındaki yapısı (Milyon TL.)

Yıllar	Yerli İhracat	Tarımsal Ürünler			Mine- raller	Diğerleri	Toplam İhracatın %'si		
		Toplam	İşlenme- miş	İşlenmiş			Tarımsal Ürünler	Mineral	Diğerleri
1975	151.3	133.7	113.0	20.7	13.7	3.9	88.4	9.0	2.6
1977	453.1	377.1	335.7	41.4	45.8	30.2	83.2	10.1	6.7
1982	900.0	755.0	655.0	100.0	—	145.0	83.9	—	16.1

KAYNAK : Devlet Plânlama Örgütü - İktisadi Plânlama Dairesi

Plân döneminde tarım ürünleri ihracatının 1977'de 377.1 milyon TL.'sından 1982'de 755.0 milyon TL.'sına yükselmesi hedef olarak alınmıştır. Bu gelişme ve en büyük katkının işlenmiş ve işlenmemiş narenciyeden gelmesi beklenmektedir.

Tarım dışı sanayi ürünleri ihracatının ise, 30.2 milyon TL.'sından 145.0 milyon TL.'sına yükselmesi beklenmektedir. Ancak, Türkiye ve Orta Doğu ül-

keleri ile ticari ilişkiler artırılabilirliği oranda, daha fazla tarım dışı sanayi ürünü ihracı da olarak dahilindedir.

(c) Mal olarak ithalât :

Ülke ekonomisinin ithalât gereksinimi çeşitli sektörlerin üretim hedeflerine ve genel olarak bir bütün halinde ekonominin büyüme hızı oranına dayandırılmış bulunmaktadır. Tablo 5'den de izlenebileceği gibi Plân döneminde tüketim malları ithalâtında, ham madde ve sermaye malları ithalâtındaki artışa karşın, bir düşüş amaçlanmaktadır. Tüketim malı ithalâtındaki bu düşüşün bedelsiz ithalât rejiminin yeniden düzenlenmesi, ithal politikalarının ve yerli sanayi koruyucu uygulamaların daha etkin olarak uygulanması sonucu gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Tablo : 5

Ekonomik Mal Ayırımına göre İthalât (1976-1977-1982) (Mil. TL)

	1977	1982	Cari Yıllık Büyüme Oranı		Toplamdaki % payı		
			1976—1977	1978—1982	1976	1977	1982
1. Tüketim Malları	683.8	591.6	39.8	—	46.5	45.8	34.8
2. Hammaddeler	565.8	802.4	49.0	8.4	38.3	37.9	47.2
3. Sermaye malları	243.3	306.0	52.1	5.2	15.2	16.3	18.0
TOPLAM İTHALÂT	1492.9	1700.0	41.9	2.8	100.0	100.0	100.0

KAYNAK : Devlet Plânlama Örgütü - İktisadi Plânlama Dairesi

Plân dönemi sonunda hammadde ve sermaye malları ithalâtının toplam ithalât içindeki payının artması, buna karşın tüketim malları ithalât payının azalması beklenmektedir. Tüketim malları ithalât payının 1977'de %48.8'den 1982'de %34.8'e düşmesi, hammadde ithalâtının yine aynı dönemde %31.9'dan %47.2'ye, sermaye malları ithalâtının ise %16.3'den %18.0'e yükselmesi öngörülmektedir.

Plân döneminde öngörülen sanayi sektöründeki gelişme sermaye malı ithalâtını önemli derecede arttıracaktır. Bu gelişmeye uygun olarak, sermaye malı ithalâtının 1977'de 243.3 milyon TL.'sından 1982'de 306.0 milyon TL.'sına yükselmesi öngörülmektedir. Bu ithalât düzeyi ülke ekonomisinin gereksindiği yatırımlar ile uyumlu olacaktır.

3. İzlenecek Politika :

1975-1977 döneminde uygulanan kontrollü dış ticaret politikasına plân döneminde de bir kısım değişikliklerle devam olunacaktır. Geçiş döneminde karşılaşılan üretim ve döviz darboğazlarını giderebilmek amacıyla ithalâtı ikame ve ihracatı artırma politikaları uygulanacaktır. Bu arada fiyatların aşırı derecede artmasına neden olan, ülkeye ithalât yoluyla enflasyon getiren ve yerli

üretimi de engelleyebilen bedelsiz ithalât uygulamasını disiplin altına alan ve yeniden düzenleyen ek önlemler alınacak ve şimdiye kadar bu yönde alınan önlemler etkin hale getirilecektir.

Plân döneminde, ihracatı teşvik politikalarına da ağırlık verilecektir. Geçiş döneminde, ihracatın plânlanan düzeye erişememesi ile karşılaşılan döviz ve üretim darboğazlarını aşabilmek için gerek tarım, gerekse sanayi kesiminde üretim ve ihracatı artırıcı ve özendirici politikalar daha etkin bir biçimde uygulama alanına konulacaktır.

4. Alınacak Önlemler :

Tarım kesiminde üretimi ve ihracatı teşvik için taban fiyatı uygulamasına daha etkin bir şekilde devam olunacaktır. Sanayi kesiminde ise, üretimi sınırlayan darboğazları aşabilmek ve ihracatı artırabilmek için özellikle komşu Orta Doğu ülkeleri ile ticari anlaşmalar yapılmasına çalışılacaktır. Sanayi kesimindeki darboğazın aşılması bir pazar bulma, kaliteli ve diğer ülkelerle rekabet edebilir fiyatta mal üretebilme sorunu olduğundan, Plân döneminde bu sorunların giderilmesine yönelik önlemler alınacaktır.

Plân döneminde dış ticarete öngörülen amaçlara uygun olarak alınacak diğer önlemler, dış pazarlama örgütlerini geliştirmeye ve Türkiye ile diğer ülkelerle olan ticari ilişkilerde kanallardaki tıkanıklık ve engelleri gidermeye yönelik olacaktır. Nakliye işlerini daha koordineli ve büyük çapta gerçekleştirmek ve dış ülkelerdeki ticari firmalarla olan ilişkilerin geliştirilerek, fiyat, kalite ve diğer gereksinimleri zamanında karşılamak için de çalışmalar hızlandırılacaktır. Plânda öngörülen amaçların gerçekleştirilebilmesi için alınacak önlemler dizisi aşağıda sıralanmıştır :

(a) Kurumsal Önlemler :

Kalite Kontrol ve Standartlar Birimi :

(i) Plân döneminde ihracatın artırılabilmesi için bir "Kalite Kontrol ve Standartlar Birimi" kurulacaktır. Sanayi ürünleri için standartlar oluşturmak, yerel sanayi kuruluşlarına mamüllerinin kalitelerini geliştirilmelerinde yardımcı olmak ve konulan standartlara bu mamüllerin uygun olup olmadıklarını saptamak için laboratuvarlarda teste tabi tutmak, bu birimin başlıca işlevleri olacaktır.

Ihracatı Geliştirme Birimi :

(ii) Ihracatı artırmak için alınacak önlemlerden birisi de, bir "İhracatı Geliştirme Birimi" kurmak olacaktır. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde sanayi sektörünün küçük birimlerden oluşması, bundan başka ürettikleri ürün çeşitlerinin çok fazla olması ve her işletmenin kendi ürünlerini pazarlama olanaklarının kısıtlı olması böyle bir "Birim" kurulmasını gerektirmektedir. Bu "Birim" in işlevi pazarlar hakkında bilgi toplama, tanıtma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunma ve yerli sanayicilere ve üreticilere gereken tavsiye ve rehberliği yapmak olacaktır.

(iii) Bir sigortalar yasası gerçekleştirilerek, prim olarak yapılan ödemelerin Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde kalması sağlanacaktır.

(iv) İç talebi karşılamak ve fiyatlarda istikrar sağlamak amacıyla, bir ulusal stok politikası saptanıp, bunu uygulayacak bir birimin oluşturulmasına çalışılacaktır.

(b) Üretimle İlgili Önlemler :

(i) İhraç konusu tarım ve sanayi ürünlerinin çeşitlerini ve üretim miktarlarını artırmak için çeşitli özendirici önlemler alınmasına devam edilecektir.

(ii) Yerli Sanayiın gelişmesine paralel olarak, üretimi yeterli düzeye ulaştıracak olan sanayi ürünlerinin, ithal malları karşısında rekabet etmelerini sağlayıcı, gümrük vergisi ayarlamaları ve diğer eşgüdümlü önlemler zaman içerisinde alınacaktır.

(iii) Yerli üretimin plân hedeflerine ulaştırılabilmesi için gerekli girdiler zamanında ve uygun şartlarla sağlanacaktır.

(c) Diğer Önlemler :

(i) Serbest bölge ve serbest liman kurulacak, aynı zamanda turizmi geliştirmek için, sadece dövizle her çeşit malın sağlanabileceği satış mağazaları açılacaktır.

(ii) Re-eksport olanakları geliştirilecektir.

(iii) Dış ülkelerde yaşayan Kıbrıs'lı Türklerin tasarruflarını ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak üzere Kıbrıs Türk Federe Devleti'ne kanalize etmek için özendirici önlemler alınacaktır.

(iv) Dış ülkelerdeki fuarlara katılmaya devam edilecek, pazar araştırmaları, tanıtıcı broşür ve dergi hazırlanması, halkla ilişkiler ve dış ülkelere ticret delegasyonları gönderilmesi ve getirilmesi gibi faaliyetlere devam edilecektir.

(v) Olanaklar ölçüsünde, ithalâtın, döviz gerektirmeyen Türkiye'den, ihracatın ise döviz getiren diğer ülkelere yönelik olmaya devam edecek ve ancak üçüncü ülkelere ihracatta güçlüklerle karşılaşılması halinde, Türkiye'ye dönük pazarlama çalışmalarına ağırlık verilecektir.

5. Devletin Kalkınma Harcamaları :

Plân döneminde, ticaret sektöründe yapılacak kalkınma harcamaları tutarı 60.3 milyon TL.'si olacaktır. Bu miktarın 10 milyon TL.'lık bir kısmı Gazi Mağusa'da kurulacak serbest liman ve serbest bölge için 50 milyon TL.'lık bir kısmı İhracatı Teşvik Fonu için ve 0.3 milyon TL.'lık kısmı da metrik sisteme geçiş ile diğer kurumsal önlemlerin programlanmasında kullanılacaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI

I. Giriş :

Kıbrıs Türk Federe Devletinde Pirit, bakırlı pirit, bentonit, kum, çakıl, mermir, jips, kireçtaşı ve boya taşı gibi doğal kaynaklar bulunmaktadır. Pirit ve bakırlı pirit tesisleri Kıbrıs Türk Federe Devletinde olmasına karşın, cevher yataklarının sınır üzerinde olması nedeniyle tesisler atıl durumdadır.

II. Sorunlar :

1. Finansman ve kredi sorunu madencilik ve taşocakçılığını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu alanda yatırım gereksinmelerinin yüksek olması, özel önlemler alınmasını zorunlu kılmaktadır. İşletilebilecek olan maden ocaklarından elde edilen ham ürünün yarı mamul hale getirilebilmesini sağlamak için gerekli teçhizat ve olanakların yaratılması finansman ve krediye dayanmaktadır.

2. Madencilik ve taşocakçılığı sektöründe en önemli sorun pazarlamadır. İç pazarın küçük olması ihraç olanakları yaratılmasını gerektirmektedir.

III. Amaç ve Hedefler :

1. Mevcut maden ve taşocağı işletmelerinin atıl durumdan kurtarılması ve halen çalışanların tam kapasite ile çalışmalarının sağlanması ile ihracatın artırılması ;
2. Yeni maden kaynaklarının bulunması ;
3. Maden ve taşocakçılığı sektörünün ilgili sektörlerle olan etkinliğinin artırılması ;
4. Madencilik ve taşocakçılığı sektöründeki işletmelerin verimliliğinin artırılması ve ürün birim maliyetlerinin düşürülmesidir.

IV. Alınacak Önlemler :

1. Jeoloji ve Maden Dairesine ait makine, araç, gereçlerin gerekli bakım ve oranımı yapılacak ve bu Daire teçhizat bakımından yeterli düzeye getirilecektir.
2. Taşocakçılığı ürünlerine dış pazar bulunması için gerekli girişim ve çalışmalara ilgili Devlet organları öncülük edecektir.
3. Yeni rezervlerin etkin bir biçimde araştırılıp bulunması için, Türkiye Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü veya ilgili kuruluşlarla sıkı bir işbirliğinin devamı sağlanacaktır.
4. Özel ve kamu sektörleri arasında, gerek dış pazar, gerekse finansman ve teknik hususlarda bilgi akımını kolaylaştıracak eşgüdüm sağlanacaktır.

V. Devletin Yatırımları :

1978 - 82 Döneminde Devlet tarafından gerçekleştirilmesi öngörülen kalkınma Harcaması niteliğindeki yatırımlar toplamı 3,850,000 TL.'dir. (Tablo 1)

Tablo : 1

Devletin Kalkınma Harcamaları (Milyon TL)	
Proje	Kalkınma Harcaması
1. Bakır - Pirit Arama	1.25
2. Mozaik Mermer Taşı Arama	0.4
3. Krom Amyant Arama	0.6
4. Kireç - Alçı Hammadde Arama	0.4
5. Boya Sanayi Hammadde Arama	0.3
6. Çimento Hammadde Arama	0.2
7. Tuğla - Seramik Hammadde Arama	0.3
8. Kömür, Bitümlü Sist ve Fosfat Arama	0.4
Toplam	3.85

SEKİZİNCİ BÖLÜM

İNŞAAT SEKTÖRÜ

I. İnşaat Sektörünün Ekonomideki Yeri :

İNŞAAT SEKTÖRÜ, ekonomik ve sosyal kalkınmanın temel unsurlarından biri

olup, diğer sektörlerin gelişmesi ve aralarındaki ilişkilerin düzenli ve seri olabilmesi için önemli bir etkidir.

II. 1975 - 77 Döneminde Gelişmeler :

1. Genel Ekonomik Gelişmeler :

1975 - 77 döneminde inşaat sektöründe Devlet, özel sektör ve kamu ik-tisadi teşebbüsleri tarafından, 102,8 milyon TL'si konut olmak üzere toplam 333.9 milyon TL'lik gayri safi sabit sermaye yatırımı öngörülmüştür. Aynı dö-nemde, Türkiye Cumhuriyeti yardımları ve cari bütçeden kaynaklanan, gelişme-ye yönelik ve sabit sermaye yatırımlarını harekete geçirici nitelikte olan Devletin kalkınma harcamalarında ise inşaat sektörü için 186.9 milyon TL'lik ödenek öngörülmüş ve 1977 yılı ortalarına kadar bunun 137.85 milyon TL'si harcan-mıştır, (Tablo 1)

Tablo : 1

İNŞAAT HARCAMALARI

Açıklama	Öngörülen TL	Gerçekleşen TL
Konuttan başka inşaatlar	5.910.000	720.000
Konut inşaatları	180.999.958	137,130.000
Toplam	186,909,958	137,850,000

1976 yılı program tasarısında, inşaat sektörünün Gayri Safi Milli Hasıla'daki payı 171.6 milyon TL, 1977 Geçiş Yılı Programında ise 106.6 Milyon TL. olarak öngörülmüştür. 1977 yılında Gayri Safi Milli Hasıla içerisindeki en düşük pay inşaat sektörünüdür. Bunun nedeni ise 1976 yılında alt yapıya ge-reken ağırlığın verilmesi ve birçok yatırımın da gerçekleşmiş olmasıdır. İnşaat sektörünün katma değeri 1976 yılında 76 Milyon TL. ve 1977 yılında da 45 milyon TL. olmuştur.

1975 - 77 yılları arasında inşaatlar, kamu ve özel sektör tarafından gerçek-leştirilmiş ve özel kesimin gerçekleştirdiği inşaatların büyük bir bölümünü konut-lar oluşturulmuştur. Bu dönem içerisindeki inşaat yatırımları ve gerçekleşme durumları tablo : 2'de gösterilmiştir.

İNŞAAT SEKTÖRÜ GAYRI SAFİ SABİT SERMAYE YATIRIMLARI (1975 - 1977)

Tablo : 2

Açıklama	Öngörülen (TL)	Gerçekleşen (TL)	Gerçekleşme %'si
Devlet	173.700.657	162,393,507	42.12
K.I.T.	57,421,800	41,597,807	10.79
Toplam Kamu	231,122,457	203,991,314	52.91
Özel	102,789,790	181,528,454	47.09
Genel Toplam	333,912,247	385,519,768	100.00

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü, İktisadi Plânlama Dairesi

1975 yılına göre, konut inşaatlarında 1976 yılında %200, 1977 yılında ise %648 oranında bir artış olmuştur. Konut dışı inşaatlarda da 1975 yılına göre devamlı artış olmuştur. (Tablo 3)

Tablo : 3

İnşaat Sektörü Gayri Safi Hasıla Değeri TL (1975 - 1977)

Gayri Safi Hasılanın Mahiyeti	1975	%	1976	%	1977	%
Konut İnşaatları	13,867,908	92.8	41,712,070	77.3	103,824,600	79.5
Konuttan Gayri Bina İnşaatları (Dükkân, Otel, fabrika, iş yeri, lokanta, atölye, fırın, mağaza v.s.)	444,348	3	5,893,746	11.00	17,990.460	13.8
Diğer İnşaatlar (Gazino, Garaj, Depo, Sinema, Ağıl, Ambar v.s.)	381,962	2.6	4,948,000	9.1	7,094,370	5.5
Yeni İnşaatlar	14,694,218	98.4	52,553,816	97.4	128,909,430	98.8
Tamirat (Bakım, Onarım)	244,240	1.6	1,406,160	2.6	1,630,260	1.2
Gayri Safi Hasıla	14,938,458	100	53,959,979	100	130,539,690	100

2. İstihdam :

İnşaat sektöründe kamu ve özel sektörün istihdam ettiği işçi sayısı 1975 yılında 2,220, 1976 yılında 2,600 ve 1977 yılında da 1,530 civarında olmuştur. 1975-76 yıllarında göçmenlerin konut gereksinmesini gidermek için konut yapım ve tamiratlarına ağırlık verilmiş ve bu amaçla birçok göçmen kişi bu sektörde çalıştırılmıştır. Ancak, 1977 yılında konut gereksinimleri büyük ölçüde giderilmiş olduğundan, inşaat sektörünün istihdam kapasitesi düşmüş ve mevcut kapasitenin büyük bir kısmı da özel sektör tarafından yaratılmıştır. Bu yılda, inşaat sektöründe çalışanların sayısı tüm çalışanların %3.35'ini teşkil etmiştir. İnşaat işçilerinin verimliliğe katkısı yeterli sayılabilecek bir düzeyde olmuştur.

3. Makine, Teçhizat ve Diğer Girdiler :

İnşaat sektöründe kullanılan makine ve araçlarla bir kısım malzeme, ithal yoluyla karşılanmakta, diğer bir kısım inşaat malzemesi de ülkemizde üretilmektedir. Ülkemizde üretilen inşaat malzemelerinin 1975-77 yılları arasındaki üretim durumu tablo : 4'de; ithalât yoluyla karşılanan malzemelerin çeşit ve değerleri de tablo : 5'de gösterilmektedir.

Tablo : 4 Yerli olarak üretilen inşaat malzemelerinin 1975 - 77 yıllarındaki gelişimi :

Yerli olarak üretilen inşaat Malzemeleri	Ölçü Birimi	1975		1976		1977	
		Miktar	Kıymet TL.	Miktar	Kıymet TL.	Miktar	Kıymet TL.
Inşaat Taşı	Ton	—	—	119216	4172560	—	—
Çakıl, Kum	m ³	15000	156570	74376	3882427	—	—
Havara	Ton	—	—	—	—	—	—
Mermer	Ton	—	—	3000	2400000	4000	3200000
Kireç	Ton	—	—	1420000	4000000	4500000	10000000
Tuğla ve Blok	Adet	1500000	2500000	72000	6042960	80000000	7200000
Mozaik	m ²	15000	600000	—	—	—	—
Çimento	Ton	—	—	10000	360000	—	—
Parke	m ²	—	—	16000	1896154	20000	244869
Boya ve vernik	gl	—	—	—	—	—	—
Menteşe, kol, keçe v.s.	gl	—	—	—	—	—	—
Sentiks	Ton	320	120000	2158	809250	3000	1125000
Asfalt betonu	Ton	30000	—	105394	37941840	25000	9000000

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü İktisadi Plânlama Dairesi.

Tablo : 5
1975 - 77 Yılları Arasında Bellibaşlı İnşaat ve Döşeme Malzemeleri İthalâtı (TL)

Açıklama	1975	1976	1977 (Altı aylık)
Tahta, Kereste ve Mantar	262,224	2,592,180	1,487,052
Kaplama ve Kontraplak	69,336	1,220,256	1,560,528
Boya ve vernik	2,820,744	9,039,060	4,497,948
Çimento	6,398,172	18,795,600	6,022,944
Amyant, boru ve levhalar		764,532	2,809,188
Demir ve çelik metal çubuk	137,448	4,197,960	3,707,280
Cam	604,008	1,918,908	1,311,264
Sürgü, kilit, menteşe, kol, çivi, v.s.	473,292	1,634,508	1,273,680
Tuğla, kiremit	—	—	244,404
Aydınlatma, Isıtma	5,401,768	14,869,908	6,675,588
Kanalizasyon v.s.			
Asfalt, katran	732,240	4,912,452	114,120
Diğer Metaller	315,756	454,104	648,720
Diğer	132,948	834,192	484,884
Toplam	17,347,936	61,233,660	30,837,600

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü — İktisadi Plânlama Dairesi.

4. İnşaat Firmalarının Hacmi :

1975 - 77 döneminde 10 ve daha fazla işçi çalıştıran inşaat firmalarının sayıları artarken 10 ve daha az işçi çalıştıran kontraktör sayısında belirgin bir artış görülmektedir. (Tablo : 6)

Tablo : 6
Faaliyet Alanına Göre 10 ve daha Fazla Kişi Çalıştıran İnşaat Kuruluşları :

	Kuruluş Sayısı		İstihdam Edilen Kişi		Her Kuruluşta Çalışan Sayısı	
	1975	1977	1975	1977	1975	1977
Özel İnşaat Müteahhitleri	29	32	320	503	11	15
Elektrik Döşeme Müteahhitleri	8	8	319	357	40	48
Diğer Özel İnşaat İşleri	—	—	—	—	—	—
Toplam Özel Firmalar	37	40	639	860	51	63
Devletin İnşaat İşleri	—	—	1830	970	915	485
Belediyeler ve Evkaf'ın İnşaat İşleri	—	—	60	60	7	7
Kamu Sektörü	—	—	1890	1930	922	492

III. Plân Döneminde İnşaat Sektörü (1978 - 82)

Plân döneminde, tüm sektörler için 3,076 milyon TL.'lık gayri safi sabit sermaye yatırımı öngörülmüş olup bunun büyük bir kısmını inşaatlar oluşturmaktadır. Tarımsal alt yapının (gölet, baraj, kanal, kuyu v.s.) geliştirilmesi büyük ölçüde inşaat gerektireceği gibi, özellikle karayolları inşaat ve bakım -

onarımları da bu sektörün hasıla değerini artırmış olacaktır. Plân döneminde konut inşaatlarının da bu sektörün en önemli yatırım alanlarından birini oluşturacağı tahmin edilmektedir.

1. İnşaat Sektöründe Gayrisafi Hasıla ve Katma Değerler :

İnşaat sektöründe 1978 yılına göre; 1979 yılında %6.7, 1980 yılında %15.12, 1981 yılında %26.16 ve 1982 yılında ise %39.14 oranında bir artış beklenmektedir. Hasılanın yıllara göre dağılımında esas artışı sağlayan konut olup, diğer inşaatlarda azalmalar beklenmektedir.

Konut inşaatlarında 1978 yılına göre, 1979'da %31.7, 1980'de %61, 1981'de %90 ve 1982 yılında ise %120 oranında bir artış olması beklenmektedir. Konut dışı inşaatlarda ise 1979'da %5.7, 1980'de %7.8, 1981'de %5.8 ve 1982 yılında da %1.3 oranında bir düşüş olacağı tahmin edilmektedir.

Konut inşaatlarının gelecek yıllara göre katma değer dağılımını yapacak olursak; 1978 yılında 196,488 milyon TL., 1979 yılında 258,951 milyon TL., 1980 yılında 316,388 milyon TL., 1981 yılında 373,568 milyon TL. ve 1982 yılında da 432,516 milyon TL. olacağı; konut dışı inşaatların da 1978 yılında 183,128 milyon TL., 1979'da 172,554 milyon TL., 1980'de 168,804 milyon TL., 1981'de 172,439 milyon TL. ve 1982 yılında 180,662 milyon TL. olacağı hesaplanmıştır.

2. Gayrisafi Hasılanın Yapısı ve 1976 - 82 Yılları Arasında İnşaat Sektörü Gayrisafi Hasıla Kıymeti (TL) :

Plân döneminde konut inşaatları ve bakım onarımları için 465 milyon TL., diğer inşaatlar için de 107 milyon TL. öngörülmüştür. Konut inşaatları toplam inşaatların %79.7'sini, konut olmayan bina inşaatları %12.2'sini ve bina dışı inşaatlar da %6.5'ini oluşturmaktadır. Plân döneminde konut inşaatlarında, 1977 yılına göre %338 oranında bir artış olacağı tahmin edilmektedir. (Tablo : 7)

Tablo : 7

Gayrisafi Hasılanın Mahiyeti	1976	1977	1978 - 82 Toplam	% payı
Konutlar	41,712,070	103,824,600	455,700,000	79.7
Konut olmayan bina inşaatları (Dükkan, otel, fabrika, işyeri, lokanta, atölye, fırın mağaza v.s.)	5,893,746	17,990,460	69,550,000	12.2
Bina dışı inşaatlar * (Gazino, garaj, sinema, ağıl ambar v.s.)	4,948,000	7,094,370	37,450,000	6.5
Yeni İnşaatlar	52,553,816	128,909,430	562,700,000	98.4
Büyük bakım, onarım	1,406,160	1,630,260	9,300,000	1.6
Gayrisafi Hasıla	53,959,976	130,539,690	572,000,000	100

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü, İktisadi Plânlama Dairesi.

* : Bina dışı inşaatlarına, her sektörün (Ulaştırma, Tarım, Sanayi ve Ticaret) inşaat payları dahil edilmemiştir. Sektörlerdeki inşaatların da hesaba katılması ile plân döneminde inşaat sektörü hasıla kıymetinin 1.0 milyar TL.'ni aşacağı tahmin edilmektedir.

3. İnsangücü ve Verimlilik :

İnşaat sektöründe çalışanların verimlilik açısından yeterli bir düzeyde oldukları görülmekle beraber, bu sektörde modern araç ve gereçlerin kullanılması, çalışmaların önceden plânlanarak uygulanmaya konması, işçilerin sosyal güvenliğinin sağlanması ve inşaat malzemelerinin zamanında temini halinde sektördeki verimliliğin daha da artacağı açık bir gerçektir.

4. İnşaat Malzemeleri :

İnşaatla kullanılan malzemelerin %25 - 30'u yerli ve diğerleri de ithal mal olup, en önemlilerini çimento, kereste, demir, kireç ve tuğla oluşturmaktadır. Yerli çimento üretimi için proje çalışmaları neticelendirilmek üzeredir. Yerli keresteler de fazla reçineli ve kalın damarlı olduklarından sadece basit inşaatlarda kullanılmaktadırlar. Parke, boya ve elektrik kaplıları yerli üretim olmakla beraber tüm gereksinimleri karşılayamamaktadır.

İthal edilen inşaat malzemelerini yerli üretimle ikame edebildiğimiz takdirde, inşaat maliyetlerinde büyük düşüşler sağlanabilecektir.

5. Makine ve Diğer Araç - Gereç :

Bugün inşaat sektöründe kullanılan makine ve araç - gerecin büyük bir bölümü eski olup tam anlamıyla yeterli değildir. Buna rağmen sektördeki verimlilik tatmin edicidir. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında işgücü maliyetini düşürücü ve makine gücü maliyetini yükseltici özelliklere sahip makine ve araç - gerecin bu sektörde kullanılması gereği ortaya çıkar.

6. Maliyet Artışları ve Standartlaşma :

İnşaat malzemeleri fiyatlarının kontrolsüz bir şekilde artması, konut maliyetleri ve kiralalarının da artmasına neden olmaktadır.

IV. Alınacak Önlemler :

1. İnşaat maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla, yerli inşaat malzemelerinin üretimi sağlanacak, bu konuda özel sektör teşvik edilecektir.

2. İnşaat malzemelerindeki fiyat artışlarını önlemek için, gereken önlemler alınacaktır.

3. Konut sorununu çözümlenmek ve dar gelirli aileleri konut sahibi yapmak için standardizasyona ve toplu konut yapımına gidilecek ve Sosyal Konut Yasasının gerekleri etkin bir çalışma ile yerine getirilecektir.

4. Kullanılan arazinin konut yapımı ve ekonomik yönlerden yararı hesaplanarak, gerekli önlemler alınacak ve konut inşaatları sıkı denetim ve kontrol altında bulundurulacaktır.

5. Plân döneminde, eşdeğer mal alıp da konut gereksinimi olan kişilerin konut yapabilmeleri için gerekli olanaklar sağlanacaktır.

6. Plân döneminde, özellikle yarım kalmış büyük binaların tamamlanarak halkın kullanımına sunulması sağlanacaktır.

DOKUZUNCU BÖLÜM

ELEKTRİK ENERJİSİ

I. Giriş :

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde elektrik iletim ve dağıtım işleri, Elektrik Kurumu tarafından yürütülmektedir.

II. Mevcut Durum ve Gelişmeler :

1. Üretim Alanında Gelişmeler :

Elektrik enerjisinde doğabilecek kesintileri karşılamak amacıyla, teknik işbirliği yapılarak Türkiye Elektrik Kurumu tarafından 2 adet gaz türbin santrailler kurulmuştur.

2. İletim ve Dağıtımda Gelişmeler :

Kurulan gaz türbin santralleri ile gerektiğinde Devletimizin tüm elektrik sistemini besleyebilmek için yaklaşık 75 km. 66 kv. iletim hatları ile iki adet 66 kv. trafo merkezi Türkiye Elektrik Kurumu ile işbirliği yapılarak kurulup gerçekleştirilmiştir.

Kırsal Elektrifikasyonda Elde Edilen Gelişmeler :

1975 - 77 yılları arasında 12,718,000 TL. yatırım yapılarak toplam 25 köy elektriğe kavuşturulmuş, 119 köyün elektrik şebekesi takviye edilmiş, sulama ile ilgili 21 birim ve köy dışı 15 yerleşim merkezine elektrik verilmiş, 73.5 km. yüksek gerilim 100.2 km. alçak gerilimli enerji dağıtım hattı tesis edilmiş ve 3815 kvA kapasiteli trafo tesis edilmiştir. Şehirlerde ve sanayi bölgelerinde gerek sinme duyulan 8730 kvA'lık ek yüküm şebekeye bağlanması için 13.6 milyon TL. yatırım yapılmıştır : (Tablo : 1)

Tablo : 1

1975 - 77 Döneminde Kırsal Elektrifikasyon Durumu :

Yıllar	Elektrik verilen köy sayısı	Şebeke takviyesi yapılan köy sayısı	İçme suyu sulama birimi çiftlik sayısı	Yeni elektrik verilen köy dışı yerleşim merkezi sayısı	Tesis edilen enerji dağıtım hatları		Tesis edilen Toplam 11/415 kv. Trafo kapasitesi (kv. A)	Toplam Yatırım Tutarı (000 TL)
					Yüksek ger. (11 kv) km.	Alçak ger. (415 kv) km.		
1975	4	28	2	3	10,00	22,25	1115	2,239
1976	17	36	10	8	43,50	61,50	1470	7,838
1977	4	45	9	4	20,00	16,45	1230	3,641
TOPLAM	25	119	21	15	73,50	100,20	3815	13,718

3. Tüketim :

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde 1977 yılında tüketilen elektrik enerjisinin %30'u kamu hizmetlerine, %26'sı ev içi tüketime %18'i ticarete, %15'i sanayiye, %11'i ise tarıma aittir.

III. Amaçlar :

1. Plân döneminde tüketim artışına paralel olarak meydana gelecek elektrik enerjisi gereksinmelerini aksaksız ve kesintisiz olarak sağlamak.

2. Devletimizin uzun dönemdeki elektrik gereksinmelerini bağımsız olarak sağlayabilecek bir fuel oil santralının kuruluşuyla ilgili etkin çalışmaları yapmak.

IV. Hedefler :

Plân döneminde artan elektrik enerjisi gereksinmelerini karşılamak ve mevcut şebekeyi idame ettirebilmek bakımından Kıbrıs Türk Elektrik Kurumunca 114.8 milyon TL.'lık bir yatırım programı öngörülmektedir. (Tablo : 2)

Tablo :2

1978 - 82 Döneminde Elektrik Enerjisi Yatırımları (Milyon TL.)

Yıllar	Miktar
1978	14.0
1979	17.5
1980	21.8
1981	27.3
1982	34.2
TOPLAM	114.8

V. Amaçların gerçekleştirilmesi ve Hedeflere Ulaşılması için Alınacak Önlemler ve Yapılacak Çalışmalar :

1. Talep artışı paralelinde doğacak enerji gereksinmelerini karşılamak için şebeke takviye ve ilâveleri yapılacaktır.

2. Eskiyen şebeke elemanları değiştirilecektir.

3. 60 Mv. gücünde bir Fuel Oil Termik Santralının kuruluşu ile ilgili etkin çalışmalar yapılacaktır.

4. İşletmenin, verimli çalışmasını sağlayacak bir bünyeye kavuşturulması için reorganizasyon yapılacaktır.

5. İşletmenin uzun vadedeki yatırımlarını finanse etmek amacıyla kendi gelirlerinden bir fon oluşturulacaktır.

BEŞİNCİ KISIM

SOSYAL POLİTİKALAR VE İNSAN FAKTÖRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

SAĞLIK SEKTÖRÜ

I. Mevcut Durum :

1. Kamu Sağlık Hizmeti :

(a) Kıbrıs Türk Federe Devleti sınırları içerisinde Lefkoşa ve Gazi Mağusa'da 2 genel Hastahane, Girne ve Yeşilyurt'ta 2 bölge hastahanesi, kalabalık nüfuslu köylerimizde de 10 sağlık merkezi bulunmaktadır. Sağlık merkezlerinde görevli hekimler ve diğer sağlık personeli kendi bölgelerindeki köyleri bir program çerçevesinde ziyaret etmektedirler. Hastahane ve sağlık merkezlerinde 43 mütehassis hekim, 33 pratisyen hekim, 11 asistan hekim, 11 dış hekim ve 14 eczacı görev yapmaktadır (Tablo : 1).

Tablo : 1

Doktor ve Eczacıların 1977 yılı itibarıyla Hastahane ve Sağlık Merkezlerine göre Dağılımı :

Hastahane ve Sağlık Merkezleri	Mütehassis Hekim	Pratisyen Hekim	Asistan Hekim	Dış Doktoru	Eczacı
1. Lefkoşa Genel Hastahanesi	24	6	11	3	6
2. Gazi Mağusa Genel "	12	10	—	2	2
3. Dr. Akçiçek Hastahanesi	3	3	—	1	1
4. Cengiz Topel "	4	3	—	—	1
5. Lefke Sağlık Merkezi	—	1	—	1	1
6. Güzelyurt Sağlık Merkezi	—	1	—	1	1
7. Lâpta Sağlık Merkezi	—	1	—	1	1
8. Serdarlı Sağlık Merkezi	—	2	—	—	—
9. Akdoğan Sağlık Merkezi	—	1	—	—	—
10. Geçitkale Sağlık Merkezi	—	1	—	1	1
11. Yeni Iskele Sağlık Merkezi	—	1	—	1	—
12. Mehmetçik Sağlık Merkezi	—	1	—	—	—
13. Maltepe Sağlık Merkezi	—	1	—	—	—
14. Akıncılar Sağlık Merkezi	—	1	—	—	—
TOPLAM	43	33	11	11	14

(b) Yurdumuzda 1977 yılı itibarıyla doktor başına 1629, dış doktoruna 13,181 ve her eczacıya 11,194 kişi düşmektedir.

(c) 1977 yılı itibarıyla yurdumuzda toplam olarak 52 hemşire, 58 hemşire yardımcısı, 61 hastabakıcı, 54 hastabakıcı yardımcısı ve 38 ebe bulunmaktadır. Belirtilen personel yönünden yetersiz oluşumuz nedeniyle Hastahane ve Sağlık Merkezlerinde görev alan hemşire, ebe ve hastabakıcılar ek görev üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Uluslararası standartlara göre her doktora 2 hemşire düşerken yurdumuzda bir doktora 1.2 hemşire düşmektedir.

(d) Ülkemizde her hemşireye 1,318 kişi; her hastabakıcıya ise 1,261 kişi düşmektedir.

(e) Sağlık hizmetlerinde çalışan diğer personelin sayı ve dağılımı tablo 2'de gösterilmiştir. Röntgen hizmetlerinde çalışan personelin sayı itibarıyla çok yetersiz olması sonucu bazı yerlerde doktor ve diğer yardımcı sağlık personelinin bu görevleri üzerine almaları gereği doğmaktadır.

Tablo : 2

Diğer Sağlık Personeli Bakımından Hastahane Sağlık Merkezlerinin Durumu :

Sağlık Personeli	Lefkoşa	Gazi Mağusa	Girne	Yeşilyurt	Lefke	Güzelyurt	Lâpta	Serdarlı	Akdoğan	Geçitkale	Yeni İskele	Mehmetçik	Maltepe	Akuncılar
Eczacı kalfası	4	3	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Eczacı bakıcısı	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Sıhhiye Memuru	5	2	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—
Radyografer	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
” Yardımcısı	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tıb. Lab. Teknoloğu	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tıb. Lab. Teknisyeni	5	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tıb. Lab. Tek. Asist.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kimyager	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kim. Lab. Teknisyeni	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

(f) 1977 yılında Hastahane ve Sağlık Merkezlerinde mevcut 497 yatak olup her 1000 kişiye 3.5 yatak düşmektedir. Sağlık Merkezlerinin yatak kapasitesinden tam olarak yararlanılamamaktadır.

(g) 1977 yılı içerisinde Kıbrıs Türk Federe Devleti Hastahane ve Sağlık Merkezlerine yapılan hasta müracaat sayısı 240000 idi. Müracaat eden hastalardan 10600 kişisi yatılı sağlık kurumlarında tedavi görmüştür.

2. Özel Sağlık Hizmeti :

Kıbrıs Türk Federe Devleti sınırları içerisinde Lefkoşa'da 14, Gazi Mağusa'da 2, ve Girne'de de 1 tane olmak üzere toplam 17 özel yatılı klinik mevcuttur. Bu kliniklerde ve özel muayenehanelerde 34 müteahhasıs hekim, 6 pratisyen hekim ve 21 diş hekimi çalışmaktadır. Ayrıca özel olarak faaliyet gösteren 42 eczahane ve 48 eczacı bulunmaktadır.

II. Sorunlar :

1. 1963 - 74 döneminin olumsuz koşulları nedeniyle hizmetiçi eğitim olanaklarının sınırlı olması, sağlık personelinin yeniliklerden uzak kalmasına neden olmuş, sağlık hizmetlerinde ve hastahane idareciliğinde istenilen gelişme sağlanamamıştır.

2. Hastahanelerin çağdaş düzeyde hizmet görmeleri, küçük ekonomili bir Devlet olduğumuzdan finansman güçlükleri yaratmaktadır.

III. Amaçlar :

Toplumun ruh ve beden sağlığını korumak, hasta olanlara, sosyal adalet ilkelerine uygun tıbbî bakım olanakları vermek, halkın sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanmasını sağlamak ve sağlık hizmetlerinde sosyalleştirmeyi gerçekleştirmektedir.

IV. İlkeler :

1. Bu amaca ulaşmak için mevcut sağlık kuruluşlarının standartları ve yönetimi, kaynakların etkin kullanımını sağlayacak biçimde yeniden düzenlenecek, koruyucu hekimliğe ağırlık verilerek sağlık hizmetlerinin geniş halk kitlelerine götürülmesi gerçekleştirilecektir.

2. Toplumun bireysel ve sosyal sağlığını olumsuz yönde etkileyen hastalıklarla savaşmak ve gelecek kuşakların sağlıklı yetişmesini sağlamak için tüm koruyucu önlemler alınacaktır.

3. Tedavi kurumları halkın gereksinmelerine uygun olarak sayı ve kapasite yönünden artırılacağı gibi personel, ilaç, araç ve gereç eksiklikleri karşılanacaktır.

4. Sağlık kurumlarının ve personelinin bölgeler arasındaki dağılımı dengeli bir biçimde düzenlenecek ve sağlık hizmetlerinin tüm bölgelere götürülmesi sağlanacaktır.

5. Sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde verimliliği artırmak bakımından doktor ve yardımcı personel oranı çağdaş düzeye getirilecektir.

6. Halkın sağlık konusunda eğitilmesi, bulaşıcı hastalıkların salgın hale gelmeden önlenmesi ile beslenme ve çevre sağlık koşullarının geliştirilmesi sağlanacaktır.

V. Hedefler :

1. Koruyucu Hekimlik Hizmetleri :

Koruyucu hekimlik hizmetlerinin yurt düzeyinde yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

(a) Çevre Sağlığı : İnsan sağlığına zararlı etki yapan çeşitli çevre koşullarının düzeltilmesiyle ilgili olarak, sağlıklı barınaklar tesisi, içme ve kullanma sularının mikrop ve kimyasal maddelerden arınması, gıdaların kontrolü, lâğım sularının kanalizasyonu veya artırılması, çöplerin imhası ve kara sineklerle savaş çalışmalarının en üst düzeye çıkarılması sağlanacaktır.

(b) Bulaşıcı Hastalıklarla Savaş : Bulaşıcı hastalıkların önlenmesi veya asgari düzeyde indirilmesi yönünde çaba sarfedilecektir.

(c) Ana Çocuk Sağlığı : Ana çocuk sağlığı kliniklerimiz tüm hastahane ve merkezlerde faaliyete geçirilecek, bu amaçla yeterli sayıda hemşire, ebe ve araç sağlanacaktır.

(d) Sağlık Eğitimi : Halkın sağlık düzeyinin yükseltilmesi amacıyla gerekli eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarını yürütecek bir birim kurulacaktır.

(e) İşçi Sağlığı : Çeşitli sektörlerde çalışan işçilerin sağlık durumlarının iyileştirilmesini sağlamak için, iş yerlerinde sağlık koşulları iyileştirilecektir.

2. Tedavi Edici Hekimlik Hizmetleri :

Hasta ve yaralıların bilimsel anlamda teşhis, bakım ve tedavi hizmetlerini kapsayan tedavi kurumlarının sayı, kapasite ve standartları yükseltilecek ; personel araç-gereç ve ilaç gereksinimleri tamamlanarak halka en iyi biçimde hizmet verecek bir düzeye çıkarılmalarına özen gösterilecektir.

3. Tedavi Kurumları :

(a) Lefkoşa Devlet Hastahanesi yanında 180 yataklı yeni Akıl Sağlığı Merkezinin inşaatı iki yıl içinde tamamlanıp hizmete açılacaktır. Gazi Mağusa Hastahanesinde, artan hasta sayısını karşılayabilmek amacıyla, 20 - 30 yataklı yeni bir koğuşun inşası tamamlanıp plânlı kalkınma döneminde hizmete açılacaktır.

(b) Plân döneminde, mevcut sağlık merkezlerinin sayısı yeterli düzeye ulaştırılacak ve yeterli teknik kadro ile donatılacaktır.

(c) Kıbrıs Türk Federe Devleti sınırları içerisinde bulunan her köyde birer sağlık odası oluşturulacaktır.

(d) Bugün 497 olan hasta yatak kapasitesi, 1982 yılı sonunda her 1000 kişiye 5 yatak düşecek şekilde artırılacaktır.

4. Kamu Kesimi Sağlık Personeli :

(a) 1982 yılı sonuna kadar hekim ve eczacı sayısı her doktora 1360, her dış doktora 6500 ve her eczacıya 6000 kişi düşecek şekilde düzenlenecektir.

(b) Patoloji, Nöroloji, Nerasiruji, Radiaterapi, Hematoloji ve Allerjik hastalıklarla ilgili sahalarda müteahassis doktor yetiştirilmesine özen gösterilecektir.

(c) Yurdumuzda her hemşire ve hastabakıcıya 2 - 6 arasında yatılı hasta düşecek şekilde hemşire, hastabakıcı ve ebe sayısı artırılacaktır.

(d) Lâboratuvar ve röntgen hizmetleri yeterli personele kavuşturulurken, diğer sağlık hizmetlerinde görev alan personelin sayısı tüm sağlık hizmetleri personeli gözönünde tutularak orantılı bir şekilde artırılacaktır.

(e) Kamu hizmetlerinde çalışan hekimlerin serbest çalışmalarını önleyici tedbirler alınacaktır.

VI. Personel Eğitimi :

1. Koruyucu hekimlik hizmetleri için yeter sayıda çevre sağlığı teknisyeni ve sağlık memuru yetiştirilecektir.

2. Yeni Devlet Hastahanesi yanında Hastabakıcı, Ebe okulu ve lojmanı inşa edilecektir. Ayrıca 2 yıllık öğrenimin yanında 4 yıllık Hemşire/Ebe Koleji de devreye sokulacaktır.

3. Yürürlükteki mevzuata göre asistanlık eğitiminin daha etkin biçimde devam etmesi sağlanacaktır.

VII. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler :

1. Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi uygulamalarında, bu hizmetin fertler için kişisel kazanç kaynağı olmaktan çıkarılmasına, mevcut olanaklardan tüm yurttaşların eşit şekilde yararlanmasına, sağlık hizmetlerinden yararlanmanın bireyin mali olanakları ile sınırlandırılmamasına, hizmetin Devlet eliyle yürütülmesine ve belirli bir program çerçevesinde geliştirilmesine çalışılacaktır.

2. Bulaşıcı hastalıkların yayılmasında rol oynayan faktörlerin yok edilmesini sağlamak için geniş bir kampanyaya girişilecektir.

3. Sağlık hizmetlerinin düzeyini yükseltmek ve bu durumun sürekliliğini sağlamak için sağlık personelinin tam gün olarak sağlık servislerinde hizmet etmelerini sağlayıcı önlemler alınacaktır.

4. Gıda maddelerinin devamlı kontrolü sağlanacaktır.

5. Bulaşıcı hastalıkların yayılmasında rol oynayan çevre sağlığı standartlarının iyileştirilmesi ve hastalıkların kontrolü için yurt düzeyinde aşı kampanyaları yürütülecektir.

6. Ana -çocuk sağlığının iyileştirilmesi için göçmen ve dar gelirli ailelere ilaç, gıda ve giyim yardımında bulunulacaktır.

7. Su depoları ile benzeri kuyuların devamlı olarak en modern cihazlarla dezenfeksiyonu, kanalizasyonu ve arıtılması sağlanacaktır.

8. Doktor ve diğer sağlık personelinin bilgi görgü ve ihtisasının artırılması için hizmet içi eğitim programlarına ağırlık verilecek ve dış ülkelerden burslar sağlanacaktır.

9. Halen ithal ve diğer şekillerden, sağlanmakta olan ilaçların yerli olarak yapılması olanakları araştırılacaktır.

10. Kimsesiz ve güçsüz yaşlı yurttaşların insanlık onuruna yaraşır bir biçimde yaşamlarını sürdürebilmelerine olanak sağlayacak önlemler Plân döneminde alınacak ve bu kapsama girebilecek yurttaşların ülke düzeyinde saptanmasına çalışılarak mevcut örgütler yanında gerekli yeni örgütlerin oluşturulmasına gidilecek ve bu örgütlerin yeterli bir biçimde hizmet görmeleri sağlanacaktır.

VIII. Devletin Yatırım Harcamaları :

Plân döneminde, öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesi için yapılacak yatırımlar Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo : 3

Yatırımlar	Milyon TL.	Milyon TL.
1. Koruyucu Hekimlik Hizmetleri		8.0
a. Sıtma savaş projesi	5.0	
b. Diğer bulaşıcı hastalıklar (verem, kolera v.s.)	1.0	
c. Talassemiya Projesi	2.0	
2. Tedavi edici Hekimlik Hizmetleri		7.0
a. Mağusa Hastahanesi ve diğer sağlık merkezlerine ilâve servis	2.0	
b. Akıl sağlığı merkezi inşaatına katkı	5.0	
3. Majestral İlaç İmalât Projesi		2.0
4. Hastabakıcılık Ebelik Okulu		3.5
5. Oksijen İmalât Projesi		1.7
TOPLAM :		22.2

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM

I. Mevcut Durum :

Kıbrıs Türk Federe Devletinin mevcut eğitim sistemi birbirini tamamlayan örgün ve yaygın eğitim gibi iki ana bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi; temel eğitim, ortaöğretim ve yüksek öğretimi kapsar. Yaygın eğitim ise, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim etkinliklerinin tümünden oluşmaktadır.

1. Örgün Eğitim :

Örgün eğitim, belirli yaş dilimlerindeki çağ nüfusuna nitelik kazandırmak veya onları üst öğrenime hazırlamak amacıyla verilen okul içi eğitimidir.

(a) Okul Öncesi Eğitim :

Okul öncesi eğitim 4 - 6 yaş grubunu kapsayan eğitimidir. 1977 - 78 öğretim yılında bu yaş grubundan 585 öğrenci, 19 öğretmen ile Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı 6 ana okulunda öğrenim görmüştür. Bu dönemde etkinlikte bulunan özel ana okulu sayısı 18 olup bu okullarda 510 öğrenci öğrenim görmüştür. Bu yaş grubundaki nüfusun %13.2'si öğretim kapsamına alınmıştır

Tablo :1

Anaokulu Sayısı, Öğrenci, Öğretmen ve Okullaşma Durumu (1977 - 78)

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Öğretmen Oranı	Okullaşma Oranı %
Devlet Anaokulları	6	585	19	30.7)	13.2
Özel Anaokulları	18	510	18	28.3)	
Toplam :	24	1095	37	29.5	13.2

(b) Temel Eğitim I. Kademe (İlkokullar) :

7 - 12 yaş grubunu kapsayan temel eğitimin I. kademesinde 1977 - 78 öğretim yılında 174 ilkokulda 18220 öğrenci, 608 öğretmen ile öğrenim görmüştür. Bu dönemde çağ nüfusunun %98'i kapsanmış ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı da 30 civarında olmuştur (Tablo : 2).

Tablo : 2

İlkokulların Sayı, Öğrenci, Öğretmen ve Okullaşma Durumu (1977 - 78)

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Öğretmen Oranı	Okullaşma Oranı (%)
İlkokullar	174	18,220	608	30	98

Kaynak : Eğitim ve Kültür Bakanlığı.

Bu kademedeki öğrencilerin %60'ının kırsal kesimde olmasına karşın mevcut ilköğretim kadrosunun ancak %48'i bu kesimde görev yapmaktadır. Okullardaki ders araç ve gereçleri ile diğer fizik olanaklar bakımından da kır ve kent temel eğitim kurumları arasında kırsal kesim aleyhine farklılıklar vardır.

(c) Temel Eğitim II. Kademe (Ortaokullar) :

13 - 15 yaş grubunu kapsayan 12'si Temel Eğitime, 10'u da Liselere bağlı 22 ortaokulda, 1977 - 78 öğretim yılında toplam olarak 6895 öğrenci öğrenim görmüştür. Bu okullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 20 civarındadır. Bu yaş grubunda okullaşma oranı %65 civarında olmuştur. (Tablo : 3).

Tablo : 3

Ortaokulların Sayı, Öğrenci, Öğretmen ve Okullaşma Durumu (1977 - 78)

	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Öğretmen Oranı	Okullaşma Oranı (%)
Ortaokullar	22	6895	344 *	20	65

Kaynak : Eğitim ve Kültür Bakanlığı.

(d) Ortaöğretim

(i) Genel Ortaöğretim (Genel Liseler) :

16 - 18 yaş grubundan 3,667 öğrenci, 1977 - 78 öğretim yılında 10 lisede öğrenim görmüş ve çağ nüfusunun %34'ü kapsanmıştır (Tablo : 4).

* Bir kısım öğretmenler hem ortaokullarda hem de liselerde öğretim yapmaktadır.

Tablo : 4

Genel Liselerin Sayı, Öğrenci, Öğretmen ve Okullaşma Durumu (1977 - 78)

	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci/ Öğretmen Oranı	Okullaşma Oranı (%)
Genel Liseler	10	3667	183 *	20	34

(ii) Örgün Mesleki - Teknik Eğitim :

16 - 18 yaş grubundan 1160 öğrenci 1977 - 78 Öğretim yılında beşi Eğitim ve Kültür, ikisi Turizm ve Tanıtma, biri Çalışma, Sosyal İşler ve Sağlık ve biri de Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığına bağlı 9 mesleki teknik okulda öğrenim görmüş ve çağ nüfusunun %11'i kapsanmıştır (Tablo 5).

Tablo : 5

Örgün Mesleki - Teknik Eğitimde Okul Sayısı, Öğrenci ve Okullaşma Durumu (1977 - 78)

	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)
Mesleki Teknik Okul	9	1160	11

(e) Yüksek Öğretim :

(i) Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin tek lise üstü eğitim kurumu 3 yıl süreli Öğretmen Koleji olup tüm lise üstü eğitim gereksinmelerini karşılayamaması nedeniyle öğrencilerimiz başta Türkiye olmak üzere yurt dışına gitmektedirler. 1977-78 öğretim yılında 19-22 yaş grubundan 67 kişi öğretmen kolejinde ve 2359 kişi de yurt dışında yüksek öğrenimini sürdürmüş ve çağ nüfusunun %22'sini kapsamıştır (Tablo 6).

Tablo : 6

Yüksek Öğretimde Öğrenci Sayısı ve Okullaşma Durumu (1977 - 78)

	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)
Yüksek Öğretim	2426	22

(f) Özel Eğitim :

Özel Eğitime gereksinimi bulunan kişileri eğitmek amacıyla kurulan Sağır ve Dilsizler Okulunda 1977 - 78 döneminde 15 öğrenci 5 öğretmen ile öğrenim görmüştür.

* Bir kısım öğretmenler hem liselerde hem de ortaokullarda görev yapmaktadır.

2. Yaygın Eğitim :

Yaygın eğitim, yetişkinlere okuma yazma öğretmek, temel bilgiler vermek, devam ettikleri son öğretim kademesinde edindikleri bilgi ve becerileri geliştirmek amacıyla uygulanan okul dışı eğitimidir. 1977 - 78 öğretim yılında etkinlik gösteren yaygın eğitim kurumlarının sayı, öğrenci ve öğretim süresi Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo : 7

Yaygın Eğitim Kurumlarının Sayı ve Öğrenci Durumu (1977 - 78)

Eğitim Kurumunun İsmi	Kurum Sayısı	Öğrenci Sayısı	Eğitim Süresi
Pratik Kız Sanat Okulu	6	404	2 yıl
Köy Kadın Kursları	34	541	2 yıl
Dil ve Ticaret Gece Enstitüsü	3	930	1 yıl
Endüstriyel Eğitim ve Verimlilik Merkezi	1	30	2- 3 aylık kurs
TOPLAM	44	1905	—

II. Sorunlar :

1. Kadının büyük ölçüde çalışma hayatına katılması ile kreş ve anaokullarına olan gereksinme geniş ölçüde artmakta ve bu alanda etkinliklerini sürdüren özel anaokulları da etkin bir denetimden yoksun bulunmaktadır.

2. Okulların ders, araç ve gereçleri özellikle yeni eğitim sisteminin gerekleri dikkate alındığında yetersiz kalmaktadır.

3. Temel eğitimde uygulamalı derslerle rehberlik hizmetlerinin yetersiz olması bu kademedeki etkinlikleri olumsuz yönde etkilemektedir.

4. Genel ortaöğretimde eğitimin klâsik niteliği ve özellikle kalkınmaya hizmet etme gücündeki yetersizlik, üzerinde titizlikle durulması gereken bir sorundur.

5. Mesleki - teknik eğitimde gereksinme duyulan öğretmen, araç ve gereç tam olarak karşılanamamakta ve uygulanan programlar da ekonomimizin gereksinme duyduğu insangücünü tam olarak karşılayamamaktadır.

6. Mesleki teknik eğitimi tamamlayan öğrencilerin piyasada izlenmemesi ve güvenilir bir işe yerleştirme sisteminin bulunmayışı bu okullara akışı olumsuz yönde etkilemektedir.

7. Orta öğretimdeki öğrencilerin %75'inin genel liselere kayması ve yüksek öğrenime gitmek için büyük bir eğilim içinde olması ayrıca, yüksek öğrenimdeki öğrenci sayısının ekonomimizin istihdam kapasitesini aşmakta olması önemli bir sorun haline gelmiştir.

III. Amaçlar :

Genel Kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitimin amacı tüm yurttaşlara ortak temel eğitim sağlamak ve uzun dönemli kalkınma hedeflerini gerçekleştirecek nitelik ve nicelikteki insangücünü yetiştirmektir.

IV. İlkeler :

1. Eğitime, mevcut bilgi, beceri ve gelenekleri aktaran bir süreçten çok, toplumun yapısını değiştiren, topluma ve bireye daha iyi bir yaşama düzeyi sağlayan dinamik bir sosyal güç olarak bakılacaktır.

2. Eğitim sistemimizin büyüklüğü, yapısı ve kapsam üretim sistemi ve insangücü gereksinmesine göre ve yurttaşları sosyal ve kültürel alanda Atatürk ilkeleri ve milli gereklere uygun olarak yetiştirecek şekilde düzenlenecektir.

3. Eğitim, bir bütün ve devamlı bir süreç olarak ele alınacak ; bundan özgün ve yaygın eğitim sistemleri arasındaki bütünlük ve üretim sürecinde bulunan kişilerin bilgilerinin yenilenmesi şeklindeki eğitim sürekliliği ilkesi anlaşılacaktır.

4. Eğitim sistemimiz, ülke çapında insangücü gereksinmesine göre düzenlenecek ve yetenekli ve dar gelirli kişilerin eğitimden yararlanmalarında sosyal adalet ve fırsat eşitliği olanaklarına kavuşturulması gözetilecektir. Özellikle uygulamaya dönük eğitim programlarının düzenlenmesinde yakın çevre koşulları dikkate alınacaktır.

V. Hedefler :

1. Ana okullarının yaygınlaştırılması ve etkin bir denetim altında geliştirilmesi sağlanacaktır.

2. Temel eğitim, çağ nüfusunun %100'ünü kapsayacak şekilde düzenlenecektir.

3. Temel Eğitim, okuma yazma ve yurttaşlık eğitimi yanında, bu kademeyi bitirenlerin üretim sürecinde yararlanacakları çevrenin ekonomik hayatına dönük meslek ve beceri programları ile desteklenecektir.

4. Toplumumuzda özel eğitime gereksinimi olan kişiler belirlenerek gerekli eğitim olanakları geliştirilecektir.

5. Ortaöğretimde, çağ nüfusunun %80'i kapsanacak ve mesleki - teknik eğitime ağırlık verilerek bugün ortaöğretimdeki öğrencilerin %25'ini kapsayan

bu okulların Plân dönemi sonunda ortaöğretimdeki nüfusun %50'sini kapsamına çalışılacaktır.

6. Genel liselerle, mesleki teknik okulların ilk yıllarında aynı oranda kültür programları uygulanarak, birinci yıl sonunda yapılan seçme yanlışlıklarını düzeltmek için okullar arasında yatay geçişlere olanak verilecektir. Ancak bu geçişlerin insangücü plânlarını bozacak düzeye yükseltilmesinden kaçınılacaktır.

7. Sosyal ve ekonomik kalkınmanın gereksindiği üst düzeyde uygulayıcı insangücü ve bilimsel araştırma alanları için araştırmacı, eğitici, üretim ve hizmet süreci için yönetici yetiştirilmesi amacıyla gereken düzenlemeler yapılacak ve yüksek öğretim kurumları açılacaktır.

8. Yaygın eğitim, örgün eğitimde kısa sürede yetiştirilemeyen ve ekonomik kalkınmanın süratle gerektirdiği insangücünü yetiştirmek üzere ve örgün eğitimle bir bütünlük sağlayacak biçimde düzenlenecek, örgün eğitim dışı kalmış kişilere beceri kazandıracak tek seçenek olarak üzerinde önemle durulacaktır.

9. Temel eğitimin tümünü bitirip bir üst öğrenime devam edemeyen kişiler için çeşitli sürelerde ve modüler biçimde düzenlenen pratik sanat, tarım, turizm, sağlık, ticaret ve endüstri okulları geliştirilip sözkonusu sektörlerin gereksindiği insangücünü karşılayacak düzeye getirilecektir. Üretim içinde de iş öncesi ve iş başında eğitim bu okullara paralel olarak geliştirilecektir.

10. Sözkonusu pratik okulların çeşitli modüllerini bitiren öğrencilerden başarılı olanlar örgün mesleki teknik okullara geçebilecekleri gibi, doğrudan mesleki teknik okullara girip de başarılı olamayan öğrencilerin pratik mesleki teknik okullara girmesi sağlanacaktır.

11. Toplumumuzda gereksinme duyulan din görevlilerinin de Müftülükçe yapılacak düzenlemelerle yetiştirilmesine çalışılacaktır.

12. Örgün ve yaygın eğitimin tümü arasında işbirliği ve geçişimi sağlayacak bir örgütlemeye gidilecektir.

VI. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler :

1. Eğitim sistemi, en alt kademelerinden itibaren tüm fertlere Plân hedeflerinin gerektirdiği becerileri kazandırarak çalışma hayatına katabilecek bir yapıya kavuşturulacak, eğitimle üretim arasında tam bir ilişki kurularak çeşitli aşamalarda üretim sisteminin gerektirdiği teknoloji uygulayan ve teknolojiyi ülke koşullarına uyduran veya üreten araştırmacı elemanlar yetiştirilecektir.

2. Eğitim kademelerini bitirenlerin üretim süreci ve çalışma hayatında istihdam durumları devamlı olarak izlenecek, bu kesimdeki gereksinmelere göre eğitim sistemi dinamik bir biçimde geliştirilerek, eğitimde değişen şartlara uyabilecek esneklik sağlanacaktır.

3. Bütün eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi için öğretim program ve yöntemlerinin devamlı olarak yenilikleri yansıtıcı yönde geliştirilmesi, eğitim araçlarının uluslararası standartlara uygun sayı ve nitelikte sağlanması, öğrenci/öğretmen ve öğrenci/derslik oranlarının modern standartlara ulaştırılması için yeterli sayıda öğretmen yetiştirilecek ve gerekli fiziki yatırım gerçekleştirilecektir.

4. Tüm eğitim örgütlerinin, öngörülen dönemde eğitim gelişmelerini etkili olarak uygulayacak biçimde yeniden düzenlenmeleri sağlanacaktır. Eğitim örgütünde yapılacak yeniden düzenlemeler, araştırma - geliştirme temeline dayanan,

devamlı olarak yenilikleri izleme ve ülke koşullarına uyanları seçip uygulamaya geçirme çabaları olarak ele alınacaktır.

5. Eğitim yatırımlarından umulan yararın elde edilebilmesi için eğitim yapılarında her kademede ülke koşullarına uygun içerik, ölçek, alan, kullanım ve maliyet standartları geliştirilecek ve Plân döneminde uygulamaya konulacaktır.

6. Ortaöğretim kurumlarında yabancı dil eğitimine büyük ağırlık verilecektir.

7. Ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin yüksek öğrenimlerini yabancı ülkelerde devam ettirebilmeleri için gereken temel sınavlara hazırlama olanağı sağlanacaktır.

VII. Devletin Kalkınma Harcamaları (1978 - 82) :

A. 1) Temel eğitim I. Kademe	(Bina + araç - gereç)	13,757,680 TL
2) Temel Eğitim II. Kademe	(" " ")	36,756,000 TL
3) Genel Liseler	(" " ")	7,351,920 TL
4) Ticaret Okulları	(" " ")	6,715,800 TL
5) Turizm Okulları	(" " ")	4,788,000 TL
6) Tarım Okulları	(" " ")	4,788,000 TL
7) Teknik Eğitim (Orta Öğretim seviyesinde)	(" " ")	21,332,800 TL
8) Diğer Mesleki Okullar	(" " ")	2,382,000 TL
TOPLAM		97,872,200 TL
B. Yüksek Teknoloji Enstitüsü		40,000,000 TL
GENEL TOPLAM		<u>137,872,200 TL</u>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR, GENÇLİK VE SPOR

I. Kültür :

1. Mevcut Durum :

Kıbrıs Türklüğünün adadaki çetin yaşamı içinde şekillenen ulusal kültürü, halkımız yaşamında büyük sosyo-ekonomik değişimlerin yer almakta olduğu ve çok yönlü güçlerle yeni özellikler kazanan yapı içerisinde yeni bir senteze muhtaç bulunmaktadır.

Plân dönemi içerisinde görev, tüm araçlar kullanılarak Kıbrıs Türk Federe Devletinde yeni ve dinamik ulusal Türk toplumu kültür birliğini sosyal yapıya güç sağlayıcı şekilde oluşturmaktır.

2. Amaç :

Kıbrıs Türk Federe Devletinde yeni bir uygarlığın yaratılmasına temel olacak bir kültür birliğinin oluşturulup geliştirilmesidir.

3. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler :

(a) Sanatçı ve yapımcıların yetişmelerini, yeteneklerini ortaya koyma larını sağlayacak eğitim olanakları ve araçlar geliştirilcektir.

(b) Boş zamanları değerlendirmenin yapıcı ve yaratıcı sanat ve kültür etkinliklerine yöneltilmesi okul çağından başlayarak özel programlarla özendirilecektir.

(c) Devlet arşiv sisteminin yeniden düzenlenmesi, düzenlemeleri yapacak personelin yetiştirilmesi, özellikle eski belgelerin doğru olarak okunmasını sağlamak için özel ve süratli bir programın düzenlenmesi sağlanacaktır. Bu düzenlemelerin yapılabilmesi için gerekli mevzuat hazırlanacaktır.

(d) Tarihsel anıtları, sanat eserlerini ve diğer kültür kalıntılarını koruma ve geliştirme yolları bulunarak bunların yok olması, yıkımı ve yurt dışına kaçırılması önlenecektir.

(e) Müzeciliğimiz ziyaret müzeciliği biçiminden kurtarılarak araştırma, envanter ve inceleme yapılmasına olanak veren bilimsel bir yapıya kavuşturulacaktır.

(f) Ulusal kültürümüzü zaman süreci içinde oluşturan ve bölgesel özellikleri yansıtan folklor ürünlerinin evrensel kültür bütünü içinde devamını sağlamak, değerlendirmek, geliştirmek, tanıtmak, yok olmalarını önlemek amacıyla gerekli çalışmalar yapılacaktır.

(g) Kitle haberleşme araçlarının yaygınlaştırılması sağlanacak, radyo ve televizyondaki eğitici programların yanısıra kültür ve sanat programlarına da önem verilecektir.

(h) Kütüphanelerimizin bilgi birikimi, akımı ve bibliyografik tanıtım merkezleri olarak çağdaş kütüphaneciliğin gereklerine uygun bir statüye kavuşması için olanaklar sağlanacaktır.

(i) Tiyatroların yaygınlaştırılması, eğitici ve öğretici eserler sunması sağlanacaktır.

(i) Uluslararası kültür etkinliklerine katılmak ve bu tür etkinlikler düzenlemek için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

(j) Kültür ve sanat alanındaki çalışmaları yürütmekten sorumlu çeşitli kuruluşlar arasında, kültür etkinlikleri ve araçları ile ilgili politikalar ışığında işbirliği sağlanacaktır.

II. Gençlik :

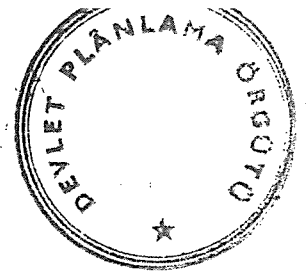
1. Mevcut Durum :

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin sosyal, ekonomik ve kültürel bünyeye yansımaları günümüzde daha büyük bir hızla gerçekleşmektedir. Bu yansımada, daha çok toplumların psikolojik, biyolojik ve sosyal açıdan en duyarlı kesimi olan gençleri etkilemektedir.

Bu nedenle, gençlerin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal sorunların, gençliğe yönelik eğitim, rehberlik, sağlık, çalışma, eğlenme ve dinlenme, spor ve sosyal refah hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılması yoluyla çözümlenmesi gereklidir.

2. Alınacak Önlemler :

Gençlik sorunlarını yaratan bireysel ve sosyal etkenler incelenerek saptanacak ve çözüm yolları, sorunların bütününe kapsayan bir yaklaşım içinde ele alınacaktır.

III. SPOR :

1. Mevcut Durum :

Sosyal ve ekonomik kalkınmanın temel unsuru olan insangücünün beden ve ruh sağlığını geliştirmede spor büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, spor yapabilecek yaşta kişileri seyirci olmak durumundan kurtararak aktif olarak spor yapmalarını sağlamak gerekmektedir. Bu amaçla, başta spor kulüpleri olmak üzere çeşitli kuruluşlar yüzme, bisiklet, güreş, cimmastik v.b. alanlarda etkinliklerini sınırlı olanaklar içinde sürdürmektedir.

2. Alınacak Önlemler :

(a) Beden Eğitimi ve Spor Yasası tam olarak hayata konulacaktır.

(b) Her türlü spor araç ve gereçlerinin yapımına ve dengeli dağılımının sağlanmasına çalışılacaktır.

(c) Spor tesislerinin yapımında, çok yönlü kullanım esas alınacak, mevcut spor tesislerinden daha geniş halk kitlelerinin, amatör sporcuların ve öğrencilerin yararlanması sağlanacaktır.

(d) Sporla ilgili kulüplerin etkinliklerini daha çok yönlüleştirici ve artırıcı önlemler alınacak ve bu kulüpler sosyal ve kültürel alanlarda da çalışmalar yapmaya özendirilecektir.

3. Devletin Kalkınma Harcamaları :

Spor tesisleri yapım ve onarımı için 15.0 milyon TL.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK

I. MEVCUT DURUM :

1. İstihdam :

Gelişmekte olan ülkelerin temel çabalarının başında sınırlı kaynaklarını etkin biçimde kullanmak, çalışanların çalışma koşullarını iyileştirmek ve onların verimli çalışmalarını sağlamak gelmektedir. Ülkemiz ekonomisine de bu açıdan bakacak olursak henüz istenilen düzeye gelinemediği rahatlıkla görülmektedir. Özellikle tarım sektöründe gizli işsizliğin, yoğunlaşmakta olduğu ve açık işsizliğin de artarak bir kısım işçilerimizin çalışmak üzere yurt dışına çıktığı görülmektedir.

Planlı döneme girişte, ülkemizde 45,000 dolayında fiilen çalışan nüfus olup bunun %68.2'si erkek ve %31.8'i kadındır. İstihdam açısından en yoğun nüfus tarım ve hizmetler sektöründedir. Bunların %10.8'lik bir payla sanayi sektörü izlemektedir. Sanayi, inşaat, ticaret ve ulaştırma hizmetleri geçmişe oranla büyük ölçüde istihdam yaratmaktadır (Tablo : 1).

Tablo : 1

Çalışan Nüfusun Cinsiyet ve Sektörlere Göre Dağılımı (1977)

İktisadi Faaliyet Kolu	Erkek	Kadın	Toplam	Çalışan Nüfusa Oranı (%)
Tarım	10,278	8,539	18,817	42.0
Sanayi	2,761	2,057	4,818	10.8
İnşaat, Bayındırlık	2,318	42	2,360	5.5
Toptan ve perakente ticaret, lokanta ve oteller	2,502	524	3,026	6.7
Ulaştırma, haberleşme, depolama	1,717	121	1,838	4.1
Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumların yardımcı iş hizmetleri	562	247	809	1.8
Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler	10,123	2,478	12,601	28.1
Diğer Faaliyetler	450	76	526	1.2
Genel Toplam	30,711	14,084	44,795	100.0

Kaynak : Devlet Plânlama Örgütü - İstatistik ve Araştırma Dairesi

2. Nüfus :

1977 yılı tahminlerine göre nüfus 145,000 dolaylarındadır. Çalışabilir nüfusun da 89,600 olduğu hesaplanmıştır (Tablo : 2).

Tablo : 2 Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (1977)

Yaş Grupları	Nüfus
0 — 14	42,100
15 — 64	89,600
65 —	13,300
TOPLAM	145,000

Kalkınmanın bir ölçüsü olarak kabul edilen gelir artışı, artan gelirin kullanış şekli ve kişi başına dağılımı nüfus artış hızı ile ilişkilidir. Bu nedenle, ekonominin gereksinme duyduğu nicelik ve nitelikteki insangücünü verebilecek bir nüfus yapısı oluşturmak ve nüfus artış hızı ile ekonomik gelişme arasındaki dengeyi korumak kaçınılmazdır.

Plân döneminde öngörülen yatırımların ve diğer gelişmelerin gerçekleşmesiyle tarım sektöründeki gizli işsizlerle diğer açık işsizlerin büyük ölçüde istihdam olanaklarına kavuşturulmaları beklenmektedir.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde nüfusun %51.28'i kentlerde, %48.72'si de kırsal kesimde yerleşmiş bulunmaktadır (Belediyesi olan yerleşim birimleri kent kabul edilmiştir.).

3. Sosyal Güvenlik :

Sosyal güvenlik, bir ülke halkının bugünü ve yarınına güven altına almayı amaçlayan ve birbirleri arasında sıkı bir birlik ve uyum kurulmuş olan bir sistemler bütünü olarak tanımlanmakta ve bu sistemler bütünü içinde sosyal sigortalar, sosyal yardım ve benzeri sosyal hizmetler birbirini tamamlayan yöntemler olarak kabul edilmektedir.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde de çalışanların sosyal güvenliğini sağlamak üzere emeklilik müessesesi İhtiyat Sandığı ile Sosyal Sigortalar Kurumu oluşturulmuştur. Bu kuruluşlar, çalışma hayatında karşılaşılan iş kazası, meslek hastalığı gibi mesleki ; hastalık ; analık, malüllük, yaşlılık, ölüm gibi sosyal ; ve işsizlik gibi ekonomik risklere karşı hazırlıklı olmak suretiyle çalışanın ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geleceğini güvence altına almaya çalışmaktadır.

Ülkemizde tüm çalışanlar sosyal sigortalar kapsamı içerisindedir. Ancak, işverenin yanında ücretsiz çalışan eşi, anası, babası veya 18 yaşından büyük çocukları ev hizmetlerinde çalışanlar ve emeklilik hakkı olan kamu görevlilerinin Sosyal Sigortalar kapsamına alınması kendi isteklerine bırakılmıştır. Uygulanan Sosyal Sigortalar Yasası uyarınca, zorunlu askerliğini yapanlar, ceza ve ıslah evlerinde çalıştırılıp da kendilerine ücret ödenmeyen hükümlüler ve sağlık kuruluşlarında işe alıştırılmakta olan hasta ve malüller sigorta kapsamı dışında kalmaktadır.

4. Sosyal Yardım ve Benzeri Sosyal Hizmetler :

(a) Sosyal Yardımlar :

Çeşitli nedenlerle ihtiyaçlı duruma düşen yurttaşlara geçici veya sürekli sosyal yardımlar yapılmaktadır. 1974 Barış Harekâtı sonrasında bu kişilerin sayıları büyük ölçüde artmış, ancak sürekli rehabilitasyon çalışmalarıyla birçok kişinin kendi kendine yeterli duruma gelmesi sağlanmıştır.

(b) Çocuk Bakımı ve Suçlu Çocukların Rehabilitasyonu :

Bakım ve gözetim gereksinimi olan kimsesiz çocukların yetiştirilmesi, suçlu çocukların bakımı ve suç işleme eğilimlerinin ortadan kaldırılması, bireysel ve ailevi sosyo-ekonomik sorunların çözümlenmesi gibi etkinlikler Devlet tarafından sürdürülmektedir. Bu amaçla çocuk yuvaları ve yurtlar oluşturulmuş olup çocuklara çeşitli meslek dallarına yönelme konularında eğitim de yaptırılmaktadır.

(c) Kreşler :

Çağımız gereği çalışma hayatına atılan kadınların sayılarının artması kreş gereksinmesini de beraberinde getirmektedir. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı 75 kişi kapasiteli bir kreş bulunmaktadır. Özel kreş sayısı ise üçü geçmemektedir. Toplam kapasiteleri 130'u geçmeyen bu kreşlerin tüm toplumun gereksinmesini karşılaması olanaksızdır. Ayrıca bu kuruluşlar sıkı bir denetimden de yoksundurlar. (Tablo: 3)

Tablo : 3 Kreşler, Kreşlerdeki Çocuk Sayısı ve Kapasiteleri (1977)

Kazalar	Kuruluşun İsmi	Çocuk Sayısı	Kapasite
Lefkoşa	(1) Lefkoşa Çocuk Esirgeme Kurumu Kreş ve Gündüz Bakımevi	60	75
	(2) Gündüz Çocuk Bakımevi	9	15
	(3) Yumurcak Gündüz Bakımevi	10	20
Gazi Mağusa	Gündüz Bakımevi	17	20
Toplam		96	130

5. Endüstriyel Eğitim ve Verimlilik :

Kamu ve özel sektör sanayi kollarında ve işyerlerinde üretim ve kalitenin artırılması, yönetimin etkinleştirilmesi ve sanayide ivedilikle gereksinme duyulan becerilerin kazandırılması amacıyla Endüstriyel Eğitim ve Verimlilik Merkezi oluşturulmuş olup bugüne kadar çeşitli iş kollarında kurslar düzenlenmiş ve birçok kişi eğitilmiştir. Verimlilik alanındaki çalışmaların hızlandırılması için de ön çalışmalar yapılmış olup gereken düzenlemeler yapılmaktadır.

II. SORUNLAR :

1. Gerek kamu gerekse özel sektördeki işyerlerinde verimlilik konusunda yetersizliklerin bulunması ve istenilen nitelikte insan gücü sağlanmasında güçlük çekilmesi ;
2. Çalışma hayatını düzenleyen mevzuatın günün koşullarına göre yetersiz oluşu ;
3. Özellikle tarım kesimindeki işverenlerin kendilerini ve yanlarında çalıştırdıkları kişileri sosyal sigorta kapsamına almadıkları isteksizliklerinin Sosyal Sigortalar Yasasını uygulamada tikanıklık yaratması ;
4. Çocuk ve aile refahını sağlamağa çalışan yurt, yuva v.b kuruluşların sayı ve kapasite olarak yetersiz oluşu ;
5. Toplumun büyük bir gereksinimi olan kreşlerin henüz istenilen sayı ve kapasiteye ulaşmaması ve mevcutların da etkin bir denetimden yoksun olması ;
6. Toplumumuzdaki yaşlılar grubunun da beslenme, barınma, sağlık v.b. yönlerden oldukça yoğun sorunları olması ve bu sorunların henüz tam anlamıyla giderilememesi.

III. AMAÇLAR :

Çalışmak isteyen her ferdi istihdam olanağına kavuşturmak ; çalışma koşullarını çağımız anlayışına uygun, sağlıklı ve güvenli bir düzeye çıkarmak, işletmelerde verimliliği artırmak ; sosyal adalete dayalı gelir dağılımını gerçekleştirmek ve çeşitli sosyal risklere karşı bireylerin geleceğini güvence altına almaktadır.

IV. İLKELER :

1. İktisadi gelişmenin içinde bulunduğu koşullar dikkate alınarak insan gücünün sayı ve niteliği ile sektörler arasındaki dağılımının dengeli olması gözetilecektir.
2. Çalışanların çalışma koşullarının iyileştirilmesi ile işyerlerindeki verimliliğin artırılması sağlanacaktır.
3. Sosyal hizmet ve sosyal yardım programlarında devletin sorumluluğu yanında bu amaçla kurulan gönüllü kuruluşların da etkin bir şekilde ve eşgüdüm içerisinde yönlendirilmesi sağlanacaktır.
4. Sosyal hizmet götürme alanında etkinlik gösterecek gönüllü kuruluşların kaynak oluşturabilmesi için devlet yardımcı olacak ve kaynakların kullanımını denetim altında bulunduracaktır.

5. Ülkemiz açısından boş zamanın değerlendirilmesine ilişkin etkinlikler, üretime katılma, eğitim eksikliğini tamamlama, sosyal bilinçlenme ve bireylerin girişkenliğini sağlayacak yönde düzenlenecek ve sosyal güvenlik sistemi içinde yer alacaktır.

6. Sosyal yardımdan yararlanmada; çalışma yaşından önce ve sonrasında yaşama, özürlü olma, bir gelirden yoksun olma, kişiye bakacak kimsenin bulunmaması gibi kriterler esas alınacaktır.

V. HEDEFLER :

1. Ekonomide sağlıklı bir işveren işçi ilişkisini sağlamak amacıyla bu ilişkileri zamanımız koşullarına göre düzenleyecek mevzuat çalışmaları başlatılıp sonuçlandırılacaktır.

2. Özgür ve demokratik sendikalizm esas olmak üzere Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin içinde bulunduğu siyasal ve ekonomik koşullar dikkate alınarak işçi ve işveren kesimleri arasında Plân dönemi içinde geçerli olacak bir barış anlaşması yapılmasına çalışılacaktır.

3. İnsangücünün sayı ve nitelik durumu açıklıkla ortaya konacak ve ekonominin insangücü gereksinmesi saptanarak ivedilikle giderilmesi için ilgili kuruluşlarla eşgüdüm içinde etkin çalışmalar yapılacaktır.

4. İş ve işçi bulma alanındaki çalışmalar, zamanımız koşullarına uygun bir sistem içinde yapılacak ve ülke çapında tüm işsizlerin kayıt yaptırılmaları ve işçi isteyenlerin de bu kuruma başvurmaları sağlanacaktır.

5. İş yerlerindeki çalışma güvenliğini sağlamak için gerekli idari ve yasal önlemler alınacak ve etkin bir denetim sistemi kurulacaktır.

6. İşletmelerin verimliliğini artırmak için gerekli çalışmalar başlatılıp özel sektörün de katkısı sağlanarak etkinlikle sürdürülecektir.

(7) Sosyal güvenliği sağlamak amacıyla oluşturulan kurum ve kuruluşların bir bütün olarak ele alınması ve yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.

8. Sosyal yardım alacakların saptanmasındaki ölçüler zamanımız koşullarına göre yeniden gözden geçirilecek ve bu amaçla yapılan yardımların değer ve miktarı yeterli bir düzeye çıkarılacaktır.

VI. İZLENECEK POLİTİKA VE ALINACAK ÖNLEMLER :

1. Çalışma hayatının düzenli olarak sürdürülebilmesi için devlet, işçi ve işveren kesimlerinin demokratik koşullar altında ve uyum içinde etkinliklerini sürdürmelerini sağlayacaktır.

2. Çalışanların sosyal ve ekonomik gereksinimleri saptanıp ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılarak giderilecektir.

3. İş olanakları sağlanarak toplumda gizli ve açık işsizlik mümkün olan en düşük düzeye indirilecektir.

4. Çalışanların satın alma güçleri devamlı izlenerek asgari ücretler ve hayat pahalılığı günün koşullarına göre ayarlanacak ve vergilendirilmeyen yıllık kazanç miktarı yükseltilecektir.

5. İşçi tasarruflarının değerlendirilmesinde tasarruf sahiplerinin tercihleri ile ekonomik ve sosyal kalkınmamız esas alınacaktır.

6. İşletmelerdeki verimliliğe katkıda bulunmak üzere personelin bilgi ve becerisini artırmak için işbaşında eğitim çalışmaları yapılacaktır.

7. İnsangücünün, gelişen ekonominin gereklerini karşılayabilecek düzeye çıkarılabilmesi için eğitim kurumlarıyla sıkı bir işbirliği ve eşgüdüm sağlanacaktır.

8. Nüfus artış hızı ile kalkınma hızı arasındaki denge dikkatle izlenerek uzun dönemde bu dengenin bozulmaması için ekonomik yatırımlara ağırlık verilecektir.

9. Kimsesiz çocukların bakımı, yetiştirilmesi, eğitimi ve korunması için gerekli sosyal ve ekonomik önlemler alınacaktır.

10. Sosyal Yardıma muhtaç kimselere yapılan maddi yardımlar günün koşulları gözönünde tutularak yeniden belirlenecektir.

ALTINCI KISIM
SOSYAL HİZMETLER VE EKONOMİK FAALİYETLERİN
KONUMU İLE FİZİK PLÂNLAMA

BİRİNCİ BÖLÜM

FİZİK PLÂNLAMA, İSKÂN VE REHABILİTASYON

Kalkınma plânı ülkenin tüm ekonomik ve sosyal amaç ve politikalarını içerdiğinden bunlara aynı paralelde geniş kapsamlı fiziki ve mekânsal boyutları da getirmek amacıyla ülkesel fizik plânın hazırlanması gerekmektedir. İskân ve rehabilitasyonun mevcut durumu, hedef ve politikaları ülkesel fiziki plânla yakından ilişkili olduğundan birlikte ele alınmaları uygun görülmüştür.

I. Ülkesel Fiziki Plân :

Ülkesel Fiziki Plân, “devletin kontrolü altındaki tüm taşınmaz malların kullanım amaç ve biçimleri ile hedeflerinin neler olacağını açıklığa kavuşturulmasıdır. Bu aynı zamanda nüfus, turizm, endüstri, ticaret, ulaşım ağı ve sosyal alt yapıların yoğunlaşacağı yer seçimlerinin yapılmasını; ve sosyal, tarihi, mimari, kültürel ve doğal zenginlikler yönünden yerel özellikler gösteren sahalara saptanmasını” içerir.

1. Mevcut Durum ve Gelişmeler :

Etkinlikle uygulanabilecek ülkesel ölçekte bir Fizik Plânın olmaması nedeniyle mekânsal ve fizik plânlamayı da gerektiren konularda küçük ölçeklerde fiziki plânlar yapılmış ve birçoğu da uygulamaya konulmuştur. Bu çalışmalar arasında :

- (a) Ulaşım ağı ile ilgili çalışmalar :
 - (i) Gazi Mağusa-Güzelyurt çevre yolu projesi.
 - (ii) Lefkoşa-Güzelyurt yolu projesi.
 - (iii) Bahkesir-Ercan Hava Alanı yolu projesi
 - (iv) Lefkoşa-Girne yolu projesi.
- (b) Ercan Hava Limanı Projesi
- (c) Lefkoşa Nazım Plânı :
 - (i) Organize Sanayi Bölgesi Projesi
 - (ii) Ana Arter Projesi
 - (iii) Merkezi Ambarlar Projesi
 - (iv) İdari Merkez Projesi
 - (v) Spor Sitesi Projesi
- (d) Milli Parklar konusunda ülkesel ölçekteki çalışmalar
- (e) Gazi Mağusa Serbest Liman Projesi
- (f) İmar kontrolle ilgili mevzii düzenlemeler.

Bugüne kadar teker teker ele alınan şehir ve bölge plânları kendi içlerinde etkin ve uyumlu olabilmişlerse de, tüm birimlerinin bir sistem için olması gereği gözden uzak tutulmamalıdır. Özetle, kentler teker teker düşünülse bile tüm sistemin özellikleri çerçevesinde de ele alınmaları gerekmektedir. Ülkesel fizik plânın hazırlanması bize bu çerçeveyi verecek ve gerek tüm sistemin gerekse içerdiği birimlerin gelişmesi için izlenecek politika ve tedbirler önerecektir.

Henüz yasal bir çerçeve kazanmamış olmakla birlikte fizik plânların hazırlanıp uygulanmasını sağlayacak bir örgütlenmeye gidilmiş ancak, görevler, etkin bir şekilde yürütülecek kapasiteye ulaşamamıştır. Konu ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

Araştırma safhasında incelenecek konularla ilgili mevcut durum ve beş yıllık dönemde izlenecek politika ve tedbirler aşağıda ele alınmıştır.

(1) Nüfus ve Yerleşme Düzeni :

Ülkedeki mevcut yerleşme düzeni ile ülke nüfusunun kentsel ve kırsal bölgelere göre dağılışı tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo : 1

Mevcut Yerleşme Düzeni ile Nüfusun Kır-Kent Dağılımı

Kazalar	YERLEŞME BÖLGELERİ Belediye sınırları içinde yaşayanlar		Kırsal Alanda Yaşayanlar	Toplam
Lefkoşa	Lefkoşa Belediyesi	25,733	21,944	64,408
	Değirmenlik Belediyesi	1,871		
	Lefke Belediyesi	3,941		
	Güzelyurt Belediyesi	10,919		
	Toplam	42,464		
Gazi Mağusa	G. Mağusa Belediyesi	16,634	34,706	55,996
	Geçitkale Belediyesi	1,288		
	İskele Belediyesi	2,373		
	Tatlısu Belediyesi	995		
	Toplam	21,290		
Girne	Girne Belediyesi	5,840	13,998	24,596
	Alsancak Belediyesi	2,416		
	Lâpta Belediyesi	2,342		
	Toplam	10,598		
Toplam		74,352	70,648	145,000

Yukarıdaki tabloda gösterilen kent-kır ayırımında ölçüt Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin idari bölünüşü kabul edilmiş ve belediyesi olan yerleşme birimlerinin kent olduğu varsayılmıştır. Böylece nüfusun %51.28'i kentsel alanda ve %48.72'si de kırsal bölgede yerleşmiştir.

Lefkoşa, Gazi Mağusa ve Girne birinci derecede hizmet merkezleri ve ticari merkezler olmaları nedeniyle iş olanaklarının en yüksek olduğu şehirlerdir. Kırsal nüfusun da büyük bir çoğunluğunun bu şehirlere bir saatlik bir mesafede bulunmaları temelli göçler yerine günlük göçler oranının yüksek olmasına neden olmaktadır. Bunun ise en büyük yararı yüksek yaşam standardının kırsal bölgelerin büyük bir kısmına yayılmasıdır.

Tarımın makineleşmiş olması kırsal alanlarda tarımla uğraşanların tarımsal üretim için harcadıkları zamanı çok düşük bir düzeye indirmiştir. Kentlerle köyler arasındaki ulaşım olanaklarının yüksek ve zamanın düşük olması kent-köy ilişkileri açısından Kıbrıs'a özgü bazı önemli özellikleri de beraberinde getirmektedir. Şöyleki;

(a) Kırsal alanlarda yerleşmiş ve tarımsal üretimde bulunan işgücü, günlük göçlerle kentlere inip tarım dışı üretimde de bulunabilmektedir.

(b) Kırsal alanda yerleşmiş olan ve günlük göçlerle kentlere inip tarım dışı üretimde bulunan işgücü kırsal alanda tarımsal üretimde de bulunabilmektedir.

Sonuç olarak kırsal alanda yerleşmiş olup, hem tarım hem de tarım dışı veya sadece tarım dışı üretimde yer alan işgücünün kentlerde yerleşmiş olma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Öte taraftan endüstriyel potansiyelin tam kullanımını sağlamak amacıyla da mevcut alt yapıdan azami faydalanmak ve teknik eğitim olanakları ile mevcut teknik işgücü sayısını artırmak gerekmektedir. Bu gereksinmelerin karşılanabilmesi Lefkoşa, Gazi Mağusa, Girne ve Güzelyurt gibi alt yapısı mevcut kentlerde mümkün olacaktır.

(2) İş ve İşgücü :

İş ve işgücü ile ilgili olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik bölümünde gereken bilgiler verilmiştir. Yerleşme düzeninde sağlıklı bir şehirleşmeye ve kademelenmeye önem verilmesi üzerinde durulduğu için, işgücünün bölgeler itibarıyla dağılımı, bu çerçevede içerisinde gerçekleşecektir.

(3) İskân ve Konutlandırma :

Günümüzde dar ve sabit gelirli ailelerin kendi gelirlerine dayanarak konut yapmaları imkânsız görülmektedir.

Ucuz konut gereksinmesinin sürekli olarak arttığını varsayarsak işçi, malzeme ve arazinin ekonomik bir düzeyde kullanımını sağlayarak konut ve arsa fiyatlarının kontrol edilmesi ve ailelerin gelirleri içerisindeki konuta harcadıkları payın düşürülmesi gerekmektedir. Bunun yanında dar gelirli ailelerin de konut yapımına ve konut alımına yardımcı olmak ve Devletin Sosyal Konut yapımına girişmesi gerekmektedir.

Şehirlerdeki arsa spekülasyonunun mevcudiyeti hem konut inşaat sektörünü hem de konut fiyatlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

(4) Ulaşım :

Ülkemiz sınırları dahilindeki ulaşım sistemi tamamen karayollarına dayanmaktadır. Araç cinslerindeki yüzde artış oranları gözden geçirildiği zaman en düşük artış oranını kitle taşıma aracı olan otobüs sayısında olduğu görülmüştür. Gerek şehir içi ve gerekse şehirlerarası en ucuz ulaşım şekli olan otobüs taşımacılığı bizde gelişmemiştir. Bunun nedeni ise bu tip işletmeciliğin örgütlenmeden yoksun bulunmasıdır.

Kent ulaşım sistemlerinde başlıca sorunlar :

- (a) Kent içi ulaşım olanaklarının yetersiz oluşu;
- (b) Trafikğin de beklenen düzeyin üzerinde artarak tıkanıklıklara neden olması;
- (c) Kent ulaşım ağının bakım ve onarım işlerinin düzensiz ve yetersiz oluşu;
- (d) Ulaşım sisteminin, su, kanalizasyon ve elektrik gibi diğer alt yapı sistemleri ile koordine edilmemesi.

Köylerdeki arsa açım işlemlerinde yol ve diğer altyapı maliyetleri de arsa gerçek değerlerini aştığından uygulamada tıkanıklıklar doğmaktadır.

5. İmalât Sanayii, hizmet merkezleri ve turizm konularıyla ilgili mevcut durum ve sorunlar ilgili sektörlerde ele alınmıştır.

2. Sorunlar :

(a) Fizik plânlama ile ilgili çalışmalarını yürütecek ve ülkesel fizik plânın uygulanmasını sağlayacak yasal bir örgütün mevcut olmaması;

(b) Fizik plân çalışmalarını düzenleyen mevzuatın yetersiz oluşu;

(c) Belirli ölçeklerdeki haritaların ve gerekli istatistikî bilgilerin elde olmaması;

(d) Fizik plânları hazırlayacak olan birim ve diğer uygulayıcı birimler arasındaki koordinasyonun yetersiz oluşu;

(e) Arsa spekülasyonu ve inşaat malzeme fiyatlarının hızla artması ve konut maliyetini yükseltip kiraları da süratle artırması.

3. Amaçlar :

Ülkesel Fizik Plânın amacı, ülke düzeyinde hazırlanacak olan büyük ve küçük ölçekteki tüm fiziki plânların kalkınma plânındaki sosyo-ekonomik politika ve tedbirlerle uygunluğunu sağlamak ve bu ana çerçeve içerisinde endüstriyel, tarımsal ve turizm potansiyelini tam kullanmak ve etkin bir ulaştırma sistemi geliştirmektir.

4. İlkeler :

1. Mevcut yapıyı bozmadan nüfusun ve işgücünün dağılımını ve ulaşım sisteminin ne şekilde olacağını gösteren bir yerleşme düzeni gerçekleştirilecektir.

2. Eğitim, sağlık, turizm, çevre koruma, dinlenme ve eğlence gibi ekonomik sosyal ve çevresel gereksinimler karşılanacaktır.

3. Ülkesel düzeyde uygulanacak plânlama standartlarıyla ilgili plân ve politikalar ile büyük ölçekten küçük ölçeğe tüm yerleşim birimleri kapsanacaktır.

4. Ülkesel Fizik Plânda yer alacak kararların ülke kalkınması ile paralellliğini sağlamak amacı ile bu plân, yıllık revizyonlardan geçirilip gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

5. Ülkesel Fizik Plân hazırlanırken birbiri ile yakından ilişkili konuların mevcut durum ve gereksinimleri saptanıp, bu konularla ilgili program ve politikalar da geliştirildikten sonra Ülkesel Fizik Plân'ın taslağı hazırlanacaktır.

6. Ülkesel Fizik Plân hazırlanırken tüm kamu kuruluşları arasında sıkı bir işbirliği ve koordinasyon sağlanması esastır.

5. Hedefler :

(a) Kalkınma plânına fiziki ve mekânsal boyutlar da getirmek amacıyla en büyük ölçekten en küçük ölçeğe inen fizik plânlar hazırlanacaktır.

(b) Yukarıdaki konularla ilgili detaylı inceleme ve araştırma yapılacak ve her konu ile ilgili olarak önerilecek olan politika ve tedbirler değerlendirilerek ülkesel fizik plân hazırlanacaktır.

(c) Yıllık programlarda yer alacak önerilerin ülkesel fizik plâna uygunluğu kontrol edilecektir. Ancak ülkesel fizik plân çalışmaları neticelendirilene kadar bu kontrol mevcut mevzuatla yapılacaktır.

(d) Gerek kamu hizmetlerinin ve gerekse iş ve işgücünün bölgeler itibarıyla dağılımında etkinlik sağlanacaktır.

(e) Mevcut tarımsal, endüstriyel ve turizm potansiyellerinin tam kullanılmasını sağlanacaktır.

(f) Ülkesel Fizik Plân çalışmaları Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının ilk üç yılında tamamlanacaktır.

X (g) Arsa spekülasyonu önlenecektir.

X (h) Toplumun sosyal konut gereksinmesi büyük ölçüde giderilecektir.

6. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler :

(1) Ülkesel Fiziki plânın üç yıl içinde ve en etkin bir biçimde hazırlanmasını sağlamak amacıyla gerekli tüm idari ve mali tedbirler alınacaktır.

(2) Ülkesel Fizik plân hazırlanıp uygulamaya gireceği zamana kadar fizik plânlama ile ilgili uygulamalar Plândaki politika ve önlemler çerçevesinde yapılacaktır.

(3) Ülkesel Fizik Plânın hazırlanması için gerekli araştırmaların sağlıklı olarak yürütülmesinden Bayındırlık İmar ve Ulaştırma Bakanlığı ile Devlet Plânlama Örgütü personeline oluşturulacak bir Koordinasyon Komitesi sorumlu olacaktır.

(4) Ülkesel Fizik Plân hazırlandıktan sonra ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınmasına uygunluğu açısından Devlet Plânlama Örgütüince incelenecektir.

(5) Büyük ölçekten küçük ölçeğe kadar incek olan fizik plânlar hukuki temellere öförtülecektir.

(6) Fizik plânları uygulamakla görevlendirilecek birime gerekli imar kontrol yetkisi de verilecek; ve fiziki plânlamaya açıklık getirecek imar yasaları hazırlanacaktır.

(7) Fiziki plânlamayı yapacak, denetleyecek, izleyecek yasal örgüt ivedilikle oluşturulacaktır.

(8) Yerleşme Düzeni ile ilgili olarak;

(a) Ekonomik faaliyetlerin yaratacağı işgücü talebi kentlerden ve kırsal alanda yerleşmiş bulunan gizli işsizlerden karşılanacak ve önerilen kademelenme ile kentleşme desteklenecektir.

(b) Kamu Hizmet Merkezlerinin kırsal bölgelerde de yeterli düzeyde faaliyet göstermesi sağlanacaktır.

(c) Şehirlerin düzenli olarak gelişmesini sağlamak amacıyla konut inşaatlarının hazırlanacak şehir nazım plânlarına uygun olarak yapılması sağlanacaktır.

(9) İskân ve Konutlandırma ile ilgili olarak :

(a) İskân, Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası etkin bir şekilde uygulanacaktır.

(b) Sosyal Konut Yasası uygulanması için gerekli mali olanaklar sağlanacaktır.

(c) Her derecedeki yerleşim merkezlerinde ileriye dönük nüfus artışları ve nazım plânlarının gerektireceği alanlar da gözönüne alınarak yeterli miktarda arsa ve arsa niteliğindeki arazi sosyal konut ve diğer kamu kullanışları için ayrılarak eşdeğer mal kapsamı dışında bırakılacaktır.

(d) Sosyal konut inşaatlarında standardizasyona gidilecektir.

(e) Arsa spekülasyonunu önleyici yasal düzenlemeler yapılacaktır.

(f) Devlet piyasaya arsa arzedecek ancak bu arsaların tek elde toplanmasını önleyecektir.

(10) Ulaşım ile ilgili olarak :

(a) Trafik akışında etkinliği sağlamak amacıyla öncelikle toplu taşıma işletmeciliği geliştirilecektir.

(b) Şehir merkezleri ve yoğun çalışma bölgelerinde araba parkları için yeterli alan ayrılacaktır.

(c) Yoğun alışveriş merkezi olan bölgeler tamamen yayalara ayrılacak; anayol olmayan bütün yollarda da yaya geçitleri geliştirilecektir.

(d) Kırsal yerleşme birimlerinde arsa açılmasıyla ilgili altyapı yatırımlarında maliyeti düşürücü önlemler alınacaktır.

(e) Kırsal bölgelerin kentlere ulaşım olanakları geliştirilecektir.

(11) İmalât Endüstrisi ile ilgili olarak :

(a) Endüstri üniteleri, şehir merkezlerine yakın sanayi bölgelerinde kurulacaktır. Ancak ham maddesinin sağlanması açısından kırsal yerleşim birimlerinden herhangi birisine yakınlık ve ünitenin orada kurulmasında ekonomik avantaj sözkonusu ise ünitenin o bölgede kurulmasına özen gösterilecektir.

(b) Organize Sanayi bölgelerinde belediye hizmetleri geliştirilecektir.

(c) Halen şehir merkezlerinde hizmet gören küçük işletmelere ucuz işyerleri göstermek suretiyle organize sanayi bölgelerine taşınmaları yapılacaktır.

(12) Hizmet Merkezleri ile ilgili olarak :

(a) Su, Elektrik, telefon, ulaşım ve posta hizmetleri tüm yerleşim bölgelerinde sağlanacaktır.

(b) Ülkesel Fizik plân çerçevesinde eğitim, sağlık v.b. kamu hizmet yapılarının büyüklüğü ve konumu ile ilgili standartlar belirlenecektir.

(13) Turizmle ilgili olarak :

(a) Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin yabancı ülkelerle direkt hava ulaşımı ve haberleşme bağlantısı gerçekleştirilecektir.

(b) Şimdiye kadar hizmete sokulamayan turizm tesisleri gelişen şartlara paralel olarak hizmete sokulacaktır.

(c) Ülkedeki fiziki, tarihi, mimari, kültürel ve doğal özellikleri olan bölgeler saptanacak ve koruma alanı olarak ilân edilecektir.

II. İskân ve Rehabilitasyon :

1. Mevcut Durum ve Gelişmeler :

Barış Harekâtından bugüne dek, Kıbrıs Türk Fëdere Devleti bölgesinde İskân Dairesince gerçekleştirilen konut dağıtımı bölgeler itibarıyla Tablo 2'de görölmektedir.

Tablo : 2

İskân Dairesince yapılan konut dağıtımının bölgeler itibarıyla dağılımı

Yerleşme Yerinin Adı (Bölgesel)	Aile Kişi	Toplam
Lefkoşa	Aile Kişi	2783 10623
Girne	Aile Kişi	5100 18761
Güzelyurt	Aile Kişi	4455 17991
Gazi Mağusa	Aile Kişi	8197 33547
Maltepe	Aile Kişi	1577 7247
Genel Toplam	Aile Kişi	22112 88169

Taşınamayan mallarla ilgili kaynak saptama çalışmaları büyük ölçüde yapılmış; bu kaynaklardan yararlanabilecek saptanarak geçici dağıtım birçok bölgelerde gerçekleştirilmiş ve tüm işlemlerin yasal bir çerçeve içinde yeniden gözden geçirilerek sonuçlandırılması için çalışmalar yoğunlaştırılmıştır. Konut ve arazi çalışmaları sırasıyla tablo 2 ve 3'de yansıtılmaktadır.

Tablo : 3

Yerleşim Yerlerinin durumları ve bölgelere göre dağılımı.
Durumlarına göre yerleşme birimlerinin sayıları

Bölgeler	Kaynak Tespiti Yapılan	Dağıtım Plânı Hazırlanan	Kur'ası Tamamlanan	Yer teslimi Yapılan
Gazi Mağusa	91	84	81	74
Girne	44	37	37	37
Güzelyurt	31	23	23	22
Lefkoşa	29	26	26	24
TOPLAM	195	170	167	157

İlke olarak öngörülen kademeleşme gerek yerleşim gerekse idari bölünüş olarak istenilen oran ve şekilde gerçekleştirilememiştir.

2. Sorunlar :

(a) Yapılacak olan uygulamanın gerektirdiği teknik elemanın sağlanmasında güçlük çekilmektedir.

(b) Geçici uygulamayla yapılan bir kısım tahsislerin yasada öngörülen esaslara ters düşmesi sorunlar yaratmaktadır.

3. Amaçlar

(a) Sosyal ve fiziki alt yapılardan tüm nüfusun yararlanmasını sağlamak ve aynı zamanda ekonomik yatırımları en alt düzeye indirmek.

(b) Yerleştirilenleri, rehabilitasyon açısından zorunlu görülen ancak nüfus yığılması nedeniyle esenlendirmenin zayıf olduğu bölgelerden, kaynakların ve iş olanaklarının fazla olduğu yerlere aktarıp iç iskân düzenlenmesini yapmak.

(c) Oturmaya elverişli konutu olmayan dar ve sabit gelirli Kıbrıs Türk Federe Devleti yurttaşlarını sağlık koşullarına uygun, sağlam ve ucuz birer konut sahibi yapmak,

(d) Olaylar nedeniyle ve gelişen olumsuz koşullar altında geçim olanaklarını yitiren kişileri yeniden üretici duruma getirmek.

4. İlkeler :

(a) Yapılan iskân düzenleme çalışmaları sonucu oluşan yeni yerleşme düzeninin, sosyal ve fiziki alt yapı hizmetlerinden yararlanılarak fonksiyonel kademeleşmenin gerçekleştirilmesi.

(b) Fonksiyonel kademeleşmenin aşağıdaki şekilde sağlanması :

Metropol - Lefkoşa

Birinci Derecede Merkez : Bölge Merkezi (Gazi Mağusa, Girne ve Güzelyurt)

İkinci Derecede Merkez : Köy Kentler (Lefke, Çamlıbel, Malazgirt, Esentepe, Maltepe, Mehmetçik, Değirmenlik, Akdoğan, Geçitkale, Yeni İskele ve Tatlısu).

Üçüncü Derecede Yerleşmeler: Köyler

(c) Olaylar nedeniyle mal varlıklarını ve yaşam olanaklarını kısmen veya tamamen yitiren yurttaşların mevcut kaynaklardan ivedilikle düzenli ve adil bir şekilde yararlandırılması.

5. Hedefler :

(a) Olaylar nedeniyle mal varlığını yitiren tüm yurttaşlar, ülkenin bu amaç için ayrılabilir tüm kaynakları kullanılarak ivedilikle üretim olanaklarına kavuşturulacaktır.

(b) Yerleşmiş nüfusu fazla tedirgin etmeden, ülkedeki istihdam kaynaklarına ve nüfusun insangücü niteliklerine göre iç iskân düzenlemesi sağlanacaktır.

(c) Yapılan çalışmalarda optimum işletme birimleri titizlikle incelenerek belirlenecek ve bu birimlerin oluşturulması veya korunması için gereken yasal ve idari önlemler alınacaktır.

6. İzlenecek Politika ve Alınacak Önlemler :

(a) Mal varlığını yitiren veya mevcut kaynaklardan yararlanma hakkı olan kişilere kaynakların dağıtılmasını düzenleyen yasanın etkinlikle uygulanmasını sağlamak için mevcut idari ve mevzuat boşlukları giderilecektir.

(b) Bu uygulamanın ivedilikle ve etkinlikle sürdürülebilmesi için gerekli örgütsel düzenleme ile teknik eleman gereksinmesi karşılanacaktır.

(c) İç iskân düzenlenmesi sosyal ve mali sorunlar yaratmayacak ve kademeleşmeyi gerçekleştirecek yönde yapılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUM KALKINMASI VE KOOPERATİFÇİLİK

I. TOPLUM KALKINMASI :

1. Mevcut Durum :

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin, geçmişin olumsuz koşullarının oluşturduğu olumsuz sosyal, ekonomik ve siyasal bir yapı üzerinde oluştuğu bilinmektedir. Bunun belirgin niteliği yüzde 70'i göçmen niteliğinde, sosyal ve ekonomik rehabilitasyonu tümüyle sağlanıp, üretim sürecine sokulamamış bir nüfus, sınırlı kaynak ve yönetim deneyi, kurtuluşu izleyen günlerde, doğal olarak, güncel ve insancıl sorunlara anında çözüm bulmak için yapılan uygulamaların yarattığı olumsuz değer yargıları, nüfusun, sorunlarına çözüm bulmak için, her türlü kaynak ve çabayı devletten bekler bir davranış içinde gözükmeleri, tüm kamu işlevlerinin merkezi yönetim kademesinde yoğunlaşması v.b. sorunlar biçiminde ortaya konulabilir.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurtuluşu izleyen günlerin yoğun, çapraşık ve ivedi sorunlarına, o günlerin koşulları içinde başarılı çözümler getirdiğini, kritik ve hareketlilik döneminin yerinin plânlı kalkınma dönemine bıraktığı aşamada tüm kaynakları, kalkınma plânının saptadığı hedefler doğrultusunda ve karşılıklı dayanışma, bütünleşme düzeyini daha da geliştirerek harekete geçirmek, yönetimi, kamu ve özel kesimi, tarım ve tarım dışı kesimlerdeki küçük üretim birimlerini kendilerine düşecek sorumlulukları bilinçli ve bilgili olarak yerine getirir düzeye ulaştırmak gereği "Toplum Kalkınması" programlarının uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

2. Amaçlar :

Bireylerin, küçük yerleşim ve üretim birimlerinin kalkınma çabalarına tüm olanaklarıyla katılmalarını ve elde edilen sonuçlardan sosyal adalet ilkelelerine uygun olarak pay almalarını sağlamak için :

(a) Bireylerin, küçük yerleşim ve üretim birimlerinin davranış ve değer yargılarında kalkınmaya uygun düşecek yönde değişiklikler yaratmak.

(b) Küçük yerleşim birimlerinde, toplumu, ortak sorunlarını saptayan, çözümler arayan, sahip oldukları kaynakları sorunların çözümünde en yüksek oranda kullanan ve kamu kaynaklarıyla bütünleştirebilen düzeye çıkarmak için gerekli eğitim programlarını uygulamak.

(c) Bireyleri ve küçük toplum birimlerini, daha ileri bir üretim ve yaşam düzeyine kavuşma konusunda yalnız isteyen değil, sahip oldukları olanakları da kullanan davranış düzeyine ulaştırmak.

(d) Yerel yönetim birimlerini, kalkınmada, yönetimde daha girişken ve fonksiyonel yapıya kavuşturmak, küçük toplum biriminin gerçek temsilcisi durumuna getirmek.

(e) Köye hizmet götüren kamu örgütleri arasında, gerçek ve verimli bir eşgüdüm sağlamak.

(f) Kamu personelini halkla ilişki kurmadan halk için çalışan değil, halk için halkla beraber çalışan bir davranış düzeyine ulaştırmak.

(g) Kalkınma plânı ve yıllık uygulama programlarının hazırlanmasına, özellikle küçük toplum birimlerinin ve örgütlerinin işlevsel olarak katılımını sağlayacak, plân ve programların halkın gerçek gereksinmelerine cevap verecek boyut ve içerik kazanmasına olanak sağlamak.

(h) Kamu yönetimiyle, küçük toplum birimleri arasındaki iletişim ve ilişki düzeyini geliştirerek, halkla yönetim bütünleşmesinin oluşmasına yardımcı olmak.

3. Politika ve İlkeler :

(a) Küçük toplum ve üretim birimlerinin ekonomik ve sosyal rehabilitasyonlarını ve kalkınmalarını amaçlayan plân ve programların hazırlanmasında ve uygulamaya yansıtılmasında küçük toplum birimlerinin ve örgütlerinin aktif olarak yer almaları ve ulusal plân ve programların hazırlanmasına temel olacak ilk önerilerin köye en yakın yönetim biriminde hazırlanması;

(b) Küçük toplum birimleri ile hizmet götüren kamu ve yerel yönetim birimlerinin çalışmalarının her aşamasında yatay ve dikey eşgüdümün sağlanması;

(c) Küçük üretim birimlerinin sorunlarına çözümler ararken, bireysel düzeyde oluşan ilişkiler biçiminin, giderek ve koşulların elverdiği ölçüde toplumsal ve örgütsel biçime dönüştürülmesi ve merkezi hükümet kademesinde odaklaşan işlevlerin, daha alt düzeydeki yönetim birimlerine devredilmesi;

(d) Gerek sosyal ve ekonomik rehabilitasyon, gerek küçük üretim birimlerinin rasyonelleştirilmesi, sunulan her türlü olanakların insancıl sorunlar dışında kalanlara sunulmasında, anılan işletmelerin sahip oldukları kaynakları harekete geçirici ve girişimlerinin proje disiplinine yönlendirici bir sistemin oluşturulması ve uygulamaya yansıtılması ve örgütlenmiş işletmelere öncelik verilmesi;

Uygulamalarda temel politika ve ilkeler olarak önemle gözetilecektir.

4. Alınacak Önlemler :

(a) Toplum kalkınması programlarını, ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla eşgüdüm içinde yürütecek merkezi yönetim örgütü belirlenecek ve yasal işlemleri ivedilikle tamamlanacaktır.

(b) Köye yönelik hizmet götüren kuruluşların hem kendi aralarında, hem de yerel girişimler arasında eşgüdüm sağlanacaktır. Bu amaçla :

- (i) Merkezi ve ilçe yönetimi kademesinde "toplum kalkınması koordinasyon ve işbirliği kurulları" oluşturulacaktır.
- (ii) Anılan kurulların oluşma, çalışma biçimleriyle temel işlevlerine yönelik yasal düzenlemeler yapılacaktır.

(c) Kalkınma plân ve programlarının küçük toplum birimlerine yönelik bölümlerinin hazırlanmasına temel olacak araştırmalar, sorunların ve önceliklerinin belirlenmesi, öneriler, köy ve ilçe yönetimi kademesinde ve küçük toplum birimlerinin gönüllü katılımıyla belirlenecektir.

(d) Merkezi ve yerel yönetim örgütüyle, küçük toplum birimlerinin oluşturduğu sosyal ve ekonomik amaçlı örgütlerin tüm personelini ve halkı, toplum kalkınması programlarının gerektirdiği biçimde eğitecek bir sistem geliştirilecektir.

(e) Merkezi ve ilçe yönetim kademesinde köy ve işletme bazında, onların sosyal, ekonomik, kültürel yapılarını, sorunlarını, gelişme süreçlerini saptayacak çalışmalar yapılacaktır.

(f) Bu önlemlerin yerine getirilmesinden, izlenmesinden ve sonuçlarının değerlendirilmesinden, toplum kalkınması programlarını yürütmekle görevlendirilecek merkezi yönetim birimi sorumlu olacak ve gerekli yetki ile donatılacaktır.

ii. KOOPERATİFÇİLİK :

1. Mevcut Durum :

Ülkemizde kooperatifçilik, bu alanda Rum bağımlılığından kurtulduğumuz yıl olan 1959'dan başlayarak gelişme göstermiş ancak, 1963 yılından sonra toplumumuza karşı uygulanan olumsuz idari, sosyal ve ekonomik önlemler kooperatifçiliğimizi de ters yönde etkileyerek istenilen düzeyde gelişmesini engellemiştir.

Özellikle 1974 Barış Harekâtından sonra kooperatifçiliğimiz de gerekli atılımları yaparak, Güneyde büyük kaynaklar bırakmasına karşın, istenilen düzeyde gelişmeye başlamıştır. Bu döneme kadar sürdürülen tek amaçlı kooperatifçilik, zaman içinde yerini çok amaçlı kooperatifçiliğe bırakmaktadır. Belirli yıllar itibarıyla kooperatiflerin durumu tablo : 1'de gösterilmiştir.

Tablo : 1

Belirli Yıllar İtibariyle Kooperatiflerin ve Ortaklarının Sayı ve Yüzde Artışları

Yıllar	Kooperatif Sayısı	Göç eden Kooperatifler	Ortak Sayısı	Kooperatif Artışı %	Ortak Artışı %
1959	122	—	27,063	—	—
1960	257	—	30,740	110.6	13.6
1963	318	77	34,937	23.7	13.6
1974	347	174	38,190	9.1	9.3
1976	440	—	53,523	28.0	40.1

Barış Harekâtı sonunda yer değiştiren kooperatif ortaklarının değişik bölgelere yerleşmeleri, birçok kooperatifin tasfiye edilerek yeni bölgelere göre yeniden oluşturulmasına neden olmuştur.

Bugün etkinlikte bulunan kooperatifler genellikle kredi, tasarruf, tüketim, temin-tedarik, pazarlama, ziraat ve hayvancılık sahalarında hizmet yapmaktadırlar. Kooperatif kuruluşların bölgeler ve çeşitleri itibarıyla durumları tablo : 2'de gösterilmiştir.

Tablo : 2

Kooperatif Kuruluşların Çeşitleri ve Bölgelere Göre Dağılımı (1977)

Bölgeler	Kooperatif Çeşidi							
	Kredi	Tüketim	Tasarruf Bankası	Birlik	Kalkınma çok gayeli üretim tüketim pazarlama	Pazarlama	Ziraat Sulama	Toplam
Lefkoşa	45	23	16	2	22	5	19	132
G. Mağusa	32	28	1	2	47	6	4	110
Girne	12	9	1	1	18	1	2	44
Lárnaka	29	15	1	—	—	2	2	49
Baf	38	21	1	—	—	1	4	65
Limasol	22	15	2	—	—	4	—	43
Toplam	178	101	22	5	88	19	31	444

Kooperatif kuruluşların tümü finansman yönünden merkezi bir kuruluş olan Türk Kooperatif Merkez Bankasına bağlıdır. Bu banka, Kooperatiflerin kredi ve sermaye sorunlarını olanakları ölçüsünde çözümlenmekte, tüketim mal-zemesi gereksinmelerini karşılamakta ve Binboğa Yem, Kooperatif Sütçülük, Zeyko ile Harup Fabrikası gibi sanayi tesislerini de işletmektedir.

2. Sorunlar :

(a) Kooperatifçilikle ilgili yürürlükteki mevzuatın zamanımız koşullarına göre yetersiz oluşu.

(b) Uygulamada gerekli yetkilerle donatılmış yasal bir örgütün bulunmaması.

(c) Uygulamayı yapacak yeterli sayıda ve düzeyde elemanların bulunmaması.

(d) Yer değiştirmek zorunda kalan kooperatif ortaklarının değişik bölgelere yerleşerek mevcut kooperatiflerin tasfiye ile karşı karşıya kalması ve Güneyde bırakılan kaynakların kooperatifleri, ortaklarını ve Türk Kooperatif Merkez Bankasını büyük malî sorunlarla karşı karşıya bırakması.

3. Amaçlar :

Küçük üretim birimlerinin kredi, temin-tedarik, donatım ve pazarlama sorunlarına çözümler bulup, toplam üretimin artırılmasını ve kalitesinin iyileştirilmesini; gelir dağılımının sosyal adalet ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmesini; düşük ve değişmez gelirli sosyal grupların temel tüketim gereksinimlerini en uygun koşullarla karşılamalarını sağlayarak ulusal kalkınmanın Plânla belirlenen ekonomik, sosyal ve kültürel hedeflerine ulaşmasına üçüncü sektör olarak katkıda bulunmaktadır.

4. Hedefler :

(a) Devlet, küçük üretim birimleriyle düşük ve değişmez gelirli nüfus, demokratik ve gönüllülük ilkelerine dayalı olarak kooperatifler biçiminde örgütlenmelerini özendirici, destekleyici ve ülke düzeyinde yaygınlaşmalarını sağlayan önlemleri alacaktır.

(b) Oluşturulacak kooperatiflerin, Devletin güdümünde ve yönetiminde değil, kooperatiflerin girişimlerine ve özgür seçimlerine dayalı olarak kurulmaları, yönetilmeleri ve işlerlik kazanmaları sağlanacaktır.

(c) Kooperatiflerin, yasal olarak saptanan amaçları doğrultusunda işlem görmelerini ve özel çıkar aracı biçimine dönüşmelerini engellemek için sayı ve nitelik yönünden yeterli bir denetim düzeni kurulacak ve Devletin, kamu yararını en yüksek düzeyde koruması ve desteklemesi için yeterli kılınmasını sağlayan yasal önlemler alınacaktır.

(d) Tarım işletmelerinin işletme ölçeğinde ve teker teker traktör ve biçer-döver gibi yüksek maliyetli girdilerle donatma biçimindeki uygulamanın ülkenin tarımsal yapısına bağımlı olarak, kaynak tüketici ve maliyet artırıcı olduğu dikkate alınarak, uzun dönemde toprak dışı yüksek maliyetli üretim araçlarının toplu sahiplik ve ortak kullanım biçimine dönüştürülmesi için önlemler alınacaktır. Bu amaçla ülkenin değişik sosyal, ekonomik ve ekolojik özellik gösteren yörelerinde pilot çalışmalara başlanacaktır.

(e) Ülkedeki tarım işletmelerinin dağınık ve parçalı toprak üzerinde üretim yapan küçük işletmelerden oluşması ve ekolojik koşulların büyük oranda yoğun tarıma geçmeyi olanaksız kılması biçimindeki başlıca etkenler, işletme ölçeğinde rasyonelleştirmeye yönelik çabaları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu gerçeğe dayalı olarak, işletmelerin mülkiyet hakları saklı kalmak ve işletmelerin gönüllü istemlerine dayalı olarak üretim kooperatifleri oluşturmalarını sağlayıcı yasal, örgütsel, parasal önlemleri saptamaya yönelik çalışmalar Plân döneminde tamamlanacak ve ortamın uygun olduğu yörelerle tarım toprağı tahsis edilmiş kooperatiflerde pilot çalışmalar yapılacaktır.

5: Alınacak Önlemler :

(a) Kooperatiflerle ilgili yürürlükteki mevzuat gözden geçirilerek günün koşullarına göre yeniden düzenlenecektir.

(b) Tüm kooperatif birimlerinin öngörülen etkinlikleri en iyi şekilde yapabilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılacak ve halkımız bu konuda eğitilecektir.

(c) Kooperatifçilik alanındaki etkinliklerin en iyi şekilde yapılabilmesi için, merkezi örgütlenme çalışmaları sonuçlandırılacak ve istenilen sayı ve nitelikteki personel gereksinmesi karşılanacaktır.

(d) Kooperatiflerin bir fiyat kontrol aracı olarak da kullanılmasına çalışılacaktır.

(e) Ülkesel stokun kooperatifler bünyesinde oluşması sağlanacaktır.

(f) Kooperatiflerin hizmet sahalarını ve etkinliklerini artırmak amacıyla birim kooperatiflerden başlayarak birlik, merkez birliği ve ulusal kooperatifler birliği oluşturacak şekilde bir üst örgütlenmeye gidilmesi için çalışmalar hızlandırılacaktır.

(g) Kooperatifçilik bilincini topluma tam anlamıyla maledebilmek için, ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılacak, kooperatifçilik konusundaki öğretimin temel eğitimden itibaren uygulamaya konulması sağlanacaktır.

YEDİNCİ KISIM

İDARİ ÖRGÜTLENME

I. Mevcut Durum :

Kıbrıs Cumhuriyetinin 1963 yılında yıkılmasıyla, Türk toplumu için belirlenmiş bulunan idari yapı da bozulmuş ve Barış Harekâtına kadar geçici birtakım düzenlemelerle toplumumuz idare edilmiştir. 13 Şubat 1975 tarihinde ise Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuş ve 24 Mayıs 1975 tarihinde yürürlüğe giren Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası uyarınca idari yapı da belirlenmiştir.

Yasama, yürütme ve yargı organlarından oluşan Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde yasama görevi, beş yıl süre ile ve genel oyla seçilen kırk milletvekili; yürütme görevi Devlet Başkanı ve bir Başbakanla en çok on Bakandan oluşan Bakanlar Kurulu, ve yargı görevi de bağımsız mahkemeler tarafından yürütülmektedir.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde kamu hizmetleri, merkezi ve yerel idareler ile diğer kamu kuruluşlarındaki kamu görevlileri eliyle yürütülmektedir.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde merkezi idareyi tamamlayıcı yönde ve onunla eşgüdüm içinde görevler yapmak üzere yerel idareler oluşturulmuştur. Ülkemizde yerel idareler, 1. Belediyeler, 2. İnkişaf Encümenleri ve 3. Köy İhtiyar Heyetleri olmak üzere üç kademede örgütlenmiştir.

II. Sorunlar :

1. 1963 yılından bu yana toplumumuza yönelik olumsuz idari, sosyal ve ekonomik uygulamalar, her sektörde olduğu gibi idari etkinliklerde de darboğazlar yaratmış ve etkinliklerin büyük bir kısmı yetersiz bir düzeyde sürdürülmüştür.

2. Kamu yönetiminde yetişmiş yararlı elemanların henüz kendilerine gereksinime varken kamu hizmetinden ayrılmaları ve devletten emeklilik ödeneği alarak diğer kamu veya özel kuruluşlarda istihdam edilmeleri, kamu hizmetlerini ve istihdam sorununu olumsuz yönde etkilemektedir.

3. Kamu yönetiminde birçok kuruluşlardaki personelin sayı, nitelik ve personelin kuruluşlararası dağılımı açısından yeniden gözden geçirilmesi ve değişen şartlara göre düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

III. Amaçlar :

İdari örgütlenmenin amacı, Barış Harekâtından sonra yeni boyutlar kazanmış bulunan kamu yönetimini, toplumumuzun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasını gerçekleştirecek ve siyasal alanda etkinliğini sürdürebilecek bir düzeye çıkarmaktır.

IV. Hedefler :

1. Ülkemizde kamu yönetimi, toplumumuzun ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanda kalkınmasını ve saygınlık kazanmasını sağlayacak bir düzeye çıkarılacaktır.

2. Kamu hizmetlerinde etkinliğin sağlanması için kuruluşların örgütlenme şekli, personel yönetimi, belirli kadro ile görev, personelin yetki ve sorumlu -

lukları konuları yeniden ele alınıp düzenlenecektir.

3. Kamu hizmetlerindeki haberleşme sistemi, araç ve gereç ile bina ve tesisler, hizmetlerin özelliğine göre yeniden gözden geçirilip düzenlenecektir.

4. Merkezi idare ile yerel idareler arasında sıkı bir işbirliği ve etkin bir eşgüdüm sağlanacaktır.

5. Kamu hizmetlerinden tüm ülkenin eşit olarak ve aynı düzeyde yararlandırılması sağlanacaktır.

6. Kamu hizmetlerinde tüm kademelerde idari ve malî denetimin daha da etkinleştirilmesi sağlanacaktır.

7. Kamu hizmetlerinden emekliye ayrılacak kişilerin kamu kuruluşlarında yeniden görev almaları önlenecektir.

V. Politika ve İlkeler

1. Kamu hizmeti gören kuruluşların süratli, etkin ve savurganlığı önleyici şekilde hizmet göreceği bir düzene kavuşturulması ve bu düzen içinde çalışmalarının sağlanması.

2. İdari örgütlenme hizmetinin önemli bir merkezi hükümet görevi olarak kabul edilmesi sağlanacak, idari örgütlenme politikasını tayin, bu alanda yapılacak çalışmaları düzenleme, yürütme ve değerlendirme merkezi idareye ait bulunacaktır. Bu görevlerin yürütülmesinden merkezi idare ile birlikte merkezi idarenin taşra örgütü, yerel idareler ve kamu iktisadi kuruluşları da sorumlu olacaktır.

3. Kamu kuruluşlarının etkin bir yönetim düzeyine çıkmaları sağlanacak, en üst kademelerden en alt kademelere kadar tüm yöneticilerin bu etkinlikte katkıları olmasına özen gösterilecektir.

4. İdari örgütlenme çalışmaları gerek merkezi gerekse kuruluşlar düzeyinde, bu amaçla hazırlanan plân ve programlara uygun olarak yürütülecektir.

5. Kuruluşlar tarafından yapılacak idari örgütlenme çalışmalarının belirli amaçlara yönelik, birbirleriyle eşgüdüm içinde ve etkinlikle yürütülmesi için gereken özen gösterilecektir.

6. Kamu kuruluşlarında, kuruluş personelinin de idari örgütlenme çalışmalarına katılabileceği bir sistem oluşturulması teşvik edilecektir.

7. Denetim hizmeti ve bu hizmeti gören kuruluşlar yeniden ele alınarak idari örgütlenme kapsamı içinde gözden geçirilecektir.

VI. Alınacak Önlemler :

1. Kamu kuruluşlarının görevleri ile bu kuruluşlarda görev yapan personelin yetki ve sorumlulukları açıkça belirlenecektir.

2. Bu kuruluşların Personel, bina ve araç-gereç gereksinimleri giderilecektir.

3. Kamu hizmetlerinin etkinlikle yürütülmesini sağlayacak, mevzuat ve yöntem çalışmaları yapılacak, gerekirse yeni yasa, tüzük ve yöntemler hazırlanıp uygulanacaktır.

4. Kamu hizmetlerine girecek personelin işe alınması, yetiştirilmesi, ilerleme ve yükselmesi yeni esaslara bağlanacak, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde, disiplin etkin bir araç haline getirilecektir.

5. Merkezi idare, yerel kuruluşlar ve diğer kamu kuruluşları arasında etkin bir işbirliği ve eşgüdüm sağlamak için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

6. Kamu görevlilerinin değişen şartlara uyabilmeleri ve yeni görevlerin gerektireceği bilgi ve beceriyi kazanmaları için hizmet içi eğitime gereken ağırlık verilecektir.

EK

YATIRIMLAR VE KALKINMA HARACMALARI

(1975-1977 Döneminde Elde Edilen Gelişmeler)

I. Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımları:

1975-77 döneminde 781.4 milyon TL'lik gayri safi sabit sermaye yatırımı öngörülmüş ve bunun %92.2'sini oluşturan 721.1 milyon TL'lik yatırım gerçekleştirilmiştir. (Tablo 1). Sabit Sermaye yatırımları içerisinde en büyük gerçekleşme sırasıyla, inşaat ile konut, ulaştırma ve haberleşme, tarım ile elektrik, gaz ve su sektörlerinde olmuştur. İmalât sektöründe sabit sermaye yatırımları, öngörülenin gerisinde kalmıştır.

Gayri safi sabit sermaye yatırımlarının gerçekleştirilmesinde Özel ve Kamu sektörünün katkıları olmuştur. Devlet yatırımlarının tümü Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmiştir.

Tablo : 1

1975-77 Döneminde Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımlarının
Kamu ve Özel Sektör Dağılımı (Milyon TL)

	Plânlanan	%	Gerçekleşen	Gerçekleşme Oranı
1. Devlet Yatırımları	340.0	44	296.2	87
2. Kamu İktisadi Teşebbüsleri yatırımları	133.7	17	115.5	86
3. Özel sektör yatırımları	307.7	39	309.4	105
TOPLAM	781.4	100	721.1	92

Bariş Harekâtından sonra yeni kurulan Devletin alt yapı gereksinimleri nedeniyle, Devlet yatırımlarının büyük bölümü bu tür yatırımlara yönelik olmuş, özellikle ulaştırma ve haberleşme ve genel hizmetleri kapsamıştır. 1975-77 yıllarında öngörülen hedeflere büyük ölçüde ulaşılmıştır. (Tablo : 2)

Özel sektör tarafından yapılması öngörülen sabit sermaye yatırımlarından konut ve tarım sektöründe hedeflerin aşılmasına karşılık imalât sanayiinde gerçekleşme % 17.4 olmuştur (Tablo: 2).

(Milyon TL.)

Tablo : 2 Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Gerçekleşme Durumu

Sektör	Devlet Yatırımları		Kamu İktisadi Tesebbüsleri Yatırımları		Özel Sektör Yatırımları		Toplam	
	Öngörülen	Gerçekleşen	Öngörülen	Gerçekleşen	Öngörülen	Gerçekleşen	Öngörülen	Gerçekleşen
Tarım	21.981.634	16.840.299	—	800.000	37.715.018	79.381.037	59.696.652	97.021.336
Madencilik ve Taşocaklığı	250.000	—	—	—	—	—	250.000	—
İmalât	300.000	300.000	13.646.000	5.328.846	145.105.453	25.340.268	159.051.453	30.969.114
Elektrik, Gaz ve Su	24.786.772	20.286.962	35.000.000	29.561.099	—	—	59.786.772	49.848.061
Ulaştırma ve Haberleşme	79.737.326	63.767.974	17.136.000	26.249.464	15.055.092	15.055.092	111.928.418	105.072.530
Toplan ve Perakente Ticaret	1.100.000	404.534	—	2.145.237	—	1.100.000	1.100.000	3.649.771
İnşaat	173.700.657	162.393.507	57.421.800	41.597.807	—	18.843.216	231.122.457	222.834.530
Konut	—	—	—	—	102.789.790	162.685.238	102.789.790	162.685.238
Kamu Hizmetleri ve Turizm	34.779.221	29.369.694	4.113.400	3.976.836	7.020.000	7.020.000	45.912.621	40.366.530
Diğer Hizmetler	3.401.402	2.800.576	6.400.000	5.853.900	—	—	9.801.402	8.654.476
TOPLAM	340.037.012	296.163.546	133.717.200	115.513.189	307.685.353	309.424.851	781.439.565	721.101.586

- Kaynak : 1. Yatırım Bütçesi uygulama raporları
2. K.I.T.'lerin raporları
3. 1977 geçiş Yılı Programı
4. 1977 Mali Yılı Kesin Hesapları.

II. Devletin Kalkınma Harcamaları :

Kamu yatırımları, sabit sermaye yanında sabit sermayeyi harekete geçirmeye yönelik, gelişme carileri, transferler, krediler v.b. kalkınma harcamalarını da içeren bir kapsama sahiptir. 1975-77 döneminde devletin cari ve yatırım bütçelerinden 1.083 milyon TL'lik bir harcama yapılması plânlanmışken, 1977 mali yılı sonunda gerçekleşme %63.6 olmuştur. (Tablo : 3). Bu dönemde yatırım bütçeleri tamamen Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmiştir.

Tablo : 3

Kalkınma Harcamaları Finansman Kaynakları
Dağılımı (Milyon TL)

Kaynak	Plânlanan	Gerçekleşen	Gerçekleşme Oranı (%)
1. Yatırım Bütçesi	677.39	408.32	60
2. Cari Bütçe*	405.50	281.00	69
TOPLAM	1,082.89	689.32	64

Kaynak : 1) Yatırım Bütçeleri Uygulama Raporları

2) Cari Bütçeler ve Mali Raporlar

Kalkınma Harcamalarının sektörler itibariyle dağılımı tablo 4'de gösterilmiştir. Tabloda, diğer hizmetler olarak görülen harcamalar, sosyal transferleri, sosyal yardımları ve krediler ile diğer harcamaları içermektedir. Diğer hizmetler ile konut ve tarım sektörlerinde görülen yüksek harcamalar, Barış Harekâtını izleyen dönemdeki rehabilitasyon gereksinimleri ile izah edilebilir.

* Belediye ve İnkişaf Encümenleri yol projeleri tutarı olan 6.2 milyon TL. dahil edilmiştir.

Tablo : 4

1975 - 77 Döneminde Kalkınma Harcamalarının
Sektörel Gerçekleşme Durumu (Milyon TL)

Sektör	Yatırım Bütçesi		Cari Bütçe		Toplam	
	Plânlanan	Gerçekleşen	Plânlanan	Gerçekleşen	Plânlanan	Gerçekleşen
	1. Tarım	95.34	56.53	13.40	9.95	108.74
2. Madencilik ve Taşocaklığı	2.69	2.60	0.04	0.03	2.73	2.63
3. İmalât	1.08	0.76	0.10	0.03	1.18	0.79
4. İnşaat	0.50	0.37	5.41	0.35	5.91	0.72
5. Elektrik, gaz ve su	6.28	4.63	6.70	3.43	12.98	8.06
6. Ulaştırma ve haberleşme	21.54	17.05	19.50	8.15	41.04	25.20
7. Toplan ve perakende ticaret	6.03	—	55.65	25.02	61.68	25.02
8. Konut	179.99	136.50	1.00	0.63	180.99	137.13
9. Kamu Hizmetleri	22.82	17.70	16.0	9.61	38.82	27.31
10. Diğer hizmetler	136.42	112.57	287.70	223.80	424.12	336.37
Toplam	472.69	348.71	405.50	281.00	878.19	629.71
Kitlere sermaye katkısı	204.70	59.65	—	—	204.70	59.65
Toplam	677.39	408.36	405.50	281.00	1,082.89	689.36

III. Yabancı Kaynaklardan Sağlanan Kalkınma Harcamaları :

1974 ve 1975 yıllarında Birleşmiş Milletler'den sağlanan nakdi ve aynı yardımlar Barış Harekâtından sonra özellikle insancıl amaçlar ve göçmenlerin rehabilite edilmelerine yönelik olmuştur. 1976 ve 1977 yıllarında yapılan dış yardımlardan, tarım sektörüne ayrılanlar kalkınmaya yönelik harcamalar olup, toplam yatırımlar içerisinde önemli bir yer tutmamaktadır.

(Milyon TL)

Sağlanan Yardımın İçeriği	1976	1977	Toplam
1. Sosyal Yardım ve Rehabilitasyon	27.0	24.8	51.8
2. Tarım	9.6	9.9	19.5
TOPLAM	36.6	34.7	71.3

Kaynak : Maliye Bakanlığı.

1974-1977 Yılları İçin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı
 1974-1977 Yılları İçin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı

